

Bibliothèque numérique

medic@

**Hippocrate / Ponce de Sancta Cruz,
Antonio. Praelectiones Vallisoletanae
in librum magni Hipp. Coi De morbo
sacro. Auctore D. Antonio Ponze
Sancta Cruz, ...**

*Matriti : apud viduam Ludouici Sanchez, Regni
typographam, 1631.*

Cote : 36

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist-med/medica/cote?00036>

Alferdia q̄ quere scāi malē corne, omolli capite per
 morbus sales et animos et frequenter al
 morbus cadens
 morbus steriles
 morbus lunatus
 morbus rages
 morbus ventis
 morbus puerilis
 morbus comitialis
 epilepsia
 morbus arreptus
 morbus insipiens
 vulgo gota coral sed hoc n̄ semper sed cum fluxiones cerebri aduē
in cor

36

ee

22

39

36

©BIUM

PRAELECTIONES VALLISOLETANAE, IN LIBRUM MAGNI HIPPOCRATIS DE MORBO SACRO.

AUCTORE D. ANTONIO PONZE SANCTA CRUZ,
*Max. Reg. Philippi Tertij, & Quarti à cubiculo Protomedico
Generali. Primario Vallisoletano, Abbate
Cobarrubienfi.*

AD EXCELLENTISSIMUM HEROEM
inter Principes Maximum Comitem Ducem D. D. Gasparum
de Guzman.

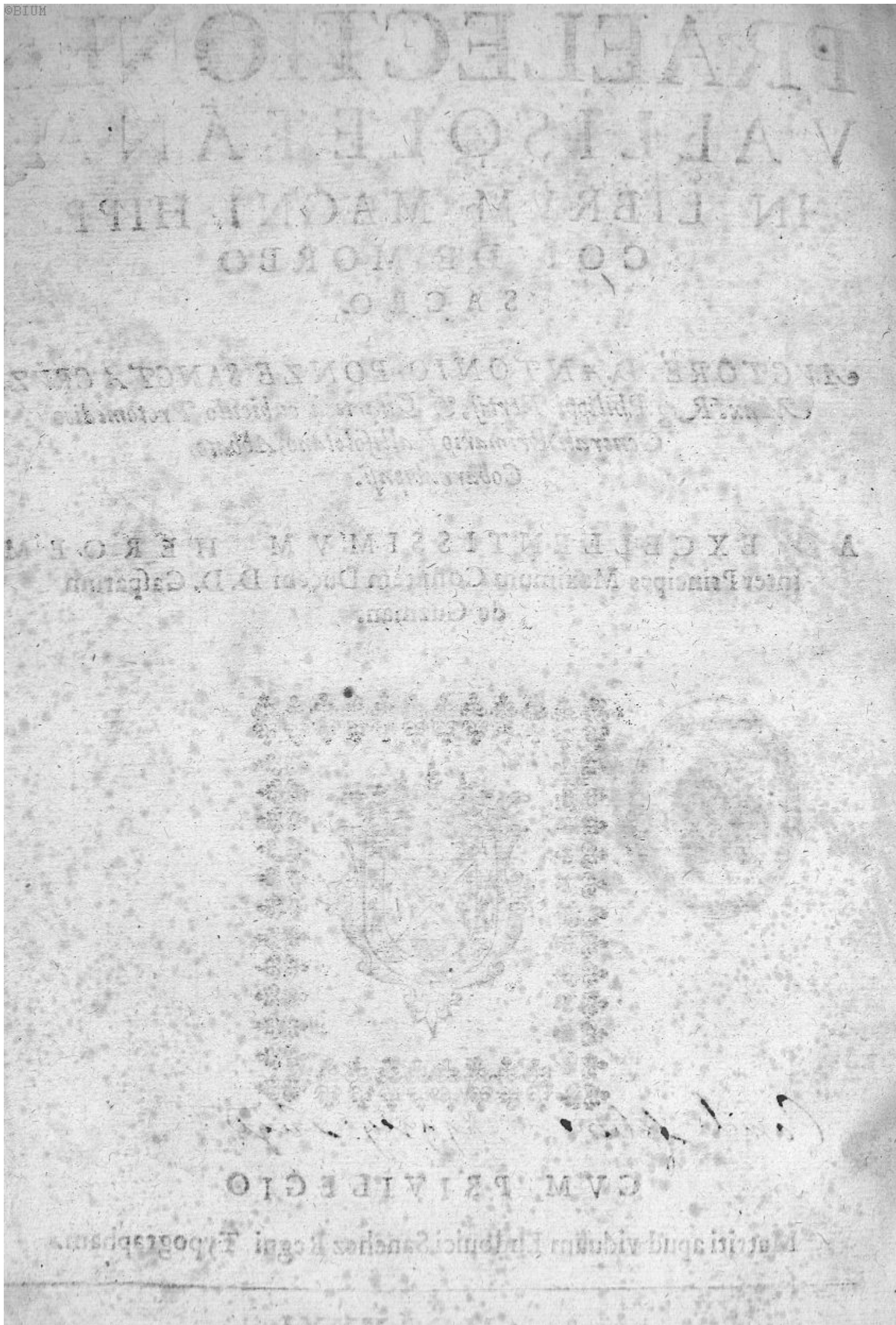

Camil. falconer aggreg. Lugd.

CVM PRIVILEGIO

Matriti apud viduam Ludouici Sanchez Regni Typographam.

Anno M.DC.XXXI.

LECTORI MEO S. D.

PRODIT In lucem Liber de Morbo Sacro, ante quadraginta annos prælectionibus Vallisoletanis (ostentationes vocant, in nostra Vniuersitate) illustratus. Multa pro tyronibus repetita (vt est mos in Scholis) Alia pro humanarum literarum professoribus; aliqua pro Theologis, & Ecclesiasticis; plura pro antiqua inuenies Medicina. Condonandum erit iam Aridæ nostræ ætati, vt subodoratis diuersis eruditionis floribus reparato spiritu animosius, in studiorum deficiat certamine. Practicas doctissimas de Hoc Morbo, non percurramus. Quia solum Hippocratis mentem perscrutari intendimus. Viuas vtraque foelicitate beatus Lector charissimè,
me. Matriti ex nostro Musæo 14. Chalend.

Iunij 1631.

Suma

Suma del priuilegio.

Tiene priuilegio por diez años el Doctor Antonio Ponce Santa Cruz, Medico de Camara de su Magestad, Protomedico general, Abad de Còuarrubias, Catredatico de Prima en la Vniuersidad de Valladolid, para poder imprimir este libro de Diuino in morbis, sin que otra persona le pueda imprimir, como mas largamente consta de su original. Su fecha en 8. de Iunio de 1627.

Errata correctâ.

Fol. 1. col. 2. conoan. lege consonant. Fol. 128. col. 2. relinqui. le. relinquit. Fol. 12. col. 1. oqutus. lege. loqutus. Fol. 178. col. 2. distantia. le. distantiam. Fol. 181. c. 1. consensu. le. consensum.

Liber inscriptus de Morbo Sacro, & de Diuino in morbis correspondet suo exemplari, demptis his mendis. Datum Matriti 19. die Maij, anno 1631.

*Lic. Franciscus Murcia
de la Llana.*

Suma de la tassa.

ESTA Tassado este libro, intitulado, De morbo Sacro, & Diuino in morbis, a quatro marauedis y medio cada pliego, el qual parece tener cincuenta pliegos y medio, que a este precio mōta docientos y veinte y siete marauedis, y a este precio, y no a mas mandaron se venda en papel, como consta de su original. Despachada en el oficio de Lazaro de Rios Escriuano de Camara de su Magestad. En Madrid a 21. de Mayo de 1631.

INDEX

EXCELLENTISSIMO DOMINO
 DON GASPARI DE GVZMAN, COMITI
 de Oliuares, Ducide S. Lucar, inter Principes Maxi-
 mo. Equili Præfecto. M. Philipp. IV. Cubiculario-
 rum Primario. Noui Orbis Chancellario.
 A Status Belliq; Consilijs, &c.

DHILOSOPHIA Hippocratica (in-
 ter Principes Maxime) superioribus annis
 tibi dicata, exultans non in doctrinae splendo-
 re, sed Magnitudine, & Excellentia tuæ pro-
 tectionis, acclamat per Orbem nomen tuum
 Augustum, ut (quod placuerit doctis, & cohi-
 buerit inuidos) tibi redantur gratiæ cui de-
 bentur. Et aduocat sororem suam (lucubrationem de Sacro mor-
 bo,) ut sub eodem glorioso Stemate, sequatur vestigia, iisdem hono-
 ribus condescoretur: Et in Bibliotheca illa oppulētissima, quam ad le-
 uamē tantorū onerū parasti, inter antiquissima, & selecta scripta,
 simul uiuant primitiæ vetustatis. Acceptam, spero, tuæ humanita-
 ti iuxtam postulationem Hippocratis: Præsertim, si mores, & actio-
 nes illius inspicias, adeo similes tuo muneri, & viuendi instituto, ut
 existimare quis possit, vel Hippocratem tuā præuidisse, & imitaffi-
 tum
 vitam, vel inter Antiquos quibus operam dedisti, hunc Antiquio-
 rem, & Sapientio rem adlectum moralis, & naturalis Philosophiæ
 Magistrum. Externa relinquam, insinuabo propria, quibus vera
 laus illi nescit. Diuino quodam circulo vir iste Asclepij germen,
 descendebat ad humanas calamitates subleuandas, & statim
 ascendebat ad Diuinarum causarum contemplationem, ibi mor-
 bos corporis curabat; hic, animi perturbationes tranquila equa-
 bat serenitate, errores confutabat, Atheismum destruebat, animæ
 immortalitatem defendebat, Demones, & illorum fallacias de-
 monstrabat. Quam fuerint necessariae actiones istæ, ante san-
 ctum Domini aduentum, ad pellendas Græcorum tenebras, ad
 excitandum Platonem, ad dirigendam subtilitatem Aristotel.
 quorum laboribus postea usa est mater Ecclesia, mediocre pon-
 deravit

deravit iudicium. Hic circulus quo Hippocrates Diuina, & Hu-
mana connectit. Tu vero Principum Decus, & virtutū exemplar,
primam partem temporis, fortitudinem scilicet tuam, cum Rege Pro-
pheta, Diuinæ consecras orationi, Sacra veneraris, Diuinum addis
conuiuium, & luce sancta perfusus, puriori, & viuidiori radio des-
cendis ad negotiorum caligines illustrandas, ad grauissima consi-
lia disponenda, nec difficultates administrandæ Reipublicæ ingre-
deris, quin egrediaris Diuinis eloquijs instructus. Quid boni non
sperandum, si à consortio Dei transis ad consortia humana? Et à
quiete Diuina, ad motus, & quærelas humane fragilitatis pa-
candas? Quod si oblectamentum aliquod necessarium est, (est qui-
dem) philosophicas amplecteris disputationes, excitas, suades:

Animusque vicissim,

Aut curam impendit populis, aut otia Musis.

Si ergo similitudo unionem parit, & amorem: Hippocrates qui Di-
uina, & humana profitetur, te primum in hac sacra professione in-
uocat tutelarem. Iam accedit ad reconditum cubiculum, iam custo-
des exagitat Bibliotecæ, in hac locum, in te gratum animum, & be-
neficientiam desiderat, ut si primum opus hilari vultu suscepisti,
& honoribus decorasti; quod nunc tuæ Præcellentie litamus, sub
claritudine nominis tui, humanioribus protegatur auspicijs. Valeas
Max. Philippo. Valeas Regno, & bonis spiritualibus munitus,
humana fœliciter modereris, Diuinis æternum fruaris.

LECTO.

INDEX RERVM

quæ in hoc opere continentur.

A

Accidentium concurrentium in morbo Sacro causæ naturales, pagin. 76.

Aeris viæ, & vtilitates, pag. 80.

Aer sapientialis. ibidem.

Aeris absentia mutescit animal, & amittit sapientiam. ibidem.

Aer spiritus dictus venas, & arterias ingreditur. pag. 65.

Aeris laudes, pag. 187.

Aer sapientiam præstat, pag. 125.

Aer primo cerebrum tangit, postea spargitur, pag. 127.

Aer per quas partes ingrediatur, & percurrat, ibidem.

Aeris cur non fit mentio in prima rerum formatione ex Nisseno, p. 128.

Aerem nullum esse in hoc medio stolidus Dancus dixit, ibid.

Aer prius in cerebro, ubi relinquit maiorem puritatem; postea in partibus. ibid.

Agonia suffocatorum qualis, p. 84. & 85.

Arist. locus perpensus ex primo de generatione in fauorem Hipp. & soluantur alia argumenta pro sententia Hipp. de feminis decisione à toto, pag. 52. & seq.

Auster primum locum habet ad causandum morbum Sacrum, p. 105.

Auster quare in principio tardè, & in fine velocius moueatur late disputatur, p. 108. & seqq.

Auster quare dicitur aridus à Philone? 110

Auster quare sentitur ab omnibus rebus? ibid.

Auster, & Africus an contrarij. Locus Sacræ Scripturæ declaratur, p. 111. & seq.

Auster, & Aquilo causæ fluxus, 96.

Affectus animi quomodo in cerebro, & corde celebrentur. Hippocraticè docetur, p. 113. & seqq.

Arrogantia sacra, p. 2. & 3.

Arreptitij, p. 4.

Aulus Gellius explicatus de morbo Sonitico, pag. 5.

Arrogantia quid, pag. 6.

Arrogantes, pag. 10.

Anguilla prohibita, quare? p. 11. & 12.

Allium an prohibendum? p. 15.

Apium an reiiciendum, ut allium ibid.

Apium excitat Epilepsiam, ibid.

Apium satium funebre, ibid.

Ars simulandi apud Medicos, p. 17. & 18.

Africa Mediterranea multas capras alit, p. 18.

Africani omnes deberent esse Epileptici secundum opinionem Magorum, ibid.

Accidens quodlibet morbi, suo Deo particulari tribuebant seductores Magi, 21

Arist. publicè prædicauit vnum Deum, & propterea exulauit, p. 30. & seqq.

Arist. argumenta, quæ probant non descendi semen ab omnibus partibus, dissoluntur, pag. 49. & seqq.

Aqua aspergebantur antiqui ante ingressum templi, 32.

Aqua lustralis, ibid.

Aqua aspersus Iulianus Imperator, quid dixerit, p. 32.

Aquæ benedictæ institutio, 33.

Aquæ encomia, p. 186.

Auicennæ notabile iudicium de Hip. quod de nullo hucusque auditum, p. 35.

Appetitus, ut sic, non habet organum determinatum, p. 132.

Atheismum destruit Hipp. p. 140.

Atheus insipiens marmurat in corde suo non est Deus, explicatur ab August. ibi.

Anima rationalis, quare non dicatur intellectualis creatura, p. 141.

Anima rationalis propter quod bonum operetur, 143.

Animæ immortalitas probatur ab Hipp. in hoc lib. & lib. 1. de Diæta, p. 24.

Animæ quam obediētes sint humores, & spiritus, & quomodo agitur, 172. 180. 181.

I N D E X

Anima duo, sibi habet intimè subordina-
ta cor, & spiritum, 172. 173.

Anima per affectus vtrumque mouet, sed
prius cor; cor vero spiritum, ibid.

Anima in affectibus tam breuiter mouet,
vt appareat prius moueri sanguinem, ibi.

Anima non mouet in affectibus spiritum
per musculos, ibid.

Anima ad istos non indiget necessario sym-
patia spiritus, vt putat Suarez, sufficit
mouere per cor, ad melius esse conducit
sympathia ibid.

Anima, & intelligentia quomodo differat
in applicatione actiuorum, p. 173.

Animæ affectus, quam sint altamente pon-
derandi inter causas morborum, 174.

Anima semper causat effectum physicum
per suos affectus, 171.

Angeli boni, & mali pestem, & omne ge-
nus morborum inferre possunt, p. 156.

Astrologorum temperatur nimia licentia
qua vtuntur, p. 182.

Appetitus sensitivus, non est causa conti-
nens, aut generans pulsum, sed permu-
tans aliquam continentem contra Vall.

Locus elegans, p. 173. & 174.

Affectus animi simillimi effectibus Dæmo-
niacis, p. 175.

Affectus animi seducunt multos Medicos
peritos, ibid.

Anima explicatur de melancholia Dæmo-
nio, ibid.

Accessionem Epilepticam quomodo ven-
turam cognoscant infirmi, p. 100.

B

Bonorum quatuor sortes propter quæ
agentia agere dicuntur, 142. & 143.

Bilis ascendens ad caput multa signa dat
communia paraphrenitidi, & alijs nos-
cuius affectibus, p. 124.

C

Comitia, & Concilia differunt, p. 3.

Cleomenes vtitur incantatione, quam
alias respuebat, & quare, p. 6.

Circulatores qui sint, pag. 10.

Caro caprina, ceruina, canina, quare pro-
hibita, p. 12.

Capra nunquam caret febre, ibid.

Capras non tangebant antiqui Sacerdo-
tes, ibid.

Caprina caro, quare laudatur ab Auicena
explicatur, notatur Gentilis, ibid.

Caro ceruina qualis, ibid.

Canina caro pro cibo, p. 13.

Caprina caro quare noceat Epilepticis ibi.

Canes sacrificabantur Dijs, ibid.

Caprina pellis, quare nosciua in morbo Sa-
cro, p. 16.

Cibeles Dea, pag. 22.

Christus Dominus formatus ex purissi-
mis sanguinibus Immaculatæ Virginis,
non tamen ex aliqua portione carnis
iam factæ, p. 40.

Cerebrum omnium affectuum sedes quo-
modo intelligatur in doctrina Hippoc.
p. 113. & seqq.

Cerebri corruptio à bili, & pituita. Qui
affectus, p. 119.

Causæ fluxus pituitæ, aliæ calidæ, aliæ fri-
gidæ. Cohibentur quidam moderni, 91.

Capræ Epilepticæ contra Mercurialem,
qui non legit Hipp. Plutarch. locus, 97.

Conuulsiones in morbo Sacro, p. 81.

Conuulsionis causa, an sit quies sanguinis,
an defectus spiritus, ibid.

Conuulsiones oculorū quomodo fiant, ibid.

Conuulsui motus crurū, & pedū causa, 85

Conuulsionis causam non attingit Cesa-
pinus, p. 89.

Causa motus conuulsui à statu à solo
Hipp. adducta, ibid.

Conuulsiones Epilep. habeant comitem;
ibid. & seqq.

Cerebrū in homine quare duplex, 63. 64.

Cor in affectibus prius mouetur quam re-
liqua præcordia, 133

Cor prius patitur quam septum transuer-
sum, ibid.

Cor concludit venas omnes, quomodo in-
telligat Hipp. p. 134.

In corde non est sapientia, p. 133.

Cerebrum maximè mutatur ad aeris mu-
tationes, ibid.

Cerebrū maximis morbis obnoxium, 135

Cardani stolidus error de intelligentiis re-
futatur, pag. 148.

Corpora celestia, an Diuina, a fol. 181. vf-
que ad 185 & eorum causalitas.

Cœli

Cœli non possunt causare morbos ex sententia Origenis p. 181.

Cœlū prima causa corporea ex D. Th. 183

Cœlum continet qualitates, quæ ad esse accidentale, & substantiale istorum inferiorum sunt necessariae. Probatur. ibi.

Cœlum communicat sua bona, mediante luce, imo, & sine luce ibid.

Cœlum & Altrā, non male faciunt per se sed ex accidenti 185.

Cœlestibus corporibus utitur Deus ad morbos medicandos, non ad morbos per se, Contra Originem, ibid.

D

Delirium in somno, & extra somnum, quæ ratione mirabile pag. 8.

Deceptiones tres quibus seductores fallūt in curationibus morborum pag. 19.

Dæmonia, & Deum cognouit Hipp. ibid.

Dæmones, nec alia creatura nō possūt mutare ordinem vniuersi pag. 20.

Deus nō inquinat, sed purificat, p. 29. & 30

Deus purificator generis humani, ibid.

Dei existētiā, & providētiā cōtra Atheos docet Hipp. ibid. & seqq.

Deum esse Antiquitas proclamauit, & probauit, ibid.

Deus omniū auctor asseritur ab Orpheo 140.

Deus an causa morbi? 144. & seq.

Deū esse multorū morborū causam ex mēte Hipp. ostenditur 146.

Deus quomodo sit causa mali latē differitur, ibid. & 177. & seq.

Deus prima causa sēper omniū, pag. 136.

Deus est omnium auctor cognoscitur ab Hipp. 140.

Delubrum quid? 32.

Delubrum differt à templo, ibid.

Deiectiones involuntariæ in morbi Sacri accessione, quomodo fiāt, cōtrouertitur 83

Diuinum quid & quotuplex? 141.

Diuinus Deus primario. & per essentiā, reliqua per aliquam participationem 142

Diuinas causas cœlestes insinuat Hipp. dicēs ea quæ accedunt & recedunt, & nūquam quiescunt, p. 136.

Diuinū in morbis nō exactē Galenus ponderauit pa. 187. 188.

Diuinū in morbis intellexit omnes causas diuinas, de quib⁹ in hoc opere agimus cōstat ex vniuerso discursu & p. 188.

Dæmones an operentur propter aliquod bonum p. 143.

Dæmō in Energumēnis nō semper causat morbū, neq; effectum phlyicum contra quosdam opinantes 175. & seq.

Dæmonis existentis signa sumpta ex naturalibus omnia fallacissima 176. & possunt oriri ab animi affectibus.

Dæmon per solā præsentiā in corpore nō potest aliud corpus vicinū cōtagio Dæmoniacō afficere 176.

Dæmoniaci, aut infirmarentur, aut secus, omnes sanabātur à Domino Iesu, & verē dicebantur sanari 177.

E

Experientia quid? p. 6.

Expiatio quid? ibid.

Nō esse Epilepsiā sacrā magis quam alios morbos, probatur ad hominem pa. 18.

Empedocles. Magicus p. 20.

Empusa describitur, pa. 23

Expiationū, & lustrationū varias sortes adducit Fortunatus, p. 24

Energumēni non intelligūt, quæ loquitur Dæmō ignota lingua, licet sentiant motū linguæ, 149.

Engastrimythos primus Hipp. descripsit inter gentiles, p. 150.

De Engastrimythis longus discursus. Vallesius notatur ibid.

Extasis & Raptus causas ad longū inuenies p. 177. ysq; ad 181.

Extasis definitio à Trimegist. p. 177

Extasis vera in qua nullā patitur violentiā naturæ corporalis, nec spiritualis 178.

Extasis etiam non suspensis potētijs inferioribus 178.

Extasis vera nullos inducit morbos, & quare, ibid.

Elementa quare dicebantur diuina ab antiquis, p. 186.

Ætates adolescentiæ, & iuuentutis quomodo se habeant ad hunc morbū. Auctoritas huius libri comprobatur p. 95. & seqq.

Epicurus quāuis Atheista reputatus est, Dei maiestatem cognouit p. 140.

I N D E X

F

- F**ebrium circuitus admirabiles, p. 6.
 Philosophus non admiratur, p. 7.
 Furor, delirium, insipientia, &c. quomodo differant, p. 7.
 Furoris accidentia ex Seneca, ibid.
 Phantasmata Diabolica non ambulant gradiendo, sed quasi fluunt, p. 23.
 Fœtus purgatur in utero, p. 66.
 Fœtus purgatio antequam formetur, dum formatur, & postquam formatus, Martianus refutatur, p. 66. & 67.
 Fœtus sanitas metitur ad mensuram purgationis in utero, p. 67.
 Fœtus cerebrum purgatur, & singulæ partes, ibid.
 Fœtus post partum purgatio, 68.
 Fontanellæ aperiendæ in timore morbi Sacri. Longus discursus, sed necessarius, sumopere notandus, p. 69. & seqq.
 Fœtus in utero quomodo cognoscatur, purgatus, & sanus, & sine morbo Sacro p. 71.
 Fontanella quando aperienda, 74.
 Fontanella quo loco? 75.
 Fontanella an setonem præcellat, ibid.
 Fontanella an conveniat in intemperie hæreditaria, ibid.
 Fontanella iam clausa, quando non iterum aperienda. p. 75.
 Ante Fontanellam alia medicamenta probare oportet, ibid.
 Fontanellæ defenduntur ab imperitis. Responsiones ad argumenta, ibid. & seqq.
 Fabricius reprehenditur, quia coronariam partem vitæ, ibid.
 Phantasmata, & species dixit Aristot. per sanguinem oberrare. Locus difficilis, p. 170. & 171.

G

- G**allinacea caro, quare prohibita Epileptis? pag. 13.
 Galli nomine totum genus gallinaceum intelligitur, ibid.
 Gallus quare dicatus Aesculapio, ibid.
 Gallinaceum alimentum omnium saluberimum, ibid. & 14.
 Gallus pro salute oblati, p. 14.

- Gallo ad incantamenta utebantur, ibid.
 Gallus maximam vim habet naturæ, & ob id Diuinus dictus, p. 14.
 Gorreus refutatur de seminis generatione p. 41.
 Generatiua potentia, ubi sit, Suarecius animaduersus in posthumis, lib. de Anima, 60.

H

- H**ippoc. hic liber est contra Mercur. p. 23.
 Hercules non laborauit Epilepsia. 2. & 3.
 Hippocr. noster nequiquam fuit Magus. 9.
 Hircina caro prodest, p. 12.
 Hecates insidiæ, p. 21.
 Hecates Enodia (Proserpina alijs) fluxum ventris causans, pag. 22.
 Quare Hecates sordida, ibid.
 Hecates triplex, ibid.
 Hecates incantationes plurimæ Mater Sagarum, & Magistra, p. 23.
 Hecates Empusa. Locus Aristoph. pauores & nocturna terribilia causans, ibid.
 Hecates difficilis accidentibus, ibid.
 Heroes qui? 23. & 24.
 Heroes colebantur, 24.
 Herodotus explicatus de pueris vrēdis, 72.
 Hæreditarij morbi definitio reprobatur, vera asseritur, p. 54. & seqq.
 Hæreditarius est morbus læsiuus, sed non lædens necessario, 55. & seqq.
 Hæreditarij morbi non actu lædentes, quomodo differant ab intermittentibus, 56.
 Hæreditarij morbi in compositione, & alterius generis, quomodo detineantur, ne appareant? p. 56. & 57.
 Hæreditarij morbi in confirmatione, incurabiles, quales? p. 57.
 Hæreditaria qualitas Epilepsiæ habet diuersa, sibi connaturalia, 58.
 Hæreditarij morbi differentia, ibid.
 Hæreditatus Sacer morbus quare non statim habet accessiones in puerulis, ibid.
 Hæreditarius morbus prodigiosus in pueris Segouienfi, p. 59.
 Hæreditarius per genus, & per cognationem quomodo differant, ibid.
 Hipp. Demones esse nouit contra quemdā modernū. 150.
- I**ncantatio, quid? pag. 6.

Isido?

R E R V M.

S. Isidori sententia explicata, pa. 9.
 Impostores varij filij Paraselsi, p. 10.
 Impostorum verba, ibid.
 Impostorum praecepta ibid.
 Impetum facientia intelligit Hip. non solum motus spiritus per arterias, sed per nervos, & cavitates, & per transpirationem, pa. 6.
 Insania ab humiditate 'pag. 116.
 Insania a solo Hipp. edocta, à nullomodo tacta propter motum localem cerebri sublt, p. 116. & 117.
 Insania omnis an coniungat sibi terrorem & metum, p. 120.
 Insania a pituita late explicatur quomodo differat ab alijs, p. 121.
 Insputatus morbus, p. 4.
 Insania, Epilepsia, Lethargus, Melancolia possunt ad invicem transmutari, p. 123.
 Intelligentia non potest species in ceco ponere quas nunquam habuit, p. 149.
 Intelligentiarum danatarum effectus sunt mirabiles ex accidenti, non per se, ibid.
 Intelligentias negant Barbari Athæi, sed confunduntur, ibid. & 150.
 Intelligentiæ quædam bonæ, aliæ malæ 152.
 Intelligentias malas de cælo projectas Homerus dixit 153.
 Intelligentias malas cognovit Arist. contra Modernos demonstratur, p. 153.
 Intelligentiæ bonæ, & malæ sunt incorporeæ, contra aliquos Auctores, quorum rationes solvuntur, ibid.
 Intelligentiæ an sicut causant morbos, valeant causare sanitatem, p. 162. & seqq.
 Intelligentiæ turbare, & fallere sensus externos possunt, & sensus internos organo affixos, p. 169. & 170.
 Intelligentiæ non valent mutare species de loco ad locum 170.
 Intelligentiæ non possunt movere species sensibiles, quamvis supponamus cum Arist. oberrare tales species in sanguine. Locus elegans. 170. & seqq.
 Intelligentia nullam habet vim in animam rationalem ut sic, sed ex accidenti, & remore, p. 172.
 Ignis encomia ex Sancto Dyonisio, p. 186.
 Librorum Hipp. distinctio, & probatio, 1.

Lunium quid? pa. 3.
 Lunatici, p. 4.
 Lunaticus simul & arrepticus, p. 4.
 Lunam deducere, 19.
 Lunam abolere, ibid.
 Lunam abolere apud Aristophanem, ibid.
 Lunam deducere apud alios, ibid.
 Lunam deducere quod habuit principium, pag. 20.
 Luna colebatur ut Dea ab Israelitis, p. 18.
 Lunæ motibus scit dæmon humores applicare ut fallat homines, & concurrant ad adorandam Lunam. Contra Origen, Locus. Hierem, 185.
 Lachrimare in somno mirandum, pag. 8.
 Lustratio, & purificatio Magorum Locus. Columellæ, p. 19.
 Lex omnia corroborat. Magna sententia Hipp. ad agendum de occultis seminis productione, pa. 41.
 Locutiones peregrinæ, linguarum prorsus ignotarum non possunt esse naturales contra Lebinium 149.
 Locutio linguæ ignotæ non potest esse nativa quamvis concedamus Platoni scitias esse nativas, ibid.
 Lebinus Lemnius refutatur, 148. & seqq.
 Mercurialis non recte iudicat de lib. Hipp.
 Mirabilia in Maniacis, & Melancolicis, 7.
 Mollus, Mellanurus, Mugil quare proliantur, pa. 10. & seqq.
 Menthae qualitates controuersæ, p. 15.
 Menthae utilitates, ibi.
 Medici ficti huius temporis, pag. 17.
 Medici exaggeratores, ibid.
 Medicorum ignorantium astutia, ibid.
 Modestia Hipp. in alijs refutandis, pa. 18.
 Magi possunt virtute Dæmonis pluias causare, & ventos, aut illos impedire, & maris mutationes, p. 20.
 Magi Deos collebant, & illos improperabant, & diuina humana faciebant, pag. 21.
 Mater Deorum, quæ, & qualia accidentia credebantur causare, p. 22.
 Magi debuerant ad templa adducere sacrificia pro sanitate, & non illa abscondere, si veram putabant suam falsitatem, pag. 25.

Mor.

M N D E X I.

Morbus Sacer [ut alij morbi] gignitur 33.
 Morbus Sacer à causis naturalibus procedit, nō semper à diuinis ibid.
 Morbus Sacer hæreditatur, ibi.
 Quomodo hæreditatur, ibid.
 Maria Immaculata Virgo vere, & proprie fuit mater Christi Domini, quāuis non præstitit semen 40.
 Mancū semper generare mancū nunquā dixit Hipp. sed aliquando p. 53.
 Morbus Sacer non accidit biliosis, sed pituitosis 60. & 61.
 Morbus Sacer, si a solo Deo esset, tā biliosis, quam alijs omnibus accideret. ibid.
 Morbus Sacer potest incipere in utero duobus modis, p. 66.
 Mutescentia in morbo Sacro vnde? 78.
 Multi qui dicantur ab Hipp. 78. & 79.
 Moriuntur Epileptici, aut superviunt iuxta quantitatem pituitæ infigidantis & absoluentis, p. 87.
 Morbus Sacer quando non reciduat, 89.
 Morbus Sacer non rediit, si aliqua pars in signē notam passa fuerit. Quid sit notā suscipere, ibid.
 Morbus Sacer potest redire ob debilitatē membrorum, quāuis consumptus fuerit humor, p. 90.
 Morbus Sacer si contrahitur reuertitur, quomodo intelligendum, ibid.
 Morbo Sacro quare multi moriuntur pueri, adulti neutiquam, ibid.
 Morbo Sacro valde senes pereunt ob multas causas, p. 91.
 Morbus Sacer inveteratus incurabilis, ex exemplo sumpto à capris, & ouibus, pag. 68.
 Morbi Sacri diuturnitatis causæ obscuræ sed Philosophicè demonstrantur, 99.
 Morbus Sacer ab eisdem causis oritur à quibus, & alij, p. 135.
 Morbi quāuis incurabiles, non sunt expetres auxilij. Subtilitas Hipp. 136.
 Morbi non sunt augendi 137.
 Morbis familiaria tollenda, hostilia procuranda, ibid.
 Miracula celebrata a Gentilibus, an talia essent ad longum 162. & seqq.
 Mirandulanus tēperandus est cōtra Astrologos, p. 181.

Niger color ominosus, p. 15.
 De nigro colore multa, ibid.
 Niger color vitandus infirmis, ibid.
 Neptunus quæ accidentia inducebat? 22.
 O
 Opinio quare morbus Sacer, p. 5.
 Ostentatores qui? p. 8.
 Oues an Epileptici afficiantur. Mercurialis notatur p. 97.
 Oues quare Epilepticas nō intellexit Mercurialis, ibid.
 Oues & capræ quomodo differant quoad Epilepsiam, p. 98.
 Occasio cognoscenda, p. 137.
 Otis quid, eius natura, & qualitates pro Alimonia, p. 14.
 P
 Pedem super pedē, imponere, aut manū super manū superstitiosum. Locuselegans Aug. p. 16.
 Plinius explicatus de sanguine Gladiatorum, p. 26.
 Partes diuersas correspondētes elementis se persupponit Hipp. agēs de Semine 42. & seqq.
 Pituitosi, an biliosi sint paratiores ad morbum Sacrum, p. 61. vsq. ad 63.
 Ptolomæus multos excepit libros spurios quia nime ū Semolē accidebat librorū 64.
 Pueri suspecti, si mundi sunt, p. 68.
 Purgationis & sanitatis fœtus signa, p. 70.
 Partes nostri corporis solidæ, quomodo dicantur moueri in suffocationibus, controuertitur, 83.
 Pueruli recens nati omnes moriuntur ex hoc morbo, si copia sit pituitæ, p. 87.
 Pueri qui intelligantur, potius pereunt in hoc morbo ob nimiam humiditatē, quam ob frigiditatē ex Hipp. locus explicatur, 89.
 Pueri quidā prænoscent accessiōem, alij non, pag. 101.
 Pueri quomodo cognoscunt vêturā accessiōem, 102.
 Pueri an verecundentur, ibid.
 Pudor ante accessiōē Epilepticā, 100. 101.
 Potentia imperans, & exequens insinuantur ab Hipp. p. 261.
 potentias duas possit in cerebro cognoscentem, & imperantem, p. 126.
 Præcordia quæ dicantur ab antiquis, 125.
 Præ

R E R V M.

Præcordia male vocabantur mentes, ibi d.
 & 30.
 Præcordia mouentur in affectibus animi,
 sed non cognoscunt, ibid.
 Præcordia sunt membra imperata, ibid.
 Præcordia non habere ventericulum, in quo
 recipiant bonum, & malum quid sit, 131
 Pestis varias sortes possunt Angeli immi-
 tere, p. 156. & seqq.
 Pestis datur, sine maligno cæli influxu,
 ibid. & vsque ad pag. 161.
 Pestis ab aqua, ibid.
 Pestis ab aere, ibid.
 Pestis a terra, ibid.
 Pestis ab alimentis, ibid.
 Pestis non necessario contagiosa, ibid.
 Pestis sine sordida putredine, ibid.
 Pestis non fundatur necessario in sordida
 putredine, ibid.
 Pestis à maleficis, ibid.
R Afis centum annorum spatio Medici-
 nam exercuit, p. 13.
 Ronseus refutatur in Celsum, p. 26.
 Respirationis nomine quid intelligendū? 65
 Respiratio cordis dicitur eius motus vi-
 talis, ibid.
 Respirationis differentie apud Hipp. 79.
 Risus unde, & quomodo fiat contra Ama-
 tum Lusitanum, p. 114. & seqq.
 Raptus dicitur violentiam. Extasis superemi-
 nens nullam, 177.
 Raptus in parte sensitiua multos morbos
 solet parturire, p. 179.
 Raptus iste potest immitti à Dæmone, & à
 propria volūate, videant qui de salute
 agunt animarum, quanta sollicitudo est
 adhibenda, p. 179.
 Raptus in parte sensitiua morbi enume-
 rantur aliqui, ibid.
 Restitutus Præbyter rapiebatur ad nutū
 quando volebat, ibid.
 Raptus iste apparet nobis, non à Deo, ibi
S Acri acceptiones, p. 2. & 3.
 Sonticus morbus, p. 4.
 Sacrum os, quare Dijs offerebatur? pag. 3.
 Suilla caro qualis? p. 12.

Suilla caro pro sacrificijs qualis erat, ibid.
 Suilla caro quare sacra, ibid.
 Suilla caro laudabilis, quare prohibetur? 13
 Suillæ carnis laudes, ibid.
 Sacerdotes Cybeles tormentis seiplos affi-
 ciebant, vt Epileptici, p. 22.
 Sanguine utebantur frequenter Antiqui
 ad expiationes, p. 24.
 Sanguis Gladiatorum an proficius, vel
 auersus? An Dæmonis inuentio? Discu-
 sus nouus, & necessarius, p. 26.
 Sanguis Gladiatorum ex Minutio, ibid.
 Sanguis Gladiatorum ex Tertuliano, ibid.
 Sanguis Gladiatorum ex Arethæo, ibid.
 Sanguinis vsus ex Iustino Martyre, ibid.
 Sanguis potatus nō prodest morbo Sacro 27
 Sanguis nil poterat prodesse Constantino
 ad lepram, ibid.
 Sanguis Gladiatorū ex Corn. Celso sus-
 citus, ibid.
 Sanguis potatus. Locus Scribonij à Cerda
 non integre lectus, ibid.
 Sanguinis vsus superstitiosus, 28.
 Sanguine vtuntur nunc incantatores in
 odium humani generis, & in odium Do-
 mini Saluatoris nostri, ibid.
 Sanguinis vsus an pro valetudine? ibid.
 sanguines purissimi (in numero plurali) B.
 Virginis qui nā sint locus D. Th. nouiter
 explicatus ex principijs Philosophie, 40
 Semen ab omnibus partibus deciditur cō-
 tra Neothericos, p. 35. & seqq.
 Semen non præstauit B. Maria (contra
 quosdam stolidos) nec fuit necessarium
 p. 40.
 Semen decidi ab omni humido, quod est
 in corpore, quid nam est? p. 42.
 Semen mulieris esse simpliciter necessariū
 neutiquam possunt Medici demonstra-
 re, licet efficaciter probent, 42. & 43.
 Semen decidi ab omnibus partibus Magni
 Philosophi dixerunt, p. 43.
 Seminis materia quid recipiat ab vnaqua
 que parte, p. 45. & seqq.
 Semen decidi ab omnibus partibus vide-
 tur demonstrari, p. 48.
 Semen deciditur ab vniuerso corpore, aut
 null⁹ est morbus hereditarius, ibid. & seqq.
 Semē decidi ab omnibus partibus cōcedūt
 omnes, qui agūt de hereditarijs morbis 53
 Semen

I N D E X

V

Semen quomodo sigilletur à partibus totius, & testibus, p. 60.

Senes quomodo Hyeme, & Vere afficiantur morbo Sacro, 93. & seqq.

Senes quomodo afficiantur Æstate, 94.

Somnia horrenda à quo humore? p. 124.

Spiritus quid, 125.

Spiritus ex aere, & tenuissima parte sanguinis fit, ibid.

Spiritus talis erit, qualis aer, 126.

Spiritus exequitur sapientiam in vnoquoque membro explicatur, p. 126.

Spiritus relinquit in cerebro necessaria impartiturque reliquis, 127.

Sapientiam ab aere quomodo intelligat Hipp. p. 126.

Sapientiam ad inuicem inter mēbra, 126.

Sapientiam spiritus olfecit Gentilis, quando dixit non lucem, aut aliam similem qualitatem, sed directionem habere, 126.

Sapientiam, & mentem posuerunt Græci quidam in septo transuerso, quos refutat Hipp. 129. & seqq.

Senem ad iuuetutem reducere, & mortuum suscitare paria sunt, Dei requirunt omnipotentiam, neutiquam intelligentiam. Errores destruuntur, p. 168. & seqq.

Scotus inuentus cū signis admirandis, 181.

Sacerdotes Pyrethi, 186.

T

Tostatus fallitur, dicens Hippoc. fuisse Magum, pag. 2.

Turtur optimum alimentum infirmis, & sanis. Quare dicitur sapientium nutrimentum. Fuit in pretio, p. 14.

Turtures ob vanissimam superstitionem vitabant antiqui, ibid.

Tostatus refutatur, quia nimis crasse intellexit Hip. agens de feminis natura, 36.

S. Thomas præuidens dicta Tostati, illa euertit, p. 36. & seqq.

Timor an excitetur à Bile, 120.

Terra vt diuina colebatur ab Antiquis, pag. 187.

Terra mater, & nouerca, ibid.

Vulgus malus interpret, p. 5.

Valentissimæ aues quæ? Quare non probantur, p. 14.

Vestimentum nigrum quare fugiendum, 15.

Vitæ inopia ad malas artes concitat, p. 21.

Venæ omnes, quæ hodie scinduntur ab Hipp. primum demonstratæ, neq; aliquam nouam addidit posteritas, 64.

Venæ distributio orientis à cerebro, quæ in lib. de natura humana reperitur, non est Hipp. p. 64.

Venarum partitio in hoc loco genuina est Hipp. concordat sibi, Steve reijcitur 65.

Venas fieri graciles quid apud Hipp. 64.

Vētris fluxus in morbo Sacro vnde? 77. 78.

Venter quid apud Hipp. 151.

Ventres, quos vocet Hipp. 79. & 80.

Verecundia an in pueris? 102.

Venti quales morbum Sacrum procreant 113. & seqq.

Ventorum controuersia ad causandum morbum Sacrum late agitur, 104.

Ventus à mari, 106.

Venti permutantur à Regionibus, quas pertranscunt, p. 111.

Ventos omnes vocauit Hipp. frigidos, & humidos, cōponitur hæc cōtradictio, ibi.

Venti sub polis quales eleuentur, 112.

Ventriloqua vide Engastrimythos.

Ventriloqua Hispalensis, p. 177.

Ventriloquæ vaticinantur per ventrem non per peluim contra Hermolaum, 150.

Ventriloqua post Paulum clamans, ibid.

Vita prolongari potest ab intelligentijs, sine cibo isto, & potu vsuali, 165.

Vitam potest prolongare intelligentia: tamen putamus impossibile mortem eludere posse, quod probatur manifeste, pag. 166. & seqq.

Voluntarie sudare mirabile est contra Ludouicum Viues, p. 179. & seqq.

Voluntarie lachrimare virum, miratur D. August. vt Philosophus. Viues loquitur vt Grammaticus, 180.

F I N I S

LIBRVM AVREVM, MAGNI HIPPO. COI.

DE

MORBO SACRO.

DIFFICILLIMVM Li-
brum, & Reipublicæ utilissi-
mum, & necessarium, à nemi-
ne hucusq; quem viderim,
aut legerim elaboratum, diuisis textibus
aperiam; difficultates dissoluam; litera-
les quæstiones diluam; pro eruditis ali-
qua misceam, quæ licet ad textus expli-
cationem sint necessaria; laboriosas ta-
men controuersias varietatis suauitate
demulcent. Et in secunda parte, de Cau-
sis diuinis sermonem attingam.

LIBER HIPPO. COI.

SCIO Quam sit difficile antiquorū
libros vera censura distinguere; nunc
aliqui sunt eruditi, qui affirment libros
de Physico auditu, & aliquos alios non
esse Arist. quamuis sub eius nomine cir-
cunferantur, quid dicerent de libris Hip-
pocratis, quos plures ante annos scripsit

quando Græcia bellorum perturbatio-
nibus iactabatur. Equidem potuerūt mu-
tationem, aut incendium pati, sed prou-
identia diuina factum est, vt inter mun-
danas varietates magnorum virorum la-
bores fixi, & immobiles ad posteritatis
utilitatem persisterent. Igitur librum istū
Hippocratis, esse mihi semper persuasi,

*1. Proba-
tur ab an-
tiquis.*

quoniam citatum inuenio à se ipso, in e-
pistola de Infania, & à Galen. lib. de Ar-
ticulis, & in præmio Prognosticorum,
& à Celio Auteliano libro 1. tardarum
Passionum cap. 4. Sententias aliquas hu-
ius libri inuenio in lib. de Aere, Aquis, &
Locis, in lib. de Flatibus, & Aphorif. Con-

*Secundo à
doctrina.*

sonant præterea omnia, quæ hic docet
suar doctrinæ, & Philosophiæ, quæ pro-
fessus est. Dialectus Ionica Medicorum
Principi (vt notum est) familiarissima.
Eoësius genuinum Hipp. scetum agnos-
cit, Galenumque, & Herotianū, & alios
in partes adducit. Quod si aliquis legat,

*Tertio ab
filo, & mo-
do scribēdi*

*Quarto
vt Hip-
poc. recip-
tur à Neo-
tericis.*

A quæ

Hipp. liber de morbo Sacro,

quæ scripsimus in proœmio lib. de Hipp. Philosophia acquiescet nostræ censuræ; sed doleo maxime illos, qui spuria esse dicunt, quæ nō intelligūt. Quin, & Mercutialis damnat, ut falsa. Quis talia audit? in suo cap. de Epilepsia. Inter alias rationes, ob quas existimat hunc librum non esse Hipp. ea est potissima, quod dixerit locum affectum in Epilept. esse cor. & nō cerebrum. Certè audeo dicere, non Mercurialem, sed aliquem Tyronem eius discipulum, nec verbum huius lib. attigisse, cum contrarium omnino probet Hipp. ex professo, testem adhibeo, legant docti. Aliqui non probant istas nostras vigilias, quia putant non pertinere ad curationem. Dolendum certè quam sit antiquitatis studium avaritiæ, & lucri oculis infectum. Toruo vultu aspiciunt, aut ridiculo, parui pendentes pretiosos lapides, & thesauros Hippoc. Phoriones sunt, omnibus aduersantur, ut Plutarch. Plutarchus ait.

LIBRI SCOPVS. TOSTATVS.
temperatur Hipp. Laus.

Huius operis excellentia maxime elucet inspecto fine, quem Hippoc. prosequitur. Intendit rem publicam à quibusdam seductoribus liberare, Magis, incantatoribus, superstitiosis, pecuniæ avidissimis, qui dicebant morbum hunc à solo Deo proficisci, & ideo Diuinum, & Sacrum esse, neque medicamentis indigere, sed expiamentis, sacrificijs, & oblationibus Deos esse placandos; præceptisque superstitiosis populum in admirationem rapiabant, quæ omnia efficacissimis rationibus destruit. Causas morbi, differentias, & partem affectam enarrans, & curationem insinuans. Vnde miror Tostatum virum eruditissimum non cognovisse solidum, pium, & vere Philosophicum Hippocratis ingenium, de quo Macrobius dicebat: *Neque fallere, neque falli, quæ sententia (solo Deo digna) in hoc diuino libro maxime elucet: vbi pro bono publico contra superstitiosos Ma-*

gica deliramenta euertit. Quid ergo Tostatus 2. part. in Eusebium cap. 136. Magicam vanitatem à Zoroastre inuentam exclamat, à Democrito excultam, & ab Hippocrate erectam? Sed non attente legit sanctum Isidorum, quem citat, (& nos text. 6.) ab illo enim accepit primam partem suæ sententiæ, sed non ultimam.

DE MORBO SACRO.

Quare de morbo Sacro, si probat non esse Sacrum? Arrogantia Sacra. Os sacrum mulieris Dijs offerrebat. Hercules. Tonantes cœli, & Epilepsia Comitia dirimebant. Lunaticus. Lunium. Luna. Arreptitius. Sonticus. Inspuat. Opinio morbus Sacer.

Lemma, siue inscriptio nostri libri aliqua postulat animaduertenda. Quare non inscripsit de morbo Puerili, aut Comitiali, an fallit dicens in frōte quod intus negat?

Respondeo Hippocr. non ex propria sententia morbum Sacrum dixisse, sed (ut alibi solet) vsum communi nomine, quod inter Magos, & populum inualuerat, ut melius patriam vindicaret ab errore; videamus inquit, an morbus iste, quem Sacrum aut diuinum Magi nuncupant, re vera Sacer dicendus sit; nam ut eleganter dicebat Seneca lib. de Vita Beata cap. 1. Nō quid vulgo veritatis pessimo interpreti probatum sit, sed quid veritas doceat investigandum. Atq; hoc fuisse Hippocr. institutum colligo exprimis verbis; ait enim: *De morbo Sacro appellato, sic res habet. Quasi dicat morbum, de quo dicere instituo, quem alij appellant Sacrum. Eisdem verbis vtitur lib. de Aere, Locis, & Aquis, recensens morbos populares ciuitatis expositæ aduētos frigidus inter Occasum Solis æstiuū, & Orientē æstiuū, inquit: Morbos etiam Sacros appellatos, paucos quidem*

& de Diuino in morbis. H

43

quidem verum vehementes, & lib. de Flatibus, Videtur autem mihi amplius, & Sacrum appellatum morbum, ab ipsis flatibus gigni; Neque solum in Hippoc. libris animaduerto hunc esse morem [vtri scilicet nomine communiter recepto] sed ex opinionibus antiquioribus sumere consuevit aliqua, vt late manifestauit in Philosophia Hippoc. vbi, & Democriti, & Anaxagoræ, & Empedoclis, qui tempore illo floruerunt, sumit modum dicendi.

Igitur non iuxta proprium sensum inscriptio constituta est, sed iuxta aliorum; sic enim facit librum acceptabilem, vt melius veritatem è tenebris erutam demonstret lectoribus. Tantus fuit nostri Senis patriæ iuuandæ ardor; quem morè frequenter seruat Clem. Alexandrin. in Exhortat. ad Græcos, vt rectè notat Gëtianus. Alij Græci, & Latini res magnas, aut admirandas sacras nuncupant: viam Sacram, ciuitatem, muros, silentium. Et cum viderent morbum hunc magnum, & animæ domicilium occupantem Sacrum appellarunt. Placeret etiam sententia Plutarchi lib. de Industria animalium ante finem: qui postquam cum Homero dixit Sacrum pro magno vsurpari, & ob id Comitialis Sacer. Addit: Quidam vero cõmuni ratione (loquebatur de Anthia pisce, quem appellabāt Sacrum) quod liber sit, & ab omnibus dimittatur dictum Sacrum putant. Equidem Epilepsia hac ratione potest dici Sacra, quia omnes ab illa fugiunt, dimittentes Epilepticum solum, vt fiebat in Comitijis (vt statim dicam.) quin, & morbos animi Sacros dicebant, nam diuitiarum cupiditatem Sacram famem dixit Virgilius, & Heraclitus pulchre arrogantiam Sacram vocauit ægritudinem, quia tam magna, & insuperabilis est, vt sola morte finiatur.

Inuenio tamen scelestum, & detestabile Sacrum fuisse appellatum, vt ex Aphranio refert Nonius. O Sacrum scurræ, & malum. Turpilius, etiam mei rides pessime, ac fecerrime: Vnde existimo Latiniores vocasse Sacrum morbum, non vt Diuinum, sed vt detestabilem.

Quare Medici os Sacrum appellant, quia magnum; cum ossa capitis multo maiora, & sacram arcè regentia Homoplatum, & alia multa in humano corpore maiora inueniantur. Cur ergo os tam moderatæ magnitudinis, & infima, & turpi parte locatum, Sacrum appellatur? Admirabilis est humanus partus, vt mihi D. Augustinus raculum iudicatur ab Augustino, sed vult, inquit, præarsiduitate, finis Diuinus & admirabilis, ergo os quod in partu mirabile se præstat Sacrum debet appellari; cum enim ita durum sit, & diuisioni resistat, tamen tempore partus libenter cedit, & caruim ad externam, ad internam cauum, viam exhibet fœtui [adiutorio Dei excelsi præparante, & disponente, vt Auicennæ verbis utar.] Atque ob hanc causam puto Sacrum appellari propriissime in fœminis, improprie in viris. Vnde meritò Dijs offerebatur, (vt colligitur ex Menandro) quasi res mirabilis.

Herculeus dicitur, quia putant Herculeum isto morbo fuisse oppressum, sed falluntur, non enim Epilepsia, sed insania laborauit, quando trucidauit filios suos, quos ex Megera susceperat. At quando indutus veste exarsit, potius igne Sacro comburebatur, & nō morbo, de quo hic agit Hippoc. ergo dictus Hercules, quia fortis, & insuperabilis.

Dictus etiam fuit Comitialis ab Hippocrat. lib. 2. Apho. 45. & lib. de Ratione victus in morbis acutis, & alibi, quoniam Comiticia derimebantur casu alicuius Epileptici. Quintus Serenus. Est subiti species morbi, cui nomen ab illo, Quod fieri nobis suffragia iusta recusat, Sæpe, etenim membris acri languore caducis.

Consilium populi labes horrenda diremit.

Non solebat accidere in concilijs, sed in Comitijis (vt notat Rosinus. de Antiquitatib. Romanorum) Quoniam conciliū erat paucorum consultantiū; Comitijis vniuersus populus, & Gubernatores simul aderant. Quod si in tanta solemnitate, & concursu Epilepticus aliquis cadebat.

A 2 diem

Clement.
Alex.

Plutarch.

Virgil.
Heraclit.

Nonius.
Turpilius

Aristoteles vocat hunc morbum herculeum: problemate 1. sect. 30. Vt aliqua de materia

Serenus.

Rosinus.

Hipp. libor de morbo Sacro,

diem illum tanquā infestum, & Dijs displicentem fugiebant, & omnia negotia relinquebant, unde Comitialis morbus dictus. Similiter dirimebantur Comitia, si cœlum tonaret, si trōnitrūa, si fulgura apparerent, ita Rosinus lib. 6. c. 14.

Rosinus.

Lunaticus dictus est iste morbus, imo ob hoc etiam Divinus, quia vel ipso Hippocrate attestante, causæ cœlestes vocantur Divinæ, & morbi Divini qui ab illis oriuntur. Sont tamen alij morbi etiam Lunatici, ut infania, quā videmus exacerbari ad motum Lunæ, & aliquando per quædam intervalla desinentem recurrere, imo in Hispania cum aliquē videmus non mente securum, licet quietum, & placatum, dicimus habere lucida intervalla, quia ad Lunæ certas conversiones, ad quadraturas, aut conjunctionem, aut plenilunium excitatur cerebrī affectio.

Supponendum præterea, esse aliquos Lunaticos arreptitios, sic nuncupatos, quia à Dæmone arrepti vexantur, qualis fuit Lunaticus, quem refert sanctus

S. Matth.

Matthæus, cap. 17. sanatus à Domino nostro: ille certe vexabatur ab spiritu imundo, sed temporibus determinatis Lunæ, quæ rectè observat Dæmon, ut cum mouetur humor à Luna, moueat ille ad tormentum, & quæ rationem humani corporis: sic melius fallit homines, & occultè latitat, dum alij credunt solam esse stellam causam tanti mali. Itaque erat Lunaticus, & arreptitius, quod constat ex Sacro textu: *Et exiit ab eo spiritus.*

Quod nō diceret, nisi à Dæmone vexaretur, & nō à sola Luna, aut à solo morbo: quod animaduerto in Sacris literis, & præcipue in Diuo Luca, qui ut magnus Medicus facit differentiā inter infirmos, & vexatos ab spiritibus immūdis; ait: *In-*

D. Luc.

firmi, & qui vexabatur ab spiritibus sanabatur omnes. Itaque Epilepsia, aut alius morbus poterit dici Lunaticus, quia excitatur motis humoribus à Luna, & Dæmoniācus, qui à Dæmone sumēte occasionē ex humore moto tempore Lunæ, & talē humorem etiam mouente ad hanc, aut

illam partem: iste vero insanabilis est, nisi exeat Dæmon præcepto Divino; ille autem habitualis, si per ætates maiores misit radices] iuxta Hippocr. decreta in sanabilis etiam est, & à solo Deo expectare potest medellam. Et quis dubitat quin inter infirmos, qui vexabantur ab spiritu essent etiam Epileptici aliqui à solo morbo interno habituali, & sanabantur omnes [ut dicit sanctus Lucas à Redemptore nostro.

Sed cum antiqui illi Lunā Deam venerarentur. Licet Carreni non Deam sceminam, sed Lunū masculinū adorabāt, ut refert Cœlius, non mirum quod morbum à suis Dijs inflictum diuinum appellarent, contra quos Hippocr. disputat in isto libro. Sed quādo de Luno mentionē fecimus, rationem exhibet Cœlius lib. 20. cap. 7. quare Lunā, ut masculinū colebant: quoniam scilicet fuisset à prudentissimis traditum, esse mulierosos, & muliebribus mācipatos delicijs eos, qui Lunā, ut feminā suscipiebant, illos vero, qui ut masculinū à mulierum insidijs esse liberos.

Cœlius Rodig.

Quando hic morbus causatur à Dæmone solo (ab aliquibus Ecclesiasticis autoribus) vocatur Arreptitius, ille scilicet, qui talem morbum patitur, quasi arreptus fuerit.

Insputus ab antiquis etiā dictus, quia aut viso ægro, aut eius nomine audito statim spuebant, quasi aborrentes, aut sic dicebatur ab sputo oris quod apparet in Epilepticijs, cum exeunt ab accessione.

Igitur Puēilis ab ætate cui familiaris est. Comitialis à loco. Hercules à fortitudine. Caducus à casu. Sacer à magnitudine, à pernitie, ab admiratione. Epilepsia à comprehensione potentiārum. Lunaticus à conversione Syderis.

Sonticus (ab aliquibus antiquis) quia maxime sua pernitie hominem omnino reddit impeditum ad optimas actiones, ut ad iudicium cogi non possit. Quamuis enim aliqui morbi magni Sontici dicebantur, scilicet, qui impediēbant, ne personaliter quisquam laborans coram iudi-

iudi-

+ vide Legem morbus 113. ff. de verberis signis
et citatur in glossa

& de Diuino in morbis.

iudice citaretur, tamen iste legitime inter omnes talis dicebatur, à quo in comitijs fugiebant. Ergo multo magis non admitteretur ante iudicem, sed alter pro illo.

Aul. Gel. Vnde existimo (vt explicem illam legem adductam ab Aulo Gellio lib. 20. c. 1. quā nobis obtulit Eruditissimus Cōsiliarius Regius, omni laude Maior D. Alphōsus Ramirez de Prado) quod morbus Sonticus ille solum intelligitur in illa lege, qui hominem impedit continuo ad comparandum ante iudicem: vt Paralysis crurium, aut febris Hectica, Hydrops confirmata, Tabes, Podagra, & similes alij. Isti enim egrotantes, ita debiles redduntur, & ita languentes, vt indigeant iumento (vt dixit lex, aut alio vectabulo, vt dixit Gellius. At Epilepsia, cum fiat per intervala relinquit hominem liberum ad ambulandum, sicut quartana. Hac ratione nō posset excusari infirmus à comparando coram iudice, sicut alij prædicti, qui continuo impediti sunt.

Dicendum, quod Epilepsia vocatur Sonticus, nō solū quia magnus, sed quia circumstantes nocet; solet siquidem eos vexare, & arripere. Et ideo placet nobis autoritas Auli Gellij, magis quam Mercurialis. Solum loquitur lex de valde senibus, vel propter infirmitatem debilitatis: vt nisi veherentur, non possent comparere; non tamen de alijs infirmis, quibus morbus prorsus intermittebat nō infert ambulandi impedimentum. Ergo Sonticus dicebatur iste morbus Comitialis, quia fruebatur præuilegio legis, nō quia imbecilles ad ambulandum reddebant infirmos, sed ob mali terrorem. Prouidēs etiā lex, vt qui Epilepticum citaret, teneretur illū iumento ducere, & reducere. Ne forte in actu publico morbo correptus dissolueret iudiciū, sicut Comitia; & maneret solus, sine adiutorio, quo reduceretur in domum.

Heraclytus, vt refert Laertius in eius vita dicebat opinionem; siue æstimationē esse morbum Sacrum. Ignoro ob quid, nisi dicamus opiniones, & iudicia hominū

quibus tenaciter herent, nulla habita fundandæ veritatis ratione morbos esse animi; male quidem solet affici intellectus, sicut voluntas.

TEXT. I.

DE morbo Sacro vulgo appellato, si se res habet. Nulla re mihi alijs diuinior esse morbis; neq; sacratior, verum naturam habet, quam etiam reliqui morbi, vnde sunt.

Crauitate, & breuitate, qua solet, *Comment.* quid sentiat de nomine huius morbi insinuat: nam dicens: *Qui Sacer nominatur.* Sapientium iudicio relinquit quantum soleat discedere à veritate opinio populi, quod Seneca lib. de Beata vita cap. 2, eleganter dicebat; *Queramus quid optime factum sit, non quid vñtatissimum, &c.* Et vt supra dicebam, vocabat Seneca vulgum pessimū veritatis interpretem, quā obrem pro veritate defendenda proponit in ipso limine vnica conclusionē suā sententiam. Morbum Comitialem generari, vt alij morbi, à causis præternaturā, neque habere aliquid peculiare Diuinū, per quod constituatur, & ab alijs distinguatur. Hanc probabit multipliciter, detestis erroris causis.

TEXT. II.

Homines vero naturam, & causam eius Diuinam esse existimarunt, ob inexperiētiam, & admirationem; propterea quod reliquis morbis nil habeat simile, & per inopiam quidem cognitionis Diuinitas ei ipsa cōseruatur.

DE TEGIT Causas tres falsæ opinionis. Inexperientiam, admirationem, *Comment.*

nem, & scientiæ defectum. Quod in experti admirentur nouū non est, sed quod admirati non quærant rationem, neque philosophentur circa causas talis effectus, hoc ab homine prorsus alienum: vide quam strictè incipiat comprimere opinionem illam Magorū; propter istas tres causas inquit. Conseruatur nomen Diuinitatis huius morbi. Inexpertos vocat illos, quia neque experientiam habere poterant fallacis curationis, neque veræ Medicinæ, nam experientia, ut ait Plutarchus, ex mente Historicorum lib. 4. de Placitis cap. 11. est, eorum quæ eiusdem speciei sunt multitudo, quam definitionem, cum D. Thom. late explicauimus opusc. in Auic. At illi impostores, cum nullis medicamentis vterentur, nūquam experti sunt efficaciam illorum: promissa igitur Magorum fallacia, & mendacii plena in sano circuitu oberrabāt. Quid igitur expectandum, quando deficit experientia, & scientia? Respondeo breuiter, expectare debemus arrogantiam (ut statim videbimus cum Hippocr.)

Plutarch.

T E X T. III.

Secundū facilem vero, & parabilem modum sanationis medentur, expiationibus, aut incantamentis.

Commen.

Quasi dicat inopiam intellectus supplet facilitate remediorum, scilicet incantamentorum, & expiationum. Expiationes vocabant purgationes peccatorum per sacrificia, ut Deos placarent, qui morbos inferebant: incantamenta dicebantur, quādo aut verbis, aut signis, & rebus quibudam adiunctis aliquid supra naturam moliri tentabant, ad medellam huius morbi. De quibus Seneca lib. 1. Quæstionum naturalium cap. 35. Quid ergo expiationes? procurationsque quo pertinent si immutabilia sunt fata? Permite mibi illam rigidam scētam tueri eorum, qui

Seneca elegans sententia.

excipiunt ista, & nihil aliud esse existimant, quā agræ mentis solatia.

Cleomenes apud Plutarchum in Apo- Cleomen. te. Huius scētæ rigidæ, quam dixit Seneca videtur esse: Nam cum expiatoribus, & variis (non antea solitus) mentem adhiberet; longa ægritudine detentus illos vocās, respondens amicis, qui mirabantur, quid mirum, inquit, neq; enim nūc idem sum, qui tūc eram, sed cum idem non sum, neq; eadem probo.

Plutarch.

T E X T. IIII.

Si vero propter admirationem Diuinus censetur, multi morbi Sacri erunt, & nō unus, quem admodum ego demonstrabo, etiam alios non minus admirabiles, neque minus monstruosos, quos nemo Sacros esse censet. Primum etenim febres quotidianæ, & tertianæ, & quartanæ, nihil mihi minus Sacri esse videntur, nec minus à Deo fieri quam hic morbus etiā si nihil admirabile habeant.

Efficax argumētū Hipp. Si. Epilepsia vocatur morbus Diuinus, quia admirabilis, & prodigiosus, quare alij multi tam admirabiles non dicuntur, Diuini: quales sunt febres prædictæ, & si Epilepsia secundū opinionem Magorū à Deo fit, quare non & isti morbi? ergo etiam omnes vocari poterūt Diuini, aut nullus.

Commen.

Fundamentum huius argumenti stat, in hoc, quod causa circuitus febrium, tã admirabilis sit, ut ab Hipp. vsque ad hæc tempora magnos Philosophos exercuerit [tam est abdita istius ratio, quamuis apud vulgares, nullā habeat admirationē] nullus tamen dixit has febres esse sacras. Non certè minus admirabile est, quod quarto quoq; die febris invadat, quā quod homo cadat, & iacet se sine sensu. Cōreplari oportet vtriusq; morbi causas

fas, & admirabimur. Vbi absconditur ille humor qui certa hora, & die mouetur, incenditur, & causat febrim? vbi latitat humor, qui secreto cursu ad caput ascendit, & hominem ad concussione subitam agit? Certè omnes isti effectus similem habent admirationem, sed nō ob id Diuini nuncupandi. Vnde constat, gentem illam fuisse ignorantiae tenebris inuolutam, siquidem admirabilia putabat, quæ non magis quam alia talia dicenda erant. Neque vocem audierant Pythagoræ, dicentis. *Ex Philosophia, mihi contingit, ut nullius rei admiratione capiar.* Secundo probat, quia febres prædictæ etiā à Deo causari possunt, quare non etiam dicantur Diuinæ?

Pythagor.

/

TEXT. V.

DEinde vero furore correptos, ac desipientes multos ex nulla manifesta causa, cum multa, tum etiam intempestiua facere videntur, quin etiam multos in somno lugentes, & vociferantes vidi, quosdam etiam suffocatos, quosdam exilientes, & fugientes ac desipientes, quo ad excitarentur, postea vero sanitati restitutos: & ut antea resipiscētes, quāuis pallidos, & debiles. Idq; non semel, sed sæpius contingere vidimus, quin, & multa sunt, & varia, quæ sigillatim, si enumerare velimus, prolixa fuisset oratio.

Comment.

PROPONIT Alios morbos mirabiles, & accidentia aliqua monstruosa, in quibus nunquam aliquod mysterium, vel Diuinitas inuenta est à Magis. Primo furiosos, & delirantes nulla præcedente causa manifesta. Illos intelligit, qui aut

Mania, aut Melancholia, aut alia specie delirij laborant. Quod vt clarius pateat, notandum est, quod furor, & deliriū, siue desipientia habet se tanquam superius, & inferius; omnis enim furiosus, siue Maniacus delirat, sed non omnis delirans est furiosus; nam Mania est feruidū quoddam delirium, & turbulentum, sine cerebri inflammatione: Alij verò delirantes phrænitici, alij Melancholici, aut quomolibet desipientes, non semper furiosi sunt, quod ob causæ diuersitatem contingit. In his autem sunt aliqua mirabilia, tam quo ad causas, quam quo ad accidentia. Mirabile est, quod insaniat aliquis. siue causa manifesta. Equidem causam manifestam intelligimus [prout pertinet ad hunc textum] multis conspicuam, aut sensu cognitam; at magnos istos morbos vidimus ab occultis promanare principijs, vt ab amore plures in Melancholiā, & desipientiam inciderunt, aliquando in furorem, de quo puncto eleganter, & erudite scripsit Venerandus Parens D. Alphonsus Sancta Cruz in suo libro aureo de Melancholia, quem nos in bonum publicum nostro primo tomo adiunximus.

Alphons.
de Sancta
Cruz.

Mirandum profecto quod animus, cuius naturam, vt diuinam semper admiratur Hippocrat. tam longè eleuatus supra brutalem conditionem à se ipso per suas actiones, & appetitiones, ita discedat: & qui antea portio diuina vocabatur, iam infimi bruti imago fit.

Sed neque solus amor, tam amarum malum producit, sed alij etiam affectus interni, quos aut pudor simulat, aut impossibilitas detinet, cohibiti in corporis perniciem prorumpunt, cuius rei plura exēpla apud antiquos reperies.

Sed accidentia furoris mirabilia referat, Seneca lib. 1. de Ira, c. 1. *Nam ut furientium certa indicia sunt, audax, & minax vultus, tristis frons, torua facies, citatus gradus, inquietata manus, color versus, crebra, & vehementius aëta suspiria.* Nos addere infinita poteramus, quia tantum malum non habet numero determinata symptomata. Ad inordinata

Seneca.

A 4

cogit,

cogit, nam ægri sibi manus iniiciunt, alios vexant, & fugant, in faciem expuunt, plorant, vociferant, suffocantur, & nisi cautè custodiantur, per publicas vias nudè exeunt, & quod mirabilius est, futura solent prædicere, & aliqua grauitè & sententiose loqui. Si igitur ista tam admiranda sunt, vt excedant ea, quæ in Epilepticis apparent, quare omnes isti morbi nõ dicuntur diuini? Hæc ratio Hipp.

Sed dubitabis, quomodo dicit Hippocrat. delirant, donec à somno exeant? si enim delirabāt ante somnum, & in ipso somno, quare non delirant post somnū? Præterea dubitas, quæ admiratio, aut quæ diuinitas causarum latitat in simili casu?

Ad prim. Respondeo. Hoc etiam tanquam mirabile referri, quia non caret admiratione, quod somnus quo mitescit delirium prodigiosa accidentia admittat. Tamen cum in eo sint duo tempora, siue partes in primo occurſu, cum omnia liquida, & spirituosa retrocedant ad interna, & grauetur caput, perturbatur inæqualiter æger; at cū iam secundo natura per somnū humiditas reddit partes ex vigilia aridas, proculdubio delirium arcet, & ob id dicebat Hippocrates in Aphorism. *somnus delirium sedat.* Vnde non habemus aliam meliorem viam curationis, quam somnum delirantibus, aliquibus conciliare, post causæ influentis, siue antecedentis ablationem. Dixi aliquibus, quia excipio læthargicos.

Sed quando Hipp. lugentes, vociferantes, exilientes, desipientes in somno vidit; admirationem insinuat, & aliquid supra communem naturam. Dico esse mirabile, quod dormiētes lugeant. Tristitia somniare, & lamentabilia vidimus, sed lachrimare in somno, qui omnes retinet vacuationes præter sudorem, videtur admiratione dignum; forsan per luctum intellexit Hipp. gemitū quasi plorantis.

Ad secund. Tales autem (cum euadunt) pallidos, & debiles videmus (vt inquit textus) quasi conualescentiam agentes à magnis morbis liberatos. Quod autem de vaticinio diximus, eleganter

differitur à nostro Vallesio in sacra Philosophia.

TEXT. VI.

Cæterum, qui primi hunc morbum ad Deos retulerunt, aut diuinum dixerunt, tales esse videtur, quales sunt Magi, expiatores, circulatores, ac arrogantes, ostentatores, qui se valde pios esse, plurimumque scire simulant; hi quippe diuinitatis obtētæ prætextu, cum nulla ope prodesse possent, ne inscitiam suam proderent, sacram hanc esse affectionem censuerunt. Et additis idoneis rationibus securam sibi curationem proposuerunt, oblati expiationibus, & incantationibus, balneisque interdictis, & multis cibis ad laborantiū vsum minime accommodatis.

MV T A T Naturam argumēti, quia *Comment.* supra probat ab admiratione, alios morbos æqualiter, aut magis mirabiles esse, neq; diuinos fuisse appellatos. Nunc arguit à conditione opinantium, & secūdo ab illorum præceptis. Cōducit enim multum ad aliquam falsitatem destruendam cognoscere autoris conditionem; nam de veritate quid potest sentire mēdax? de virtute quid viciosus? de simplicitate orationis, quid ostentator? de soliditate philosophica quid vaniloquus? de bono communi quid pecuniarū raptor? Tales sunt homines, cum quibus disputat noster sapiens senex, autores prædictæ falsitatis; non expectes aquam à talibus fontibus, sed venenum. Singula perpendamus.

Isti non erant Magi sapientes inter Persas; nam quos Græci Philosophos dicebant: antiquissimi Persarum vocabant Magos, neque Cœlorum contemplationi dediti erant, quales fœlices illi, qui ab Oriente ad veri Dei cultum conuenerunt; sed Magi iam eo tempore alii qui dicebantur, qui veras artes ignorantes ad falsas conuersi, homines seducebant, asserentes se scire magna, & inaudita secreta, & facere prodigia. Itaque tres Magorum differentiæ cōstant apud Antiquos. Prima Sapiētium, rerum causas rimantium. Secunda Sapiētiū, qui de Cœlorum motu, & iudicio stellarum agebant. Tertia Magorum, qui fallacem artem, & maleficam profitebātur: inter quos vltimos isti collocandi sunt, quos arguit in præsentī lib. Hippoc. Doctissimus Raderus lib. 4. in Curt. cap. 7. fol. 33. nostrā diuisionem melius explicat. Ait. Magi vox à Barbaris profecta, Græciæ, & Latio primū à Chaldæis, & Persis in honore fuit. Erant Magi Sacrorū Antistites, Regū moderatores, & sapientiæ diuinæ, & humanæ periti habebantur. Inde sensim cœpit, vt vox tyrāni, & hostis in infamiam vergere, pessimisque artibus assignari. Ita cuncti venefici, venenarij, incantatores, Thesali, arioli, augures, aruspices, Chaldej, Genethliaci, necromantici, epœtici, præstigiatores, Aegiptij, Lamiæ, Sstriges, Sage, veratrices, fortuarij, Mascæ; & hoc genus alij, aliæque pestes generis humani magis accensī, & execrati. Magorum triplex genus erat. Primi fuere sapiētiae Magistri, sobrij, sicci que, vt qui præter farinam, & olera nil ad mensam adhiberent. Alij Antistites, & Sacerdotes in Persia. Extremi, qui malorum geniorum ope, & opera varijs præstigijs animos mortalium suspenderunt, luserunt, sapius etiam euerterunt, &c:

S. Isidor.

Sed antequam vltius progrediar, miror maximè quòd sanctus Isidorus lib. 8. Origi. cap. 9. Democritum dicat artem Magicam ampliāsse, cuius verba sunt: Magorum primus Zoroastes Rex

Bactrianorum extitit, quem Ninus Rex Assyriorū prælio interfecit: de quo Arist. scribit, quòd vices centū millia versū ab ipso cōdita indicijs voluminum eius declarentur. Hanc artem multa post sæcula Democritus ampliāuit, quando, & Hippocr. in Medicinæ disciplina effloruit.

Dubito circa tanti viri sententiam, nam Hippoc. post graues sermones habitos (vt ex illius epistolis constat) cum Democrito de rerū natura, de moribus, in laudes, & excellentias illius admiratus prorumpit, & ab illo discedens, ait: *Democrite præstantissime, magna hospitalitatis tuæ munera mecum in corde reposito, cum multa me sapientiæ tuæ admonitione compleueris: præco enim tuarum laudum reuertor; quod natura humane veritatem inuestigasti, & mente complexus es; accepta autem à te mentis curatione discedo.* Hæc Hippoc. Sed plura excellentiora ad Abderitas de suo Democrito, quæ ab istorū Magorum vanitate, & mendatio ita distant, sicut lux à tenebris. Pro sancto ergo Isidoro respondeo, quod qui ampliāuit Magicam superstitionem fuit alius Democritus illius temporis: nam vt nomine Hippocratis fuerunt multi, ita & Democriti, tamen Democritus Abderitanus, qui cum Hippocrate Coo conuersatus est, fallaces non exercuit artes, vt ex illius cōstat historia. Omnia enim quæ hoc libro de Magis scripta sunt, veritati, & sapientiæ Democriti non conueniunt. Et Licet Plin. lib. 30. cap. 1. etiā putet Democritum Magum. Ego illorū sententiā sequor, quos ipse Plin. refert. Ait enim. Democrit, Appollonicē Captidenem, & Dardanum ē Phænice illustrauit, voluminibus Dardani in sepulchrum eius petitis, suis vero ex disciplina eorum editis: quæ recepta ab alijs hominum, atque transiisse per memoriā æquē, ac nil in vita mirandum est, in tantum fides istis, fasque omne deest; adeo vt ij, qui cætera in viro illo probant, hæc eius esse opera inficiantur. Hæc Plin. Si ergo multi illo tēpore libros de Magia

Hippoc.
Democri

De-

Democriti non esse dicebant, mihi fas erit, idem dicere. Præterea animaduerto, hunc locum. S. Isidori adduci. à Tostato 2. par. in Eusebium cap. 138. [vt supra dixi] & aut defectu Typographi, aut assistentis minus diligētis magnus error commissus est contra veritatem: nam Tostatus legit (ab Hippocrate fuisse erectam Magicam artem) quod nullam aliā excusationem habet, nisi prædictam: Isidorus vero solum dicit, Hippocrate floruisse tempore Democriti. Sed redeo ad text. Qui sint expiatores, diximus textu 3.

Circulatores sunt, qui vt capient aurā popularem multis verbis, hinc inde petitis, iam fabulis, iam historijs, & quibusdam casibus enarratis, audientes in circulum congregant: de quibus Seneca epist. 40. *Vim dicendi rapidam, & abundantem aptiorem esse circulantī, quā agentī rem magnā, & seriā.* Et Lipsius num. 7. *circulantī, id est, circulos facientī, & captatī;* vnde Horatius pulchrè in Poetica.

Nec circa vilē, patulūq; moraberis Orbē.

Vbi Heinsius, quid est Orbis? Omne illud, quod est præter rem ipsam, & vt contingit seruis, qui ad excusanda delicta, in quibus ab Heris deprehenduntur, plurimis verborum circulationibus, & extra rem vtūtur; locus elegās Arist. in Rethor. adductus ab Heinsio.

Et certè de aliquibus nostri temporis videtur posse dici, quod Seneca aiebat epist. 52. communes locos volunt, & in priuato circulantur.

Arrogantes illos dicit Hippocr. qui deposita modestia, temeritate, & impudentia vanam sibi comparant auctoritatem, insinuantes se posse præstare curationem morbi, & eius cognoscere causam, cum tamen ignorantissimi sint.

Arrogans sibi tribuit, quæ non habet, vt docet D. Thom. 1. 2. Ostentatores illi dicuntur, qui cum iactantia pleno ore loquuntur. Ostentatio est effectus arrogantia; arrogantia est superbia filia.

Non est extinctum hoc genus hominum, nunc per totam Europam miserè, imo aliquando feliciter germinat: multi verbis posse curare prædicant; alij sigillis, alij superstitionibus, alij delirant cum Paracello; adeò increuit petulantia simul cum incogitantia, vt absentes, & longè distantes, curare quis promittat, & librum excuserit de vnguento Armario, quem eleganter destruxit Ioannes Robertus doctissimus Iesuita.

Ioan. Robertus Iesuita.

Impostores isti securam [dicit Hippocrate.] eligunt sibi curationem: nam prius dicūt, rem esse difficilem, occultā, diuinam, quodsi profit incantatio, sibi gloriam, & pecunias acquirunt: atsi frustra, in Deos causam referunt implacabiles: his, & alijs suam tegunt ignorantiam.

Secundò arguit Hippocrates, referēs varia præcepta, quæ ægrotantibus imponebant. Primò prohibebāt balnea; quod præceptum absolute loquendo, satis constat esse præter rationem, cū possit prodesse in calida dispositione cerebri, & hepatis, in Mania, & in Melancholia ita est efficax balneum, vt nullū maius, vt suspicari possimus hac sola ratione à Magis vitari, vt ad sola Magica mendacia ægri concurrerent: nam & pituitam communem Epilepsiæ causam discutere possunt aliqua balnea. Videamus alimēta, quæ prohibebant.

TEXT. VII.

AC Marinis quidē, Mullo, Mellanuro, Mugili, & Anguila, qui pisces præcipue vitandi sunt.

MVllus fuit in maximo pretio habitus, vt poteris legere apud Pliniū, Macrobiū, & alios antiquiores. Gal. lib. 3. de Alimentorum facultatibus celebrari dicebat Mullum apud omnes, tāquā voluptate, cibos reliquos superatē.

Plinius Macrobi.

Bar.

Barbus marinus est, à nostris Salmoneus dicitur; apud Vlysiptones frequens, ut vidimus, quando cum Philippo III. Hispaniarum Rege in illa celeberrima ciuitate commorati sumus.

Et præter communes rationes, ob quas non oportet in hoc morbo piscibus uti; Mullus interdici poterat Epilepticis, quia quamuis gustui sit gratus, tamē sine dubio in improbum humorem degenerat, quia vescitur luto, & Lepore marino venenoso. Quamobrem viscera illius, in quibus venenosa alimenta plus detinentur, sine dubio erant perniciofa. Reliquæ vero partes huius piscis, quamuis totum venenum consumptum sit, neutiquam sunt secure pro Epilepticis. Si Magi ignorabant istam rationem Medicam. Transeamus ad aliam, quæ pertinet ad illorum professionem.

Plutarch. Prohiberi poterat Mullus, quia Pythagoras ab eo abstinere docuit, & Plutarchus lib. de Industria animalium, in meo antiquo folio 154. linea 11. ita ait: *Mullum Eleusinae Sacerdotes, etiam pro sacro coluere, eodemque Iunonis apud Argiuos Ancistitem ob Iunonis reuerentiā prorsus abstinere notum est omnibus: marinū quippe Leporem exitiale homini Mulli necant, cum primisque infestant: unde studio quodā hominis duci, hominis curam gerere crediti: istam vicistim immunitatem obtinere.* Sic Plutarchus, quamuis Xilandrus sua noua editione, fol. 983. aliquantulum mutet verba, sed non sensum.

Tertiò posset dici à Magis prohiberi hunc piscem ob cultum Dianæ, cui esse dicatū, dicebant, aut quia maximè eminet in captandis alijs piscibus, aut quia manducantibus castitatem præbet, quæ omnia placebant Dianæ.

Præterea à Mugili, Melanuro, & Anguilla abstinere præcipiebant. Abstinentiam horum piscium Hippocr. etiā præcipiebat: nam lib. de Internis Affectibus circa medium tales pisces prohibet in quadam tabis specie. Quare ergo non in Epilepsia, qui affectus, ut plurimum à pituita solet proficisci? At pisces isti pi-

tuitam adaugent. Vnde existimo, diuinum nostrum Senem non reprehendere omnia, quæ isti Magi proponebant: nam idoneas rationes (ita ab illo vocatas) iam admittit, sed superstitiones, & incantamenta detestatur: & quod nulla habita ratione medicamentorum, hunc morbum dicerent per sola expiamenta aboleri. Quod constat, quia prohibitionem istorum piscium silentio præterit. Alia autem destruit, ut ratione carentia.

Sed notandum pro maiori claritate, quod ex his Magorum idoneis præceptis excipiet statim Hippocrates efficacissimum argumentum contra ipsos.

Melanurum Pythagoras prohibet in *Pythagor.* suis Symbolis dicens, ne gustato Melanurum. Antiphanes, etiam à Melanuro, *Antiphan.* & Mugili cauendum suaserit. Accedit quod cum superstitioni isti non possent tolerare colorem nigrum (ut inferius dicemus) hinc est, ut Melanurus prohiberetur, quia magnam maculam nigram habet in cauda & lineas nigras per latera; infustum illis signum.

Mugiles prohiberi poterant, quia ita libidinosi sunt, ut dicat Oppianus, quod *Oppianus.* à foemina formosa, & bene pingui capiantur, & non a deformi. Quantum vero dāni recipiāt Epileptici ab alimentis ad coitum excitantibus, notum est; nā præterquam quod coitus comparetur paruæ Epilepsiae; debilitatur maxime cerebrum, aut quia semen ab illo defluit (ut credit Hippocr.) aut quia magna copia spiritus animalis consumitur, qui ad cerebri cōseruationem, & illius operationes simpliciter est necessarius. Ergo Mugiles non conueniunt in morbo Epileptico.

Anguilla non conuenit, quamuis ita *Athenens.* laudata ab Antiquis, ut constat apud Athenenum; nam abundat lento, & pituitoso succo. At in morbo Comitiali cōtrarius visus necessarius est; unde Hippocrates tabidos arcebat ab Anguilla, quia lentor ille potius impedit transitum alimenti ad partes alendas, quod intelligendum est, nisi salsamentis condiatur, quæ bene-

Aristopha.

beneficium impēdunt, unde apud Aristophanem dicebat ille, Anguillam alloquens.

*Neque enim moriens, à te unquam sim
Separatus, betis cocta.*

Anaxādri-
des
Atheneus

At si audire vis vanam rationem, qua Magi prohibebant Anguillam, inspicere mores Aegyptiorum, qui illas ut sacras venerabantur, quos irridet Anaxandrides apud Athenienses, prohibebant ergo Anguillas, quia sacras.

T E X T. VIII.

Carnibus verò Caprina, Cervina, Suilla, & Canina. Nam huiusmodi carnes ventriculum maximè conturbant.

Archelaus

Nicolas
Florētin.

Carnem Caprinam neutiquam esse concedendam in curatione huius morbi, sed tanquam infestissimam prohibendam, multa possunt ostendere; Archelaus apud Plinium nunquam capras carere febris dixit, ita ut affirmet Nicollus Florentinus, cessante febris, statim mori. Præterea Capræ laborant Epilepsia, & ob id antiqui Sacerdotes, ut refert Plutarchus, ab illis abstinerebant, quod Cælius Aurelianus affirmat, dicens: *Nō solū carnem Caprinam, sed super pellem Caprinam dormire, esse prohibendū; unde quādo Clemens Alexādrin. dixit: Hircinas carnes Epilepticis prodesse, loquutus fuit ex quorundam opinione, nō ex propria. Verba eius sunt: Iam vero Hircinarum quoque carnū esum, dicunt conferre ad morbum Comitalem. Quis autem antiquus fuerit huius opinionis autor, nobis non constat.*

Hipp. 2

Sed Hippoc. 4. de viâ ratione text. 100. dicebat: *Caprinæ carnes, quæ in bubulis mala sunt, omnia habent, & cruditas. Suntque flatuosiores, rufusque magis generant, &c. Quod confirmatum inuenio in Azarario auctore nō contēnendo, c. 34. de Epil. fol. 33.*

Azararius

Sed quid dicendum ad Auicē lib. 3. f. 1. trat. 5. cap. 11. sic ait. *Et laudantur carnes Caprinæ, propter illud, quod in eis est de siccitate, & paucitate humectationis, &c.* Gentilis controuertit hanc sententiam, & dubiam putat. Et contraponit Hali. Abb. 5. Praticæ. Tandē respondet, quod Auicē. intelligit de Capris vnius anni, non de antiquis. Itaque supponit Capras annuales esse sicciores. Sed licet ratione siccitatis prosint Epilepticis, tamen quia non faciliē coquantur à nostro calore, idē in pituitosum declinant nutrimentum, & idē vitandæ. Hæc mens Gentilis. Mihi aliud videtur. Omnem scilicet carnē Caprinā esse vitandā, ob rationes dictas. Tanta quippe illarum non regulata humiditas est, ut quamuis continuò febricitent, nondū in cerebro eam siccitatem adquirent, ut non disponantur ad morbū Sacrum. Neque Gent. mihi dicit: Quare hæc immunitas Capris concessa, ut circa principia generationis carnes habeant siccitas? In senectute verò aqueas? Cum siccitas ætatiua omnibus animantibus necessario eueniat.

Gal. lib. 3. de Alimentorum facultatibus, cap. 6. de Cervina carne agens, dicit: *Præuū humorem generare, & concoctū difficilem.* Et in lib. de Curatione renū appellat Melancholicam carnem; & lib. de Attenuante victus ratione sic ait: *Equorum, & asinorum esum hominibus a suis relinquo. Proximi asinis sunt Cerui, & ideo ab illis esse abstinendum.*

Suillam carnem etiam auferebāt. Poterat id fieri, nam quando aliquis laborabat magno morbo capitis, offerebant pro expiatione suam Dijs Manibus: ut colligitur ex Plauto in Menecmo.

Plaut.

Me. Responde mihi.

*Adolescēs quibus hic pretijs venerint porci
Sacres Sinceris? Nummos hos à me accipe.
Iube te piari de mea pecunia.*

Nā ego quidem in sinum esse te certe scio.

Explicationē huius loci rectè, ut solet,

Lambinus
Varro.

let, tetigit Lambinus, & Varro lib. 2. de Re rustica, cap. 1. & 41. sed ad nostrum textum sufficit scire, quod pro expiationibus, & sacrificijs seruabatur caro porcina, lactantium, inquam, porcellorum. Sed confirmat Eustachius in Annotationibus ad Homerum; quamobrem suspicor, quod sicut Sacerdotes efferebant pro infans carnem Suillam, etiam pro Epilepticis, ob morbi affinitatem: laborat siquidem caput, & mentis lesio est in utroque casu. Sacros igitur ob hanc rem vocabant Porcos, quæ superstitioni non est intelligenda de Porcis in quacunque etate, sed cum à mammis iam incipiunt auelli, hoc tempore sinceri dicuntur à Plauto, ut existimo, quia solo lacte nutriti, non prauo, & feculento alimento, & Sacri, quia pro expiationibus Dijs dicati.

Hippocr.

Caninam carnem fuisse antiquis pro cibo colligitur ex aliquibus locis Hipp. sed lib. 2. de Dieta, his verbis, illius explicat naturam. *Canina calefaciunt, & siccant, roburque inducunt, non tamen alio secedunt.*

Dubium

Ex quibus verbis posset excitari controuerfia (quæ Mercurialem sollicitauit) de Capris, quæ etiam enumerantur inter calidas carnes: quoniam pacto prohibetur Epilepticis: Cum potius robur adijciant, & caput frigidum calefaciant? Respondetur, quia duram alium reddunt, quod in affectibus similibus perniciosum est. Et quia Capræ Epileptice, cum sint: non probantur ad alimoniam.

Resp.

Rationem exhibet noster textus, dicens. Omnia ista alimenta ventriculum conturbare, quod intelligendum est diuerso modo, iuxta naturam vniuscuiusque; Suilla caro turbat; quia multum secedit, Canina quia sistit, Ceruina quia stringit ventrem, & vrinam mouet. Ita Hipp. 2. de Die, cui sententiæ coniungenda est alia ex 4. de ratione victus supra cit.

Tamen si Medicam rationem ighorabant Magi, etiam poterant dicere [ut diuina loqui viderentur.] Caninam carnem ad expiationes esse commodam. Legimus enim apud eruditos, qui de antiquorum moribus agunt, consueuisse

Græcos Dijs Canes offerre. Ita Celsus Rodigin. lib. 17. cap. 26. dicens: *Inuenio, Canem fuisse victimam expiationibus per accommodam, quo nomine à Lupercis sacrificiorum adhibebatur ritibus.*

Sed dubitabis, quomodo Hipp. Magis videtur assentire, qui carnem Porcinam prohibebant? Cum ipse laudabilem dicat, 4. de Ratione victus, tex. 100. & Galen. in Com. & lib. 3. de Aliment. facult. circa initium. Dico, quod si Hippocrates permittit Suillam carnem prohiberi, id facit in hoc morbo, de quo agit: nam laudes huius alimenti intelliguntur respectu corporis sani, & robusti, non tamen respectu corporis morboſi, quæ autem sit differentia inter Suillam, & porcelli carnem, colliges ex Homeri elegantissimo loco adducto à Galeno lib. 4. de Ratione victus citato.

Dubium.

Hippoc.
Galen.

Homerus.

TEXT. IX.

EX volucribus, Gallo, Turtura, & Otide, prætereaquæ ab his, quæ valentissima esse censentur.

Rationem Philosophicam, aut Medicam, ob quam incantatores illi prohiberent carnem Gallinaceam, non inuenio idoneam aliqua probabilitate, ut supra dicebat Hippocrat. quia tam in bona valetudine, quam in morbis nullum laudabilius est alimentum; nomine vero Galli intelligimus & Gallinas, & Pullos: nam si nomine Gallinæ intelligebant antiqui totum genus Gallinaceum, quare id non intelligemus (nomine Galli, cum masculinum principaliter sit, ut dicto homine feminam etiam subintelligimus) & Rastus, qui spatio centum annorum (mirum dictum) Medicinam exercuit, in affectibus capitis, nihil inuenit vilius. Et hanc existimo causam ob quam AEsculapio Medicorum Parenti Gallinaceum genus dicauit antiquitas

Rastus.

Socratis dictum.

quitas, quasi gratum munus salutis. Vnde Socrates iam propè mortem existens

Tertulia. Lactatius

amicum suum Phedonem admonuit, vt votum adimpleret Aesculapio, Gallum offerendo, quod à Tertuliano, & Lactatio, vt supersticiosum reprehenditur, & Socrate indignum. Vnde existimo, quòd Magi aliquid diuinum, aut occultum putabant ostendere in hoc præcepto: nam non solum utebantur Gallo ad vanas expiationes, sed ad diabolice incantamenta, religiosumq; videbatur infirmos ab illo

Ludouicus Romanus.

abstinere. Ludouicus Romanus refert, Sacerdotes Calecutenses Magicam incantationem iugulatione Galli cum argenteo cultello perpetrare. Præterea ferè nullus fuit Deus, cui non sacrificaretur Gallus, vt constat apud antiquitatis Scriptores. Nil mirum, si ab illo abstinendum præciperent: nam & Pythagoras, Gallum album prohibebat, vt ait Diogenes libr. 8. de Vitis Philosophorum.

Diog.

Sed non esset alienum suspicari, Gallum prohiberi ab illis Circulatoribus, quia cum dicerent, se rem diuinam tantummodo agere, nollebant Gallum concedere, in quo maximam naturæ vim, & facultatem excellere dicebant; in hac cæcitate versabatur antiquitas illa, vsque ad Iamblici tempora.

Nicolaus Massa.

Quid de Turture dicemus? Certè tam optimum est alimentum, vt infirmis, & sanis sit maximè proficuum. Nicolaus Massa vocat Sapientum nutrimentum: existimo, quia memoriam auget, caput roborat; vnde Epilepticis conuenientissimum, semperque fuit in pretio, vt constat apud Plautum in Most. actu 1. Igitur Magi ob solam aliquam superstitionem Turtures prohibebant. Legimus Tartaros infestis oculis has auiculas inspicere, & neque capere, neque degustare. Porphir. libr. 4. de Abstinencia ab animalibus, ait: Antiquissimos Aegyptios à Turture abstinuisse, non quia putaret esse prauum alimentum, sed superstitione seducti; Accipitrem, vt Sacrum colebāt, dicebantque Turtures, nec degustādas,

Plaut.

Suspicio circa Turturem.

Porphir.

quia forte fortuna effugerunt vngues Accipitris. Vide vanitatem. De Otide paucula Plin. libr. 10. cap. 23. Auis est maior Noctua, minor Bubone; aures habet magnis plumis exornatas, à quibus nomen accipit: idè Foesius auitas dicit. Vocatur auis tarda, quia volatū habet tardum, vt inquit noster Sanctus Isidorus; & idè existimo vocari ab Hispanis *Abutarda*, transmutata vna litera. Habet corpus ponderosum, neque citose in altum eleuat, sed per saltus, & ita facile capitur. De illius substantia, & qualitate Galenus libr. 3. de Aliment. facultatib. cap. 20. ait: Non esse proficuā pro salute, quia excrementitia est, & duraplusquam anserina, minùs quàm gruina. Idoneam ergo rationem habebant Magi, vt verarent Otidem.

Concludit textū vniuersali lege, quæ prohibet omnia volatilia valentissima: nam cum loquatur de volucribus, & statim dicat: Præterea aues, quæ valentissima sunt, sine dubio prohibet omnes aues valentissimas. Quæ sunt aues valentissimæ? Respondeo: Rapaces ex præda viuentes; & quantò valētiores in volando, & rapiendo, tantò deteriores in hoc morbo. Vnde Aquila pessima est ad cibum, quia calidissima, siccissima, neruosa. varijs animalibus nutrita; & tam fortis, vt omnes volucres eius conspectū timeant, licet ita Regia, vt partem prædæ soleat alijs impertiri. (O prouidentia diuina!) Est ergo Aquila prauis succi, ob dictas rationes, similiter & Falcones, & Miluus. Has igitur vocabant valentissimas, tum quia valent viribus supra alias; tum etiam, quia siccissimam habet carnem, & humanæ nutritioni maximè ineptam, & quasi inuincibilem.

Vnde hæc posset esse ratio, ob quam volatilia ita robusta prohibebat Deus Israelitis, vt habetur Leuit. cap. 11. vers. 13. Atque si attentè cōsideres, quæ breuiter dixi, inuenies ista volatilia neutiquam conuenire pro cibo.

TEXT.

TEXT.

Plin.

Foesius.

S. Isidorus.

Galenus.

Leuit.

T E X T. X.

EXoleribus autem Mētha,
Allio, & Cēpa, Acri-
monia enim egrotāti nul-
lo modo conducit.

Comment **I**Donec rationes apparent in textu ad prohibitionem istorum olerum, quia omnia calida cum aliqua Acrimonia ce-
rebri commouere poterunt, & irritare humores, & ad supernas partes eleuare, Epilepsiam, aut eius causam excitare.

Dubium Circa Menthā aliqua potest esse dif-
de Mētha ficultas apud Tyrones propter senten-
AEmilij tiam AEmilij Macri sic asserentis,
Macer.

*Vim calidam, siccamque gradu fert Men-
tha secundo.*

Illius potu vis digestiua iuuatur.

*Confortat stomachum, vomitumque detinet
hausta.*

Ex his constat maximè profuturam Mentham Epilepticis roborato ven-
triculo. Respondeo aliud esse conside-
rare ipsum morbum, & partē affectam:
aliud verò causam ipsius. Mentha ob
qualitates, quas Macer refert, intus
sumpta sine dubio caput tentat, & vapo-
res ad cerebrum eleuat, ideòque fugien-
da. At quia ventriculum roborat extra
applicata pituitam coquit, videturque
contra causam pugnare, quin & intus
sumpta, si benè correctā, & saccharo
mixta poterit cōtra causam pituitosam
aliquid boni praeferre. Vnde rectè Stra-
bus Gall. herba 17. sic cantabat.

*Strabus
Gallus.*

Nec mihi defuerit vulgaris copia Mētha.

Eadem philosophandi ratio videtur
de Allio, & Cēpa, quamuis acriora sint:
hoc tamen discrimine, quod ista magis
timenda, quia fortiora, & partes plures
subtiles habent, quibus caput repleant
pituita.

Sed quare non prohibetur Apium, si
quidem vt nocium reijcitur ab Auic.
lib. 3. f. 1. c. 11. tract. 5. quem sequitur
Tralian. lib. 1. c. 15. Arnaldus lib. 1. cap. 2
& alij.

*Tralianus
Arnaldus*

Dicendum, non omnia hic recenferi,
sed aliqua pro exemplo. De Apio illud
notaui, excitare paratos ad Epilepsiam
(vt rectè aduertit Gradensis) forsan oc-
cultā proprietate: nam ob pituitae inci-
sionem, & vrine motionem, videtur non
esse nocium. Sed quia inter funebres
cibos reputatur ab antiquis Apium sa-
tium, vt refert Amat. Lusi. in Dioscor.
Saltin ob famam fugiendum.

*Amatus
Lusitanus*

T E X T. XI.

VEstimento etiam nigro vt
prohibet, quod niger color
mortē significet, aut in pelle Ca-
prina decumbere, aut eam gesta-
re. Ac nec pedem supra pedem po-
nere, aut manum supra manum.
Hæc enim omnia curationem
impediunt.

Cornarius pallium vertit, & me-
lius. Rosinus dicit, quod quæ di-
cebatur toga Romanorū, dicebatur pal-
lium Græcorum.

*Comment.
Cornarius
Rosinus*

Atrum, siue nigrum colorem non so-
lum in vestimentis, verum & in multis
alijs rebus, tanquam infestum odio ha-
buit antiquitas, & Græca, & Latina, si-
cut colorem album fortunatū, bonnūq;
dicebat: Multa sunt, quæ id ostendant,
sed pauca subiiciam. In capitalibus sen-
tentijs ferendis utebantur antiqui calcu-
lis albis, & nigris; albis absolutio, nigris
supplicium demonstrabatur. Ita Plutar-
chus in Aphor. Alcibiadis: quem morē
nunc seruamus in nostra Vniuersitate, &
in Protomedico tribunali nigris sig-
nis condemnatum, & reprobātū dimit-
timus: albis, aut aureis absoluiamus, &
opti-

Plutarchus.

Ouid. optimam sententiam exploramus. Ouid.
15. Metamorphos.

*Mos erat antiquis niueis, atrisque lapillis.
His damnare reos, illis absolvere culpa.*

Plinius. Vide Plinium lib. 7. cap. 40. Mart. lib.
12. Epig. 3. Horat. lib. 1. Od. 36. Virgil.
Martialis. Eglog. 5. Itaque color albus victoriam,
Horatius. & læticiam significabat, qui mos non so-
Virgilius. lum apud Romanos, sed apud Græcos in
Plutarchus. ualuit, ut colligitur ex Plutarcho in vita
Demosthenis. Vnde Reges nunquam in
publicum nisi albis equis exibant. E cō-
tra color niger tantum pro luctuosus ca-
sibus usurpatus. Ita Cornelius Lentulus
vestem purpuream exuit, & nigram in-
duit, cū à Cicerone fuit accusatus. Eru-
diti ad Horat. lib. 1. Satyra 4. Niger est,
idest malus, & in Epistolis, ater & al-
bus, idest, malus & bonus. Et Seruius ex-
ponit noxium: unde Cornices, Corui,
Babones inter mala, & funesta recen-
sentur. Ouid.

*Nigraque funestum
Condidit omen auis.*

Hesiodus. Hesiodus mortem atram dicit, & Sta-
tius lib. 9. Thebai.

*Nigræ præcedunt nubila mortis
Et lib. 4. Thebaid.*

In scopulo mors atra sedet.

Tibullus. Quin etiam & inferos nigros appella-
bant. Tibul. lib. 3. Eleg. 3.

Nigramque paludem.

Sylvius. Itaque omnia aduersa colore nigro,
Italicus. declarabant; ita Sylvius Italicus lib. 1.
Punicorum.

Perfusaque atra fumabant cede ruina.

Plutarchus. Quin & Dijs supremis cœlestibus
victimas albas offerebant; inferioribus
verò nigras. Sic Plutarchus.

Sed venio ad nostrum textum. Colo-
rem atrum infestum, tristem, & malo-
rum signum existimauit ipse Hippo. lib.
de Insomnis: *Quacumque vero nigra, &
obscura sunt, & ad vesperam, aut occasum
ferri videntur, aut in mare, aut in terram,*

*aut sursum, ea magis morbos significant; &
post aliquas lineas: Morbosiora sunt, &
periculosa; & paulò post: Si quis viderit
nigris vestibus indutos, aut non puros, non
est commodum, & quod rotandum est, ita
nigrum colorem esse infestum, ut dicat loco
citato mortuos per somnum videre vestibus
albis indutos, optimum est.*

Ex his satis constat non præter ratio-
nem vestes nigras prohiberi à Magis, ut
conciliarent læticiam, fugarent Melan-
choliā; est enim Epilepsia vicina Melan-
coliā, & transmutantur inter se, de quo
pūto alibi. Atq; licet ex his, quæ viden-
tur, mutationes intentionales primo
fiant, tamen secundo corpus, & animum
immutari existimo esse notissimum.

De pelle Caprarum supra aliquid te-
gigi. Non caret ratione, quod isti ægro-
ti effugiant contactum pellis: nam
quamuis mortua Capra deficient qua-
litates illius individuales; tamen ali-
quæ similes in specie remanent in cada-
uere. Memini me legisse apud subtilissi-
mum Gentilem chordas factas ex inte-
stinis Lupi, & Ovis nunquam in musicis
instrumentis conuenire, neque consonā-
tiam facere, ut illa discordia, quæ inter
Lupū, & Oue seruatur in vita, persistat
post mortem.

Dixi similem qualitatem, propter ar-
guitas Scholasticorum asserentium in
morte fieri resolutionem vsque ad mate-
riam primam. Hoc enim non tollit qua-
litatem minimè repugnantem formæ, si-
mitem rem uere in corrupto, ei quæ fuit
in genito, sicut cicatrix. Si itaque Capra
Epileptica est, quid mirū, quod in illius
pelle aliqua qualitas maneat nocua. Si
cerebrum (ut certum est) omnibus par-
tibus vsque ad cutem ipsam aliquid im-
pertitur.

At pedi super imponere pedem, & ma-
num manni omnino superstitiosum est, &
sola Dæmoniaca fallacia innititur. Lo-
cus elegans sancti Augustini dilucide
hoc demonstrat, quasi videns textum, in
quo versamur; nam lib. 2. de Doctrina
Christiana cap. 20. postquam recen-
suit

D. August

fuit aliquas superstitiones, ita differit.

Ad hoc genus pertinent omnes etiam
 „ ligaturæ, atque remedia, quæ Medicorū
 „ quoque disciplina condemnat, siue in
 „ præcantationibus, siue in quibusdam no-
 „ tis (characteres vocant,) siue in quibusdam
 „ rebus suspendendis, atque ligandis, vel
 „ etiam saltandis quomodo non ad tempe-
 „ rationem corporum, sed ad quasdam sig-
 „ nificationes, aut occultas, aut etiam ma-
 „ nifestas, quæ mitiore nomine Phycā vo-
 „ cant, ut non quasi superstitionis implicare,
 „ sed naturæ prodesse videantur, sicut
 „ sunt in aures in summo aurium singula-
 „ rum, aut de ossibus structionum an-
 „ sulæ indictis, aut cum tibi dicitur simul,
 „ ut dextera manu sinistram pollicem
 „ teneas; his adiunguntur millia inanissi-
 „ marum obseruationum, si membrum ali-
 „ quod salierit; si ambulatibus amicis cun-
 „ ctim, lapis, aut canis, aut puer medius in-
 „ teruenerit; atque illud, quod lapidem cal-
 „ cant, tanquam direptorem amicitiae; mi-
 „ nus molestum est, quam cum innocen-
 „ tem puerum colapho percutiunt, si pari-
 „ ter ambulatibus intercurrerit. (& post
 „ paucas lineas proseguitur.) Hinc sunt
 „ etiam illa; limen calcare, cum ante do-
 „ mum suam transit, redire ad lectum, si
 „ quis dum se calceat sternutauerit, redi-
 „ re domum, si procidens offenderit. Cum
 „ vestis à soritibus roditur, plus timere su-
 „ spicionem futuri mali, quam præsens ma-
 „ lum dolere. Vnde illud eleganter dictum
 „ est Catonis, qui cum esset consultus à
 „ quodam, qui sibi à soritibus erosas ca-
 „ ligas diceret. Respondit. Non esse illud
 „ monstrum, sed verè monstrum habendū
 „ fuisse, si sorites à caligis roderentur.

TEXT. XII.

OMNIA Autem hæc Di-
 uinitatis gratia apponūt,
 velut amplius quid scientes, &

*alios prætextus præseruantes,
 quia si sanus eger euadat, ipsis
 gloria, & dexteritas adscriba-
 tur; si moriatur, in tuto posita
 sunt eorum excusationes, ha-
 beantque prætextum, quod non
 ipsi sint causa, sed Deus: neque
 enim medicamentum aliquod edē-
 dum, aut bibendum exhibuerunt,
 neque balneis incoxerunt, ut
 ipsi in causa esse videri pos-
 sint.*

APERTVS Est textus. Et utinam
 etiam nostris temporibus multi (nō
 dico Magi) non essent, qui sine Philoso-
 phia Philosophi, & sine Medicina Me-
 dici nomen obtinent, & quibusdam ge-
 sticulationibus, & rerum paruissimarum
 ponderationibus præcipiunt puerilia, &
 legibus strictissimis vtuntur, ne æger de-
 gustet vnā guttulā aquæ, ne aliquid
 solatij requirat, si aut tantillum huius,
 vel illius alimenti degustet, aut videat, si
 musicam, si comædiam audiat, omnia di-
 cunt impedire curationem; vt si malum
 euenerit, proferat se excusatos esse. Ego
 nunquam vidi viros sapientes his arti-
 bus, & sollicitudinibus incumbere, sed, vt
 Hipp. cum omni liberalitate res tracta-
 re, sine fictione, sine fuco.

Dicit ergo Hipp. quod illi malefici om-
 nia dicta præcipiebant propter duo. Pri-
 mo vt magis ostenderent esse causam
 diuinam talis morbi, & multorum secre-
 torum esse scientes. Secundò, vt illis nul-
 la imputaretur culpa, si æger non cura-
 batur, sed Dijs; nam cum totum nego-
 tium dicerent Diuinum, & ipsi nullum
 præberent medicamentum, intelligen-
 dum erat à solo Deo morbum procede-
 re, qui non placatus sacrificijs, irasceba-
 tur amplius.

Comment.

B

De

De hac arte simulandi, de ambitione, de aura populari captanda plura inuenies apud Senecam, & Plutarchum.

T E X T. XIII.

AC Mea quidem opinione ex his, qui Africæ Mediterranea incolunt, nullus ab isto morbo sanus euadet, quod in pellibus Caprinis recumbant, & Caprinis carnibus utantur, cum nec stratulum quidem, neque vestimentum, neque calceamentum aliud habeant, quam Caprinum, neque ullam aliam habeant pecudem, quam Capras, & Oues. Quod si ista oblata, & cibo sumpta morbum augent, & non manducata medentur. Nullus sane Deus autor est, neque expiationes iuuant, sed quæ eduntur, medentur, & nocent, numinisque vim obscurant. Quare qui hoc modo istorum morborum curationem aggrediuntur, hos neque Sacros, neque Diuinos reputari mihi videntur. Quisquis enim lustrationibus huiusmodi abigere valuerit affectionem; is etiam alijs artibus abiget, istaque ratione Diuinitatis opinio prorsus perditur.

Comment. **I**N C I P I T Probare argumento sumpto ex ipsorum dictis, non esse Diuinum hunc morbum, & certè modestiam suam ipse manifestat, dicens (mea qui-

dem opinione) quasi dicat, ut mihi videtur, & ut ego iudico.

Argumentum tale est, si morbus iste est Diuinus, sequitur nullum Epilepticum in parte Mediterranea Africæ posse curari. Ibi enim omnes incolæ utuntur Capris pro alimento (quas Magi præcipiunt esse vitandas) & illarum pellibus vitiuntur, & in illis dormiunt; augebitur ergo semper iste morbus: si vero fuisset illis possibile, ut omnino à Capris abstinerent, sanarentur: ergo morbus, qui fit, & conseruatur, & augetur à tali causa, & illa ablata aufertur, non potest dici Diuinus, sed à causis (quas vocat humanas) inferioribus productus. Quod autem Africani illam plagam incolentes illo alimento, & vestimento utantur, est notum; est enim terra aptissima ad multitudinem augendam Caprarum, & nunc illis abundat. Tempore vero Hippocrati, nondum erat excitata barbaries Mahometica, quæ nunc per illum tractum latè dominatur, & ex sua lege, consuetudine, & propria inuentione habet alia alimenta, quibus utitur, & diuersum modum vestimentorum. Itaque ex suppositione efficaciter probat Hippoc.

T E X T. XIII.

TAlia itaque dicentes, ac exco- gitantes amplius quid se scire simulant, & homines decipiunt proponentes, siue addentes his lustrationes, ac purificationes; cum verba ipsorum magna ex parte se ad Deum, & Dæmonium extendant; atque mihi sanè non de pietate verba facere videntur, vel ut ipsi putant sed potius de impietate, & quod Dei non sunt. Pietasq; & Diuinitas ipsorum impia est, ac scelestæ, velut ego docebo.

EX-

Commen. **E**Xtendit quæ dixit in antecedenti textu; præludium faciens ad rationem, quam in sequenti proponit. Dicit, quod Magi tribus modis decipiebant. Primò dicendo, se magna secreta scire (hoc facillimè populum fallit.) Secundò proponendo varia genera sacrificiorum (hoc intelligit per purificationes, & lustrationes) ex Colamella enim lib. 2. cap.

Colum. » 28. id colligimus, vbi sic ait: Hoc loco
» certum habeo quosdam, cum solemnia
» festorum præcensuerint, desideraturos lustrationem, cæterorumque sacrificiorum,
» quæ pro frugibus fiunt; morem priscis
» usurpatum. Terriò decipiebant populum loquendo de rebus superioribus, de Diuinitate, de Dæmone (vt aduertit Cornarius meo iudicio melius.) Quid autè per Dæmonium intelligant antiqui, patebit amplius in inferioribus. Nunc sufficit dixisse, intelligere antiquos nomine Dæmonis superiorem aliquam potestatem.

Proponit vltimo conclusionem probandam, Magos illos non agere de pietate, neque de honore Deorum, sed de impietate, & destructione Diuinorum, vt iam docet textu sequenti.

TEXT. XV.

SI Enim Lunam deducere, & Solem obscurare, tempestatemque atque serenitatem inducere, & imbres, ac siccitates; mareque sterile, & terram facere; cæteraque id genus se scire profitentur, siue ex Sacrorum mysterijs, siue ex alia quauis opinione hanc sententiam, sibi vindicent, qui ys rebus operam nauant, impij mihi esse videntur. Neque Deos esse existimare, neque si sint aliquid posse. Neque

aliquod extremum malum propulsare posse, cuius rei gratia, cur non ipsis infesti sint?

VIDEAT Nunc doctissimus, & *Comment.* Venerabilis Tostatus, an Hippoc. noster fuerit fallacibus artibus additus, vt supra notauimus. Equidem pijsimus, & nullo errore Magico seductus, istos tales homines destruit, & Diuinis, & humanis rationibus.

Dicebant se scire Lunam deducere: quid est Lunam deducere? (quod vertit aliquis) quid est Lunam abolere? Idem existimo; vtraque enim interpretatio stare potest; nam deducere respondet verbo Græco, deorsum ducere, quasi dicant Magi, possemus Lunam ad terram trahere, & auferre à cælo, quod aliqui dicunt abolere; tamen melius dicemus deducere, nam apud Hippocr. semper legimus verbum deducere, promoueri ad inferiora; sic enim loquitur, quando de purgatione partium superiorum per inferiores differit. Itaque promittebant Lunam ad hæc inferiora deducere; promissio Magica maleficarum mulierum à Dæmone seductarum. Vbi factus locus Aristophanis hunc antiquum errorem demonstrat. Debitor quidam persolvere debebat determinato tempore [scilicet quando oriretur noua Luna] afflicto autem, quod careret pecunia suadetur à Socrate, vt consideret, quid agere debeat. Respondet.

Strep. Mulierem veneficā, si emēs Thesalā, Aristoph.

Deponam nocte Lunam; postea iam

Ipsam includam in vase rotundo,

Tanquā speculo, & postea seruabo habens.

Soc. Quid certe hoc proderit tibi? Strep. Quod

Si non amplius orietur Luna, nusquam

Non reddam usuram.

Virgilius etiam de istis maleficis dicebat *Virgilius*

utens verbo nostri textus:

Garmine, vel cælo possunt deducere Lunam.

Et Horatius.

Potatque libras carminum valentium.

Horat.

B 2

Re-

*Refixa cœlo reuocare sydera.
Et rursus in sermonibus.*

Lunamque rubentem,

*Ne foret his tectis post magna latere
sepulchra.*

Plutarch. Plutarchus etiam in Connubialibus præceptis dicebat. *Quod si qua erit, quæ de cœlo Lunam se detracturam polliceatur.*

Ortum habuit ista opinio à quadam filia Hegemonis, quæ cum Astrologiæ peritia, Lunæ defectus præsciret, iactabat se Lunam ex cœlo in terras deducturam; eā vocem tam arrogantem audiuit Neeme-
Appollon. sis, & vindictam sumpsit. Ita refert interpres Appollonius in lib. 4. Sic in præsentitextu dicebant illi se scire tam magnum secretum. O humanæ ambitionis vanitas! quid dicemus? Equidem nil aliud, nisi Adagium illis adaptare. *Aduersus te Lunam detrahis.* Nam Hippocrat. efficaci ratione probat imperitiam, & impietatem istorum, hoc pacto. Lunam deducitis, & ad arbitrium descendere illam facitis, ergo nulla est diuinitas in Luna, si quidem viribus humanis superatur. Ergo negatis Deam esse cœlestem. Vt quid igitur tot illi sacrificia offeruntur? Ergo isti suam falsitatem, & impietatem detegunt, quando Lunam posse deducere blaterantur. Subolsit Magnus Hipp. quod Philosophia Theologica docet; neque hominibus, neque Dæmonibus, aut alijs spiritibus creatis concessam esse virtutem, ad mouendum, aut perturbandum ordinem vniuersi, vt late ostendemus in 2. p. huius operis.

Idem argumentum fit de obscuritate Solis, nam impotentiam declarant tati luminis Solaris, si vero Astrologica præcognitione de Eclypsi loquebantur, im-
pie fallabant populum, sibi tribuentes, quod ex natura motus cœlestis debebat euenire.

Tempestatem, & serenitatem facere promittebant, &c. D. Augustinus lib. 8. de Ciuit. Dei cap. 9. concedit, Magos posse inundationem fluminum, & maris causare. Vide Iosephum lib. 20. Antiquitatum cap. 4. de quodam Mago

qui eadem profitebatur. Similiter possunt ventorum impetum; & maris prohibere, & relicto Appollonio Thyaneo, quem refert Iustinus quæst. 24. ad Orthodoxos. Offert se Empedocles, cuius doctrina tempore Hippocr. maximè florebat, vt dixi in mea Hippocrat. Philosophia, sed citatur à Clemente Alexandrino 6. Stromat. his verbis. **Emped.** *Empedocles Agrigentinus κολυσσεντας id est ventiprohibitor fuit cognominatus. Dicitur certe, quod cum ex monte Agrigenti grauis quidam aliquando spiraret ventus, qui non solum morbos importabat incolis, sed eorum etiam vxoribus erat causa sterilitatis, fecisse, vt is cessaret, quocirca, ipse quoque scribit in versibus:*

*Indefessorum ventorum flamina tolles,
Qui spirando hominum per dentes arua fatigant.*

*Et rursus,
Cumq; voles eadē, tu rursus flamina pones.*

Hæc ex Clemente Alexandrino. Idem testatur Diog. Laert. lib. 8. loquens de Empedocle:

Diogen. Laert.

*Induces media de tempestate serenum,
Induces media pluuias æstate salubres,
Et status sicca, qui perflent omnia messe.*

Additque Laertius, *Quod Empedocles iussit vitres constitui supra montem ex pelibus asinorum excoriorum ad eam partem, per quam ventus spirabat. Igitur bene constat, quod isti Magi, de quibus noster textus agit, promittebant (doctrina Magica Empedoclis instructi) maris, & tempestatum, temporisque mutationes, quæ omnia tanquam malefica, & sine naturali ratione detestatur Hippoc. concludens textum, asserendo homines istos esse Dijs contrarios, & inimicos; siquidem præsumunt ea, quæ diuina stabilitate firmantur, mouere, & perturbare, & ad nutum transmutare. Equidem antiqui illi non solum corpora cœlestia Diuina vocabant, sed elementa, quæ bona*

com-

Theodo-
retus.

communia impertiuntur hominibus. Ea
que vt Deos colebant, vt refert Theodo-
retus Cirenſis lib. 2. de Curat. affectio-
num Græcarum. Illud quidem mirabile
eſt, quod in iſtis textibus, maleſicia iſto-
rum hominum cognoſcat Hipp. ſed ſci-
ri contra ordinem bonorum Deorum,
vt videbimus.

TEXT. XVI.

SI Quis enim Magicis arti-
bus Lunam deducet, & So-
lem obſcurabit, tempeſtatemque,
& ſerenitatem inducet, non equi-
dem horum quicquam Diuinū,
ſed humanum eſſe cenſuerit, ſi v-
tique Diuina potentia humano
conſilio ſuperatur, & in ſeruitu-
tem aſſeritur. Ac fortassis hæc
aliter ſe habent, ſed homines in
vitæ inopia multa, & varia mo-
liuntur, tum ad reliqua om-
nia, tum etiam ad hunc morbum
varie ſe habent in vnaquaque
affectiōis ſpecie, Deo cauſam at-
tribuentes, neque ſemel, ſed ſæ-
pius eadem memorantur.

Comment. **E**XPLICAT Diſta, & iudicat, quod
re vera etiam noſtris temporibus cō-
tingit, tantam eſſe vitæ miſeriam, vt ali-
quos homines vincat ad malas artes ca-
peſſendas, vt victum quærant. In ſupe-
rioribus textibus dixit Magos inopia
ſcientiæ laborare; nunc vitæ inopia, aut
diuitiarum cupiditate coactos machina-
ri multa, & varia, non ſolum in hoc mor-
bo, ſed in alijs rebus. Vnde colligimus in
artem Magicam illos homines exercuiſ-
ſe, non ſolum circa infirmos, ſed etiā cir-
ca alia multa, vt dicebā de Empedocle.

Atque ſemper præſatum argumentū,
tanquam vrgentiſſimum renouat, ſcili-
cet non eſſe cenſenda Diuina, quæ hu-
mano imperio perturbantur, ſiquidem in
ſeruitutem, & captiuitatem redacta, lo-
cum diuinitatis amittunt.

Vt verò aliquid ſcire de Dijs, & mor-
bo Sacro putarentur, quodcumque acci-
dens apparebat in iſta affectiōe ad Deū
determinatum referebant, vt in textu ſe-
quenti videbimus.

TEXT. XVII.

SIquidem namque Capram
imitentur, & balatum edant,
dextramque in partem conuel-
lantur, Deorum matrem in cau-
ſa eſſe aſſerunt; ſi verò acutiorem,
& vehementiorem vocem edat
eger. Equo ſimile eſſe dicunt, &
ad Neptunum cauſam referunt;
quod ſi ſtercoris aliquid emittat
(quod nonnullis morbo præſiſ
contingit.) Hecates Enodiæ ap-
pellatio adhibetur: ſi autem te-
nuiore ſonum edant, velut aui-
culæ, Apollo Nomius; ſi vero ſpu-
mam ex ore demittat, & pedibus
calcitret, Mars cauſam habet.
Pauores verò, qui noctu adſunt,
timores, deliria, terriculamenta,
cum ægri ſurgunt è cubili, & fu-
giunt, Hecates inſidias, & He-
roum inuaſiones eſſe aſſirmāt; ex-
piationibusque, & incantationi-
bus vtuntur. Ac meo quidem iu-
dicio ſceleratiſſimū, & maximè
impium Diuinū numen faciunt.

Comment. SATIS Constat vanitas, & superstitio istorum hominum, quærentium varios Deos secundum varietatem accidentium, & specierum huius morbi. Superfluum videtur vanitatis istius rationem inuestigare, cum nulla vera sit. Igitur superstitionis causam aliam superstitione esse in superioribus insinuauimus. Sic etiam in isto textu vanitatem per aliam demonstrabimus, vt melius eluceat soliditas doctrinæ Hippocrat. & pij animi libertas; simulque laboriosas disputationes nostras, varietate lectionis temperemus.

Si ægri Caprarum balatum edebant, si conuellebantur dextris partibus, dicebant matrem Deorum esse causam; Tellurem scilicet hanc enim matrem Deorum appellabant, vt ex Marco Varr. refert S. Augustinus 7. de Ciuitate Dei cap. 23. aut Cybelem furoris, & insanix Deam. Sed quare huic Deæ, & non aliæ? forsan, quia illa accidentia conuulsiva, & motiones furiosæ, quibus Epileptici iactantur, erant simillima illis, quæ contingebant Sacerdotibus, magnæ matris Deorum, quæ Cybeles dicebatur. Luc. Apuleius lib. 8. Millefiar. de Sacerdotibus istis, ita loquitur. *Diuque capite demisso, ceruices lubricis in torquentes motibus; crinesq; pendulos rotantes in circulum, & nonnunquam suos incurstantes, musculos ad postremum anticipiti ferro, quod gerebant; sua quisq; brachia diffecat.* Hæc omnia videntur furoris, atque insolitæ insanix indicia, atque cum Festus lib. 3. (cum de nomine Cybeles ageret) dicat: *Cybele mater, quam dicebant Magnā, ita appellabatur, quod homines ageret in furorem.* Quod Græci *Βορ* dicunt, &c. Nō mirum quod Magi dicerent accidentia Epileptica ista à Cybele causari.

De motu isto Sacerdotum insano plura scripta sunt ab eruditiss. Sydonius Apollinaris carm. 5. Martianus lib. 2. Syluius Italicus lib. 3. Punicor. Paul. Silentiar. lib. 7. Antholog. epigr. 46. Turnebus lib. 29. cap. 20. Varro Gallantes appel-

lat talibus motionibus arreptos; Gallantes, id est furiosos, & insanos. Igitur balatre, vt Capræ, iactari, conuelli, rotari, caput concutere hac ratione superstitiosa ad Matrem Deorum reducebant; sed quare, si partes dextræ concutiebantur? Respōdeo, mala ista fortiora indicari, si à partibus dextris incipiat iactatio, & conuulsio; sunt enim dextræ fortiores, & ob id à fortissima, & magna causa vincuntur, qualis Diuina censebatur.

Si autem ægri, vt equi hinnitum, edebant, ad Neptunum referebant; existimo quia dicebant antiqui Neptunum equos primum domasse, & equitandi artem inuenisse; ita Pausanias in Archadiceis, & Sophocles in Colono ex Oedipo.

*Pausan.
Sophocles*

*Manus Magni Damonis dicere
Gloriam magnam;
Equis, pullis, mari bene imperitantem,
O fili Saturni, tu enim ipsum in
hanc ducis gloriam Rex Neptuni,
equis moderans frano.*

At si æger (cum morbi accessione torquebatur) ventrem vacuabat, dicebant Magi Hecatē Enodiam, quam Proserpinam alij dicunt, talem morbum efficere (Enodia, id est Triuia) quia colebant hanc Deam tribus locis, in cælo Lunam, in terra Dianā in inferis Hecatē nominatam; aut Triuia, aut Enodia, quia sacrificia in triuijs offerebantur in memoriam, quod à Parentibus (Æolo, & Pheræa) in triuijs fuerit exposita, statim post natiuitatem. Præterea Dea ista sordida appellata fuit ob sordidas cœnas, quæ in eius festiuitate fiebant; aut quia vmbra sordidis alimentis vesci creditæ sunt. § Sed locum Aristophanis, statim audies satis ad rem de ista maleficiorum Præsidi. Igitur quæ mundi imis partibus dominabatur, quæ ob cœnas, & sordidas admittebat epulas, hæc huius mali causa censebatur, quod infernas partes tentabat, & ad

& ad sorditiem deducebat. Hæc illarum gentium superstitio, & vanitas.

Si tamen æger auiū cantū æmulabatur ad Appollinē Nomiū confugiebāt Magi, nō intelligas auiculas imitari, sed sonū balantium pecudū, seu Caprarū, magis tenuem [sic consonat textus] sed auiculas apposuit ad delicatum sonum exprimendum. Vnde autem orta fuerit ista vanitas Gentilium, sicut & reliqua, diuinare quis possit? Sunt fallaciæ patris mendacij, vt postea explicabo.

Si spumam expellunt, si calcitrant, furiam Martis causam dicunt esse, ob similitudinem fortitudinis, & iræ.

Pauores, & nocturnæ visiones, siue terrores puerulis, & somniantibus familiares, deliria, clamores, & nocturna inquietudo, saltus, exitusque à lectulo; omnia ista ad insidias Hecatis, & Heroum inuasionem, vt ad causas reducebant. Hecate (præter ea, quæ diximus de illius nomine, & cultu) magistra fuit omnium maleficiorum, & torius crudelitatis; publicè profitebatur Magiam Dæmoniacam: venena inuenit, & conficiebat ad generis humani destructionem; patrem suum veneno interfecit: hospites mortalibus poculis necabat. Duas filias habuit veneficas Dæmoniacas maternis artibus instructas Medæam, & Circem. Igitur Hecates erat, quæ nocturnos labores excitabat, insidias parans aduersus humanam fragilitatem, quam umbrarum, & Tartari Dea credita aggrediebatur. Lamiarum, & Sagarum prima, sanguinis humani auidissima: de qua rectè Theocritus dixit, *Difficilem esse accedentibus*. Ab ista incantatrice vsque in hunc diem descendunt mulierculæ, quæ noctu paruos aggrediuntur, sanguinem sugunt, & malefica, & turpissima cum Dæmone amicitia vtuntur: de quibus eruditissimi viri plura scripserunt.

Tamen pauores, & terrores nocturnos etiam ad Hecatis veneficia referebant, & meritò. Etenim inferorum, & tenebrarum Dea credebatur, & timoris,

& pauoris causa: mutabatur enim in varias, & horribiles formas, vt dicit Aristophanes in Ranis. Locus elegans.

Aristoph.

Xanth. *Et quidem video per Iouem belluā magnam.*

Dion. *Qualem? Xanth. Grauis, varia igitur fit*

Aliquando quidem Bos: nunc autē Mulus, aliquando autem rursus mulier

Pulcherima quædam. Dionis. Vbi est? age, in ipsam vado.

Xanth. *Sed non amplius rursus mulier est, sed iam canis.*

Dion. *Empusa igitur est. Xant. Illustratur igne igitur*

Totus vultus, & brachium æreum habet.

Dionis. *Per Neptunum, & stercus Boum alterum.*

Hecates dicebatur Empusa, idest, vnus pedis, ob vnicum, quo apparebat: erat quippe diabolicis fallacijs ita dedita, vt ad arbitrium Dæmonis mutaret formas. Vnde etiam omnes Larbæ, & Lamia Empusæ appellatæ à Græcis, ob Ducem, Magistram. Neque placent quidam Græcicantes, asserentes, nom Empusam, sed Embusam esse nominandam: sequor in hoc Stacium, Rodiginum, Maiolum. Sed posset aliquis criticus dubitare, quare vnus pedis Hecates dicta? An quia sic conspecta fuit antiquis? An quia nullos gressus exercere videbatur? Equidem phantasmata hæc diabolica cum apparent humanis oculis, excurrunt, quasi fluida, aut quasi dilabentia per gelu; non enim gradiuntur, sed fluunt. Inter alia signa phantasticæ, & veneficæ apparitionis hoc recensuit Maiolus in sua erudita sectione de Sagis, fol. 627. Tamen inter multa, quæ ad hunc textum poteramus adducere; audiamus Giraldum, quæ eruditissimus Raderus venerandus Iesuista, citat. ad Qu. Curt. lib. 6. cap. 7. fol. 348. *Empusa (inquit Giraldus) Dæmonis nomē, Hesychus, spectrū inquit seu phasma specie Dæmonis ab Hecate immissum, &*

Maiolus.

Giraldus. Raderus.

ut nonnulli putant, vno pede utens. Sed tamen Aristophanes Empusam subinde mutari in alias formas dixit, & eius interpretes repetit; id quod & apud Lúcianum in Comment. de Saltationibus traditur, cuius hæc sunt verba. Videbis igitur ipsos eodem in tempore subito in aliam transmutari speciem, atque ipsum referre Proteum, quin & Empusam e. emplum conferre oportet, quæ sese in innumerabiles vertit formas. Nostro hoc tempore, quibus phantasma hoc muliebri apparuerit, audiuius. Legi, qui putarent illud Regis Davidis meridianum Demonium huiusce terriculamentum significare. Sane Empusa etiam aliquando numero plurium proferri videmus, ut in hoc Dionysij, ubi de Hyaspide loquitur, ait: Empusis inimicam, alijsque etiam simulacris. Quidam cum Hecate Empusam statuunt id, quod & Aristophanes alicubi significare videtur: putat dictam Eustachius, quod vno incedat pede: Alij duos quidem illi attribuant, sed ferrum alterum, ut in Ranis Aristoph. sunt qui Asininum tribuunt.

Alia per plura legimus de huiusmodi phantasmatis, quæ nunc tantum insinuasse sufficiat. Id unum non reticuerim, quod in quarto scribit Philostratus de vita Apollonij Tianeis, qui ait, ex ipsius Appollonij sententia. Empusas etiam Lamias vocari, & Marmolittias.

Hæc ex RADERO, loco citato sufficiant, ut intelligamus nostrum textum. Siquidem pauciores, & terriculamenta, quæ solent pati, qui parati sunt ad Epilepsiam, referebant Magi ad phantasmata Empusæ, quæ omnia certè possunt oriri ab inordinatis causis humoralibus internis, quæ varia insomnia faciunt, & timorosa spectra.

Quid Ethnici per Heroas intelligerent, dixit Plutarchus libr. 1. de Placitis Philosophor. cap. 8. Consequenter (inquit) à Dijs de Demonibus, & Heroibus dicendum. Thales, Pythagoras, Plato, Stoici Demones esse substantias animales censuerunt; esse autem, & Heroas separatas à corporibus animas, bonos quidem bonas, malos vero malas; Epicurus autem ni-

hil horum approbat. Hoc est totum caput octauum Plutarchi.

De bonis Heroibus loquebatur Pythagoras dicens:

Primū immortales Diuos pro lege colunto.

Deinde Heroas illustres.

Colabantur quidem suo loco post Deū immortalem, & certo modo Religionis, ut Hierocles adducit. Ex quo colligitur malas Heroum animas (apud Ethnicos) morbos, & nocturna terriculamenta immittere. Ex hoc loco, & alijs similibus, in quibus Hipp. animarum separatarum mentionem facit, aliqui colligunt cognouisse immortalitatem animæ rationalis. Sed ego in mea Hipp. Philosoph. ni fallor, efficaciter ostendo, ex eius operibus, & varijs sententijs aperte inferri nostræ animæ excellentiam intellexisse. Hic plura dicit iuxta communem modum loquendi. In nostra Hipp. Philosophia probat, & affirmat veritatem de anima humana.

T E X T. XVIII.

MOrbo enim detentos expiant sanguine; itemque alijs sceleribus inquinatos, aut iniustos, aut ab hominibus intoxicatos, aut qui scelestū aliquod facinus perpetrarunt, quos contraria his facere oportebat; sacrificari nimirū, ac precari, & ad templaprogressos Dijs supplicare. Nūc vero horū nihil faciunt, sed expiant, & alia expiamenta terra occultant; alia in mare proijciunt, alia ad montes deferunt, ubi nemo attingat, neque cōculcet. Oportebat autem ad templadeserre, ac Deo reddere, siquidem Deus autor est.

Aper-

Comment.

APERTVS Est sensus huius textus; reprehendit Magos, quia incantationibus, & maleficijs non solum hunc morbum curare tentabant, sed etiam impios homines, & homicidas liberare à culpis per incantamenta posse profitebantur; & relictis templis, & pijs obsecrationibus expiamenta abscondebant in montibus, aut proijciebant in mare, cum potius Deo offerre deberent, si Deus autor erat morbi, & salutis etiam acquisitæ signa suspēdi in templo debuissent. Singula perlustremus.

Morbo detentos expiant sanguine: Sentio cū Cornario, dissentio à Foessio; Malè enim Foessius iungit [particulam (sanguine)] cum sequenti dicens, & sanguine, & alijs sceleribus inquinatos; displicet, legendum ergo, morbo detentos expiant sanguine, & inquinatos alijs sceleribus, &c. Magicam enim superstitionem per sanguinem factam adducit noster Seneca lib. 4. Quæst. natural. cap. 6. & 7. Vnde suspicari possumus sanguine uti Magos ad aliqua opera, sicut ad maleficia multoties humano sanguine utuntur: Dæmon sanguinis humani modi omnibus audissimus, si compellitur à suis Magis ad aliquid faciendū nullo modo melius, quā sanguinis libatione; ut si aliquis desiderabat videre aliquem defunctum; si non aderat illius cadaver, cuius formam afferret, petebat sanguinis effusionem. Vnde Apollonius Tyaneus, ut omnium Magorum se Magistram ostenderet, & Dæmonibus imperare; dicebat se nunquam sanguine usum ad sua opera; ita Philostratus in eius vita lib. 4.

Philost.

Sed dubitare possit aliquis eruditus, circa nostrum textum. Quæ expiatio hæc est, sanguine celebrata? Secundo, quare reprehenduntur Magi, quia sanguine expiant? cum tam apud Israelitas; quam apud Gentiles, & Idolatras, sanguinis fusio fuerit in usu, ad purgationem, & expiationem peccatorum, atque si isti (quos reprehendit Hipp.) sanguine purificabant, morbo isto oppressos, ut à

peccatis mudarentur, sicque sanitatem, & Deorum amicitiam consequerentur. Qua ratione refellendi?

Dico Hipp. in hoc text. arguere ex suppositione, quasi ad hominem. Hoc modo. Magi dicunt, hunc morbum à Dijs causari, & esse placandos expiationibus. Quare ad templa publica, & manifesta non adducunt animalia offerēda, quorū sanguinis effusione, & precationibus, peccata purgarentur, morbus aboleretur; sed contraria faciunt, & lucem fugientes, sua opera abscondūt (ut nunc etiam, qui hanc miseram artem profitentur) omnia promittentes, & semper seducētes. Et relictis templis, & orationibus diuinis, non solum Epilepticos, sed venenatos, & sceleratos restituere cōtendunt. Quod si de expiationibus per sanguinē, plura legere desideras, adest eruditus autor Fortunatus Scachus, Augustinianus qui de expiationibus, lustrationibus, & vñtionibus antiquitatis perutile opus construxit. Ergo colligit Hippoc. illorū hominum arrogantiam, & avaritiam. templa fugiebant, cum ad illa tendere tenerentur, ut suis incantamentis solus honor tribueretur, & sibi arriperent animalia oblata prætextu vsus sanguinis. A Dijs honorem, ab ægrotis pecuniam auferēbant.

Fortunat.

Diximus Magos sanguine uti ad malefica opera, cuius occasione non esse præter rationem existimo, ponderare in hoc textu, an humanus sanguis potatus prodesse possit morbo Sacro oppressis: nam suspicor, quod præter maleficia cōfecta sanguine, quibus illi seductores utebantur; aliud etiam consulebant remedium, potare scilicet humanū sanguinē. Quæ consideratio non solum propter Medicos, sed propter omnes eruditos, exercēda mihi videtur. Patebitque an diuinus noster Hippocrates talibus assentiat inuentis.

AN

AN SANGVIS GLA-
diatorum Comitiali morbo ad-
uerſetur? aut præter omnem ra-
tionem ab antiquis fuerit
approbatus?

Multa ſunt grauiſſima teſtimonia qui-
bus conſtat ſolicite inquiri vulne-
ra recentia Gladiatorum, vt ſic calens,
& feruidus ſanguis, ab Epilepticis ebibi-
tus magnum hunc perſanaret affectum.
Cornel. Celf. lib. 3. cap. 23. ſic ait. Quidã
iugulati Gladiatoris calido ſanguine epoto
ſeſe tali morbo liberarunt. Apud quos miſe-
rum auxilium, tolerabile miſerius malum
fecit. Quod ad Medicum vero pertinet,
&c.

Cornel.
Celf.

Plin.

Plinius lib. 28. cap. 1. Sanguinem quo-
que Gladiatorum bibunt, vt viuentibus
oculis ad Comitiales morbos, quod ſpe-
rare faciẽtes in eadem arena feras quo-
que horror eſt. At herculẽ illi ex homi-
ne ipſo ſorberi efficaciffimum putant ca-
lidum, ſpiritantemque, & vnã ipſam ani-
mam ex oſculo vulnerum, cum plagis ne-
ferarum quidem admoueri ora fas ſit hu-
mana. Hunc locum vt difficilem, & ad
curationem pertinentem nobis obtulit
D. Laurentius Ramirez de Prado Vir
omni literarum genere excellens, de quo
poſſum (quod Paterculus de Cicerone,)
dicere. Senatoris dignitatem, Legati fi-
diſſimum & ampliſſimum munus, erudi-
torum eſtimationem tãquam ſua ſibi de-
beri. Ergo in Plinio aduertendum, male
apud aliquos legi, bibentibus poculis, ſic
fallitur Ronſeus in ſuis enarrationibus
ad Celfum, nam nil elegans haberet Pli-
nius, niſi legas viuentibus poculis; vocat
vulnera recentia Gladiatorum, viuentia
pocula, quia adhuc antequam frigefce-
ret ſanguis inter illas animi diſcedentis
anxietates, anxie etiam accedebant la-
borantes ad vulneratas carnes tanquam
ad pocula, & vaſa viuentia; ad ipſum ve-
ro rubrum liquorem, tanquam ad potum
vitalem, ſic vocant Medici docti, ſangui-

nem ſpiritu cordis perfuſum, ergo ſiue ip-
ſa vulnera, ſiue ſanguinem, intelligas: Pli-
nius eleganter, & concife dixit: *Viuenti-*
bus poculis, ne utiquam bibentibus.

Accedat Felix Minutius in Octauio. **Felix.**
Ipſum (inquit) credo docuiſſe ſanguinis,
ſcedere coniurare Catilinam, & Bellonã,
ſeruum ſuum, hauſtu humani cruoris im-
buere, & Comitiale morbum hominis
ſanguine, ideſt, morbo grauiore ſanare,
non diſſimiles, & qui de arena feras deu-
rant illitas, & infeſtas cruore, vel mem-
bris hominis, & viſcere ſaginatiſ.

Tertullianus in Apolog. cap. 9. Hodie **Tertul.**
iſtic Bellonã ſacratus ſanguis de ſcemo-
re præciſo in palmulam exceptus ſuis da-
tur ſignatis. Item illis qui munere in ar-
ena noxiorum iugulatorum ſanguinem,
recentem de iugulo decurrentem excep-
tum auida ſiti Comitiali morbo meden-
tes hauſerunt.

Aretæus lib. 1. de Curatione acutor. **Aretæus.**
morbor. cap. 4. Nonnullos autem vidi
nuper iugulati hominis vulnere ſialam
ſubijcientes, atque inde hauſtum cruo-
rem bibentes. O ingentem neceſſitatem
quempiam ſuſtinere, malum malo piacu-
lo depellere. At qui ex ea ad ſanitatem,
necne iſti peruenerint, nemo mihi verẽ
affirmare poteſt.

Quod Minutius dicit, morbo grauiore
ſanari, Celfus dixit, miſerum auxilium
miſerius malum efficiens. Nam licet ini-
qui eſſent Gladiatores, vt ait Tertulia-
nus. Maior videtur iniquitas illorum ſan-
guinem ſugere. Plinius licet nil de natu-
ra remedij decernat, humanam ſæuitiam
grauiter notat, ad quem ſenſum non mi-
noris autoritatis accedit, ex Iuſtini Mar. **Iuſtin.**
ſententia ad Orthodoxos, q. 145.

Cum ex eiſdem conſtet ſanguis ex quibus ca-
ro: cur eſum carnis animalium permittit
Deus, ſanguinis vero vetat? Sanguinem in-
quit in carne non com: detis.

Reſponſio.

Vt in hoc ſeparet nos Deus à ſimilitudine
beſtiarum, quæ cum eſu carnis, lambunt
etiam ſanguinem eorum, quorum carnes

comedunt. Hæc Iustinus.

His prænotatis, talem conclusionē diximus. Sanguis Gladiatorum, aut cuiuslibet alterius vulnerati, non prodest Epilepticis. Explicatur primo, nam dico, quod non solum sanguis pugnantium hominum, & ira feruentium, quales erant Gladiatores, sed cuiuslibet alterius vulnerati, [subintelligimus eos etiam, qui vena scisa sanguinem fundunt.] nocere manifeste potest; prodesse nūquam. Ostēditur, quia sanguis potatus, neque causam materialem Epilepsiæ deturbat, nec caput roborat, ne recipiat malum, nec habitualement qualitatem depellit. Vnde ergo potest aliqua vtilitas consurgere? Quia si actualement feruorem illius consideres, agitationem humorum infirmi spectare debes, & consequenter capitis apprehensionem. Si dicis pituitā attenuari sanguine potō, hoc forsan fieret, si seruata forma misceretur cum alijs humoribus, sed nonne vides putrefieri prius in vētriculo, aut in prauum chilum conuerti; & antequam venas intret, iam caput tentat? Ausim dicere nullum auxilium potuisse Constantinum Imperatorem sperare in illo balneo crudeli, quod ex sanguine puerorum iam parabatur, nam lepra illa, abstergentia prius petebat, postea roborantia (si sanabilis naturaliter erat) at sanguinis puerilis temperies humidissima, neque abstergere, nec tertiam coctionem confirmare poterat, quæ potius per alimenta selecta intus assumpta celebratur; quia cum in tali morbo temperamentū substantificum carniū subvertatur impossibile est, per tale balneum reparari. Reparatum ergo fuit miraculose sacro fonte Baptismatis.

Sed dices, quare sanguis non reficiet substantiam deperditam, cum semper sit selectum alimentum? Audi quæso, sanguis ordine naturæ perit transire in ros, glutem, & cambium, has mutationes nō subiit, nisi gubernatus ab anima, in locis destinatis per quæ ipsa anima influat, in venis capillaribus, in porositatibus carniū. Balneum sanguinis exterius relin-

quit qualitatiuam aliquam virtutem, sed substantia necessaria, non intrat, vt gubernata ab anima vitalem nutritionem ministrat, saltem materialiter. Nota quod dixi, necessaria, nam forsan aliquis vapor allicitur, iuxta illud Hippoc. Carnes tractrices. Sed vapor non sufficit ad restaurandū substantificum temperamentum. Sed redeo ad punctum de sanguine potato, & assero in secunda conclusionē.

Ex mente philosophicè sentientium, talis vulnerum sanguis physice nunquā profuit. Hanc confirmamus verbis supra adductis ex Aræto, qui diligenter inuestigauit, an tale facinus alicui fuisset auxilio, & affirmat se nunquam vidisse. Est vere Aræteus magnæ autoritatis, & illis Gentilitatis temporibus, maxime celebratus.

Sed offero eruditis ponderandum, primo Cornelius Celsus in supradicta sententia ait. *Quidam sese liberarunt, &c.* Sed audiamus quid statim dicam. *Quod ad Medicum vero pertinet, vltimum est iuxta talum venam secare occipitium inurere, &c.* Quam seuerè damnat vsum sanguinis Gladiatoris, aut iugulati, insinuans neutiquam esse remedium naturale, quia si ad Medicum optimum non pertinet, asserendum est nullum in natura habere fundamentum. Siquidem sphaera Medici, omnem ambit Philosophiam, rerumque proprietates; si in tam ampla ditione non inuenit Celsus sanguinis ebibiti vtilitatem, æstimare oportet nullis naturæ viribus id præstari. Quia Gal. aliquid in hac re, aut antiquior Hipp. nobis reliquissent. Ergo quando Cels. transit ad remedia vera, relinquit illud vt vanum.

Secundo locum Scribonij Largi, quem noster Cerda Iesuita citat, sed si citaret integrum, palchrum aliquid decerneret. Ergo Scribon, sic ait cap. 1. ad morbum Comitiale numer. 16. *Sunt, & qui sanguinem ex vena sua missum bibant, aut de calbaria defuncti terna cochlearia sumant per dies triginta, & numer. 17. iterum ait. Item ex Iocinore Gladiatoris iugulati particulam*

Corne.

Cerda ad Tertul.

ticulam aliquam novies datam consumat. Quæq; eiusdem generis sunt extra Medicinæ professionem cadunt, quâvis profuisse quibusdam visa sunt. Ista duo Celsi, & Scribonij testimonia se respiciunt. Ille: *Quod ad Medicum vero pertinet, &c.* Ille, *Quæque eiusdem generis sunt extra professionem Medicinæ cadunt.*

Videamus ergo, quæ professio sit hæc extra Medicinam, quæ sanguinem laudat iugulatorum. Certe existimo professionem hanc esse illam quam per totum hunc librum Diuinus damnat Hippocr. Quæ nam professio? Magorū, Incantatorum, Sagarum, tandem Dæmonum. Permittente Deo, quod aliquando profint tales inuentiones, ut inter fallacias Dæmoniacas expirent Magi. Equidem hæc nostra tertia conclusio non multis indiget ad ostensionem suæ veritatis. Dæmonem sanguinis humani auidissimum hostem semper fuisse, manifestant Sagæ, & turba Magorum, quia neque placent Dæmoni, nisi illi offerant humanum sanguinem, puerulos exsuccatos, dilaceratos, mortuos.

Videndus Arist. 7. de Moribus, ad Nicomacum, Horat. de arte Poët. ad Pisones, Diodorus Siculus lib. 20. Lucanus, & alij graues autores. Refert Bodinus Magam obstetricem consueuisse, statim natum puerulum in altum extollere, & Dæmoni silenter offerre, tandem acufecrete illum occidere, postea è sepulchro, excipere, coxisse, sorbisse. Et hoc modo 41. infantes nefarie abortos. Ad quod alludit Horatius.

*Neu prænse Lamie viuum puerum,
— extrahat aluo.*

Legimus in vita Apollonij, apud Philostratum. Formosam Lamiam, apud Corinthium, quæ fatebatur, se iuueum corpora deuorare, ubi sanguine plenos inueniebat: illud etiam certissimū, Sagas, & Dæmonis alios discipulos, neutiquam in suis obscenis conuentibus apparere, nisi possent crudelia illa pignora sanguinis humani: quod si negligenter id faciunt, supplitijs, & tormentis plectuntur. Si er-

go hac in homines sæuitia Dæmon inflammatur, quid miraris, Magos detestabilis magistri sequaces, potandum sanguinem humanum consulere, & appellare remedium Epilepsiæ, quod est vindicta potius suæ iræ? Sed quæ ira? antiquissima, & semper noua, nam ab origine mundi, vidit se cælo depulsam, & hominem ad cælum vocatum. Post Christum Dominum, amplius efferbuit, quia diuino sanguine iam homines vidit sanatos, & à suis fallacijs ereptos, vnde de nouo Magos excitauit ad effundendum humanum sanguinem, & inter Magos paratissimos inuenit Iudæos impiissimos. Quorū prodigiosa exempla legenda, apud Ioan. Langium epist. 71. quæ doctissima est. Igitur in nostro text. Hipp. huiusmodi sanguinis vsum respuit, ne aliquem fallat, qui non fallitur. Sed cum videam ab aliquibus autoribus, sanguinem humanum probari, aut potum è vena suctum, aut stillatum, aut alio modo præparatum, quando huc deuentum est, immorari paulisper decreui.

Ioan.
Lang.

QV ID SENTIENDVM
circa sententiam Marsilij Ficini, sanguinis potum consulentis, ad vitam producendam.

ADuersus ea, quæ philosophice, & pie dicta sunt, sententia Ficini stat aliquibus firmata rationibus; nam vitam producere studens, & senectam retardare lib. 2. cap. 11. nimius est in celebrando sanguinis humani potu. Eius verba. *Quos Hæctica senilis exedit, Medici diligentes liquore humani sanguinis, qui arte sublimi destillauit ad ignem, reficere moluntur. Quid ergo prohibet, quo minus senio iam quasi confectos interdum, hoc etiam potu reficiamus? Communis quædam est, & vetus opinio, aniculas quasdam Sagas (quæ & Strigæ vulgari nomine nuncupantur) infantibus sugere sanguinē, quo pro viribus inuenescant.*

Car

Arist.
Horat.
Diod.
Lucan.

Horat.

Cur non, & nostri senes omni videlicet auxilio destituti sanguinem adolescentis sugant? Volentis inquam adolescentis, sani, lati, temperati, cui sanguis quidem sit optimus, sed forte nimis. Sugant igitur more hirudinum ex brachij sinistri venâ vix aperta unciant vnâ, aut duas. Mox vero sachari viniq; tantundem sument, idq; esurientes, & sitibundifacient crescente Luna, &c. Statim Ficinus, nescio quæ dicat de sanguine canis, & saliba. Et postea caput concludit in hunc modum: Quorsum hæc? primo quidem, ut rei tam occultæ, succurrentem interdifferendum aperuerim. Deinde ut moneam sanguinem potari posse, & quidem salubriter, atque in sanguine humano virtutem esse quâ humanum sanguinem attrahat, & mutuo prosequatur. Ne forte dissidas iuuenilem sanguinem à sene bibitum trahi ad venas membræque posse, ibique prodesse quam plurimum.

Sed neque Ficinus, neque Arnaldus Villanabanus, necus Tralianus, aut alius qui tali utatur medicamento, mihi placet: vana sunt, & Paracellsum redolent omnia hæc.

In primis non video Hippocr. sanguinem humanum in potu dedisse, cum vixerit eo tempore quo Græci omnia vocata mysteria, & secreta Medicinæ, ex vanitate Ægyptiorum deduxerant; cum enim tunc prævaleret in Ægypto Magica deceptio ad talem discendam disciplinam, multi peragrabant. De quibus eleganter dixit Plin. melius vocari exulantes quam peregrinantes. Atque cum inter alia cruor humanus Incantatoribus fuerit in usu, credendum certè nostrum Hippocr. nequitiam Magicis artibus seductum, & ne videretur in aliquo simile esse talibus hominibus, nunquam ad vsum Medicum sanguinem potandum dedit.

Quam artis puritatem ita sequutus est Mitus Gal. ut qui illud cap. i. lib. 10. de simp. med. fa. Legerit, cōspiciet quam sollicitè fugit sanguinem humanum. Nam si necessarius est, quorsum non utantur Medici Suillo, qui simillimus est humano?

Audi obsecro Galen. loco citato, cui titulus sanguis Suillus. Postquam narrauit, quod in hospicio contigit, comedebant hospites carnes sibi oblatas, & putabant esse verè Suillas, sapore, & gustu. Inquit ergo Gal. Itaque iure quispiam existimet Suillum sanguinem humano esse simillimum, ex tali enim sanguine, tum prima constat generatio, tum postea nutritio carnibus. Itaque quisquis sanguinem humanum morbo alicui utilem esse ait, in Suillo primum id comprobet, ac si non eandem, saltem similem actionem ostendat. Nam si aliquatenus inferior sit humano sanguine, saltem assimille quippiam efficiet, &c. Nonne animaduertis verba hæc Gal. Si quis sanguinem humanum alicui morbo utilem esse ait. Ex aliorum loquitur opinione, non propria; præterea inuitat prius ad sanguinem Suillum, ut Medicos arceat ab humano.

Secundo aduersus Ficinum, peculiare insurgit argumentum. Quia si desiderat vitam producere, senectutem retardare, aut aliquo modo detinere, quorsum non exhibet lac? Si hæcticos lacte restitutos vidit, quare senes lacte securius reficiendos non sperabit, si principi generationis statim ab ortu lacte fouebatur. Quare iâ deficientia eodem non reficientur, melius multo quâ sanguine? Non dico Ficinum Paracelsicum, nequitiam talia somnio, cum affirmem Theologum eruditissimū, & sanæ doctrinæ autorem, Paracellsum verò ab omni bonarū literarum pulchritudine alienissimū. Sed quia sanguine humano prauī homines utuntur, vellem doctos viros, neque in minimis assimillari Magis. Sic omni Magica superstitione relicta intra limites physicos probo, neq; pro hæcticis, neq; pro senibus utilem esse sanguinem humanum.

T E X T. XIX.

NEque tamen hominis corpus a Deo inquinari existimo, impurissimum à purissimo,

quin

quin si forte contingat, ut ab alio coinquinetur, aut quid patiatur; cupierit utique à Deo purgari, ac purificari magis, quam inquinari. Deus itaque est, qui maxima, & sceleratissima peccata purgat, ac purificat, & liberatio nostra existit; ipsique terminos templorum, ac delubrorum Dijs designamus, ut nullus, qui non purus sit, eos transcendat, & ingresses respergimur, non velut qui inquinemur, sed si quod etiā prius scelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem sic se res habere mihi videtur.

Comment.

Quotiescumque hunc textum lego, misericordiā Domini in aeternum cantare desidero; exclamo quod nulla fuerit ætas, in qua non refulgeat aliqua lux, aut radius luminis diuini vultus. Vide Hippocratem Græcas tenebras lumine naturæ, & philosophiæ dissipantē, ut non solum Gentiles, verum multos doceat Christianos. Audiat quisque nostrum, quā animi puritate debeamus sacra templa tractare, quomodo debeamus introire, quando Hippoc. templa Gentilitatis peccatores non permittit adire, nisi prius à peccatis mudentur. Sed pauca dicamus ad textum, inter multa, quæ poterant adduci.

Dicit primò, non inquinari homines à Deo, sed potius purificari, tanquam à purissimo. Cognoscit noster admirabilis Senex multa attributa Diuina, infinitam puritatem, infinitam bonitatem, infinitum amorem, & benignitatem erga homines. Infinitam puritatem, & impeccabilitatem fateri iam constat: non enim poterat vniuersum genus hominum purificare, neque à peccatis liberare, nisi Deus

summè purus, neque poterat id facere, nisi summè bonus, & sui diffusiuus, nec diffunderetur, nisi summè amaret. Quæ omnia omnipotentiam supponunt.

Dicet aliquis, hæc ita esse; sed non cōstare sic fuisse ab Hippocrate intellecta; imò neque ab alio ex Gētilicio; sed si me non fallit Hippoc. amor, ostendam eius Theologiam. Si animæ immortalitatem sine dubio cognouit (quod soli stupidi negant) quare ad cognoscendam Dei maiestatem non fuerit misericorditer euectus?

Suppono Theologiam naturalem appellari cognitionem Dei, ut autor naturæ existit, cuius lumen alij magis, alij minus participarunt; alij tandem mille erroribus, & fabulis obæcati, nec scintillam diuini illius ignis perceperunt.

Secundò satis constat ex dictis in superioribus textibus, quo animo detestetur Hipp. errores, ac mendacia Magorū, conclusionem diuinā & sanctā, illorum superstitiones prorsus auertente.

Tertiò, quā manifeste explicet insipientiam illorum, qui dicunt in corde suo: *Non est Deus*. Fagiant iam miseri Athæi, aut tendant ad æterna supplicia, aut vocem nostri Hippocratis audiant, & retineant, Deum confitentem nostrorum bonorum autorem, malorum omnium medelam.

His suppositis, animaduerto primò aduersus Magos probare Hippoc. duas propositiones. Prima est, morbum, de quo agimus, non esse magis diuinum, quam alios: hoc hucusq; ostendit, & in progressu amplius demonstrabit. Secunda propositio, expiationes Magicas impias esse, & contra cultum, & honorem Dei, & contra reuerentiam, & puritatem cordis quā erga ipsum exhibere homines debent. Hanc ultimam probat, quia nō est possibile, ut purissimus actus, & summè bonus inquinet creaturam, cum potius sit perfectio, & purificatio illius: vnde quicquid mali est à nostris defectibus procedit, quicquid vero boni à Dei bonitate profluit, iuxta illud Apostoli, *Omne*

datum

datum optimum, & omne donum perfectum defursum est, descēdens à Patre luminis, &c. Quam veritatem solo lumine naturæ, & philosophia potuit consequi Hippocrates; habuit tamen Antesignanos, & cōtaneos huius doctrinæ Philosophos; nā libri Hermetis Trismegistri pleni sunt sancta Philosophia. Appellat enim ubiq; Deum summum bonum, nullo modo indigum; creaturas vero multis malis subditas, tenebricofas, à solo illo indeficiente lumine lucem, & bonitatem expectantes.

Textum istum admiratione potius venerati oportet, quam explicatione attingere. Hippocrates cognouit immortalitatem animæ rationalis, vt latè probatū est in mea Hippocratica Philosophia, quam superioribus annis in lucem dedī; cognouit etiam vnum summum Deum omnium bonorum autorem, vt hic constat. Reliquos (ab illis vocatos) Deos suo ordine, & loco ad communem morem non vt simpliciter immortales fatetur; non possum aliter sentire (nisi amor doctrinæ Philosophicæ Hippocr. me fallit) nam vt ex eius libris constat, melioribus, & Philosophicis sentētijs fuit semper additus. Insignes autem Philosophi, quorum Theologia tunc florebat hanc prædicabant veritatem, ergo conclusio istius textus satis monstrat eandem fuisse Hippocratis mentem. Orphæus ille antiquissimus (vt à Poëtis incipiam quos summo honore æstimauit antiquitas) & Dijs æqualis, siquidem traditur inter Argonautas, cum Tyndaridis, & Hercule nauigasse, Deum verum, & magnum *πρωτογονον*, id est primogenitum appellat, quod ante ipsum nihil sit genitum, sed ab ipso sint cuncta generata: cuius naturam cum animo concipere non posset *φαντα*, id est apparentem nominauit, quod cum adhuc nihil esset creatum, primus ex infinito apparuerit, & extiterit in creaturis. In Homero parum, aut nil huius lucis inuenit Hippoc. quia potius humana, quàm diuina depinxit. In Hesiodo tantisper, qui Deorum gene-

rationem enarrandam aggreditur, sed à Chao incipit: ignorans quod Chaos tanquam rudis, indigestaque moles ab aliquo opifice profecta, ad ordinem reducta fuit. Thales ante Hippoc. materiam omnium rerum aquam dixit: autorem vero, & artificem, causamque effectricem Deum. Anaxagoras primam, & infinitam mentem, quæ per se ipsam moueatur. Pythagoras quid senserit de vnitatem Dei, & Dijs secundo loco venerandis, elegantissimè, & grauitè explicatur à suo discipulo Hierocle Alexandrino in Commentarijs ad aureos versus.

Sed redeo ad Orphæum; posset enim aliquis dicere trecentos, & sexaginta Deos inuenisse. Respondeo morti proximum illos testamento reieciisse, & vnum Deum inuocasse, ita refert S. Cyrillus in Iulianum, S. Iustin. Martyr. in Apol. ad Ant. Euseb. 13. de Præparat. cap. 7. Clemens Alexand. 5. Stromat. Theodoret. lib. 2. contra Græcos. Sed plura, & pulchra adducit S. Iustinus lib. de Monarchia enumerans sententias Philosophorum. Mihi in ista digressiuncula non est in animo, quod certum est, probare, sed doctrinam afferre, quæ tempore nostri Hippoc. inter sapientes fulgebat, vt simul cum sententia huius textus pietatem Hipp. Philosophiæ lumine illustratam videamus. Trismegistus vetustissimus nostrum textum habet expresse in suis libris; (quos genuinos esse plures eruditi contendunt) in Pimandro, Asclepio, & alijs opusculis. ait nos esse malorum nostrorum causam, Deum vnicum nostrorum bonorum principium & datorem, salutem, & tutelam nostram. Æschilus, Sophocles, Philémon, Menander, Euripides apud D. Iustin. lib. de Monarchia cum Anaxagora conueniunt. Heraclitus, Empedocles, & Parmenides, omnes vnum, primum incorporeum asserunt. Docuit etiā Plotinus Ennea 5. lib. 1. cap. 8. & 9. Ex quibus satis clarescit istum textum hanc solidam demonstrare sententiam, Antesignanis conformem, quam postea Plato acerri-

Thalss.

Anaxago.

Pythag.

Hierocl.

S. Cyrillus

S. Iustin.

Euseb.

Clemens

Alexand.

Theodore

tus.

Plotin.

Orphæus.

Homerus

Hesiodus.

acerrime sustinuit, & Aristot. à talibus fontibus susceptam in physicis, & præcipue in Metaphisicis demonstrauit, & publicè contra pluralitatem Deorum disputare fuit ausus, vt hac de causa fuerit illi necessarium fugam capere, vt insinua-
Seneca. re videtur Seneca in fine lib. de vita Beata. Scio aliquos dicere aliam fuisse fugæ occasionem, sed mihi placet Origenis sententia lib. 1. contra Celsum ad finem, hanc fuisse rationem existimantis. Vbi (in gratiam eruditorum notandum duxi quod Origenes lib. 7. contra Celsum circa finem, ait, Peripateticos, quantum-
Origenes. uis bene cognoscerent vnum Deum, tamen se attemperantes vulgi opinionibus simulasse se offerre simulachris preces; quod sanctus Augustinus Senecæ exprobat 6. de Ciuit. cap. 10. vbi adducit longam eius sententiam, qua constat Senecam fingere obseruantiam Deorum non credere forsitan talis fuit noster Hippoc. vt & multi alij illius temporis, vt refert S. Augustinus lib. de vera Religion. cap. 1. 2. & 3.

Igitur ab Orpheo, à Trismegistro per Philosophos prædictos descendit cognita hæc conclusio nostri textus ab Hipp. ad Platonem, & Aristotelem. Illud tamen aduertere non desinam, intelligentias appellare Aristotelem, quas Deos dicebat prisca Gentilitas, dependentes tamen à primo ente, quod (vt dixi supra) disertè, & grauissimis verbis explicuit Hierocles Alexandrinus. Itaque si in præsentī libro Hippoc. Deorum mentionem facit, & alibi, hoc modo venit intelligendum cum Pythagoricis, vt vnum primum Deum, autorem omnium bonorum, & purificatorem hominum primò colendum, & suspiciendum putet; reliquos spiritus, & Heroas bonos secundo loco venerandos, tanquam radios, & fulgurationes, seu lucas participatas à prima luce inaccessibili.

Designari templa, & delubra Dijs asserit, id est, dicari, est tamen differentia inter templum, & delubrum, quod templum est tota illa aula erecta in honorem Dei;

delubrum autem erat locus particularis templi, vbi constituebatur Dei figura, aut imago: sic aliqui dicunt, nam vt candelabrum dicitur à candela existente in illo; ita delubrum à Dei imagine ibidem posita. Alij existimant delubrum dici propter aquam, quæ ante templa ex-
 tabat ad ablutionem; vt enim nunc aqua benedicta aspergimur, antequam templa sacra ingrediamur; antiqui etiam habebant suam aquam, vt hic refert Hipp. vt loti, & purificati ingrederentur; significantes per illam lotionem, quam purus deberet esse animus, qui loca sacra adiret.

Inquit Hipp. in fine text. lauati prius homines, & aspergi, vt mundi à sceleribus templa adirent, & preces funderent. Legimus, hoc fuisse apud Gentiles antiquitus obseruatum; nam aut fontes, aut fluuiolos, aut vasa aqua redūdantia, ad portas templi proponebant, vt ingre-
 diētes aspersi purificaretur. Laertius lib. 6. in vita Diogenis, sic ait. Diogenes cum videret quēdam se Religionis causa aspergentem, (hoc enim ritu prisco solebant purificari, si quid piaculi commissum crederetur): infelix, inquit, multum erras in Grammatica; non absolueris; aspersus, multo minus asperio te liberabit à vitæ criminibus. Erasmus libro 8. Apophtheg. Cū Iulianus Imperator, & Valentinianus, nōdū Imperator templū Fortunæ ingrederetur, hinc atque hinc affantibus ædituis, qui aquam introeuntibus aspergerent, vbi vidit in clamyde purpurea guttam aquæ, pugno percussit æditum. Hoc, inquit, non est purificare, sed inquinare.

Populus vero Iudaicus legalibus institutis deserviens, vt habetur Exod. 12. & 24. sanguine lustrabatur, sed misericordia Dei Opt. & Max. mendacē purificationem Gentilium, in veram puritatem mutauit, & vmbra testamenti veteris, ad viuum candorem, & perfectam lucē traduxit, aqua Baptismatis renatos in Christo Domino purificans. Vtitur præterea mater Ecclesia aqua benedicta ad ingressum templi, quin & in Christianorū cubi-

Maur. cubiculis, ut ab imperfectionibus mundemur. Vnde recte Rab. Maurus lib. 2. de institut. Ecclesiast. cap. 55. dicebat: *Nullum est aliud elementum, quod in hoc mundo purget vniuersa, quam aqua: quodque viuificet cuncta: ideoque cum baptizamur in Christo per ipsum renascimur, ut purificati viuificemur. Quod in tempore Passionis una cum sanguine de latere Christi profluxit, ad ostendendum utique omnis sanctificationis, & munditiæ validum se inde habere sacramentum, &c. Asperzione vero ante ingressum templi Alexander huius nominis Primus Summus Pontifex instituit.*

TEXT. XX.

HIC Vero morbus nulla re Diuiniore reliquis mihi esse videtur; sed naturam habet, quam etiam alij morbi, & causam, unde singuli gignuntur, eiusque natura, & causa, sicut & aliorum omnium Diuina potest censer. Et sanabilis mihi videtur, sicut & alij, nisi iam præ temporis longitudine inualuerit, ut fortior sit medicamentis, quæ adhibentur. Incipit autem velut etiam alij morbi per genus, aut cognationem. Si enim ex pituitoso pituitosus, & ex bilioso biliosus generatur, & ex tabido tabidus, & ex lienoso lienosus, quid prohibet, ut cuius pater, & mater hoc morbo correpti fuerint, etiam posterorum, aut nepotum aliquis corripiatur? Semen enim genitale ab omnibus

partibus corporis procedit, à sanis sanū, à morboſis morboſum.

IAM Hipp. intra terminos Medicæ, *Comment.* & Philosophicæ facultatis institutū prosequitur, qui in superioribus modò moralem, modò naturalem agebat Philosophum. Ait. Epilepsiam non esse magis Diuinum morbū, quàm alios, sed generari à causis naturalibus, & Diuinis, sic vocatis, sicut & alias ægitudines, & curabilem esse per medicamenta, nisi ita habitualis sit, ut respuat, & vincat efficaciam auxiliorum. Præterea sicut multi morbi sunt hæreditarij, & à parentibus procedunt in filios, ita & Epilepsia, nam sicut parētes biliosi generant biliosos, & pituitosi pituitosos filios, & tabidi tabidos: ita Epileptici Epilepticos. Atque contingit sæpe, ut non parentes, sed aui, aut proau, hoc morbo fuerint oppressi, & filijs intactis, siue sane degentibus, eluceat Epilepsia in nepore, & rationem exhibet, quia semen genitale ab omnibus partibus corporis secedit, à sanis sanum, à morbidis morboſum.

Sensus textus satis est apertus, & nulla eget probatione; difficultas tantum versatur circa causam morbi hæreditarij; dicit enim, eam esse, quia cum semen descendat ab omnibus corporis partibus, fert secum morbum, aut sanitatem illarum partium, & ita effectus elucet in genito.

O quot exurgunt contra istam sententiam lectores in suis lectionibus, vociferantes; scriptores in suis libris respuentes; & ego cum iuuenilia studia publice exercebam, quam facile discessi ab Hippoc. Sed nunc quantum ponderis habet apud me eius sententia, aperiam.

In hoc loco considero peculiarem finem, quem habet noster Senex, & secundò vniuersalem rationem, de qua potest esse disputatio. Dico, quod cū doceat nūc morbū Comitiale per generationē traduci à Parentibus in posteros (ut alij multi morbi) id probat, quia cū semine descē

dit aliquid à partibus patiētibz deriuatum, aliter non poterat traduci per generationem; nam [vt dicebamus agentes de priuatione cum D. Thoma] necessarium est, vt malum in effectu supponat aliquem defectum in causa; igitur si per principia generationis genitum producit morbosum, asserendū est ipsamet principia esse defectuosa, ergo semen, per quod influit potētia totius generantis impedita est per aliquam morbosam, seu præternaturalem qualitatem, vt non valeat sanum, vt deest fecundum producere, aliās non est possibile, vt sit aliquis morbus hæreditarius. Rursus cum Epilepsia sit proprius affectus cerebri, fateri necessario oportet, aliquid defectuosum è cerebro descendere cum ipso semine. Discursus iste procedit per propositiones necessarias. Sed ulterius inquirendum quid est, quod descendit à cerebro? Dico, quod descendit spiritus animalis ab ipso generatus [sine tali spiritu non est semen animalis perfecti, de quo loquimur] atque cum Epilepticus cerebrum habeat Epileptica distemperie, & qualitate affectum; necessario spiritum animale[m] sigillat, taliter, vt cerebrum generati huic morbo obnoxium enascatur. Rursus, si omnibus neruis suam temperiem communicat cerebrum per partium continuitatem; igitur nerui, qui testibus, & seminalibus vasis inseruntur, eandem qualitatem sortiuntur; ergo ex duplici principio constat à cerebro morbo[m] morbosum semen pullulare, communicata aliqua qualitate Epileptica per spiritum, aut per neruorum substantiam, aut per vtrunque: licentiosè, & claritatis gratia intemperiem cerebri per essentiam patientis vocamus qualitatem Epilepticam. Hippocrat. igitur hanc conclusionem intendit probare in hoc textu, atque secundum istam verissimam explicationem à nemine negadam, ab omnibus etiam debet recipi textus noster.

Secundò dico. Quod disputatio est circa rationem vniuersalem huius textus; an verum sit seminale[m] substantiam ab omnibus corporis partibus descendere, iuxta communem modum sentiēdi Hippocratis in hoc libro, & libro de Genitura, & de Aere, Aquis, & Locis. Modo vero apertum supponimus: in hoc morbo particulari spiritum animale[m] à cerebro generatum in testibus iterum elaboratum simul cum vitali. & naturali (si talis sit) in gignitium transmutari: semper tamen qualitatem præter naturam impressam communicari de vno in alium spiritum, & qualitatem etiam similem per continuitatem neruorum, hoc enim sufficit ad probandum contra Magos ex causis communibus morborum procedere Committialem per generationem. Si enim proprium est generantis vniuoci, sibi simile generare; si omne agens agit, vt est; quare Epilepticus non generabit Epilepticum? tabidus tabidum, pituitosus pituitosum? vt defectus in effectu sequatur defectum in causa. Igitur morbus de quo agimus, nil habet dissimile ab alijs. Et præterea modo prædicto interpretari potest sententia Hippocr. quod semen ab omnibus partibus decidatur, id est, præcipua pars seminis, quæ spiritus est ab omnibus Principibus, partibus descendit, habent autem partes Principes reliquarum omnium eminentem quandam virtutem, qua illas conseruant, & necessaria tribuunt. Hoc autem sufficit (vt dixi) ad probandum, quod nunc intendit. Sed altius textum contemplemur, & ad Scholasticos, & eruditos etiam conuertatur oratio.

Cum Hippocratis autoritas, à multis Medicis in hoc textu desereretur, nec vllū inuenerim, qui explicet, aut defendat tantī Magistri sententiam, placuit paulisper hunc punctū agitare, cū sepius illud Macrobij in memoriā venerit *Hipp. nunquā fallit, nec fallitur.* Sed Aui

cena

Notabilis *cena* 1.4.c. de quint. & sext. sic cōcludit:
sent. Auic. *Standum esse sententia Hippocratis, quam-*
in laudem *uis alij Philosophi, aut videant, aut expe-*
Hipp. *riantur, aut probent contrarium. Magnum*
encomium. Dicit Gentilis in Comm. ci-

Gent.

tat: text. Hæc est maior laus, quæ nunquam
fuit data Hippocrati: nam dicit Auicena,
quod nsc concedere illud, quod non videtur,
neque concedere, quod non auditur, neque
concedere illud, quod dicit quidam exper-
tus; neque concedere illud, quod dicit quidā
Philosophus, est tale concedere, quale con-
cedere, quod dicit, aut testificatur Hippocra-
tes. Concedere ergo, quod dicit Hippocr. est
concedere rem visam, rem auditam, & rem
expertam, & rem physicè probatam. Hæc
Gentilis.

Cum ergo Hippocrat. in hoc text. &
lib. de Genitura, & lib. de Aere, Aquis, &
locis affirmet, semen ab omnibus corpo-
ris partibus decidi, & quasi axioma acci-
piat ad alia probanda: certe credendum
est falsam esse, aut improbabilem contra-
riam opinionem. Non memini circa
hanc rem in his quæ scripsimus meum
sensum apperuisse; nunc vltimam no-
stram cogitationem explicare decreui-
mus, quam veram, & Hippocraticam
existimamus.

Quod semen ab omnibus parti-
bus corporis decidatur ex Præ-
ceptoris sententia contra
Neothericos.

Argum.
pro cont.
parte

Aristotel. contrariam partem vi-
detur ex professo probare lib. 1.
de Generat. anim. cap. 18. ad in-
conueniens, & vt ipse putat, ad impossi-
bile deducens, ea quæ in antecedenti,
cap. pro altera parte proposuerat. Singu-
la perpendamus.

Primo. Ex similitudine natorum ad
parentes, nam si filij in oculis, & alijs
partibus simulantur parentibus, quia de-
ciditur semen ab illis partibus, etiam

dicendum erit deriuari à capillis, ab vn-
guibus, à voce, à motibus; in his enim
similes filij procreantur suis parenti-
bus.

Secundò. Quia contingit, parentes
generare, quando aliquas partes non
habent, quæ postea apparent in filijs:
Generant enim aliqui antequam ha-
beant barbam, aut canitiem, quomodo
ergo semen decidetur ab his, quæ non
sunt.

Tertiò. Quia similes solent esse Auis,
& Proauis à quibus nihil secessit, redi-
tur enim post multa genera similitudo,
vt in Helide, quæ cum Æthiope concu-
buerat, & non filiam, sed nepotem ha-
buit Æthiopem.

Quartò. Cum plantæ cōueniant cum
animalibus, quantum ad partem vege-
talem generatiuam, etiam ab omni-
bus suis partibus semen deberent emit-
tere, quod tale non videmus. Imo vna
planta ab alia generatur mediante se-
mine, quæ multiplices habet ramos, cū
generans paucos habuerit, & semen de-
beret esse cum corticibus, si à cortici-
bus arboris deriuatur.

Quintò. Si procedit semen ex omni-
bus partibus, aut procedit ex similari-
bus, aut ex organicis, aut ex omnibus
his; atque cum similemur nostris pa-
rentibus in organicis, & non in simi-
laribus, manifeste sequitur, quod semen
non deciditur à similaribus. Rursus si
dicas, quod secedit ex organicis, er-
gò teneris dicere procedere à similari-
bus, nam partes organicæ, nihil aliud
sunt, quam similes composita. Tunc
sic. Ergo debet procedere semen à parti-
bus componentibus similes, nempe
ab aqua, igne, aere, & terra.

Sextò. Supposito, quod mas, & fe-
mina concurrunt suis seminibus ad ge-
nerationem, sequeretur duo tantum
esse genita, non plura, aut pauciora.
Si autem vnum generetur, necesse est,
& mari, & foeminæ esse simile. Omnia
vero hæc falsa sunt, cum plura generen-
tur ex vno semine ab vtroque parente.

C.

Sep.

Septimo, nam femina posset generare in suo utero, quia omnes partes generandae descendunt à toto corpore, habetque omnia necessaria, ut generet in se.

Octavo. Quia videmus generatum esse aliquando specie diuersum à generante, ergo non est possibile tunc semen decidi ab omnibus partibus, generaret enim semper simile in specie.

Nono. Ramulus alicuius plantae in terra radicans generat magnam plantam, & tamen ille non erat, nisi una pars sola ergo non est necessum, ut omnes partes concurrant ad generandum.

Decimo. Non est possibile, ut tam breui tempore coitus descendant partes à longinquo in genitalia.

Vndecimo. Neque ad talem assertionem potest aliquis suaderi ob vniuersalem totius corporis voluptatem, nam hæc propter pruriginem per nervos communicatam potest accidere.

Hæc, & alia plura Aristot. in illo cap. sed in contrarium præualet sententia Hippocr. Pro cuius intelligentia aliqua ad notanda sunt, quæ neque interpretes Aristot. neque vulgares Medici contemplantur.

Primo. Neque Hippocrat. somniauit aliquam particulam diuidi à quolibet membro, & descendere tempore coitus; hoc enim supponunt omnes communiter, sed falluntur. Sed dicit Hippocrat. ab omnibus partibus derivari. Potest autem esse aliud, quod partes remittunt pertinens ad materiam, & efficientiam generationis, non tamen sunt portiones ipsarum partium, aut semen formatam & factam, ut imponunt Hippocrat. Pro cuius maiore explicatione est notandus celebris locus Abulensis, qui vocat simplices illos, qui dicunt semen non decidi ab omnibus partibus corporis, & quia huius explicatio, maxime pertinet ad Hippocrat. illustrandum, paulisper in eius enodatione detinebimur.

(.S.)

Tostati sententia notabilis de seminis fluxu ab omnibus partibus corporis.

Tostatus tomo 1. in Exodum cap. 12. folio 145. column. 2. sic ait: Generatiua autem, ut quibusdam videtur satis simpliciter considerantibus, in genitali membro est. Nam cum generatio fiat secundum virtutem decidam ab anima in semine disponentem, transmutantem, atque configurantem semen, usque ad completam organisationem secundum conformitatem speciei; vocabitur potentia generatiua quædam potentia seminis decidua, & expulsiva. Hæc autem non solum in membro genitali, sed magis est in singulis membris, cum in singulis membris sit quædam vis decidua de substantia eius, ut in semine reperiuntur partes formativæ omnium partium corporis, secundum loca corporis à quibus decisa sunt; nam si semen esset solum de superfluo alimenti, ut quidam simplices putauerunt, cum superfluum alimenti non sit conuersum in substantiam corporis animalis, non consequeretur aliquam virtutem specialem animalis, neque esset possibile gigni naturaliter aliquod animal: sicut urina est superfluum digestionis, & stercus, nil tamen ex eis gignitur, quia non assimilatur naturæ animalis, cum non transierit in substantiam eius.

Item, tunc sequeretur dato, quod posset fieri generatio, quod cum generans in anima libus solum largiatur materiam, & virtus naturalis materia, postea cetera efficiat, quod nullus homo esset filius alterius hominis, quia non est de substantia eius, sed magis est de substantia alimenti, scilicet arietis, vel vaccae. Concedendum ergo necessario de parte substantiali patris, & matris descendit materiam seminalem.

Sed adhuc rursus aliqui putauerunt, quod licet esset semen de substantia animalis gignen-

Et nota
quod hæc
fuit opinio
dum Thomae
vnde et
3^a et 4^a
potest.

alia arguenda
paga 52

gignentis tamen discindebatur de vna parte corporis, scilicet de lumbis. Sed falsum est, necesse enim singula membra corporis spermaticare, nam generatio fit secundum virtutem decisam a semine, semen autem, si descinderetur ab vna parte sola corporis, solum haberet virtutem formatiuam secundum conuenientiam illius partis, ideo non formarentur diuersa membra in animali genito, quod tamen est falsum, quia tanta distinctio membrorum est in animali genito, sicut in ipso gignente. Oportet ergo descindi a singulis membris. Et patet hoc, quia sicut est in digestionem, ita est in generationem. In digestionem autem quando cibus digestus est in stomacho, adhuc non est natus transire in substantiam alicuius membri specialis, sed postea per vim attractiuam singulorum membrorum deducitur ad illa, & per virtutem specialem digestiuam, & assimilatiuam digeritur. & assimilatur, transiitque in formam, & substantiam illorum membrorum: ita in generatione, cum debeat aliud totum animal produci simile generanti, oportet, ut de singulis membris aliquid discindatur, in quo sit virtus assimilatiua materiae ad illud membrum a quo decisa est. Partes autem istae spermaticae decise, a singulis membris cum magna parte superflui alimenti conseruantur in quibusdam vasculis seminarijs adhaerentibus lumbis, ideo dicitur vis luxuria esse in lumbis, & liquidum falsum fluere de lumbis secundum Isidorum 8. Etymo. Hæc Tostatus.

Sed oportet istam doctrinam temperare, quia aliquis putabit esse Hippocraticam. In primis certum existimo materiam seminis a toto corpore paulatim, & sensim ad loca deriuari, quæ spermatica vocantur, ad vasa scilicet quæ præcedunt testes, & ad ipsos testes, nam superfluum alimenti totius hoc pacto segregatur. Non quidem est superfluum, quod partes renant tanquam prauum, ut alia sunt excrementa vocata a Medicis in quali, quia ob qualitatem inimicam expelluntur, ut vrina feces, &c. Sed dicitur superfluum

quia quamuis selectam temperiem obtineat, membrisque familiarissimam, tamen ex præscripto naturæ separatue ad speciei conseruationem sola quantitate exsuperans, ut postquam indituum suæ conseruationis terminum in spexerit, habeat vnde simile in specie producat. Et ita quando Aristoteles & D. Thom. superfluum vocant, hoc pacto intelligendum, superfluum indituum, selectum speciei.

Remittitur autem a singulis partibus. Nam singula membra cum polleant virtute alliciente: ad suas capillares venas, aut ad suam spheram trahunt, quod sibi conueniens est: quod vero exsuperat paulatim remittunt ad loca seminalia per manifestos ductus, vel insensibiles: ad quem motum perficiendum etiam iuuat tractio, quæ fit a vasis spermaticis. Nam trahens facultas nunquam est, ita punctualis, & regularis in trahendo, ut non trahat aliquid amplius, nam & hoc prouidit mirabilis natura, quia cum alimentum continuo dissipetur, & partes viuentes etiam resoluantur, timori indigentiae succurrit ut semper suppleret aliquid potius quam deficiat, nam & quantum ad qualitatem non ita præcise seligit, ut omnes particulae sint similes, itaque & media coaptantur sine.

Sed a posteriori ostendi potest, nam ex toto corpore descendit sanguis menstruus ad uterum, & ante grauidationem mutatioque sensibilis in toto corpore percipitur, & in singulis membris, liberaturque a pondere, a rubore, & ab alijs singularibus accidentibus, quibus videmus particulas affici, & hoc etiam in perfecte sanis. Post menstruationem omnes partes apparent perfectiones, & pulchriores, quia illa massa, quæ onerata, descendens iam, conducit ad pulchritudinem, & nitorem remoto impedimento, & ita vocatur a Medicis vacuatio vniuersalis, quæ in muliere sana euacuat purum, & viuendum sanguinem, velut a victima, quia sanguis non peccabat in quali, sed

*Menstruum
Ex toto corpore
gore des
Cen des*

*quid sit super
fluum alimentum*

in quanto. Aliter in femina agrotante contingit, nunc vero non loquimur, nisi de statu optima sanitatis.

Neq; audiendi sunt qui dicunt in isto statu sanguinem prauum exire, quia aliquando vident sanguinem mali coloris, & odoris, hoc quidem non contingit, quia sanguis putridus erat in venis, aut male affectus, sed quia cum facillime inter omnes humores corrumpatur, statim ac extra venas in vteri cauitatem prorumpit solet malas acquirere qualitates.

Neque placent illi qui dicunt menstrua purgationem a solis magnis venis procedere. Concedimus quod ab his vasis, sed negari non potest, quin, & ab alijs minimis profiliat, vt iam probauimus.

Et quod dicimus de sanguine menstruo, idem profiteamur de lacte, nam licet conficiatur in vberibus, materia tamen ab omnibus membris confluit, quod eleganter sanctus Macharius, homil. 12. fol. 156. his verbis dicebat. *Et puellus quando accedit ad vbera matris lactatur, & nutritur. At nescit scrutari radicem, aut scaturiginem, unde sic influat. Sugit enim lac, & regionem omnem mamillarum exhaurit: & denuo alia hora repletur mamilla, hocq; neq; puerus nouit, neq; mater eius, quamuis reuera ab omnibus membris proueniat lac, &c.* Idem igitur, quod de menstruo dicebamus, dicendum de lacte. Vnde recte docti Medici desiderant in nutrice, vt nulla pars in eius corpore laboret, quia credendum est superfluum sanguinis, quod ad illam partem recurrit sigillatim refluere ad mammas qualitate partis ad quam accessit.

Si autem dubites per quas vias deducatur iam supra insinuaui. Nulla est vena capillaris, & minutissima, quae conexum non habeat cum alijs, & consequenter vsque ad loca spermatica, vel ad vbera. Atq; quando finis ita est vniuersalis, qualis productio alterius, & conseruatio illius, omnes partes in toto ad illam consequendum aspirant.

Sed notandum (vt dubitationem tollamus) quod instrumenta spermatica maxime differunt ab utero, quatenus attinet ad communem motionem sanguinis

a toto: nam vasa seminalia polleant virtute attractrice ad trahendum optimum illud superfluum altorum, id est selectissimum sanguinem diutius per venas, & venulas agitatum: itaque materia seminis, ne deficiat, & transmittitur a partibus, & trahitur a vasis spermaticis. At vero sanguis menstrualis non trahitur ab utero. Credit enim aliqui esse aequalem rationem, sed falluntur, quia sanguis, qui vnoquoque mense descendit solum transmittitur ab vniuersis corporis partibus, licet partim alligatur a fetu in grauidis: est enim magna diuersitas inter grauidas, & alias. Cum uterus suo nutriatur, vt nutrimento proprio secundum consuetudinem attracto. Dixerat hoc Galen. 5. de simp. med. fac. c. 22.

Quod Tostatus non recte dixerit omnes partes animalis spermaticare. D. Thom. doctrina extollitur.

Aliquas propositiones, vt falsas reicere oportet, nam Tostatus non vidit doctrinam Hipp. & S. Thom. mirandūque quod aliqui dicant sententiam praedictam esse Beati Thom. vt colligitur ex annotatione marginali ad Tostat. loc. citat. Sed punctum attingo. Absurdum est dicere, partes omnes spermaticare, nisi dicas, ita remote, vt relinquunt aliquid, quod aliquo tempore debet conuertere in naturam seminis. Idem poteris dicere de planta, quae generat fructum conuertibilem in sanguinem, sed hoc est ridiculum. Formas rerum quaerimus, & terminos naturae, non remota media. Ita iecur dicitur seminare, quia generat sanguinem, ex quo fit semen, sed haec non est mens Tostati, nam dicit quod vnaquaeque pars aliquid sui praestit, quod sit semen eius, & decidatur ab eius partiali substantia, sed est fallum.

Audiamus D. Thom. semper Magistrum meum in art. vlt. 1. part. *Non autem est possibile, quod accipiatur pro semine id,*

Machar.

id, quod iam conuersum est in substantiam membrorum per quandam resolutionem, quia illud resolutum, si non retineret naturam eius à quo resoluitur, tunc iam esset recedens à natura generantis, quasi in via corruptionis existens, & sic non haberet virtutem conuertendi aliud in similem naturam. Si vero retineret naturam eius, à quo resoluitur, tunc esset contractum ad determinatam partem, & non haberet virtutem mouendi ad naturam totius: sed solum ad naturam partis, nisi forte quis dicat, quod esset resolutum ab omnibus corporis partibus, & quod retineat naturam omnium partium, & sic semen esset quasi quoddam paruum animal in actu, & generatio animalis ex animali non esset, nisi per diuisionem, sicut lutum generatur ex luto, & sicut accidit ex animalibus, quae decisa viuunt. Hoc autem est inconueniens, relinquitur ergo, quod semen non est decisum ab eo, quod erat actu totum, sed magis in potentia, totum habens virtutem ad productionem totius corporis derivatam ab anima generantis, ut supradictum est. Hoc autem quod est potentia ad totum est illud, quod generatur ex alimento antequam conuertatur in substantiam membrorum, & ideo ex hoc semen accipitur.

Hæc D. Thom. Præuidens dicta Tostati. Imo ad hominem argumentatur contra hunc authorem. Dicit, quod illa pars diuisa (quæ à D. Tho. dicitur resoluta) est semen, quod accipit virtutem ab anima. Hoc est impossibile, nam verbi gratia, caruncula diuisa à carne, est in via corruptionis, siue iam corrupta per animæ abentiam: ergo incapax influxus animæ, ergo nequaquam semen, quod aut viuit in opinione multorum, vel proxime tendit ad vitam. Quod autem, pars diuisa, & separata à carne sit mortua non eget probatione.

Relinquitur ergo, quod à parte non separantur, nisi illa quæ excrementa sunt tenuia, & crasa, ut in singulis coctionibus ostendi potest; talia autem excrementa, ut omnino inutilia, & præter naturam non suscipiunt vitalem influxum ad generandum simile animal; ergo neque hoc modo potest dici semine descendere à partibus. Præ-

terea, quia talia excrementa ex se non sunt media ordinata ad tale finem, & ita per suas conuenientes regiones pelluntur, ne utique ad genitalia. Sordes, capilli, sudor, vrina, feces, sputa, insensibilis effluxus, vias habent proprias, per quas ab animæ gubernatione statim, ut aliena trahuntur: nisi dicas pillos viuere vegetaliter, sed hoc nil ad rem. Hic enim solum probamus contra Tostatum, quod neque diuisa particula, neque excrementa particularia in quali possunt seminis naturam induere; hoc vltimum ipse Tostatus fatetur, ergo non reperit, quæ materia sit seminis, reperisset, si attentè legisset articulum D. Thom.

Præterea falsum est dicere, quod potentia generatiua nil sit aliud, quam seminis decisiua, & expulsiua; istæ autem potentie alterius ordinis sunt, inserviuntque generatiuæ, tamen nequaquam ad illas pertinet actus generandi, sicut nec motiones locales alimenti ad membra nutrienda, neque alterationes illius sunt nutritiones, sed potius præuiæ ad nutritionem.

Nescit Tostatus, quomodo possit dici filius, qui procedit ab excremento patris. Hic incipit error, nam confundit omnia excrementa, & eiusdem putat esse rationis. Dico selectum excrementum, ut supra tetigi, & defecatum non esse excrementum proprie loquendo, sed abudans; quod inde colligimus, quia magna animalia, aut nimis ouesta habent paucissimum semen, quia hæc materia ut selecta, & familiaris commutatur in aliam substantiam. Atque sanguis optimus, ita perfectus humor est, ut proxime viuere possit, & sic animæ coniunctus, ut in illo manifestentur animipassiones, ergo capax existit, ut vitaliter dirigatur ab anima per aliquam virtutem impressam: ergo à fortiori semine, quod ex tali sanguine consurgit erit capax virtutis animæ, & ob id dixit D. Th. in hoc, quod appellatur superfluum contineri aliquam virtutem ab anima decisam. Et hæc est fundamentalis ratio, quare genitum ex hac materia est veri filius generantis, quia principalior pars generantis, scilicet anima imprimit virtutem generatiuam huic materie

D. Thom.

sicut imprimit sanguini vim quandam (licet diuersam à generatiua) per affectus animi vocatos. Videat nunc Tostatus, quis esset magis filius dicendus, illenecui procedit per puram virtutem. & directionem animæ; an alter, qui procedit per decisionem determinatā ab vna parte: vel cæcus hoc iudicauit. Quanto prior est anima patris mei quā eius manus, aut pes; nam per animam habet esse simpliciter, vt possit producere aliud totum, in manu habet producere nutritionem manus. Ergo sum filius patris mei, quia procedo ab illo per influxum anime in similitudinem naturæ vniocæ. Non generatur filius ex carne arietina, vt dicit iste Autor, sed ex sanguine elaboratissimo ab anima directo, qui iam non est superfluum arietis, aut alterius alimenti, sed substantia quædā elaboratior sub alia forma continens animæ rationalis gubernationem. Vnde corpus sacratissimū Domini nostri Iesu Christi formatum vere fuit ex purissimis sanguinibus Immaculatæ Virginis, & re vera fuit verus Filius Matris, quia sanguis ille, vt tam propinquus animæ Virginis præstitit debitam materiam, vt formaretur corpus,

Non facile venio in illorum opinionē qui putant corpus Domini formatum ex portiuncula carnis Beatæ Virginis. Et ratio qua innititur nostra sententiā talis est, Quia Deus vtens causis secundis, illis vtitur, quæ magis proportionatæ sunt; nam non perturbat ordinem naturæ quem creauit, sine necessitate. Cum ergo sanguis ille purus, & virgineus magis proportionata esset materia ad formandum corpus, non est consonum, vt diuideret carnem à corpore Immaculatæ Virginis. Nam caro iam facta non est medium ex se ordinatum ad formandum corpus humanum; sed sanguis purus qui ex proprijs principijs dirigitur ad totum corpus, & habet in se partes tendentes ad totum, & ideo est, aut dicitur forma media, quæ in viā tendit ad totum. At caro non ordinatur ex se ad causalitatem materiale totius, & ideo non est in motu,

sed in termino sua forma particulari fruens: essetque miraculum formare corpus humanum ex vna portiuncula carnis, sicut fuit miraculum formari Euā de costa Adæ, ergo cum non sint multiplicanda miracula sine necessitate, melius sentimus cum D. Tho. formatum fuisse corpus Domini ex purissimis sanguinibus Beatæ Virginis.

Sed licet obiter, explicanda est ista particula sancti Thomæ. *Ex purissimis sanguinibus.* Qui sunt sanguines purissimi in numero plurali? Aliqui ad pauca respicientes intelligunt sanguinem, & semē, sed aberrant toto cælo, neque intelligunt profunditatem Philosophicam D. Th. Nam cum materia corporis Christi deberet esse elementalis sub forma perfecta sanguinis gubernati ab anima, consonum est, vt intelligat D. Thom. in numero plurali sanguines, correspondentes quatuor elementis, & simul toti corpori Beatæ Mariæ.

Vnde præter omnem rationem dicunt aliqui semen etiam subintelligi. Primò, quia omnes partes materiales, quæ desiderantur ab illis in semine, reperiuntur perfectissimo modo in sanguine. Atque adeo cū in isto sit portio sanguinis melancholici correspondens terræ, & portio sanguinis purissimi correspondens igni, & similiter alia, quæ correspondet aeri, & alia quæ aquæ, & omnes ex proprio instituto, & ordine naturæ tendentes ad totum: firmiter asserendum est S. Thom. dixisse ex purissimis sanguinibus formatum Dominum, id est, ex purissimis portionibus sanguinis correspondentis quatuor humoribus, siue quatuor elementis.

Quod vero non possit intelligi semen, præter ea, quæ dicta sunt, pluribus posset ostendi, nisi tam longe ab instituto digrederemur; ergo recte diximus contra Tostatium proprie dici filium, qui fit ex aliqua materia efficienter mota per aliquam virtutem influxam ab anima parentum, & ita Beata Virgo vere fit Mater Domini, quia ex proprio, & purissimo

quid! si aliquis
diceret huiusmodi
substantia
les directiones
ab anima vici
pare

✂

mod T. C.

mo sanguine concurrente sua beatissima anima per virtutem influxam sanguini Dei Mater facta est. Est autem alterum miraculum, quod non sumeret Deus media ordinata naturaliter ut dixi, quia naturaliter semper fit determinatum ex determinato.

*Ioannis Gorrei explicatio
refutatur.*

Ioannes Gorreus in Annotationibus ad lib. de Genitura, putat omnes partes corporis humani generare quandam albam substantiam (veluti sedimentum, quod apparet in urinis) & remeare per venas, usque ad testes.

Certe magnam similitudinem habet, hæc opinio cum sententia, quam destruximus; tamen quia iste Author interpretatur Hippoc. Illius dicta examinanda sunt. Dicit quod omnia membra generant albam, quasi sedimentum, & à testibus, & vasis spermaticis attractum, describitque vias, per quas descendit.

Mihi ita videtur noua hæc assertio, si cut præcedens, & supposito, quod loquitur iste Autor de coctionibus tertiæ regionis facile conuincitur; nam in illa regione solum apparet ros, gluten, cambium, & tenuissimus ille sanguis capillarum; erit ergo dicendum, rorem, aut gluten rursus recurrere ad venas, cum ita tenaciter retineantur à retentricæ virtute, nec villo modo expultrix ad expellendum insurgat; certe istæ humiditates iam hærent, & via perfectionis tendunt ad nutriendam suam partem, & ad hunc finem afferuantur à natura, ita ut inde nūquam exeant, nisi aliquo incendio liquata, aut in sudore lethali, & diaphoretico.

Neque par ratio est sedimenti; hoc enim subterfugiens primam ventriculi coctionem, & aliquod beneficium suscepiens à venis exit in urinam, sed ros, aut gluten propter dictas rationes retinentur à natura, & nullo modo subterfugiunt coctionem membrorum, non ergo ad istas angustias est deueniendum, ut Hip-

pocratem interpretemur, & doceamus istum Authorem non intellexisse sententiam, quam explicare conatur, ut iam declaro.

*Locus vnus pro omnibus, qui
prædictis connexus, lucidam
Hippocr. doctrinam manifestat
in lib. de Genitura.*

Quasi pro Lemmate statim in limine dicit Hippoc. *Lex omnia corroborat.* Quid hoc? grauius quidem, & Philosophicè. Lex naturæ præscripta, & rerum ordo (quem Aristot. aliquando, dixit substantiam rerum) omnia firmat, terminat, & distinguit. Sed ad quid in 1. linea hæc verba proponit. *Lex omnia corroborat.* Quia ad rem difficilem explicandam ex lege, & ordine naturæ primordia sumit, ut si posteritas aliquid contrarium inuenerit nouum, innouare etiam debeat statuta naturæ. Magna res videat Arist. qui oculus naturæ solet appellari, videat qua lege corroboret natura hominis ortum, ita absconditum ab oculis Philosophantium. Audiamus Legislatorem (lego melius cum Cornario, *Lex quidē omnia corroborat, verum genitura viri prouenit ab omni humido, quod in corpore existit, ita ut id quod robustissimum est secernatur, argumentum autem eius, quod robustissimum secernitur, hoc est, quod à Veneris usu paucula re emissum imbecilles reddimur; habet autem se res hoc modo, &c.*) Declarat vias à cerebro & à toto corpore per lumbos, & renes, usque ad testes, & post aliquas lineas pagina 2. ait: *Atque hæc mihi sic demonstrata sunt, porro genituram dico à toto corpore secerni, & à solidis, & à molibus partibus, & ab omni humido in toto corpore. Sunt autem humidi species quatuor, sanguis, bilis, aqua, & pituita tot enim species congenitas homo in seipso habet, &c.*

Non legi in Hippoc. tam affirmantem doctrinam, & ita repetitam in ipso libri

exor-

exordio, sed notanda illa verba, *atque hac mihi sic demonstrata sunt*, sibi demonstratum existimat, quod alij authores difficultum putant. Sed qui ex Præceptoris doctrina in lib. 1. de Dieta intellexerit constitutionis, & conseruationis humanæ principia, assentiet sine dubio huius loci explicationi.

Sit ergo prima suppositio. Ex necessitate legis naturæ, quæ omnia corroborantur diuersæ partes in quolibet alimento, quæ correspondant partibus nutriendis.

Hippoc.

Hæc probatur in nostra Philosophia Hippoc. text. 24. *Irrepunt autem in hominem partes partium, tota totorum temperationem habentia ignis, scilicet & aqua, &c.* Latitant ergo in alimento vena, arteria, caro, nervus, &c. Non dico in materia prima, quod cuilibet patere potest, sed latitant in partibus correspondentibus, sibi ipsis. Obsecro vt percipias mentem Hippoc. qui nihil philosophatur per omnes suos libros, nisi supponendo istam partium diuersitatem, quem secutus est, Arist. 4. Meteor. Et per omnes libros de animalium generatione. At alimenta hominis non solum habent partes diuersas in quantum mixta sunt, sed in quantum talia mixta, quia magis proportionata, & correspondentia sunt humanis membris nutriendis.

Secundo suppono ex Hippoc. Partes correspondentes nobis, quæ latitant in alimentis rursus, accedere ad maiorem similitudinem per actiones insignes ventriculi, & hepatis, & omnium venarum, & arteriarum; in his enim mutationibus denudatur alimentum à partibus dissimilibus, & generantur quædam substantiæ humidæ, & liquidæ, quæ per vasa fluentes non solum altrices partes portant, sed iam ad talem statum accedunt, vt ab anima, quodammodo gubernentur. Si ergo in pane, & carne, & alijs alimentis profitemur cum Hippoc. abscondi partes correspondentes nostris membris, quid dicemus quando noua mixtio elucet in sanguine generato ex ipsa sine

dubio asserendum omnes partes nostri corporis esse in sanguine, tanquam in potentia magis proxima. & ita nil mirum quod Aristot. & cum illo omnis schola Philosophorum asserat, sanguinem tantummodo esse necessarium ad generationem ex parte mulieris, de quo puncto alibi.

His suppositis apertus est textus, *Semen deciditur ab omni humido, quod est in corpore, quid est omne humidum?* Respondet Hippoc. *Sunt autem species humidi quatuor, sanguis, bilis, aqua, pituita, idest massa sanguinaria.* Videsne quid senserit Hippoc. de seminis materia? fit quidem ex residuo alimenti, in quo omnes partes generandæ potentialiter latitant, & sicut anima in iecore generatis quatuor humidis proximiores partes extrahit, ita eadem anima in locis spermaticis per actionem vitalem nouum modum exercet mixtionis, ad cuius vltimam dispositionem mirabilis virtus formatrix, quæ semina facit [liceat sit loqui claritatis gratia] nostras partes proximius insinuat, distinguat, & exortiet, atque si physicè loquamur non erat in sanguine postrema, siue proxima priuatio totius hominis, vsque dum excoctus, & elaboratus sanguis vltimum animæ suscepit influxum actiui, vnde etiam materia determinata fit ad generationem. Hæc est genuina Hippoc. sententia suis principijs consona. Colligamus demonstrationem quæ ipse vocat; aliquæ partes seminis debent transmutari immediate in partes geniti; ergo seruata lege naturæ materia seminis debuit habere antecederet similes partes, tales autem sunt in quatuor humidis nostri corporis, ergo seminis materia debet decidi ab omnibus humidis, idest à massa sanguinea.

Sed dubitas, quomodo constabit hanc esse legem naturæ? Responderetur, quia natura præcipue in rebus perfectis generandis non transit de extremo ad extremum, sed per formas medias ad vltimas peruenit. Vide media à termino à quo, vsque ad terminum ad quem. Elementa, mixta, alimen-

alimenta, masticata, chilificata, sanguificata, in genituram versa, in embrione, in animal. Hæc lex naturæ impossita à prima, & infinita causa, vt his terminis se coerceat, neque alium modum respiciat, & summum Architectum veneretur, qui sibi relinquit maiestatem potentis, non his legibus compressam, sed liberam, & infinitam, vt non per formas medias (si voluerit) sed omni posthabita materiæ dispositione perfectos effectus producat.

Vnde si Hippocrates, i. de Dieta dixit, semen mulieris iuuare semen viri, sicut carbo alium carbonem, vt ignis augeatur, & omnes Medici cum illo teneant, semen mulieris actiue concurrere. Non tamen possumus demonstrare esse simpliciter necessariam materiam seminalem; aliud enim est efficaci ratione aliquid probare, aliud vero demonstrare. Sed de hoc puncto aliquando differemus, explicantes, quid suppleuerit Spiritus Sanctus ex parte Virginis.

Igitur à posteriori ex his, quæ videmus, & à priori ex ordinatione causarum, hæc est lex, quæ omnia corroborat.

Sed interrogas. Nam secundum dicta semen deciditur ab omni humido, sed non ab omnibus corporis partibus mobilibus, & solidis, vt hoc loco docet Hippocrates.

Recte dubitas. Sed debes hæc omnia coniungere his quæ supra explicauimus: diximus nullam esse partem, quæ fluentes istos humores, siue massam sanguinariam aliquo modo non alteret: secundo, quod sicut in mulieribus ab omnibus corporis partibus ex sanguine etiam in capillaribus existente aliquid ad menstruationem descendit, ita paulatim aliquid ex omnibus venis deriuatur ad testes.

Auic.

Est expressa sententia Auicennæ lib. 3. fen. 20. cap. 3. *Sperma est superfluitas digestionis quarta, quæ fit cum dispartitur cibus in membris resudando à venis tertia digestionis iam expleta: & est de summa humiditatis proxima coagulationi, ex qua nutriuntur membra dura, utpote vena,*

& arteria, & similia, &c. Explicatio est aperta, quod intelligat de contentis in capillaribus cum aliqua sigillatione membrorum.

Sed quamuis hanc tam apertam veritatem non admitas, necessario debes concedere Hippocr. ipsum explicasse, ita dilucide, vt miremur, quomodo alij authores non ponderauerint proposita Hippoc. verba: *Prouenit semen ab omni humido, &c.*

Sed videamus an aliqui Philosophi nostrum Hippoc. tanquam Magistrum sequantur.

Quam fuerit à magnis Viris recepta Hippocrat. prædicta doctrina.

Aristotelem primum proponam, quem Neoterici statim afferunt, vt Ducem Hippoc. contrarium, quod in responsionibus ad prima argumenta constabit. Sed nunc confirmare volumus Hippocrat. veritatem aliorum sententijs: quid est quod Aristot. plures quæstiones soluit adhibita hac doctrina Hippoc. vt patet in Problematis. sectione 4. q. 22. quare inquit, *Qui coeunt resolui, atque langueri magna ex parte solent?* Respondet, *An quod semen omni ex parte corporis secreto est?* Et eadem sectione quæst. 3. & cum omnia argumenta quibus utitur in lib. citat. de Generat. animalium. Nullo modo probet contra istum locum de Genitura quem explicamus, sed solum contra asserentes particulas diuidi ab omnibus membris, qui erat modus dicendi Tostati: audeo affirmare non contra Hippoc. [quem nec nominat] sed contra alios probare.

Auicena nunquam discedit ab Hippoc. nam lib. 3. fen. 20. tractat. i. cap. 3. Sic ait, *Et Hippoc. quidem dixit in suis intentionibus, quod plurimum materiei spermatis est in cerebro, & descendit ex duabus venis, quæ sunt post ambas aures, & propter*

hoc

hoc abscindit flebotomia ambarum generationem, & facit incurrere sterilitatem, & est sanguis eius levis, & continuata sunt nucha, ut non elongentur à cerebro, & quæ ei assimillantur spatio longo, quare alteratur complexio illius sanguinis, & conuertitur: imo perueniunt ad nucham, deinde ad renes, postea ad venas, quæ veniunt ad testiculos. Et Galenus quidem non scribit, an faciat incurrere incisio harum duarum venarum sterilitatem an non. Mibi videtur, quod non oportet, quod sit sperma ex cerebro solo, quâvis eius fermentum ex cerebro sit. Et est verum quod dixit Hippoc. de duabus venis. Imo oportet ut sit ei ex omni membro principali fons, & ut sit ex alijs mēbris refudatio etiā ad istas radices, & propter istud est assimilatio, & propter hac generatur ex mēbro diminuto membrum diminutum, &c.

Notanda aliqua sunt in hac sententia Auicē. Primò, quod refudationem ex membris omnibus ad radices testium affirmat. Secundò, quod præcipuos fontes ad seminis substantiam generandam in omnibus membris principalibus adesse cognoscit. Tertiò, quod fermentum seminis à cerebro oriri animaduertit. Omnia Hippocratica sunt.

Pro primo intellige, illam refudationem membrorum non esse de illorum viuenti substantia: hoc enim erat incidere in opinionem Tostati, & aliorum quos supra reprehendimus. Sed per membrorum refudationem intelligit Auic. aliquid de prima humiditate, est vero prima humiditas in doctrina Auic. sanguis venarum capillarium, qui iam incipit mutari à membris, & recipit ipsorum membrorum qualitates, nam sanguis qui per alias venas fluit, nondum sigillatione à membro particulari sortitur.

Pro secundo, notanda est illa particula (omnium membrorum principalium) an non diceret trium membrorum principalium, aut quatuor, enumerans testes? Equidem intellexit non solum partes, quæ habent germina, ut dicebat Hippoc. 6. Eppidemior, quales sunt cerebrum, quod germinat nervos, cor arterias, hepatis venas, sed

etiam membra conspicua, & publicæ operationis ut pulmo, ventriculus, lien, renes, &c. Quasi diceret materia seminis ministratur ab omnibus membris magnis, & insignibus, & ab alijs etiam aliquid refudat.

Circa tertium animaduerto, quod licet totum concurrat ad seminis materiam, tamen ex doctrina Hippoc. & Auicē. cerebrum Primatum obtinet, idem sentit Aristot. multis in locis in Problematib. Sed quid est ex cerebro fermentum seminis esse? Existimo Auic. voluisse ex cerebro deriuari præcipuam partem fermenti, ex alijs partibus massam seminis, non quod etiam cerebrum non ministret massam, seu materiam, sed quia præcipua pars ab illo descendit, quæ totam seminis substantiam fermentat, & format, & quodam feruore aduat, & spumescere facit, non aliter ac fermentum quo panes conficiuntur. Sed quare hoc fermentum non à corde, sed à cerebro? Statim declarabo.

Hunc à toto concursum cum Hippoc. Stobæus proficitur lib. 1. Eclog. c. de similitud. natorum ad parentes, fol. 87. his verbis Latine redditus. Quia vero de causa parentibus, vel cognatis similes nascantur infantes, rationem reddam. Cum erumpente purissimo sanguine ortus prolem componit, pariter ex totius corporis membris natura quædam vi diuina influit, ut in hominis ortu. Nec aliter in muliere contingere sit verisimile; ergo cum viri fluxio præstantior fuerit, & intacta manserit, patri similis infans nascitur, cum è contra se res habuerit, matri. Quod si etiam membrum aliquod præstantius fuerit, illud quoque exprimetur. Interdum etiam maiorum aliquis refert effigiem puer, cum ille conceptus horæ fuerit præfectus.

Hæc etiam fuit sententia Stoicorum, ut refert Plutarch. lib. 5. de Placit. cap. 10. Stoici, inquit à toto corpore, & anima ferri semina sentiunt, & similitudines ex eisdem generibus efformari, tum formis, tum caracteribus, sicut pictor à similibus

Stobæus.

Stoici.

co-

Hippoc.

coloribus imaginem eius quem aspicit, efformat. Emittere autem, & *fæminæ semen censeant, & siquidem preualuerit muliebri semen id quod nascitur, matri simile euadere; si vero virile, viro.*

Inter Neothericos istam prædictam antiquitatem sequitur Fernelius, nec non & Argenterius saltim quantum attinet ad descensum humoris ab omnibus partibus corporis, similiter, & Adrianus Alemanus, & alij.

Supposito quod materia seminis est à toto. An recipiat aliquas impressiones à singulis partibus?

HIC Punctus poterat controuerti circa sententiam Tostati. Et qui nō intelligant Hippoc. putant semen habere sigillationē, seu formalem similitudinem ab vnaquaque parte corporis. Hoc explicandum.

Existimo certum ex dictis, sanguinem dicere viam ad formam lactis, & seminis, neque hæc duo in membris omnibus generari, sed in quibusdam determinatis, vt statim dicam. Sed nunc queritur, supposito, quod partes non spermatizant (vt vtamur verbo Abulensis, quānis barbaro) an communicent aliquam sigillationem accidentalem sanguini, siquidem non communicant formam propriā partis, & ratio apparet efficax. Nā cum semen dicat rationem feminalem respectu speciei, videtur, quod quælibet ratio particularis, & quælibet sigillatio valeat impedire finem intentum potentiae generatiuæ, quia hæc respicit per se naturam, vt ex eleganti doctrina D. Th. deduximus in 1. tom.

Sed vt clarius hoc intelligatur notandum est cum aliqua limitatione posse intelligi sententiam prædictam. Partes igitur nostri corporis habent tria satis diuersa, temperiem, aliquam compositionem, & formam substantialem. Dixi ali-

quam compositionem, quia etiam partes similes certa mensura quantitatis, imo, & figuræ dotantur, nō vt similes, sed vt in nostro corpore. Organica vero multiplici cōpositione congaudet, sed hoc non attinet ad præsentem considerationem. Dico, quod partes possunt communicare sanguini, & semini omnes qualitates primas, & reliquas omnes (quæ sunt communicabiles cum suis modis) morbosas, venenosas, Gallicas occultas, &c. Sub morbosis intellige omnes intemperies simplices, aut cū affluxu Podagricas, Epilepticas, Maniacas, Melancholicas, Nephriticas, & alias plures: quia sanguis qui per totum corpus oberrat, & per omnes partes distribuitur, potest recipere qualitates similes à membris, & membra possunt agere, ergo effectus sequi debet: agent autem, aut in sibi vicinum sanguinem, aut in alium per partium continuitatem; seruauit ergo sanguis istas qualitates, atque quamuis in semen conuertatur, manebunt alię similes in genito, quia non repugnant formæ inducendæ, ergo in semine, & fetu omnes istæ impressiones poterunt apparere à singulis partibus productæ, quia omnes agunt in sanguinem.

Secundò. Nostra membra habent vnā formam substantialem. An forsan hanc communicare poterant sanguini, qui nō fuerit ex toto assimilatus ipsis membris? neutiquam. Ratio huius iam supra tacta, quia producere totū, est genuinum opus totius per formam propriam substantialem, tanquam *quo*. Ergo impertinēs est, & contra ordinem naturæ ponere potentiam generatiuam particularem in vnaquaque parte, vt generet aliam distinctam à se. Nam talis potentia fuit ab anima, vt dictum est, & ad illam pertinet influere ad productionem totius in quo continentur omnes partes, & ob id dispositum est à prima causa, vt partes solum generarent, & conseruarent se ipsas, nullo modo alias distinctas, & similes. Orbata quidem sunt tali potentia. Quare? Quia potentia ad totum simili,

simile in specie non debet residere in parte, quæ respicit solum suam individualitatem; si enim est vna potentia formatiua omnium, impertinens est ponere particulares formatiuas, quæ se ad inuicem mille modis impediunt. Vnus pictor depingit totam imaginem, ita vna formatiua omnes partes corporis delineat.

Præterea organicatio partium non potest communicari sanguini, aut semini, quia neque figura, neque quantitas, neque numerus, neque connexio sunt actiua. Ergo organica pars, vt talis est, non valet imprimere aliquo modo suam similitudinem: non per actiuam qualitatē, vt per se patet, non per impressionem motus localis, vt sigillum mouet ceram per impetum localem. Nam sanguis liquidus cum sit, non est capax talis receptionis, neque circumdat membra per omnes partes, neque accedit ibi aliquis impetus, aut motus localis, imprimens figuram, ergo nulla est via per quam pars organica hoc modo sigillet sanguinem; relinquiturque manifestum, solum posse inducere temperiem cum alijs qualitatibus secundis.

Neque putet aliquis imperfectionem aliquam esse naturæ, quod partes non generent alias, sibi similes. Neutiquam tale dicendum est. Sed pulcher ordo naturæ, hoc modo extollitur, nam quando aliqua res perfecta habet certam viam generationis, per quam seruetur species, nunquam querit aliam: ita Mulli sunt steriles, quia ex duarum specierum mixtione emergunt; non ergo est necessarium, vt generent. Similiter vnaquæque pars nostri corporis sterilis est. Quare? quia generato toto, generantur & partes; ergo frustra ponerentur potentia partiales, siquidem sufficit potentia totalis.

Dixi hunc ordinem seruari in rebus perfectis, quia quando animalcula sunt imperfecta, & (vt sic loquar) facile parabilia, multis modis generantur, & ex putridine, & vniuocæ actione à simili.

(?)

Quod anima per partes influens principales, non solum principium materiale (vt reliquæ omnes) & aliquam temperiem, sed totius effectiuum principium instrumentale conferat.

SI Ab omni humido, quod est in corpore separatur materia seminis, à quibusnam partibus effectiuum generationis principium descendit?

Dico descendere ab anima per partes principales, cerebrum, cor, hepar, & testes. Et ratio est, quia hæc virtus generatiua, cum debuerit esse instrumentum separatum, oportuit, vt ab anima communicaretur alicui substantiæ subtili, & mobili, & vbiq; penetranti, & quoad fieri potest propinquæ ipsi animæ, talis est spiritus animalis; hic certe generatur in cerebro ex vitali cordifico, quia ex meliore sanguine hepatis eleuatur velut aliqui volunt ex spiritu naturali. Atque cum tam Æthereus existat, vt facile præ tenuitate dissipetur, prouidit Autor naturæ, vt nerui delatorii semper calefierent à vitali cordifico per arteriolas comitantes, vsque ad testes, vt illa harmonia trium spirituum à debito tono nunquam deficiat, & in hoc consistit virilitas communicata à Principibus membris.

Atque sicut corpora cœlestia continent eminenter corporales perfectiones inferiorum corporum, ita in mundo minori partes Principes continent eminentiori modo quidquid virtutis est ad generandas, & seruandas alias partes per influxum animæ in tali spiritu commorantem.

Sed (mirabilis natura) cum isto spiritu indigeant partes ad suas actiones sensitiuas internas, & externas, & ad motiuas, diuinitus prouisum est, vt esset aliquod promptuariū in quo magna copia istius spiritus gignitui seruaretur ad speciem con-

conseruandam. Talis locus est in testibus, vbi multis reuolutionibus nerbulis, arterijs, & venis complicatis detentus spiritus nō exhalat, sed potius ab anima ad perfectiorem deducitur statum.

Iste spiritus fermentum seminis vocatur ab Anicen. & meritō, quia materiam à toto descendente ingreditur, & quasi forma aëtuat, & vt efficiens distinguit suo tempore varias partes correspondentes toti animali.

Neque existimandum est à solo corde, hoc effectiuum principium immediate procedere, quamuis semper ab illo foneatur. Sed dico, quod illa vltima ratio seminis perfectiua in ordine ad totū celebratur in cerebro mixtione omniū spirituum, coctione magis quieta, & vt sic explicem, tepore quodam temperatissimo; in corde enim feruent omnia, & animus ignescit ob nimiam caliditatem, & motum. At in cerebro (sedes cum sit potentiarum restrictum) non feruent spiritus, sed incredibili moderatione simul cum subtilitate dotantur, quod est scitu dignissimum, quo pacto, cum tanta subtilitate temperatio conueniat. Fit autem ista elaboratio in præsencia partis imaginatiuæ, & appetitiuæ, quæ licet non influant in actum effectiualem coctionis, tamen non est dubitandum substantiam huiusmodi spiritus ab appetitu aliquid accipere præcedere cognoscente facultate; siquidem videmus imaginationes in coitu ita præuallere, vt fetus exeat similis imagini conceptæ. Et licet spiritus quando formatur in cerebro non suscipiat in actu secundo aliquid ab imaginante, & appetente potentia, tamen initiatiue disponitur, vt postea subditus eisdem potentijs exprimat illarum figuras, & ita à priori, & à posteriori colligimus fermentum, & aëtuam illam formatricem ab anima in cerebro, huic spiritui implantari. Accipere vero nomen gigniui (in actu exercito) in testibus anima rursus nouiter influente in eius coctione.

Hæc virtus vniuersalis totius per hæc membra demandata à Conciliatore, & alijs authoribus appellatur aëtua virtus à toto, & ita dicunt decidi semen ab omnibus partibus etiam minutissimis, quia hæc est præeminentia partium principalium, vt hic spiritus illarum, & relinquarum omnium portet virtutem.

Ex dictis bene constat Hippocr. duo dixisse pro duobus principijs, quæ reperiuntur in semine; nam pro principio materiali dixit ab omni humido, quod est in corpore; pro principio effectiuo dante formam, dixit libro de Genitur. *Quod si qui sectionem, iuxta aures perpeffuerint, concubunt quidem, & emittunt semen. sed paucum, inbecillum, & infecundum; siquidem per multum seminis à capite in spinâ medulam iuxta aures defertur, &c.* Nota illud verbum *infecundum*, bene enim poterit ex paucio semine paruum animal generari, tamen si infecundum semen sit, neque paruum, neque magnū, quia deficit efficiens, seu forma, quæ reddit fecundum. Ergo Hippoc. effectiuū principium clare nos docuit.

Idem sentit Arist. 4. section. Problem. q. 18. *Quare inquit quibus palpebræ fluunt sunt luxuriosi, & eadē sectione, q. 2. & 3. & section. 5. q. 3 2.* Sed aliqua dubia se offerunt antequam ad solutionem argumentorum deueniamus.

Dubitabis, nam tot temperies insinuatæ sunt, vt vix percipi possit, quo pacto se habeant in semine, quem ordinem seruent, an se impedian, aut sint impossibiles; nam dictum est addesse in semine partes correspondentes elementis, & temperiei illorum, & partes correspondentes membris, & temperiei particulari ipsorum, & rursus à principalioribus superaddi aliam attemperationem, & vltimo virtutem formatiuam, quod videtur inconueniens.

Dico, nil esse noui in hac re. siquidem hunc ordinem seruat natura in omnibus rebus, vt supra tactum est. Nam cum materia elementorum tam longe distet à dispositione debita animæ rationali,

opor-

oportuit, ut tot mutationibus subageretur; neque putet aliquis, esse diuersas temperies, sed primam illam rudem, vterius ac vterius excultam, & eleuatam. Interroga Indos illos in auri, aut argenti profundissimis minis laborantes, an cognoscant aurum, quo nunc exornantur Regiæ vestes. Dic illis esse idem aurum, quod extrahebant tantis angustiis, & sollicitudinibus, re vera non credent, quia aurum primis generationis rudimentis erat extraneis obscuratum, postquam vero defecatum est & purificatum diuersam faciem demonstrat tamen est idem aurum. Similiter dicendum in præsertim, elementa in suo origine, quamuis pulchra respectu vniuersi, tamen respectu animæ quæ debent suscipere, sunt maxime imperfecta, & remotissima: sed defecantur vsque dum amittant suas intensiones, & modos, quod nisi sub alijs, & alijs formis consequi non poterant. Quis cognoscit calorem ignis in animali? nullus profecto, ita ut dicant multi esse cœlestem, quam opinionem, aut improbatam, aut explicatam inuenies in Philosophia nostra Hippoc. Eodem modo dicendum de alijs qualitatibus, & de modis substantiæ elementorum, itaque non sunt in semine, aut in viuente mixto considerata plura, quam illa, quæ necessaria sunt ad finem consequendum, atque adeo illa temperies prima à diuersis agentibus agitata potuit parare domicilium virtutis formationis, & tandem animæ. Nō quidem sibi contradicunt, quia adueniens noua dispositio, licet corrumpat antiquam conditionem, perficit ad meliorem statum.

Quod Hippocrat. non solum auctoritate Magisterij, sed ratione philosophica probat semen à toto descendere.

Rationes præsent. Hippoc. Sufficiebat nobis Hippoc. dixit. Non ergo est disputandum, sed standum illius verbis, ut dicebat Auic. quia licet

non sit iurandum in aliorum verba, tamen Hippoc. conuincit, ut primus omnium, sed si non iuramento, cōuincamur ratione nostri textus. Inquit. *Incipit morbus Sacer; velut etiam alij per genus, aut cognationem; si enim ex pituitoso pituitosus, si ex bilioso biliosus generatur, & ex tabido tabidus, & ex lienoso lienosus, quid prohibet, ut eius pater, & mater hoc morbo correpti fuerint, etiam posterorum, aut nepotum aliquis corripiatur? semen enim genitale ab omnibus corporis partibus procedit, à sanis sanum, à morbofis morbosum.*

Conuincor hoc argumento Hippoc. neque eius inuenio solutionē. Atque ut vim introspicias, aduerte, quædam contineri vniuersalia, & alia particularia, illa quæ respiciunt totum absolute, hæc quæ indicant partes particulares (tam breuiter loquitur Hippoc. ut nisi verba singula comminuamus, & scrutemur apices, nil fructus excipiemus) Rē attingo. Pituitosus generat pituitosum, & biliosus biliosum, ergo semen deceditur ab omnibus partibus. Hanc consequentiam existimo euidentem, nam temperamentum totale, quod cōsurgit ex coalternatione omnium partium, denominationē sumit à pluribus partibus vincentibus alias. Quare Petrus est Pituitosus? Quia plures partes habet frigidas, & humidas, quæ vincunt calidas, & siccas. Quare ē contra Paulus est calidus, & siccus à prædominio, siue biliosus? Quia plura membra habet calida, & sicca, quæ vincant sufficienter alia, ita ut denominatio ab excedenti sumatur. Hæc est lex temperamenti ex coalternatione partium, quæ sequitur aliam, quam natura fanciuit in mixtis, & elementis, ut illud mixtum dicatur calidum, in quo caliditas prædominat, & reliquas partes afficit.

Nunc vide argumentum Hippoc. Pituitosus generat pituitosum, ergo seminis materia ab omnibus illius partibus, vel à pluribus descendit, quæ sufficiant præbere talem denominationem, aliter non esset possibile generare sibi simile, quia totum generas producit aliud totum simile.

simile. Quid est totum pituitosum? An omnes partes erūt pituitosae? Neutiquā, sed plures, aut illae quae propter suū principatū sufficiant ad denominandū, sic enim simile generat sibi simile. Hoc argumentum procedit ex vi temperamēti coalternationis.

Sed notandum, quod ratio Hippoc. non solum conuincit modo praedicto, sed etiam quamuis partes pituitosae, aut biliosae numerum non excedant, siquidē potest esse talis intemperies aliquarum partium publicarum, & insignium, ut totum denominet, verbi gratia, cerebrum maximē pituitosum, venter frigidus, & humidus magnam pituitae molem cōgregans, sine dubio, quamuis multae partes sint biliosae, tanta potest esse copia pituitae, ut ad hanc temperiem corpus inclinet, cum reliquae partes hoc humore perfusse amittant intensiōem caloris, ita ut frequenter in morbos pituitosos deueniant, non in biliosos. Ergo ratio Hipp. quocunque modo cōcludit ex hac causali; pituitosus generat pituitosum.

Rursum concluditur argumentum, quoad secundam partem, loquendo de singulis partibus hoc pacto. Omnes partes communicant quoad possunt suam temperiē humoribus existentibus in corpore, ut supra probatum est: ergo ex necessitate causarum agentium, & patientium semē factum ex tali humido debet portare similes intemperies, aut temperies, ita ut sanus homo generet sanum, lienosus lienosum, &c. & sic discurrendum per omnes species sanitatis, aut morborum; & per omnia membra intemperata nostri corporis: quod si contra istam sententiā Hipp. sentis, teneris dicere, nullum esse morbum hereditarium, quod est contra sensum, & experientiam.

Sed vide profunditatem Hipp. Agit de morbis hereditariis, qui cōsistunt in aliqua intemperie simplici, vel cum à fluxu cōmunicabili; tacet autem, aut nihil loquitur de mancis, aut mutilatis, quia in his morbis in compositione diuersa est ratio, ut in solutione argumentorum videbimus. Sed tantum arguit efficaciter

depositiua intemperie, vel temperie generatis, aut positiua intemperie geniti. Quasi dicat morbus hereditatur in quacunque parte sit, communicata qualitate humoris, ex quo fit semē: hoc autē esset impossibile, nisi materia seminis decideretur affecta, & sigillata ab intemperie patris. Quis enim ita stolidus est, ut dicat, quod Podagricus generat Podagricum, aut Epilepticus Epilepticum, &c. quia sanum iecur, aut cerebrum sanum, aut testes similiter sani sigillant semen. Nōne vides, quod solae partes, quae aegrotabant in parente, aegrotae nascuntur in filio? Ergo illa intemperies communicata fuit à partibus morbolis: si enim pedes generaretur robusti, & partes transmittentes sibi assimilarent alimentum, & excrementa per confuetas expelleret regiones, non nasceretur filius Podagricus, Epilepticus, aut Lienosus: ergo talis intemperies communicata fuit semini à partibus aegrotis, neutiquam à sanis. Vincor ab Hippoc. & gaudeo esse victum à tanto Magistro. Fateor morbos hereditarios partiales non posse aliunde provenire. Forsan alius aliter intelliget, sed conueniat mecum ad disputandum, confidimus, Deo fauente, omnes obiectiones euasuros.

Argumenta Arist. & aliorum in principio huius disputationis dissoluuntur.

Sed notandum prius plura, ex argumentis nō esse contra Hipp. sed aduersus illos, qui dicebant ab vnaquaque parte decidi particulam: quam sententiā Tostati impugnatam reliquimus.

Ad primū ergo dico, maiore esse difficultate declarare, quare omnes filij non sint similes omnino parentibus: Torquemur in inuenienda causa similitudinis, & magis laboriosum est inuestigare causas dissimilitudinis, quia certē naturale est vnuquodque agēs simile sibi generare, & contrariū videtur praeter naturā: nā quamuis similitudo in natura specifica, est quae primò intenditur, tamen negandū nō est

D

indi.

individuum, ut individuum est simile, non intendere.

Sed respondeo ad formam argumenti, si forsan militat contra Hypp. & dico, quod ab omnibus partibus concurrat humidum, ut fiat semen, non tamen est necessarium, ut diriuetur à capillis, sufficit ut diriuetur à partibus generantibus capillos; & sic nil mirum, quod filii exant similes in barba, & capillis. Idem dico de voce, clarum est, nihil humoris decidi à voce, sed à partibus producētibz vocē. Si enim partes pectoris, & asperę arterię, & quę in gutture, & ore consistunt, possunt ad hanc, vel illam vocem cōducere, similitudo in istis partibus similem vocē in genito produceret: ergo similis vox à similibus organis tali temperie, & tali cōpositione dispositis formabitur.

Ad 2. Secundum argumentum mouet risum, sicut & primum. Audi: Petrus antequam habeat barbam, aut canitiem, generat filium, qui postea habet barbā, & canitiem: ergo semen deciditur à partibus, quę non sunt.

Dicimus, quod non deciditur aliquid à capillis, quia illorum similitudo saluari potest in partibus, quę illos debent generare. Sed Aristot. non aduertit quod illę partes, quę non generantur in instanti generationis, ut dentes, & barba florescunt postea debito tempore à principio generationis, ibi derelicto, sicut in arbore flores, non quidem arbor florescit statim, sed postea exornatur. Itaque partes postremo apparentes latitabant in potentia præcedentium.

Ad 3. Ad tertiū similiter dico, quod auus, aut proauus non ministrat suam substantiā numeralē nepoti, sed similem tēperiem, qua utitur formatiua. Contingit tamen aliquādo, quod illa virtus seminalis occultetur in filio, & postea appareat in nepote, ut dicit Arist. quod Helides habēs rem cū AEthiope, peperit filiā albā, sed filia cōiuncta cādido, peperit nigrū. Multa exēpla possunt explicare rationē supradictā, quia videmus aliqua agētia habere in virtute, id quod postea demonstrat in actu, remoto impedimento. Ve-

nenū ad tēpus non statim damnum inducit, quia impeditur, & detinetur, sicut lapis impeditur, ne tendat ad centrū: cōsumptis ergo illis partibus, quę impediunt venenū, apparet mortifera qualitas. Rosa, & fructus non apparent in hyeme, ubi nā sunt? In suis causis profecto latitant virtualiter: ergo causę seminales aliquādo detinentur à potētiori, quo cōsumptō emergunt post multū tēporis spatiū. Helides ex Aethiope habuit filios albos, impedita specie nigredinis à potentiori seminis virtute: at latens virtus Aethiopica minorem resistantiam inuenit in semine filię, & germinauit AEthiopem.

Ad 4. Miror in quarto argumento debilitatē rationis, potius inseruit contrarię opinionī; nā affirmandū est, semen plantarū virtute fieri totius plantę, sed quę sunt in plantis obscura, pluribus modis manifestantur in animalibus. Habent plantę aliquid, quod correspondeat cordi, & vias quasi venas, quibus humor per totū illarum corpus expanditur, & ad semen producendum humor concurrat à toto, sed paulatim, & occultē. Atque si adest terrę pinguedo, & celestis irroratio semen parulę plantę solet producere ingentē arborē pluribus ramis condecoratā: similiter videbis filiū grandē ex patre paruulo, quia non attenditur in seminibus moles, sed vis, & efficacia, quę procedit ab anima, quę, supposita debita quantitate materię extendit, vel coarctat genitum.

Ad quintum sæpius dictum est, generationis potentiam respicere simile in specie, quamuis soleat limitari ad quasdam conditiones indiuiduales propter rationes particulares modificantes. Descēdit autem humidum, ut docuit Hippoc. ab omni parte similari, & ab organicis, ut compositis ex similaribus, quia organum non alterat humidum alimentitium in quantum organum præcisē, sed in quantum similaribus constituitur, & ita alterat per qualitates actiuas similarium, & consequenter fœtus exit similis, quoad organa.

Ad sextum sciendum est, quod ex quacunque parte seminis cum debita quantitate

fitate, itaque quantum attinet ad numerum filiorum, non solum duos, sed plures solent nasci, quia quantitas multa seminis reperitur, & sanguinis menstrui pro numerosa prole, quia in parte adaequata, & sufficienti seminis sunt materiales dispositiones ad totum, & suas partes siquidem sunt partes correspondentes omnibus, quibus debet genitum dotari. Tamen natura melioris finis auida disponit, & separat partes seminis, ita ut foetus exeat cum debita quantitate, & perfectione, quod si contingat sufficientem esse materiam ad plures, id non renouit, atque secundum victoriam seminum cōtingit, ut mas, aut foemina generetur [de quo puncto multa in Hipp. Philosophia] neque ne gamus simul signa patris, & matris aliquando in filio apparere, nam & hoc modo plures vidimus, inter quos hermaphroditi possunt numerari.

Ad 7. Ad septimum pro isto puncto videndus est noster labor in Hippoc. Philosophia fol. 56. & 57. sed specialiter, quod foemina sola possit producere intra se tra-
ctatur text. 73. qui incipit: *Neque solum virum hoc facere oportet, sed mulierem.*

Ad 8. Octauum nihil probat, nam si genitum dissimile producit in specie id contingit, vel ob miscellam duarum specierum, ut cum generatur Mulus, qui nec maternam, nec paternam sequitur speciem, sed confusam, itaque nulla specie vincete generatur, vel monstruosis, & errantibus causis. Sic certe in Africa varius, & confusus coitus diuersorum animalium noua, & varia, atque dissimilia animalia demonstrat, promiscue seminibus contententibus inter se, & nullo omnino superante.

Ad 9. Planta cum extensa, & diuisibilem habeat animam, si ramulus eius inseratur, ac seminetur, plantam producit, quia habet totam animam, siue virtutem totius animae, ut clarius loquamur.

Ad 10. Hoc decimo argumento putant aliqui probare Arist. contra Hippocrat. sed non aduertunt nil tale reperiri in eius lib. scilicet quod breui illo tempore coi-

tus descendat à longinquis partibus seminalis substantia, descenderat quidem, & ut supra diximus: semper descendit materia, ut parata sit, & vltimè excocta in testibus.

Est tamen maxime notandum, quod Hippoc. docuit tempore, scilicet coitus totum animal intra se agitari, & sanguinem caleferi, quod hoc equidem tunc temporis vniuersum humidum corporis mouetur in quacumque parte fuerit, maiorque copia spiritus vitalis per arterias, & animalis per nervos ad vasa spermatica, & testes concurrat, nam & appetitus animalis vim habet localiter mouendi ad tales partes, non solum spiritus, sed & sanguinem atque cum in illo spiritu taliter moto vis generatiua ab anima infundatur, profunde cogitauit Hippoc. si dixit tempore coitus omnia moueri, & caleferi, ut Princeps spiritus gignitiuus perfectam formatricem illam facultatem suscipiat.

Hic itaque spiritus, sine dubio tunc descendit, nam licet testes illo non careant, hic tamen facile tabescit, indigetque noua reparatione, & actu, quae postrema dispositio illo temporis articulo acquiritur.

Quod si non recipis hanc Hipp. Philosophiam. Dicas nobis. Quare imaginatio, & appetitus in ira habent vim ad mouendum sanguinem circa cor, & in hac passione, de qua loquimur, non moueant eadem potentiae totum sanguinem, & spiritum ad loca generationis?

Sed illud quod dicebat Aristot. in 4. argumento ponderandum. *Si semen procedit à corticibus plantae, etiam semen debet habere corticem.* Ducit ad inconueniens, quod semina habeant corticem, cum ipse alibi dixerit agens de semine plantarum, *Semina omnia e duabus corticibus sunt.* lib. 1. de Plantis cap. 2. fol. 36. ut adducit Ioannes Bapt. Bernard. in suo Philosophico Promptuario, & reuera videmus semina aliquem corticem habere, aut loco corticis pelliculam. Sed ut

quid quærit Arist. actualis partes in semine, quas ipse docuit latitare in potentia. Eius verba lib. 1. de Generat. animal. cap. 18. *Semen sua natura tale esse requirit ut ex eo primo oriantur, ea quæ secundum naturam constituuntur.* Oricitur ergo cortex plantæ ex semine, quia cortex secundum naturam debetur plantis.

Ex dictis argumentis bene constat, quod Aristot. disputat cum illis, qui dicebant partes actuales paruulas ab alijs decimas componere semen, atque cum Hippoc. nec per cogitationem, ita senserit, ut ex celebri loco de Genitura probatum manet, restat, ut quasdam rationes Aristotel. scrutemur, quæ magis propinquæ videntur locis Hippocraticis.

Ex cap. 18. lib. 1. de Generatione animal. quædam dubia dissoluantur.

ALIQUI Sine vltiori consideratione contra nostrum Hippocr. arguunt, sumptis ex Arist. quibusdam responsionibus ad loca adducta. Percurramus omnia.

1 Primo notant. Quod voluptas non sentitur, quia seminis natura exeat à toto.

2 Secundo dicunt, Imbecillitatur totum ergo à toto deceditur, quæ duæ rationes videntur debilissimæ.

3 Tertiò. Quare mancus non generat semper mancum? aut ægrotus ægrotum? siquidem experimur contrarium, cognouimus parentes Gallicis, & alijs morbis oppressos genuisse filios felici valetudine præditos, quod fieri non posset, si semen à partibus ægrotis decideretur.

4 Quartò. Dicere semen esse colliquamentum totius corporis [ut est apud Hippocr.] est omnino falsum, siquidem colliquatio est violenta naturæ, seminatio vero naturalissima.

5 Quintò dicunt contra Hippoc. nullas esse vias à toto ad testes per quas seminalis demandetur substantia.

Vltimò, Non esse possibile, tam breui tempore moueri localiter humores, & spiritus, vsque ad vasa spermatica.

Similibus credunt Hipp. doctrinam labefactari sed falluntur.

Ad primum, dico argumentum sumptum à voluptate simul cum alijs rationibus conducere ad probationem conclusionis. Nam licet infernæ partes primo delectentur, & per consensum totum corpus, tamen necessario aliquid dandum est reductioni ad liberiores statum relinquarum partium à quibus separatur materia, quæ superfluit. Diximus enim supra, quod licet semper paululum ad testes deriuetur, tamen magis tempore coitus, sicut in prægnantibus toto tempore grauidationis aliquid trahitur à fœtu, & expellitur à toto, sed magis tempore menstruationis, ob quam rationem omnes fœminæ sentiunt tunc temporis sensibilem motionem sanguinis in toto, & per lumbos, & hypogastrium. Ita in semine contingere credendum est, nam licet testes semper aliquid trahant, colligant, & seruent, tamen ad actum generationis concurrunt duo, pulvis seminis confecti, quæ fit à partibus determinatis, & secundo nouæ materiæ motio (ab omnibus corporis partibus,) quæ futura est semen perfectum; hæc vero separatio humoris ex accidenti causat delectationem in membris, tanquam remouens, quod superfluit, siquidem partes delectantur ablato eo quo non indigent, neque causat (cum descendit) dolores, sicut in grauidis. Primò, quia maior est copia menstrui, quæ distendat, & maior compressio viarum vteri conclusi ad fœtum seruandum; at in coitu patulæ redduntur viæ, & humor in toto motus ab vnaquaque vena, licet paucus nullam excitat distensionem, quæ sit doloris causa.

Voluptas, modo quo diximus, sentitur & non eo, quem impugnat Arist. nam relictæ causa consensus (quam concedimus) humor qui à toto concurrat non causat delectationem in partibus, nequid somniauit Hipp.

Ad 1.

Hippoc. sanguis qui nunc mouetur per tuas venas causat ne delectationem? ne utiquam. Quare? Quia omnes cōditiones necessariae ad voluptatem deficiūt, tam ex parte obiecti, quā ex parte sensiterij. Poterūt ergo aliquo modo sentire delectationem qui ab aliquo indebito onere liberati reducuntur ad meliorem statū.

Ad 2. Ad secundum de debilitate contracta est facilis responsio, non enim concludit contra Hipp. quia quamuis à toto veniat materia seminis debilitas contingit propter exhaustum spiritum, & cōsequenter propter aliarum partium inanitionem, sed de hoc puncto videnda est nostra quæstio in fine lib. de Hipp. Philosophia, ubi probatum est non esse necessarium simpliciter coitum ad salutē.

Ad 3. Ad tertium dico. Non semper defectus parentum apparet in filiis, quia vincitur ab alijs causis de nouo excitatis; sicut similitudo ad auos excitatur in remotis nepotibus, quæ obscurata fuit ab alijs similitudinibus, vt dicebamus de Helide, & Ætiope. Postea vero exsurgit separatis impedimentis, & hæc est ratio quam debiliter contemplantur Moderni. Omnes enim existimāt Hipp. dixisse mancum semper generare mancum, quod ne utiquam tale legitur in lib. Hippoc. nunquam inuenies illam particulam semper, sed vt plurimum. Nō legunt loca quæ citant, nam in libro de Aere, Aquis, & Locis sæpius citato, non inuenies particulam illam semper, sed vt plurimum contingere dicit. Atque adeo eadem ratio procedit contra Arist. & sequaces, nam concedunt quod aliquando pars læsa generat læsam, ergo aliquid deficit materiæ, vel sigillationis.

Repetitio necessaria.

Rursus quando sine vlla læsione generatur fœtus à parentibus læsis, quomodo poteris probare, nil descendere, quod respondeat parti deficienti, aut morbosæ? sine dubio non poteris: cœcus generat filium videntem. Quare? Quia facultas formatiua reperit materiam correspondentem, vel idoneam à patre, aut à matre decisam. Diximus supra,

ex Hippocrat. in alimentis quamuis aliquantulum remotè latitare partes animales (irrepunt in hominem, &c.) quæ postea ab anima eliciuntur ad propinquiorem statum ex massa sanguinaria. Ergo dum formatrix valeat, formabit oculos ex materia elaborata seminis, & sanguinis. Idem dico de alijs partibus deficientibus, quia vt non deficiat bonum perfectum speciei, prouidit natura, vt in massa quatuor humorum essent partes correspondentes membris. Hic est finis formatiue, non tristetur mancus, nam licet brachium deficiat, aut crus filium integrum generare poterit, quia natura (verissima mater) diues est, brachia, & oculos, & alia omnia membra seminata habet in massa sanguinaria, vt pullulent. Miserū certe, & maxime dolendum erat, si cuiuslibet particulæ animalis esset necessaria sigillatio, nam illa deficiente semper in posterum imperfecta generarentur animata. In tam pulchro vniuerso magna turpido.

In virtute formatiua & in partibus materialibus humorum reposuit natura reparationē defectuū.

Idem philosophamur cum Hippo. in alijs egrotis. Hæreditatur morbus, quando tales sunt partes morbosæ, vt vincant alias selectas, quæ ministrantur à matre, aut è contra, vel à partibus materialibus seminis paterni. Nam multos vidisti morbo Gallico infectos, quorum filij bona fruebantur valetudine, sine dubio partes seminales egrotæ victæ fuerunt ab alijs sanis, quæ non receperunt contagium. Quas debes considerare, vel in matre, aut in partibus aliquibus massæ sanguinariæ, non infectis, parentis.

Sed antequam discedam ab isto puncto vellem adnotare, nullum esse Autorem antiquum, aut neothericum, qui agens de morbis hæreditarijs non conueniat cum nostra sententia.

Ad quartum non intelligas Hipp. dixisse semen esse colliquamentū, sicut in febribus colliquatiuis colliquatur pinguedo, aut caro, sed largo modo illud quod vi caloris licet naturalis, aut vi motus etiā

Ad 4.

D 3

natu-

naturalis separatur solet dici colliquari, ut quando quod crasum est, & quietum tenuatur, & mouetur, largo modo dicitur colliquari.

Ad 5.

Ad quintum facillime respondetur ex dictis: sufficere, quod materia demandetur à venis ad venas, ab arterijs ad arterias, à nervis ad nervos, vasorum spermaticorum, & testium.

Ad ult.

Ad ultimum supra dictum est, materiam paulatim descendere ab omnibus partibus, & colligi in vasis spermaticis, sed tempore coitus maior copia spiritus concurrat, & materia successione ad id quod euacuatur etiam mouetur. Atque hæc pro hac quæstione dicta sufficiant.

Ad illam partem textus.

Contingit hic morbus secundum genus.

SED Antequam ab isto textu discendam, ponderanda est illa pars textus. *Incipit autem hic morbus per genus, aut cognationem.* Diximus produci hunc morbum læsis ipsis principiis generationis parietum; principia vero instrumenta lia femina dicit esse Hippoc. quæ à sanis sana, à morboſis morboſa proficiuntur. Sed agitemus iterum ista verba ut sciamus quid sit morbus hereditarius, & quæ illius differetia. Tertio. Morbo Sacro proprias adaptabimus differentias, illas scilicet, quæ pertinent ad hereditatem, & cognationem; nam reliquas ad eruditos, & practicos. Autores remitto, & quæ ad meum textum pertinent, attingo.

Quid morbus secundum genus, aut hereditarius.

ABSIT Quod studio contradicendi moueat, veritati, breuitati, & claritati incumbo, ut Deo placeam, & meis auditoribus proſim. Audi

longissimam, confusam, & mille difficultatibus implicatam diffinitionem morbi hereditarij. Morbus hereditarius, nil aliud est, quam qualitas, character, sigillatio, modus substantiæ, proportio quædam, aut dispositio, vel impressio præter naturam in vno, pluribus, aut omnibus membris geniti impressa, à sui ortu ex vi seminis parentum, auorum, aut proauorum, à simili affectu in eorum aliquo membro, aut membris præter naturam quoque præexistente: quo veluti instrumento natura, vel causa alia utitur, ut natos sibi similes gignat, & eadem labe fœdatos. In quibus verbis neque inuenio genus, nec differentiam, nec quid se habeat, ut formale, aut materiale, an detur per quatuor genera causatum; ignoro prorsus, neque habet illam breuem claritatem, quam debent habere diffinitiones.

Dub.

Et primo dubito, An omnia proposita vocabula sint synonyma. Nam si diffinitur vnum per plures voces, vnum debent significare. Video plura tangi Prædicamenta in hac diffinitione cum morbus hereditarius habeat aliquam rationem communem sub qua continentur aliquæ differentiæ. Dicit, quod est character; at character, importat figuram, & signa quædam, & ita literas quasdam, aut figuras vocamus characteres, & ut sic pertinet ad quartam speciem Qualitatis, ut aduertit D. Thom. 3. part. quæst. 53. art. 2. Verum, quando dicit ista diffinitio, quod est dispositio, morbum istum ponit in prima specie. Quando dicit quod est proportio, ponit in prædicamento Relationis, quando dicit, quod est sigillatio, coincidit cum characterem, omnis siquidem character, quasi quædam sigillatio, aut sigillum est, & signum impressum. Præterea dicere, quod est modus substantiæ, est mutare sermonem, imo & rem ipsam. Ostendo. Nam supposito, quod loquimur de rebus corporalibus (nō de spiritualibus) clarum est, quod figura characteris, sigillatio, impressio nil aliud sunt, quam modi

modi quidam positionis quantitatis, vt demonstratur in cera, quando sigillatur, aut quando typographus imprimit literas, nil aliud est, quam facere figuras, variata forma quantitatis. Sed obsecro quid cum hoc habet modus substantiæ apud Medicos? Medici per modum substantiæ (nulla facta mentione quantitatis, aut modi illius,) semper intelligunt, crasum, tenue, mediocre, friabile, frangibile, miscibile, vt late dixim^{us} in 1. tomo. Ergo dicere, quod morbus hæreditarius est character, & modus substantiæ, nõ videtur conueniens, nec ad vsum Medicum bene intelligibile. Præterea cum modus substantiæ, de quo loquimur, sit secundarius effectus mixtionis qui reperitur in mixtis, clare patet, quod autor istius diffinitionis, ponit essentiam morbi hæreditarij, in illo quod consequitur tertio ad prima corpora: quod videtur falsum, nam multoties iure hæreditario distemperantias primarum qualitatum filij patiuntur, in quibus morbis nullus modus substantiæ hereditatur morbosus, sed solitaria intemperies. Præterea falsum est dicere, quod natura, aut causa vititur qualitate morbosa ad faciendos filios morbosos. Natura semper intendit bonum, & melius bonum, neque sumit instrumentum ad malum (vt late probatum est in nostro opere de morbo, & symptomate) sed potius impeditur, ne generet filios similes; illa semper sollicitat similes in bono, nequitiam in malo, quam doctrinam, nisi ex præfata nostra lucubratione non poteris clare percipere, vbi egimus de essentia morbi. Hæc & alia poterunt aliquem suadere, vt hanc prolixam enarrationem morbi hæreditarij relinquat, & quærat aliam. Ego iuxta meum satis debile ingenium sic diffinirem.

Morbus hæreditarius est affectus præternaturam actionum læsius, ab antecessoribus, in posteros per principia generationis derivatus. Certe omnia illa, quæ superior descriptio continet, non pertinent ad essentialiam diffinitionem, sed

plura ad species accidentales morbi hæreditarij; nam quod fiat in vno, aut pluribus membris, quod filius exeat defedatus, hoc aut illo modo, bene vides, totum hoc pertinere ad varias differentias hæreditatas. Nostra vero diffinitio, respicit in communi veram rationem hæreditarij, quam inquirimus, postea diuidendam per differentias.

Præterea sumo ex diffinitione morbi quam accepimus à Galen. eas particulas quas oportet sumere.

Nam morbus hæreditarius debet conuenire cum omnibus morbis, in hoc quod sit affectus præternaturam, hoc quidem genus est. Loco differentię sufficit ponere modum productionis, quia producit per principia generationis, scilicet per seminaria, quæ concurrunt ad generationem fœtus, ad differentiam reliquorum morborum. Sed quibusdam dubijs explicatis, clarius res elucescet.

Primò dubitas. Quare dixi, est affectus læsius, & non (vt Galen.) lædens? Consulto id feci, quia licet verba in diffinitione soleant dicere aptitudinem, & non actum secundum; tamen hæreditarius participat hoc genus læsionis (intellige obsecro) magis per modum potentiæ, & virtutis, quam per modum actus, quia plerumque morbi hæreditarij latitant, sine vlla actuali sensibili læsione actionum; at morbus definitus à Galen. includit sensibilem læsionem, & ideo dixi, quod hæreditarius est læsius, vt insinuem radicalem illam, & virtualem rationem ad lædendum, quæ sine vlla sensata læsione latenter occupat principia generationis, & fœtum ipsum. Quia & si omnes morbi rigore loquendo sint læsiui; tamen iste magis habet de hæreditario quanto latentior, licet postea (sicut venenum ad tempus) suam exerceat, & manifestet potestatem per actuales læsiones operationum. Hoc igitur intelligo per læsuum.

Sed dubitas, nam multi sunt hæreditarij morbi qui à principio lædunt actua-

Dub.
Resp.

liter in actu secundo. Et multi sunt morbi non hæreditarij, qui non actu lædunt, vt quartana exquisita, aut tertiana, morbi sunt, non à principijs generationis, tamen neutiquam lædunt tempore interualli, sed conseruant veram rationem morbi, in illo esse læsuo, sicut homo rationalis conseruat[quando dormit, aut delirat] esse per suam potentiam rationale. Ergo omnes morbos debemus dicere læsuos, & non solum hæreditarios.

Acute dicis, & id ego fateor. Sed notandum, quod hæreditarius morbus per multos annos solet delitescere, vt dixi de veneno ad tempus, & erumpit postea ablatiis aliquibus impedimentis. Ergo sicut venenum non lædit in actu secundo sensibili, vsque dum vincat impediencia, aut alio modo auferantur: ita similiter morbus hæreditarius, licet habeat suam essentiam in actu illo primo, qui dicitur potentia respectu secundi; aut in illo defectu quo determinatur à causa; exit tamen in actum ablatiis, aut victis impedimentis, & ita aliquando manet in illo priori læsius, & si non lædens sensibiliter. Exempla patentissima id nobis explicant; in temperies Epileptica hæreditate acquisita, detinetur ab aliquibus impedimentis, per aliquod tempus, vel adiuuatur à similibus, & sic ablatiis impedimentibus, aut adiuta, exit ad actualem secundariã læsionem, & mouet accessiones. Igitur ne confidas, si videris puerulum sanum genitum à parente Epileptico; nam dum minus de casu cogitas, apprehendetur morbo Sacro, sicut rabie affligitur, qui post duodecim annorum curricula sanus, & liber degens rabie agitur, quia nescio quis canis mortuus parui pensus, incrementa iecit. Erat igitur illa qualitas rabida toto illo tempore læsua, licet non lædebat sensibiliter, vsque ad præfinitum actionis terminum.

Dub. Sed inquiris differentiam inter morbos hæreditarios, antequam lædant, & morbos intermitentes, antequam lædant per accessiones. Nam in utroque casu æger videtur liber à morbi læsione actuali. Dico longis di-

stare terminis. Nam morbus hæreditarius antequam erumpat, nullo pacto lædit actiones, sed fruitur homo sanitate, & ad omnia valet. At morbus intermitens, aut in pulsu, aut vrina, aut in alio effectu, vestigia relinquit venturæ accessionis, & licet ad aliquas valeat actiones, non ad omnes ita perfectè. Nota, quod dixerim antequam erumpat, nam post manifestationem aliquid relinquit morbus hæreditarius, quo possimus eius præsentiam inuestigare. Similiter in morbis deprauatæ figuræ vidi gibosam mulierem parturire filiam sanam, & optime figuratam, & processu temporis, sine extrinseca violentia, secedebant paulatim ossa, & facta fuit gibosa, non solum versus dorsum, sed quandam partem pectoris eleuationem altera manifestissime demonstrabat, ita vt fuisset necessarium multis linteis duplicatis partem depressam replere, vt æquaret alteri, & sic simularet vitium. Itaque non solum morbi in intemperie postea apparent, sed morbi in compositione.

Sed dubitas quomodo hoc fit, aut quæ sunt impediencia, quæ detinent, ne statim ab ortu compareant hæreditariæ affectiones? Respondeo, hoc non esse proprie huius loci [cum solum interpretemur textum.] Sed nunc dico primo. Quod sicut attemperatio duorum contrariorum impedit, ne vnum libere, aut intense agat: ita si alterum remittatur, clarum est aliud elucescere. Et sic intemperies Epileptica, quæ erat quasi ligata, v.g. à calore vitali selecto, & viuifico, si iste remittitur (vt fieri solet à varijs causis), vigeat illa. Si vero intemperies hæreditaria calida est cum tali, aut tali modo; solet impediri à pituitæ copia, aut à melancholia, quibus humoribus, aut exhaustis, aut reuulsis, apparet effectus secundus illius intemperiei. Et ita mirum est, quod ablato humore maneat morbus, magis fixus, sed non mireris, nam humor conducit magis ad accessionem Epilepticam; intemperies ad principium radicale morbi.

*Dub.**Resp.*

Dico

Resp. 2.

Dico secundo. Quod cum per ætates à principio generationis, vsque in mortem naturalem, mutetur temperamentum substantificum, vt ostēdi in opusculo de senectute, fieri potest [imo debet fieri] quod morbus hæreditarius si fuerit impressus ex vi alicuius temperamenti substantifici deprauati materni, aut paterni, vsq; dum adueniat aliquod mutatum esse in tali temperamento; non apparebit morbus ad sensum Medici, & infirmi. Quæ contemplatio experimento firmatur. Videbis aliquos statim à teneris vnguiculis Epilepsiam depromere hæreditariam (quamois purgatum fuerit cerebrum in vtero, vt statim dicam.) Ob quid? Ob nil aliud, nisi quia intemperies Epileptica, fundatur in illa (vt sic dicam) tenera mixtione in qua nondum sunt ex coacta miscibilia ad perfectas operationes; elucet ergo nimia humiditas (non loquor de humiditate excrementicia, de qua postea) elementalisi in ipso ortu, quæ potest esse principium tanti mali. Rursus potest esse alia Epilepsia hæreditaria, ab alia diuersa mixtione elementorum, qui modus, in adultioribus conspicitur. Ita vt verus sit Hippocr. sermo, quasdam ætates morbos aliarum curare. Quod dixit specialiter, loquens de morbo Sacro in Aphor. 7. lib. 5. & lib. 2. Aphor. 45.

Resp. 3.
Vt supra
tetigi.

Dico tertio. Morbos aliquos conformationis etiam aliquando latitare, & postea apparere. Quia dum vtero fœtus claudatur, licet calore, & humiditate loci, & proprio ipsius fœtus, partes extēdi plus possent, aut curuari vt fuerunt in matre, aut patre: tamen potuerunt cōprimi, & teneri in optima figura à continente secundina, & ab vtero, ita vt si virtus formatiua, v.g. moueret homoplatum, aut costas ad extra, impediretur à compressione vteri, aut naturali, aut artificiali. Artificiali dico, quia solent tales mulieres prægnantes, ventrem, & stomachum chartis, ita comprimere, vt cogant vterum ad compressionem fœtus. Sed postea in lucē edito fœtu, virtus illa

derelicta, in spiritu implantato, mouet localiter ad extra, in similitudinem matris gibosæ. Bene verum est, posse ex toto impediri per artem, si dextere fascijs ligetur, & caute tractetur (quando membra, ita blanda sunt, vt facile cedant.) vt diximus in lib. de causis morbor. cap. 7. agentes de morbis conformationis.

Sed interrogas quare potest impediri per artem actiuitas illa principij, ita fixi & naturalis? Recte dubitas. Sed audi quæso. Motus localis impediri potest à valentiori, si ergo prudenter tenera membra ligaueris in ordine ad debitam naturæ conformationem, & firmus perseueras; virtus illa hæreditaria, quæ in spiritu residet, vel in parte tenuiore ipsius membri, ad eum terminum deuenit, vt fatiscat, nec possit mouere localiter; nam quotidie consumitur pars illa tenuis, & spirituosæ sedes potentia, & quotidie amittit vires: Artifex vero persistit, & æquali robore mouet ad optimam figuram, & dum hoc fit exsiccatur membrum, siccitate ætatiua, & melius retinet figuram adeptam. Si vero spectes formatricis læssæ motum, & indurationem partium, iam certe nullo modo poteris conformationem emendare, nisi mortem velis ægrotantis. Miserum opus! His diebus cum hæc scribo vocatus ad infirmum, referam quod vidi: inueni adolescentem gibosum dorso, gibosum pectore, spuētē sanguinem, hæmicū, phthysicum, atq; in hos duos morbos incidisse, postquam audax seductoris ignorantia promisserat reductionē ad optimam figuram. Ille pulchritudinis desiderio allectus; quia etiam placere vxori, quam spectabat, cupiebat: promissionem alacri animo admisit, nummos donauit. Ergo ferreis laminis, tam fortiter compressum pectus ligatum fuit, vt per aliquos dies, difficili respiratione pauperculus adolescens laborans, tandem, stillatione in pulmones oborta, in læthalem deuenerit statum, & qui lorica ferrea armatus, pro salute dimicabat, vt sanus duceret vxorem, duxit mortem.

Itaque

Itaque pars siccata non reducitur, sed frangitur.

Dub.

Sed dubitas circa id quod suppono, dari qualitatem Epilepticam. Quæ est ista qualitas Epileptica? Secundo cum iste morbus consistat in obstructione cerebri, quæ est à fluxu humoris, consistit, Quid predest intemperies hæreditata, si alia ex parte, exquisito, & optimo victu impeditur, ne suppeditetur humor ad obstructionem?

Ex dictis cõfirmatur, nã supra diximus, cõparari hãc qualitatem veneno ad tẽpus quod diu lateret, & postea assurgit. At venenum, aut quidvis aliud, ita operans fundatur in aliquo humore, aut vapore glutinoso (sicut dicebat Fracastoreus de cõtagio) ergo similiter esset dicẽdum de intemperie Epileptica. Nã si nuda existeret, neutiquam assurgeret, vnde nam? à principio vitali, aut missionis intrinseco? Hoc certẽ ut falsum, & impossibile reiecimus in nostro opere de morbo, & symp. Ergo declarare oportet, quo pacto sit hæreditata Epileptica dicta qualitas, an cum humore, an sine illo?

Resp.

Propter istud dubium, dico quarto. Quod ut supra insinuavi, iste morbus habet duo, vnum quasi in radice, scilicet in temperiem cerebri, alterum secundo, scilicet præstare causam accessionibus particularibus. Equidẽ cũ omnis intemperies deiciat actũ virtutis, quædã magis, quædã minus, alia sensibiliter, alia vero, ita paulatim, ut nõ sentiatur, sit profecto, ut hæreditaria intemperies cerebri vno ex dictis modis, aut cõttricem, aut expultricem afficiat, aut vtramque, & consequenter supersint, & congeruntur excrementa ad subitam accessionem Epilepticam; ad quam etiam contempler concurrere debilitatem nativam ventriculorum, ita ut hæc Epilepsia per essentiam in cerebro hæreditata, duabus innitatur partibus intemperatis, cerebrali substantia, aut tunicis, imo & craneo, & perycraneo recrementa aliqua cumulantibus, & vetriculis, & parietibus cavitatũ facile recipientibus. Itaque licet in,

temperaturæ prædictæ sint nudæ, non dependentes ab humore, tamẽ sunt causæ humoris superflui, qui circa easdem partes aggregatur, & accessiones causare potest. Qualitas vero Epileptica sic dicitur ab effectu.

Sed dubitas. Quare ergo statim ab ortu non incidit in accessiones puerulus, qui iure hæreditario tantum malũ participavit? Respondeo, quia multoties cõttingit, ut prædicti effectus insensibiles sint, adiuuatque exquisita victus ratio nutriticis, aut lactis temperies, quæ cohibet prædictas læsiones, quin, & aliquando non solum prohibet effectus, sed curat ipsam radicalem intemperiem pueri. E contra vero si victus ratio, aut nutriticis, aut patientis ad excrementa paranda cõducant, tunc nulli dubium esse potest, excitabitur certe accessio, ad præsentiam humoris præternaturam geniti: supposita dispositione hæreditata, ut dictũ est. Ut igitur solet impediri in pueris qualitas Epileptica [ne congreget particularia excrementa] à causis nõ naturalibus, scilicet ab optimo cibo, ab optimo aere &c. Ita potest per aliqua annorum curricula impediri in adultis, & apparere aliquando, si non impediatur. Nam quãtumvis sit à principijs generationis radicata, tamen quoad actum secundum potest frequenter impediri, & ut existimo, quoad actum primum curari.

Ex dictis elicere possumus, quot sint differentię istius morbi hæreditarii, siquidem tot existunt, quot intemperies; istæ vero octo sunt, quatuor simplices, & quatuor compositæ. Rursus cũ fieri possit, ut congestio humoris appareat certis temporibus ad causandas accessiones, poteris affirmare omnibus octo associari aliquando, congestum humorem accessionalem.

Secundo possumus considerare, cerebrum male affectum per intemperiem hæreditatam: sed coniungi etiam aliquã partem mandantem per intervalla portionem peccantis humoris ad cerebrũ, ad excitandas accessiones. Ita ut non per

Dub.

Resp.

per congestionem, sed per nouū affluxū, intemperatam iam cerebri substantiam, apprehēdat humor. Hæc vero differentia in multiplices diuidi valet; nam à ventriculo, ab utero, à liene, à testibus, à venoso genere, quin, & à qualibet parte, vbi contraria, & venefica vaporatio potuerit excitari, motus Epilepticus etiam excitabitur, vt in illo puero, cui à crure ascendebat aura. Has vero partes mandantes à principijs generationis sic posse sigillari, vt transmittant ad alias, quis dubitat?

Contingere tamē potest prodigiosum quoddam accidens, quando continuata euaporatio, & separatio excrementorum partis intemperatæ, adhuc abortu, cerebrum debile, & nervos attingit, certē in motu perpetuo os, oculi, & caput versantur, & aliquando totum corpus. Poteritque accidere ex paulatina congestione, sed necessaria in ipso cerebro, vt dixi. Quod vidimus in puero nobili primogenito, [ciuitatis Secouiesis.] Sed hæc dispositio licet cognationem aliquam cum morbo Sacro habere videatur, diuersa tamen est, quia humor ille continuo illabens, non ad obstruendum ventriculos, sed ad tentandos dilabitur nervulos. Ille puer licet perpetuo die, ac nocte, similibus motuunculis agitabatur, non detinebantur internæ rectrices, signum certum non obstrui, aut obrurari ventriculos, & cavitates cerebri, aut alio modo claudi, sed perenni irritatione nervosas partes percelli.

Igitur quando Hippoc. dixit, morbum hunc per genus deriuari, idest hæreditario quodam itinere discurrere, sub intellexit certe, aut essentialiter in cerebro partes scilicet mandantē, & recipientē, intēperie affectas generari; aut diuersa alia membra ad transmittendum apta, ad mentis arcem superflua relegare, vt quamlibet speciem Epilepsiæ hæreditari dixerit. Quod autem pars, quæ congerit excrementa, in sibi vicinam, & propinquiorem, aut in se ipsam soleat deponere; explicuimus in lib. de Morb. &

Sympt. non quidem semper à lōginquis peregrinatur superflua. Atq; licet lib. 1. de Morbis dixerit Hipp. cerebrū, vt cauum, & suprapositū in partes infimas instillare; quis vetat in propinquissimas? cum tanta possit esse debilitas expultricis, vt proxime deponat onus, aut ibi humor detentus Epilepticamque accessionem ostendat?

Sed dubitas circa textum. An per genus, & per cognationem. Sint idem? & cum nullum in Hippoc. verbum inueniamus superfluum, consideratione digna videtur dubitatio.

Dico. [ni fallor] Morbus per genus ille est, qui à parentibus in filios, directe transfusus est, & ab ascendentibus via recta; per cognationem vero demonstrat Hippoc. quod licet immediati parentes, tali non fuerint morbo oppressi: Si tamen fratres parentum laborarunt; sufficit vt iudicemus, in sobrinos, siue sororinos deriuari posse, quatenus in antecessoribus mediatis, scilicet in auis, aut proauis talis repertus fuerit affectus; qui intermittens in parentibus, refulsit in nepotibus.

Locus animaduersus in lib. de Anima Francisci Suarecij Iesuite.

Textum nostrum licet satis agitarum non licet relinquere, nisi prius rationes Francisci Suarecij perpendamus, virtuti omnium literarum, & sanctitatis ornamentis spectatissimi. Nam lib. 2. de Anima cap. 12, occasione cuiusdam questionis, vbi nam resideat potentia formatiua? citat nostrum Hippocr. & (vt existimat) quinque rationibus, contra illum concludere intendit. Sed reuera non arguit contra Hippoc. sed contra somnium Abulensis. Nam neq; Hippoc. dixit ab vnaquaque parte descendere effigiem partis, nec aliquam partem diuutam, vt satis explicatum manet; neque se impediunt partes illæ virtuales

Dub.

Respi.

les feminis, sed pro ratione efficaciori, quædam alias vincunt, & generatur sexus pro victoria formatricis.

Quærit tandem, ubi est potentia generatiua seminis? & vi principiorum Philosophiæ, in Hippocraticam veritatem incidit, Hippocrate incognito; nam dicit, partem materialem seminis in testibus elaborari; principium effectiuum, & formatiuum, à principalioribus, accedere membris. Verba eius num. 4. *Et pars quidem materialis à testibus elaboratur, illaque nutriuntur: de spiritu autem incluso obscurum est, an ab iisdem, vel à nobiliori membro fiat, ut à corde, vel ab hepate, in quo residet naturalis facultas. De qua re nihil certi habeo: apparet tamen probabile, non fieri ab infimo aliquo, & ignobili membro, sed forte à corde, cuius est procreare vitales spiritus, & viventibus alijs partibus principalibus, ut debitum temperamentum, & virtutem semen ipsum tandem recipiat, aptumque undique instrumentum euadat ad mirabilem illam organizationem peragendam.*

Quam sententiam si penitiùs contempleris, nil aliud inuenies, quam quod superius ex mente Hipp. & omnium recte sentientium, propalatum est. Atque ut omnia sibi consonent. Quærebamus in Hipp. Philos. quid esset virilitas, aut in quibus partibus cõsisteret? (ad text. 75. f. 169.) diximus in partium principalium quadam temperie influente in genitalia pro sexus necessitate. Sic nunc. Vbi residet potentia generatiua principij effectiui prolifici seminis? Respondendum est, esse in prædictis partibus præcipuis, ut Suarecius admittit, licet non faciat mentionem cerebri, quia supponit, & ubi cõficitur materia istius spiritus prolifici? Respondet Suar. in testibus: Ergo addimus nos à principalioribus mēbris in testibus vniri, & ad vnā massā seminalem deduci.

Etiā concurrente actiuitate testium.

Neque intelligat aliquis aliquam esse contradictionem in nostris scriptis, æquo animo perlectis; nam si primo modo agentes de semine, diximus à testi-

bus sigillationem pro toto animali suscipere, non supra dictis contraria profite-mur, nam Hipp. hunc ordinem, & concentum celebrat, ut omnes partes virtualibus qualitatibus signent materiam (quæ debet abire in semen perfectum.) Principales rursus suos spiritus, pro omnibus elaborent, purificent, eleuent; in testibus vltimo commisceant: Ita ut semper superaddatur aliquis gradus, aut modus perfectionis, ad prolificum semē producendum, ut late declaratum est.

TEXT. XXI.

Aliud porrò signum est magnum, ostendens hunc morbum nō esse alijs Diuiniorem; pituitosis enim natura oboritur: biliosis vero non accidit. Atque si Diuiniore est reliquis, similiter omnibus morbum hunc fieri oportebat, & non discrimen facere inter biliosos, ac pituitosos; sed enim ipsis cerebrum autor est, & causa huius affectionis; velut etiam aliorum maximorum morborum; quo vero modo, & ex qua fiat causa manifestabo.

Magnū signum dicit se proponere ad cognoscendum non esse hunc morbum magis Diuinum, quā alios; nā (inquit) apprehendit pituitosos, non biliosos; ergo sequitur ad causas proprias, sicut & alij morbi. Ut enim corpora calida, & sicca sunt parata ad febres, ita pituitosa ad Epilepsiam, non autem biliosa; ergo signum magnum est sequi hunc morbum ad suas causas cōmunes. Ostenditur. Quia causa diuina, cum sit superior in agēdo, & ita vniuersalis diuersa

Comment

cor.

corpora vincit; Ergo pituitosa patiuntur & non biliosa ad causam inferiorem recurrendum est. Quæ autem sit ista causa inferior in textibus sequentibus declaranda.

Aliqua sunt difficilia in hac sententia. Primum, quare supponit corpora pituitosa esse paratiora? Hoc signum probandum erat. Secundò, licet causa Diuina sit quasi vniuersalis, vt corpus cœleste, aer, &c. operatur tamen secundum dispositionem materiæ; videmus enim ab aere infecto quosdam pati, alios neutiquam (aerem Diuinam causam interpretatur Galen. vt postea videbimus.) Similiter de alijs causis superioribus videtur dicendum. Tertiò, docet experientia biliosos, & melancholicos hoc affici morbo: ergo non solum pituitosos, vt dicit Hippoc.

Dico, quod Magi, vt supra visum est, ad Deos referebant causam huius morbi, & ob id Diuinum appellabant. Hoc supposito, argumentum Hipp. est efficacissimum; Dei hoc proprium est, vt nulla spectata corporis dispositione valeat immutare. Ergo si hic morbus est supplium Dei, cuiuscumque complexionis homines apprehendet ad nutum Diuinum pro peccatis puniendis. Hoc autem non videmus, sed pituitosos affici potius, non biliosos; ergo magnum signum est non esse magis Diuinum hunc morbum, quam ceteros omnes; sed poterunt omnes à Deo causari, & vocari Diuini, & poterunt proficisci à causa naturali, & humana, & dicentur non diuini, sed humani. Hæc meo iudicio est mens nostri Senis.

Vnde ad primum dico. Pituitosos esse vt plurimum magis paratos ad hunc morbum, quia habent cerebrum debilius, & in ipso congregant excrementa sufficientis quantitatis, & qualitatis ad causandam Epilepsiam, aut per essentiam, aut per cōsensum. Quam doctrinam supponit Hipp. alio loco probatam, aut ex principijs deductam.

Tamen quando Hippoc. hanc propo-

sitionem repetit in hoc libro text. 25. inspicere oportet fundamentum. Primò dubitare quis posset. quomodo tam affirmatiue dicit Epilepsiam fieri in pituitosis, in biliosis non. Videmus enim contrarium. Et ratio ostendit, nam corpora biliosa, vt calidiora, maiores habent euaporationes ad caput, ergo magis parata ad Epilepsiam. Secundò. Quia etiam pituitosa indigent multa, & tenui bile, vt vehiculum sit pituitæ, vsque ad ventriculos cerebri; non enim solet præ crassitie penetrare. Tertiò. Quia, si ob aliquam rationem bilis non potest esse causa Epilepsie, est propter nimiam tenuitatem, & calorem, sic enim non est apta obstruere cerebrum. Sed hæc ratio non est sufficiens; nam plures species bilis sunt sufficienter crassæ ad obstruendum. Præterea quarto. Obstructio fit quâtitate humoris non qualitate; poterit ergo copia bilis obturare vëtriculos. Quintò. Quia quamuis bilis esset tenuissima, tamen in cerebro sine dubio crascesceret ab illius frigidityte, & consequenter obstrueret. Sextò. Quia accessio Epileptica brevis est, ergo magis consonum videtur bilem calidam, & tenuem, & cito agitabilem, esse causam; cum pituita, crassa, lenta, frigida longiori indigeat tempore, ad ascendendum, ad penetrandum, & ad diffusionem sui.

His non obstantibus. Doctrina Hippocr. est tenenda, vt Aphoristica. Morbus Epilepticus fit in pituitosis, non in biliosis, ex text. 21. & text. 25. Pro cuius intelligentia notandum est biliosa corpora illa appellari, quæ propter temperiem coalternationis, quæ totius denominatione sumit, calida sunt & sicca; talia autem euadunt, quâdo præcipuæ partes ad hanc temperiem lapsæ sunt; vnde totum corpus calidum, & siccum denominatur, & ita iecore existente calidiori, corde etiam, & cerebro, ventriculo, & aliquibus alijs membris similiter, sic vt plures sint partes calidæ; tale corpus absolute dicitur calidum, & siccum, & ex consequenti biliosum. Nam multa bilis

bilis generatur in iecore, & non sunt partes à quibus coerceatur; nam quamuis cerebrum sit extra temperiem iustitiale, versus calorem remissionem respectu bilis, tamen nondum est potens, ut ipsam infrigidet, & inspisset, & idem dico de alijs partibus; semper enim in tali complexione temperies biliola elucet. Tales dicit Hippoc. biliosos homines magis paratos ad rabem, & febres colliquantes, & vtiuas, quam ad Epilepsiam; nam humores tenues abundant, via patula sunt, & peruiæ; & consequenter ratione talis temperamenti, non fiunt Epileptici. Potius ergo pituitosi, quorum venæ, & ventriculi facile opplentur, quia nam sunt viæ amplæ, & alia ex parte adfunt humores obstruentes, & qui sanguinem terrahunt, & refrigerant, spiritumque detinent, ut in hoc lib. dicit Hipp. ergo recte asserit non fieri hunc morbum in biliosis, sed in pituitosis.

Notandum secundo, quod ex accidenti, id est alicuius causæ complicatione bene contingit biliosos fieri Epilepticos; sunt verò qui ex prauo victu, & vita otiosa, quanquam biliosi sint, congerunt multa excrementa frigida, & pituitosa, quæ ad caput delata, aut in Apoplexiâ, aut Paralysim, aut Epilepsiam, & Vertiginem incidant: tamen Hipp. quid ex natura rei, & ex conditione propria temperamenti eueniat, nobis proponit. In quem sensum explicuit Galen. Aphorism. 29. 3. sectionis, ubi miratur, quod recensuerit Epilepsiâ inter morbos iuueniles, cum non ob ætatem, sed ob victum eueniat.

Ad 1. Ex dictis constat solutio primæ objectionis; licet enim calidiora corpora habeant multam euaporationem ad caput, etiam illam omnino resoluunt: & consequenter pituitosa non resoluunt, quia exiguo calore pollent, & ideo parata magis ad suffocationes, & Epilepsiâ, & similes morbos.

Ad 2. Ad secundum dico. Exquisite loquendo, pituita non eget copia bilis, ut cerebrum ascendat, & obstruat, sufficit tra-

strix, & expulatrix membrorum, & calor reliquorum humorum, & partium, ut possit adire ventriculos. Nam talis morbus ut plurimum fit, partibus mandantibus, & cerebro recipiente, quando fit per confusum. At quando per essentiâ in ipso cerebro generatur, mutatione loci, vel de tunicis, aut de substantia ad ventres fit Epilepsia; ad quem terminum non est alius modus substantiæ necessarius, sicut quando spuitur pituita.

Ad 3. Ad tertium dicendum, quod species crassæ bilis semper fiunt ob miscellam aliorum humorum, aut nimio, & intenso calore, assante bilem, & resolvente partes tenues; tamen omnia ista sunt superuenientia biliosis, quæ ex nouis causis contingant. Hippocrat. vero loquitur de solis biliosis, facta comparatione ad pituitosos, sine alia noua causa, quæ complicitur.

Ad 4. Ad quartum dicendum, quod humor tenuis, nisi detineatur, non obstruit, fluit enim per cavitates, detinetur autem si crassescit, aut hæret, hoc non contingit humori bilioso naturaliter se habenti, & ob id dixit Hippoc. biliosis non accidit Epilepsia, quia non aptus est humor iste, sicut pituita. Quæ consideratio Galeni fuit, sine dubio, quando dixit 4. de Causis Puls. Pulmoniam non fieri à solabile.

Ad 5. Ad quintum. Non quælibet frigiditas sufficit ad detinendam, & increpandam bilem, non igitur cerebrum increpabit, eam crassitie necessaria, imo potius calefiet à bile.

Ad 6. Ad sextum constat, Pituitosos Epilepsiæ esse paratos ob rationes supradictas; quando vero accessio brevis est, etiam pituita in causa potest esse, non quidem vitrea, aut gypsea, aut alia præ lentore immobilis, sed multæ aliæ species, quæ ob suum modum breui tempore discussuntur, quas late inuenies in opusculo nostro de humoribus in Auicena. cap. proprio. Hæc dicta sunt, ut Hippocratis confirmemus doctrinam, quæ semper vera est, considerando rationem temperamenti

mēti proprij. Cōstatq; quod in hoc textu non agit Hippoc. de causis efficientibus, sed de subiecto parato ad istum morbum. Est quidem dispar ratio, & dissimilis disputatio, sicut vnum caput facimus: de paratis ad febres, & aliud de causis in generali febriū: ergo loquendo de paratis ad Epilepsiam efficacissimum est argumentum Hipp. præcipue cum in hoc lib. ubi videtur, de Epilepsia agere per essentiā, quod in puerulis videmus nuper natis, quia antequam primam coctionem experiantur, Epileptici apparēt, ab intemperie materiali cerebri, vt mucōres, & pituitosa excrementa demonstrant. Idē in senibus, qui licet ætatiua siccitate tabescant, congregant copiā pituitosi excrementi (ob diminutum calorem) quo in Epilepsiam deducuntur.

Vnde si nobis obijcias iuuenem illum, qui vocabatur Appelleus Lariseus, Epilepsia correptum, lib. 5. Epidem. Certē respondet Hipp. obiectioni, dicens, erat valde vorax multi cibi. Quibus verbis Hippoc. defendit sententiam huius loci, asserens nō ob ætatiuam temperiem, & dispositionem id contigisse, sed ob inordinatum victum. Equidem ita licentiose iuuenes viuunt, ventri dediti, & intempestiua libidine perciti, vt quos renuit morbos ætas, adiungat libertas. Erat valde vorax. Ergo, si discipulus es Hippoc. si principia tenes, intellige, cum videris puerulum biliosum, & a parentibus verē biliosis, non dubites dicere, neutiquam, ratione temperamenti esse paratum ad Epilepsiam, sed ratione alterius causæ complicatæ.

Ad 2. Ad secundum dico, esse maximam differentiam inter causas diuinas [vt postea explicabo.] Dij autem Gentilitatis credebantur omnia hæc mala posse causare sine discrimine subiectorum, secundum vniuscuiusque peccata, & ita torquebāt tam biliosos, quā pituitosos. At vero cœlum, aut aer nil causant sine debita patientis dispositione, & ita argumentū Hippoc. habet suam vim. Si Deus solus causat istud malum, quare pituitosi ma-

gis, quā biliosi afficiuntur? Semper ne pituitosi Deorum indignationem incurunt? Quare non biliosi?

Ad 3. Ad tertium dico, propositionem textus esse doctrinalem, & ferē semper, & vt plurimum tenere verum. Pituitosi enim homines (certis conditionibus a nobis explicandis) semper sunt obnoxij huic morbo; biliosi per contrarias causas nequaquam. Habet doctrina Hippoc. magnam profunditatem, non quærenda est in superficie, sed in fundo.

TEXT. XXII.

Cerebrum hominis duplex est, quemadmodū alijs omnibus animalibus: medium autē ipsius diuidit membrana tenuis, quapropter non semper eandem capitis partem dolet, sed particulatim vtramuis, aliquando vero totum.

VT Probet causam huius morbi in cerebro existere, cōpositionē ipsius prosequitur explicare, quantum ad eas partes, quæ ad præsens pertinent institutum. Cerebrū dicit esse duplex, idest, diuidi in duas partes, quia tunica, quæ mediat, diuidit quasi diaphragma vnam partem ab alia; & hæc est ratio, ob quam multoties pars sinistra dolet, & non dextra; aut è contra, quia causa dolorem efficiens ob tunicam intermediam non cōmunicat suam qualitatem alteri parti, nisi tanta sit, & talis causa dolorosa, vt vtramque partem valeat affligere.

Oportet tamen aduertere quod quando dicit Hippoc. membranā diuidere substantiam cerebri, intelligendum est dupliciter. Est enim cerebrum vocatū, & cerebellum: hoc posteriorem partem occupat; illud anteriorem. Diuiditur autem vnum ab alio media membrana, nō qui-

quidem omnimodè, sed per superiorem ita vt partes cerebelli mediæ, & infimæ continentur cum cerebro. Rursus cerebrum antèrius [quod ob maiorem molem cerebrum absolutè vocatur] diuiditur etiam membrana mediante in dextram, & sinistram partem: deducitur autè ista membranula à dura meninge; ab ea scilicet portione, quæ falcis refert figuram; non autem intelligit Hippoc. totum cerebrum diuidi à summo vsque deorsum. Sensus enim demonstrat, quod in parte inferiori, scilicet in basi continuū sibi est cerebrū; plures fuerunt vsus huius diuisionis: tamen Hippoc. vnum in hoc textu insinuat, ne quacunque ex causa totū doleret cerebrum.

T E X T. XXIII.

Sed & vena in ipsum tendit
Ex toto corpore multæ, & tenu-
es: duæ vero crassæ; altera
ab hepate, altera de liene: & quæ
quidem ab hepate venit, hoc modo
se habet: altera quidē venæ pars
deorsum tendit per partes ad dex-
tram iuxta ipsum renem ad lum-
bum: ad internam femoris partē,
& descendit in pedem, & vocatur
vena cava: altera vero sursum
tendit per venas dextras, ac pul-
monem: finditur autē, & in cer,
& in brachium dextrum; reli-
quum vero sursum fertur per clau-
iculam in dextram ceruicis par-
tem ad ipsam cutem, vt conspicua
fiat. Iuxta aurem verò occulta-
tur. Atque hic finitur, & cras-
sissima quidem, ac maxima, &
cauissima ipsius pars in cerebrū

desinit: alia vero pars in aurem
dextram, quæ sane venula tenuis
est: alia autē in oculum dextrū;
alia in ipsum nasum; atque sic
venæ ab hepate habent.

Tendit autem, & à liene ve-
na in sinistra sursum, ac deorsum
velut ab hepate, verum tenuior,
& imbecillior.

A Natomes pericia (vt aliæ artis par-
tes) ab Hippoc. incepit. Quæ in-
cipiant, non valent statim vitimam
optinere perfectionem; ita contin-
git, vt posteritas multa adiecerit: illud
tamen admiratione dignum, non desinā
aduertere: nullā aliam venam pro huma-
na salute hodierna die secari, nisi quā ab
vno Hipp. didicimus. Lib. 5. Aphor. tex.
68. Venas frontis docet sciudere. Lib. de
Ossium natura, venam poplitis, & mal-
leoli. Lib. 6. Epi. p. 1. in Nephritide venā
poplitis. Lib. 3. de Morbis, venas sub lin-
gua. Lib. de Ossium natura, venam hume-
rariam, siue sanguifluā. Lib. de Victu acu-
torum in pleuritide, venam basilicam, in-
ternam vocant. Hæc dixerim, vt si aliqui
carpere velint in sermone nostrum Ma-
gistrum, mirentur potius, quam ois distri-
butionem venarū aptius, aut distinctius
nobis proposuerit posterior diligentia;
nunquam tamen fallit Hipp. quod si in
lib. de Nat. humana reperitur quædam
distributio venæ causæ oriētis à cerebro
in reliquas partes, quam longo sermone
refutat Galen. dicens, talem sententiam
esse alicuius ignorantissimi mixtā Hip-
pocraticis, vt liber crederet in maiorem
molem. Contendebant enim duo Reges,
Attalus, & Ptolomeus de exigenda insig-
ni Bibliotheca, erogabant liberaliter cui-
cunque aliquem librum nouum adducē-
ti alicuius insignis Viri; adducebant
multoties aliquā spuria, vt liber videretur
maior, & maiorem portionem pecu-
niæ acciperent. Ab istis forsitan tam

Comment.

stolida

stolida diuifio venarū conficta est ad lib. de Natura humana. At verò in hoc loco ab hepate sumit initium venarum; diuiditurque sursum, & deorsum: quod autem dicit à liene ramum venæ pronasci; intellige cum Hipp. non quod ibi incipiat esse vena (habuit quidem originem ab hepate) sed quod ibi dirigi incipiat per sinistras partes. Si verò legas locū genuinū Hipp. lib. 2. de Morb. Popularib. scilicet 4. tex. 1. exactam, meo iudicio, venæ hepaticæ descriptionē reperies. Dicat quicquid voluerit Iacobus Steue, qui minus diligenter inspexit textum citatum: conuenit autem maximè cum nostro.

Iacobus
Steue.

TEXT. XXIII.

CAETERŪ in has venas etiā spiritus copiā inducimus: hæ enim corporis nostri respirationes sunt, aerem in se ipsas trahentes, & in reliquū corpus, ac venulas deriuantes, refrigerantque, ac rursus dimittunt; non enim possibile est spiritū stare, sed procedit sursum, ac deorsū. Si enim alicubi cōstiterit, atque interceptus fuerit, impotēs redditur illa pars, ubi cōstiterit. Cuius rei signū hoc est. Quum enim desiderit, aut decumbenti venulæ compressæ fuerint, ut spiritus à vena non discurrat, statim torpor occupat, & de venis quidem reliquis sic habet.

Comment.

Non obscure dicit aerem, siue spiritum venas prædictas percurrere, aut per illas moueri, & probat ad solum, quia nimis cōpresso aliquo mēbro torpor accidit, non ob aliam rationem, nisi quia etiam spiritus inclusus detinetur, si

vero membrum laxamus, & extendimus concitato spiritu, mouemur, nimirum reserata via spiritus.

Difficultas huius textus statim apparet; *Dub.* nā spiritus per arterias impetum facere, omnes huiusmodi ex Hipp. quas sæpe vocat venas. Per neruos spiritum animale dictum, aut quicquid illud sit, breuissimè moueri, scimus; nil autē ex his potest dici respiratio corporis, quia hæc ad thoracem, & eius partes pertinet.

Deinde cū exemplū adductum potius ostendat detineri spiritū animale, aut comprimi neruos partis torpescantis, videtur, non ad venulas compressas, sed ad neruos esse causam reducendam.

Motus animalis reddit post torporem ablatum; ergo quia impediabatur instrumentum, quale erat spiritus, aut neruus, aut vtrumque.

Dico, sententiā esse verā, loquitur, non de respiratione, sed de trāspiratione totius corpori ita necessaria, ut si omnino impediat, læsionū plura genera oboriantur. Respiratio propria per musculos fit, trāspiratio per spiracula. & poros, aere ingrediente, & egrediente insensibiliter: primò per cutē, deinde per minutissimas venulas, ad alias maiusculas, ad arterias, & totū corpus. Ostendimus in lib. de Pulsibus arterias aere externum suscipere per poros, & non solū per respirationē, nō equidē nobis deest subsidiū omnibus corruptibilibus cōmune, quod est trāspiratio, aliquādo siquidē hæc sola viuimus, ut plātæ, in magnis morbis, qui respirationē, & pulsum tollunt [licet breui tempore] hoc vnum solatium transpirationis est.

Vnde ad primū dicimus, Hipp. per impetū facientia omnes spiritus intelligere & eos, qui sensibilibus per arterias cōcitantur, & qui per transpirationē insiliunt, imò & eos qui per neruorum ductus.

Ad secundū diximus, differentiā esse inter respirationem propriam & alias motiones spiritus: illa per musculos, istæ vero, & trāspiratione perficiuntur, & pulsu. Elegante locū adduximus ex Galeno in nostro lib. de Pulsibus, ubi vocat pulsu

Ad 1.

Ad 2.

E

vi.

vitaalem respirationem cordis, sicut thoracis animale.

Ad 3. Ad tertium dico, quod transpiratio, quæ per poros fit, in venas transit, & per consensum nervos attingit, & animales spiritus: unde obturata, & compressa parte externa impeditur transitus aeris ad venulas, deinde ad reliquas partes musculosas, & nervosas.

Ad 4. Ad quartum concedimus in torpore impediri spiritum animale, aut instrumentum motuum, quia in torpore à compressione (de hoc loquitur textus) non solum aer transpirabilis impeditur, sed consequenter etiam vocatus animalis: nam si libera, & peruia esset transpiratio usque ad aerem, siue spiritum animale, sine dubio non impediretur motus animalis, (quantum agitur in hac causa.) Et ita exemplum, siue signum adductum de membro compresso sufficienter explicat intentum.

TEXT. XXV.

A T vero morbus ipse fit in pituitosis; in biliosis vero non. Incipit autem fieri in foetu adhuc in ipso utero existente.

Comment. **S**upra diximus tex. 21. Comitialē morbum proprium esse pituitosis. Idem nunc repetit, huius rationē ibi inuenies. Quod autē in ipso utero morbus incipiat dupliciter potest intelligi. Primo, quod causa ibi sumit exordium, & ex consequenti virtualiter effectus in sua causa. Secundo, quod morbus actualiter lædens etiam in utero incipiat. Vtrūque autē contingit, quando hereditarius est, causa semper à parentibus, & in parentibus seruata; morbus autē [ut scolasticè loquamur] in actu secundo aliquando incipit in utero, quando sentiunt prægnantes quosdam motus Epilepticos ipsius foetus; neque ratio contrarium poterit probare, nam causa, quæ extra uterum potest irritare cerebrū pueri, quare non etiam intra uterum?

Sed notandum [ut infra dicam] quod

duobus modis potest in utero incipere. Primo iure hereditario, comunicata in temperie Epileptica à parentibus. Secundo (quamuis parētes perfectè sani sint;) quia ipse foetus nō rectè purgatur, ut statim docebit Hippoc.

TEXT. XXVI.

Purgatur enim, & florescit cerebrum, velut etiam aliæ partes, priusquā gignantur

Comment. **E**xplicat causam sanitatis, & morbi fetus: si enim benè purgatum fuerit in utero, sanissimum statum habebit; non exactè purgatum, in morbum incidet. Sed illa particula, antequam gignatur, habet aliquid notatu dignum; & secundo, quæ purgatio? & quomodo fiat?

Dico, foetum (antequam in lucē exeat, si vires constant) propria excremēta ex particularibus coctionibus resultantia, & quæ à parentū seminarijs procedunt, expellere. Expellit autem prius attrahendo, & secernendo malū à bono. Hoc opus si perfectè fit in utero, nil amplius pro sanitate desiderari potest.

Incipit autē hæc purgatio in ipso se mine, antequam formatio fiat, & durat toto tempore usque ad partum. Nam calor naturalis, qui nunquā otiiatur, partes feminales purificat attenuando, & quæ cruda inuenit, euaporando (non quidem mixtum ita purū est, ut careat omni dissimili excrementitio.) Continuat autē ista purgatio formato iā foetu à proprijs virtutibus vitalibus calore ipsam eleuantibus, & dirigentibus: nitente natura quoad possit sanissimum foetum producere. Habet ergo genitura duas sortes purgationis: nam quandam habet communem cum omnibus viventibus mixtis, factam à calore attenuante, separante cruda, & ætherogēna, & congregante convenientia: aliam, quæ per facultates vitales perficitur, quando iam foetus anima fruitor, ita ut prima iam possit dici naturalis; postea

Purgatur foetus iam formatus.

postea vero animæ subordinata dicatur vitalis. Vnde illa particula (*antequam gignentur*) dicit duo. Primò antequam formetur, & viuat, semper agit calor munus prædictum. Secundo postquam iam formatus fœtus non solum tenuat, & liquat expellenda, sed per vias debitas deturbat vt cerebrum omnino sanum sit, quod etiã & alijs partibus concessit natura. Et quã

Martian. uis Martianus dixerit purgationem istã fieri à matre in suo sanguine nõ certe ad mentem textus, quia Hippoc. de genitura, & fœtus actione loquitur. Præterea parum refert materna purificatio, si genitura non se purgat alliciendo meliora, & deturbãdo peiora. Quam veritatẽ longa experientia confirmaui, quia noui mulieres simul Hæticas, & Gallicas, & alijs morbis detentas, à me, & à socijs, soli prognostico derelictas, & parere puerulos sanissimos. Quid hoc est: quia purgat seipsũ fœtus in utero, & inter tã prauos humores eligit, & exquirat puriorẽ alimẽti portiunculam: An expectaret purificationem à matre? Nequaquam. Ad hoc quidẽ munus datæ sunt fœtui facultates omnes, vt qui nouiter in mundum ad seruandam speciem venit, relicta materna vetustate morborum pullulet speciosus, & validus.

TEXT. XXVII.

IN Hac autem purgatione. si quidem benè, ac moderate purgatum fuerit, & neque plus, neque minus, quam oportet, defluerit, hic fœtus sanissimum caput habebit. Si autem amplior colligatio à toto corpore facta fuerit morbosum caput augescens fœtus habebit, & sonitu plenum, & neque solem, neque frigus tolerabit.

Comment.

Diximus istam 'cerebri (supponit esse partem affectam in hoc morbo) purgationem fieri à calore debito, & pro for-

mæ conseruatione contemperato (vt docuit eleganter per plures textus lib. i. de Dieta in nostra Hip. philosophia) Vocat istam actionem colligationem, quia certe crassi, & lenti humores, quales pituitosi non possunt debili expulsionẽ moueri, [qualis in fœtu reperitur in illis primordiis] nisi liquentur; liquati facile excurrunt ad vias ductuũ. Hæc itaque liquatio, & attenuatio modum requirit; nam si maxima sit, fluet non solum quod excrementum est, sed innata substantia, & debitus humor, quæ retineri debent. Si autem in fra subsistit, nondum exactè purgatio celebratur, & caput morbidum manet, & debile à flatibus plerumque, a quibus sonus continuus in auribus, & sibillus, neque mutationes aeris poterit perferre, frigus scilicet, aut calorem, imo neque lucem solis præuisus debilitate. Vide quam aptũ cerebrum ad Epilepsiam. Illud autẽ quod dicit. *Augescens fœtus habebit caput morbosum, & sonitu plenum*, adambat indicia quæ solent remanere in cerebro non purgato [post natiuitatem] Epilepsiam futuram indicantia.

TEXT. XXVIII.

SI vero ab una aliqua parte colligatio contigerit, aut ab oculo, aut ab aure, aut vena aliqua simul gracilis facta fuerit, ille sic afficitur, qualiter sanè colligatio contigerit.

Dicit nũc in particulari, quod antea de toto cerebro docebat; si enim illa purgatio superflui in quacũque parte recte fit vt in oculo, aure, aut lingua, sine dubio actio illius partis perfecta erit, & optimo visu, & auditu, & alijs sensibus decorabitur fœtus. At vero si è contra partes prædictæ non exactè purificentur, cæcus, aut surdus, aut mutus nascetur puer.

Comment.

Addit autem quandã dispositionẽ, quæ videtur pertinere ad morbum in compositione venarum, aut vasorũ particulariũ,

E 2

quan-

quando dicit, aut vena aliqua simul gracilis fiat, quod sic intelligo. Venam gracilescere, & tenuari à calore, facta vero gracilis non sufficienter ducit, aut vehit alimoniam; aut arteria spiritum ad partem. Vnde pars simul laboret est necessum. Quod autem propter gracilitatem venarum multa mala contingant perspicuum est, si venæ umbilicales tenuentur, aut obstruantur, fœtus perit tabidus defectu alimentum; idem considera in venis ipsius fœtus; nam si arteriolæ, aut venulæ quæ, ad aures, aut linguam tendunt à colligante calore arefiant, simul sensoria pereunt.

TEXT. XXIX.

Si Veropurgatio non contingat, sed in cerebro spissetur, accogatur, necesse est fœtus pituitosus esse.

Comment. Cerebrum necessario pituitosum esse, & ex consequenti fœtum ipsum, ex dictis colligit Hipp. ut probet conclusionem, quam posuit text. 25. fieri scilicet morbum Comitiale in pituitosis, & non in biliosis, nam si pituita in cerebro congesta non purgatur, & calor nunquam ab actione cessat, sequitur pituitam fieri crassiorem, particulis quibusdam resolutis. Rursus à cerebro in ventriculum descendere, & in reliquas partes quis negabit? Sic fœtus pituitosus euadit.

TEXT. XXX.

Et Quibuscunque quidem pueris existentibus erumpunt ulcera in caput, & in aures, & in reliquum corpus, & qui saliuosi sunt ac mucosi, hi ipsi progressu ætatis facillime degunt: hic enim abit, accogatur pituita, quam in utero purgari oportebat; & qui sic purgati fuerint, Comitiali morbo, siue

Sacro fere non apprehenduntur. Qui vero mundi sunt, & neque vlcerum ullum, neque mucus, neque saliuam nulla prodit, neque in utero purgationem fecerunt, talibus periculum imminet, ut ab hoc morbo corripiantur.

Comment. Probat à posteriori, & ab euentu à pituita (non purgata in utero) morbum Sacrum procedere. Quicumque pueri pituitam per nares, aut per os, aut per capitis vlcerum, aut pustulas excernunt, sanissimi degunt toto vitæ spatio: ergo signum est pituitam esse morbi huius causam; nam illa videtur causa alicuius effectus, qua existente contingit, ablata aufertur; sed expurgata pituita in pueritia, reliquo tempore morbus iste Comitialis non apprehendit: ergo talis humor, ut plurimum in causa est tanti mali.

Discant tyrones ex isto loco quomodo pueruli sint tractandi, cum capitis pustulis, vlceribus, aut cistis affligantur, cum & per aures, per nares, & os copia fluit pituitosi humoris; non enim coercenda ista vacuatio, cum sit à nobilibus internis partibus ad externas, exonerante se natura à copia, quam in utero excutere non potuit: plurimi qui curationem subeunt, moriuntur suffocati, aut apoplefia, aut Epilepsia, aut læthargo, aut alio soporifero affectu, aut thoracis, vel pulmonis mortalibus morbis. Igitur naturam relinquere oportet, quo vergit ad externa abscessum facientem. Nam quod in Aphorism. dixerat mortale esse, Erisipelam introverti; etiam de alijs abscessibus intelligendum est; dummodo recursus non fiat ad vias purgationis, sine Principum partium periculo.

Raro tamen recurrit humor, sine damno interno, sed in nostro textu habet singularem efficaciam; nam excrementa cerebri per emunctoria repurgantur, per aures, nares, os, cutem; non tantummodo retro aures. Tam excrementosum membrum oportebat purgari, sed per multas alias vias

vias, vt tam eleuata: potencie restringi libere suo munere fungerentur: immo & per similitudines oculorum.

Per pustulas intelligimus quicquid extraneum est, in quod humor degenerat, sutores scilicet, ichores, scabies, pediculos, & alia huiusmodi. Vlcera à pituita possunt causari, à calore tenuata (vt exeat) salsuginem adquirunt, & erodit, nisi velis etiā aliud quid biliosi succi admisceri: præsertim in calidioribus infantulis, sufficit tamē sola pituita calefacta. Igitur plus securitatis habent pueri his vacuationibus firmati, illi vero, qui pauca, aut nulla habent coerebri excrementa, & mundi sunt, paratiores existunt ad morbum. Ex ista vacuatione à natura facta, & ex crisi hac, didicit ars humores per cutem in prius deducere, & ruptotia facere, vt à morbo Sacro liberentur. Tamen quia aliqui dubitant, an puerulis, & infantulis sint applicandæ fontanelle, parumpert in hoc puncto detinendum, non sine utilitate.

DIGRESSIO.

An præcautionis gratia in suspicionē Epilepsie, infantulis fontanellæ aperiendæ, & quo loco?

Quo loco?

Licet nostrū institutū ad explicationē huius libri solū dirigebatur, quia prædictas difficultates, felicissimè ab alijs authoribus, non solū tactas sed ad perfectionē ductas inuenio, tamē aliquæ sunt, quarum enodationem fugere non possumus, quia magna ex parte huius libri auctoritate fulciuntur, hoc loco plures confirmant fontanellas aperiendas puerulis, quibus deficiunt expurgationes cerebri, ne incidant in Epilepsiam. Hoc igitur obstaculum, aut tollendū, aut declarandū, ne magni Hipp. doctrina causam tribuat errandi.

Primò, aut puer exit morbo Epileptico Hæreditario affectus, aut non. Si hæreditarius, habitualis necessario censetur.

sol habitualis, quis audet tam fixam dispositionem, & radicatam arcere; cū incurabilis existimetur in morbo incurabili, prognosim extollit, curationem respuit Hipp.

2. Quia vt plurimum morbus Sacri in qualitate præter naturā consistit, quā in tēperiā Epilepticam nominamus (loquimur de Epilepsia per essentiā hæreditatā, aut postea succrescente, non de ipsa accessione, quæ sequitur ad generatā obstructionē, est quidē maximè diuersa res.) Sed talis intēperies non potest curari per fontanellas, ergo neq; præcaneri. Ostēditur nam intēperies facta quælibet illa sit, solo contrariō curatur, siens admittit causæ cōsiderationē, tamen facta, & indepēdēs ab humore, impossibile est per euacuationē aliquā curari quævis illa sit, nō aliter ac hæctica. Ergo sicut hæcticis nullū beneficium præstat per fontanellas, aut per aliam vacuationē, sed potius certissima mors. Ita dispositio illa facta in cerebrō, quæ dicitur Epilectica semini, aut sanguini menstruo indita, nō potest per ruptoria aboleri, sed per sua cōtraria. Quod autē talis morbus Hæreditarius, vt plurimum consistat in aliqua qualitate, quæ reddat cerebrū aptū ad incidendū in accessiones convulsivas, admittunt omnes. Ex quibus sequitur, neque præcautionis gratia convenire fontanellam, quia ista nil adimit de aptitudine ad cadendum in paroxysmum: quæ aptitudo fundatur in qualitate impressa habitualiter in substantia cerebri: non potest adimere, quia nō habet contrarietatem cum illa.

3. Quia adhuc accessiones ipsas fontanella nō impedit in ista habituali, aut per essentiā Epilepsia, quia fontanella tertie regionis excrementa conuocat, & expurgat, prodest mirificè fluxibus à partibus extrinsecis in alias externas. At vero fluxibus à partibus internis, ad internas, aut nil, aut parum, aut longissimo intervallo prodest. Sed [quod maximè notandum] intemperies habitualis Epileptica, paulatina, & occulta congestione recrementa generat, quæ cadentia

in cerebri cavitates, Epilepsiam concitat; non remittuntur talia excrementa, ad partes dissitas, sed ad vicinissimas. Quanta est vicinitas inter piam matrem, & substantiam cerebri? Quanta est vicinitas inter substantiam cerebralem, & ventriculos illius, & cavitates? Atque ista excrementa licet in pauca quantitate sint: statim fere nulla facultate operante, aut parumper expultrice adiuvante, decidunt in vicinam cavitatem, & accessione faciunt. Cum ergo fontanella ista nullo pacto adimat particularia excrementa internarum partium, quo pacto poterit prodesse Epilepticis, de quibus agimus?

4. Forsan prodesse poterit, si partes mandantes humorem, fuerint illae, quas vocamus continentes (quia continent, & cooperiunt intimas) quales sunt cutis, adeps, membrana carnosae, pericranium, cranium: tamen si partes contineant, ut substantia cerebri, aut pia, vel dura mater etiam laborent per propriam affectionem, aut hereditariam, nullo pacto ab alijs partibus, transmissio humore; certe non apparet via, qua fontanellae prodesse possint.

5. Experiencia confirmatur, cum tales Epilepticos, licet multis ruptorijs oppressos, fontanellis, setonibus, vesicatorijs, &c. videamus; malum tamen suis viribus integrum usque ad mortem perseverat.

6. Teneritudo infantulorum maxime contradicit, & repugnat. Miserrimum certe, ut infans inter illos spiritus vitales generationis versatus [quos Arist. similes dicebat elemento coelesti] cogatur experiri voracem ignis naturam nullo corpori parcentem, febres excitantem, humores quietos permouentem, omnem ordinem inuertentem.

7. Quia si pituita non recte expurgata fuit in utero, ut hoc textu dicit Hippoc. potest alijs auxilijs deturbari; optima selecti lactis administratione, optimo nutriticis, & contrario victu, abstersione sirupis blandis peracta, frictionibus, & alijs quibus securissimis medicamentis, ut impleatur, quod scriptum est in Aphorismis: quae victus ratio non sanat, medicamentum sanat; quae medicamentum non sanat,

ignis, & ferrum sanat. Quae ergo est infelicitas infantulorum, ut solis illis statim postrema adhibeantur remedia, nullo modo tentatis facilioribus?

8. Circa locum est difficultas, nam communiter infra occipitium inter primam, & secundam vertebrae causticum, aut cauterium ignitum applicatur; quae pars ob nervorum exortum, & cerebri, & medullaris substantiae propinquitatem, maxime timenda est, eligendaque videtur (si necessarium fuisset) alia securior. Et quae securior, quam retro aures? ubi glandulas collocavit natura, ad cerebri superflua recipienda: melius ergo ibidem fluent excrementa, tanquam ad destinata regionem. His, & alijs solet probari non esse ruptoria in casu dicto aperienda; tamen quid ex arte sentiendum sit. Aperiam.

Primo notanda sunt omnia, quae de morbo Hereditario diximus supra tex. 20. Nam si ibi adductas differentias non perpendas, & modum generationis; neutiquam poteris in consultationibus curationem huius morbi per fontanellas decernere, neque praesentis dubio satisfacere. Igitur postquam illum nostrum discursum perfecte teneas, sequentes propositiones, tanquam manifestas, & rationalibus principiis innixas amplecti debes, & pro curatione observare.

Prima propositio. Si foetus adamusim i *Proposit.* purgatus fuit in utero, non incidet in morbum Sacrum, & consequenter non indigebit fontanella. Sed interrogas quomodo dignoscam, an puerulus purgatus fuerit; nam de hac re nullus Author scripsit. Huius solutio ex dictis, & dicendis constare poterit. Audi reliquas propositiones.

Secunda propositio. Si parietes toto vitae decursu nullo modo accessione Epileptica fuerunt correpti, optimoque rerum non naturalium ordine usus, existimare poteris, aut probabiliter suspicari extinctam esse qualitatem Hereditariam, quae forsitan in antiquioribus antecessoribus praecessit: quod signum alijs adiutum, maiorem certitudinem infert.

Tertia propositio. Si mulier tempore gravidationis purgationes uterinae ha-

Quod probatur infans ex Herodoto.

habuit[nam & istas sepe vidimus] pituitosas, aut alijs humoribus mixtas. Crendendum est, magis liberum extare fetū, & saniozem. Quibus si adiungas abstinentiam matris à prauis edulij, & largis potationibus, & moderata exercitia, & animi debita oblectamenta, autumare possumus fetum, à labe Epileptica depuratum exoriri. Nam sicut inordinatus vitus morbum istum (qui nunquam fuit) de nouo generat: ita prudens gubernatio hæreditariam qualitatem deturbat, ablatis occasionibus, natura ad meliorem statum aspirante.

4 Proposit.

Quarta propositio. Si puerulus in utero tempore, quo debet moueri, validos, & exultantes motus manifestat: credendum est, cerebrum recte purgari, quia à cerebro vis motiua demandatur. E contra, si segnes, pigros, aut nullos motus efficiat, certum quippe est, quamuis nulla sit hæreditata malicia, posse de nouo fetū in illam incurrere, eo solum, quia invalidus est ad se expurgandum à proprijs, & matris excrementis.

5 Proposit.

Quinta propositio. Ex vberibus magni indicium desumitur, iuxta celebrem Aphorism. Hipp. lib. 5. tex. 52. Si mulieri in utero habenti, lac multum ex mammis effluat, debile fetum esse significat: si vero solida mamma fuerint, magis sanū esse significat. Certè, fetus robustus bene nutritur, meliorem partem sanguinis materni eligit, excrementa propriæ coctionis longe distrahit: quibus medijs cerebrum firmari, & expurgari, quis dubitat?

6 Proposit.

Sexta propositio aliquid Astrologis condonat. Nam si Luna tale habet cum morbo Sacro consortium, ut per suas conuersiones illum concitet, & idèd Lunaticus appellatur: non erit præter rationem inspicere, an tempore conceptionis ab Astris fuerit fetus debilitatus, ne valeat excrementa depellere, & tantū malum deuitare; ut Medicus difficilior æstimet curationē, quæ cœlesti influxui repugnare contendit.

Nunc conclusio responsiua quæstioni propositæ talis est, quæ nulla probatione

indigebit, si propositiones quasi notabilia perlegas. Quāuis cognati, aut parentes morbo Sacro fuerint correpti, si infans recte purgatus, in lucem exierit, nullo modo conuenit fontanella. Ista conclusio ex prædictis sex propositionibus elucescit, & ex his, quæ diximus de morbo Hæreditario, tex. 20. Excremēta cerebri manutinent, aut conseruant qualitatem hæreditariam; si ergo natura omnia illa radicitus expellit, & mixtionē ad meliorem statum confirmat: nonne vides principia generationis ad præsentiam animæ feliciter assurgere, & contrariā secundā qualitatem, aut priam germinare posse?

1 Conclus.

Probat. 1.

Si mixta inanimata, si elementa, semotis impedimentis præternaturalē qualitatem exturbant: quare vinentia (quæ perfectionibus præualent) semotis omnibus impedimentis morboris ad habitum optimæ sanitatis non deuenient?

Probat. 2.

Qualitas morbosa hæreditaria præternaturam est; ad cuius medellam in visceribus vitalis mixtionis, principium radicale latitat, ut emanet altera qualitas (sicut in aquæ forma latitat frigus virtuale) quæ omnem præternaturalitatem depellat. Notare quippe opus est, quod licet excrementa non pertineant ad mixtionē viuētis, tamen impediunt, ne emanet temperies optima, quæ reducat se, & alias partes mixtionis ad perfectum terminū salutis. Ergo si sex propositionibus superioribus stabilitum puerulum videris, & exornatum, quamuis parentes laborauerint, nequitiam conuenit fontanella. Est quidem pessima consequentia, & ignorantia plena. Parentes sunt, aut fuerunt Epileptici: ergo filiolo applicetur fontanella ad præcautionem: cum præcautio aliqua poscat signa neutralitatis, ut causam paratam, aut latentem pellamus.

Probat. 3.

Secunda conclusio. Si puerulus non fuit purgatus in utero, & cognati, aut parentes morbo oppressi Comitiali fuerunt. Vehemens suspitio est qualitatem hæreditariam irrepisse, & fetū maculasse, atque adeo indigebit aliqua præcautione, aut curatione,

2 Conclus.

E 4

Sed

Sed interrogas, quomodo cognosce-
mus non fuisse purgatum in vtero? Dico
cognosci, si non videas illas quinque su-
pradictas propositiones adimpletas. Præ-
terea si puerum inspicias mucosum, sali-
uosum, lipientem, torpidum; signum cer-
tissimum incepisse naturam in vtero, sed
non potuisse peragere, neque illam pitui-
tam, aut consumere, aut alibi detrudere;
in quo casu tertia conclusio tibi offertur.

3. *Conclus.*

Probat. 1.

Non oportet fontanellam istis in hoc
statu apperire. Ostenditur: nā adhuc na-
tura versatur in illa quasi crisi, & potius
per easdem regiones adiuvanda; saltim
per nares: quod munus præstabit Medi-
cus, pituitam tenuando, & abstergendo,
ut facultas potentior reddatur supra re-
siduum: talis enim redditur, non semper
per vacuationes (ut in adultis, aut febrici-
tibus.) Sed disposito humore, & habiliori
reddito, ut effluat. Neque tibi dico, ut
herrinis utaris, aut effumationibus per
nares, suffocares, certe puerum. Sed sua-
deo pituitam in ventriculo, aut cerebro
disponere melle virgineo, cum aqua sti-
laticia peoniae, aut tiliae, &c. quorum di-
tissimam supellestem inuenies in præ-
dictis doctissimis. Frictionibus etiam po-
teris uti, & lacte selectissimo, & medi-
camentoso.

Probat. 2.

Si ista causa est in motu, & nulla urget
accessio. Quæ indicatio cogit ad fonta-
nellam? Nulla profecto, nisi ignoranter
velis maiora mala excitare.

**Locus Herodoti illustratus, pro
intelligentia istarum con-
clusionum.**

Probat. 3.

*ex loco He-
rodoti.*

Sed contemplandus se offert locus He-
rodoti, ad istarum conclusionum pro-
bationem, lib. 4. Melpomene, circa finē
inquit: *Ad occasum vero Tritonidis lacus
iam non sunt pascuales Peni, neque eisdem
moribus utentes, neque idem circa infantes,
quod pascuales solent facitantes. Nam Pe-
norum, qui pastores sunt: an omnes non
quo pro certo habere, sed plerique hoc faciūt.
Vbi filij ipsorum quadrimi effēti sunt, venas*

*verticis illorum lana succida inurunt: nōnul-
li venas temporum. Eam videlicet ob causam
ne ullo unquam tempore phlegma, idest pitui-
ta defluens capite, officiat. Eaque de re se
aiunt esse optima valetudine. Et sunt revera
Peni inter omnes, quos nos nouimus, homines
saluberrimo corpore. Incertum mihi an ob
hanc causam: certe optima valetudine sunt.
Quod si pueris inurendis spasmus existat, in-
uenta est ab eis medicina. Vrina enim Hirci
inpersa eos liberat. Ea refero, quæ ipsi Afri
narrant. Hæc Herodotus, digna quidem
ut paululum evoluamus.*

Dicit, eum fuisse Penorū morem, qui
iuxta Tritonidis lacum ad occasum ha-
bitabant, ut pueris quadrimis [idest, qui
iam quarto anno transacto ætatis, quin-
tum agebant, aut qui quarti partem] in-
urerent verticem capitis, & aliquibus re-
pora, ignita lana: sic pituita consume-
batur, caput roborabatur ad causas futuro-
rum morborum saperandas. Existiman-
dum est, vlcuscula superficialia in capite
excitari ab igne, & aliquo tempore ma-
niantia, cerebrum, & tunicas, craneumq;
ipsum expurgari, & exsiccati, tandē cras-
siore cute generata, aut pluribus cicatri-
cibus obductis totum caput solidari, &
calidius remanere aduersus morbos pi-
tuitosos. Hæc est prima pars sententiæ
Herodoti, quam aliqui Medici sinistrè
intelligunt ad præsentem disputationē,
quia Herodotus ait, illam gentem vsque
ad quartum annum non applicasse ignē
puerulis. Hic agimus de vfu, qui in Italia
inualuit, & iam in Hispania incipere vi-
detur, ut nuper natis, ignis potentialis,
aut actualis adhibeatur in suspicionē mor-
bi Comitialis: non igitur ad hunc pun-
tū citanda est sententiā Herodoti. Secū-
dō, quia illę vstiones fiebant contra om-
nes morbos à pituita, non in particulari
contra Epilepsiam, quæ à varijs humori-
bus, & vaporibus potest accidere, quod
expresse ait Herodotus.

Sed dubitabis circa historiam: nam di-
cit illam gentem salubriter vivere, nul-
lisque morbis tentari, an forsan quia non
laborabant morbis pituitosis, ideo salu-
berrimi dicendi?

Dubium

Ref.

Resp.

Respondeo, morbos propios illorum populorum potius fuisse pituitosos, quod ex situ constat; nam iuxta insignem paludem erat illorum habitatio, & ad occasum illius: ita ut non solum humidissimo aere semper circumfusi existerent, sed oriente Sole necessario, omnes illius lacus vapores ad occasum mouerentur, & domos illorum hominum replerent, assidueque nebulas respiraret. Ergo ut plurimum morbis pituitosis vexabantur: contra quos aptissimum auxilium inuenerunt, vtiunculas partium externarum verticis, & aliquando temporum, sic caput exsiccatum in tam humido loco poterat liberari. Nec mireris, quod locum praeditum a praedominio humidum statuerim. Nam lacus ille Tritonidis, quem refert Herodotus, magnus est, & flauio insigni ortum exhibet, qui nomen Lacus seruat, & Triton dicitur (quia verò Pallas Dea in illo lacu primū apparuit, Pallas Tritonia ab Antiquis appellata.) Saluberrima igitur illa gens dicta, quia a patris morbis eo remedio liberata.

Tamen secunda pars sententiae Herodoti animaduertenda. Ait. *Quod si pueris inurendis spasmus existat, inuenta est ab eis medicina. Vrina enim Hirci inspersa eos liberant.* Iam non loquitur de morbis pituitosis in genere, neque de pueris quadrimis; siquidem absolute inquit. *Si pueris inurendis spasmus existat.* Nondum ergo erant viti, neque quartū annum attigerant; quos, si spasmus apprehendebat, non vrebant, sed vrina Hirci fouebant, lauebant. Ergo clare vides, Penos medicamentis alijs curasse spasmum puerorum, & non igne. An Herodotus per spasmum intelligat morbum Comitiale, incertū mihi est. Sed cum plures morbi a symptomate nomen adquirant: credendum est per spasmum, Comitiale intelligi, quia ex motibus convulsivis, siue spasmus, ut ex proximo, & immediato inditio.

Comitialis accessio dignoscitur.

Ex loco Herodoti conclusio tertia firmatur.

Tamen quidquid senserit Herodotus de spismo, & Comitiali morbo, nil interest ad nostrum textum, ad quē iam accedo. Et supra dictam tertiam conclusionem confirmo. Nam in affectibus spasmus Peni medicamentis utebantur, non igne, faciliori medio tentantes malū abigere, & quidem vrinam Hirci applicantes, sanabantur pueri: ergo nos cum Hippocrate Magistro; nunquā ignem applicandum censemus, usque dum medicamentorum usum experiamur, quae mitiora, & blanda sint. Quod si haec non profint ad valentiora transeundum,

Sed dubitas circa tertiam conclusionem: diximus contingere, ut puer quasi quadam crisi expurgetur extra uterum per regiones, quas cerebro habet destinatas natura. Sed Hipp. praecipit in Aphorismis, nullis medicamentis esse utendum, sed sinere oportet ea, quae iudicantur: ergo praeter rationem adductus est locus Herodoti.

Dub.

Sed ausculta obsecro. Non dico in 3. *Resp.* conclusionē, audaciter ad medicamenta esse accedendum, sed (sicut facimus in vacuationibus pigris) subueniendum, ne detineatur humor, & aliquam accessionem faciat: hoc autem consequimur facilibus, manudicimus naturam, non irritamus, reprehendimus temeritatem multorum, qui statim fortia medicamenta suadent. Peni quidem, usque ad quartum annum, igne non utebantur in pueris, sed alijs medicamentis, ut Hircina vrina in spismo. Vbi notandum, nunquā isto medicamento usos fuisse usquedum, motus convulsivus, aut convulsio apparebat; ergo cum Hippoc. sentiebant, per gradus quosdam paulatinos esse medicandum; aliquando tardam naturam excitando, aliquando partem humoris resoluendo, aliquando vires roborando. Non igitur praeter institutum est locus Herodoti, ut postea magis clarescat.

Sed

Dubium.

Sed quando de infantibus Penorum locuti sumus, dubitare quis posset. Quare pueri, spasmo, aut forsitan aliqua specie Epilepsiae affecti, sanabatur vrina Hirci admota? Dico aegrotos illos [ut iam supra tetigi] à pituitosis causis laborare, & ab humoribus crasis, & viscidis. Vrina Hirci maxime calida est, & subtilium partium ad penetranda membra, & discutiedum humorem; erat igitur saluberrima lauatio facta ex vrina, & linteorum eadē made factorum applicatio. Nam de sanguinis Hircini fortitudine ad dissoluēdos lapides, plura legimus, & vidimus. Quare similem virtutem non concedamus ferro illius? saltem ad dissoluendum humorem crasum, & calefaciendam pituitam, & tandem resoluendam? Ad quartam conclusionem deuenio.

4. Concl.

Si alia non prossunt medicamenta pro isto morbo puerili, & accessiones vigēt, capite per essentia affecto fontanella sine dubio aperienda. Hæc conclusio, omnino deturbat, & prohibet vsum ignis circa caput, vbi per consensum afficitur, vetriculo, aut toto corpore, aut alia interna parte humores, vel vapores amandante. Ista conclusio non indiget probatione, cum notissimum sit maiorem partem curationis, & prouidentiam ad partes transmittentes esse conuertendam.

Dub.

At statim insurgit dubitatio. Si intemperies Epileptica, nullo modo per fontanellam aufertur, & alia ex parte debilitatur caput vicinitate vlcis, videtur maius esse damnum quam commodum.

Resp.

Respondeo (explicando magis, & probando conclusionem) in similibus morbis per essentiam dictis, in ipsa parte laborante est principium morbi, & symptomatis; nam illic inest intemperies, & in eadem parte congeruntur excrementa, quæ actuales accessiones depromunt. Cum igitur superflua, quæ ex continua coctione supersunt, non sufficienter à natura pelluntur; ars circa eandem partem emundatorium nouum fabricat, ut particulam vlceratam occupet superfluum excrementum, & saltim accessiones viten-

tur. Non sufficiunt reliquæ viæ, (nares, aures, commissuræ, oculi, os, &c.) sed excitatur vlcere, excitatur expultrix, quasi noua regione doloris inuenta. Quod si illa excrementa Epileptica (sic nomino, quia ab intemperie tali proficiuntur) continuam habent diuersionem ad ruptorium; iam diximus, quod ablatis impedimentis non solum cessauit accessio, sed intemperies poterit mutari ab intrinseco vitali principio. Ergo omnes practicæ doctissimorum virorum, & omnia illorum consilia, quæ fontanellam laudant, & extollunt, prædictis fundamentis inniuntur. Superest ut dicamus quo tempore, & quo loco.

Manifestissimum periculum vitæ spectare oportet, si recens natis applicetur, vel fontanella, vel setaceum, aut aliqua vltio. Equidem tenerissimū corpus, quod omni ex parte exhalat, & vias patulas habet à calore proprio, & vteri dilatatas, & cuique malo peruias credendum est, citissime cōpati intranea, & aut febre, aut maiore mali commotione, & lactis fastidio fatiscat puerulus. Vnde nil mirum, quod Peni quatuor annis vltiunculas retardarent, vsque iam puer ablatus, solidioribus vtens alimentis resistere posset. Et quidem non ferro, sed lana, quasi stupra ignita leuissime primam cutem vlcerebant.

Sed interrogas quo ergo tempore vltio conueniet? Dico prudentiæ Medici hoc relinquendum: dum modo obseruet nullo modo esse tractandum puerulum prædictis medicamentis circa ortū. Si enim exit iam accessionibus oppressus, morietur statim, & merito infamarentur talia auxilia, quæ sine vlla spe vtilitatis, mortem accerant. Ergo ut dictum est alijs suauioribus vtendum, ut faciebant Peni, & quanto longius à partu alia tentare. Inspecta attentissime conditione infantis, an valeat tolerare, an tanta sit copia excrementorum, ut etiam ruptoriis apertis, nequeat expellere. Omnia ista non cadunt sub arte, sed ad maturam estimationem cordati Philosophi referenda, dummodo impiissimum

& de Diuino in morbis.

75

simum putet, talia aggredi, sine actuali, & urgente necessitate, & sufficientibus viribus. Sitque semper persuasum, præcautionem alijs posse sollicitari auxilijs.

De loco cui debet applicari manus chirurgica non possum probare indistin-
ctam audaciam. Nam qui futuram coronalem, qua sagitali committitur cauterio, aut actuali, aut potenciali aggredi debere contendunt, manifeste aberrant. Nec me potest mouere perdoctus vir Fabricius ab Aqua Pen. qui de oper. chirur. cap. de fonticulo quinque rationibus probat huius loci vtilitatem. Ego semper cōsidero in aliqua indicatione, pondus contrariarum harum vires penitus contemplandæ. Apertæ sunt rationes Hieron. Fabricij, & probant quod intendit; sed non ponderauit damnum, quod potest sequi ex tali cauterio; siquidem ossa in isto loco tenuissima sunt, & membrana duriuscula, fibris, neruis, arterijs, venis, pericra-neoque cōiunguntur, & facile inflammatio-ne exorta, cerebrum, in consensum deuenit. Ergo si tanta virget necessitas (vt in Apoplexia, & similibus) expurgandi ab ipsamet parte, non cauterio, sed cutaneis solum vlcusculis, vt faciebāt Peni. Video meam sententiam probari à doctiss. illo Montano in suis cōsilijs 36. 143. & 170.

Montan.
Merc.

Fab. Pac.

Ludo. Sep.

Li. 6. n. 107

Zeechius.

A Mercurial. in suis etiam consil. à Fabricio Pacio 5. meth. cap. 13. Ludouic. Sep. in animad. med. testatur per spatium 40. annorum, nullum commodum ex tali cauterio vidisse, sed multa pericula. Idem sentit Zeechius in suis consultationibus cons. 75. & refert vidisse quendam, qui statim à cauterio in phrenitidem incidit. Sed quid spectas crassios, & graues humores ascensuros ad superiora, cum prout potius sint ad inferna? ergo si ruptorium in decliuiori possit parte collocari, felicius exitus spectandus.

Alia opin.

Hinc aliqui partibus adenosæ retroau resdicunt debere imponi tale cauteriū, cū sint à natura destinata ad excipiēda cerebri recremēta. Sed in his de quibus loqui mur puerulis cū mēdus esset, ad fauces ang-

nosus affectus. Melius ergo inter secundā, & tertiā vertebra infra partē posteriōrē capitis fonticulus aperiendus, cui vtilitatem debendam putamus, & cum minori periculo; nam locus anterior qui eligitur à Fabricio Aqua Pen. non ita à parte ipsa euacuat, aut deriuat, sicut in posteriori parte à nobis signata. Quia illa vena, quæ ad cerebrum tendit, cuius mentionem facit Autor iste, potius monstrat, magis deferuire fontanellam, ne humores confluant ad cerebrum, quam vt ab ipsa parte vacuentur.

Conclus.

Illud vero non est silentio prætereundum; in istis cōsistibus capitalibus melius probari setones, vt qui duo habeant orificia, quibus humor expurgeretur, & sine vilo periculo.

Eligendi
Setones in
hoc casu.

Monemus tandem, si puer liber iam est & recte expurgatus, & sponte vlcus renuit manus artificis, clauditur, & solidatur, ne iterum ad noua tormenta infantē reducas; fidendum aliquid naturæ. Vidimus miseros euentus ob nimiam sollicitudinem curantium. Quod consilium maiorem vim habet, si nulla accessio, aut in parentibus, aut in puero visa fuit. Nam tunc sine metu relinquendus est puer, quamuis claudatur fontanella, cum certissimum ad sit signum exactæ purgationis, & reductæ temperaturæ.

Errat qui
claudat fontanellam,
iterum aperit.

Sed iam videndum est vtrum illa, quæ proposuimus argumenta aliquid habeant dubij.

Diximus in lib. de Morb. & symptom. & hic etiā; morbos internos deprauatæ cōpositionis esse incurabiles. Sed eos qui in intemperie licet hæreditaria cōsistūt sapientis Medici iudicio subijci, est vero maxime aduertendū, posse ad morbum Sacrum hæreditarium concurrere deprauatam cerebri structuram, quæ etiam omnino erit incurabilis; in aspectabilem naturam dixit Hippocr. lib. de Dieta mutare est impossibile.

Ad 1. arg.

Ad secundum dico. Intemperient non curari fontanellis (vt recte dicit argum.) sed ablatis excrementis, & omnibus impedimentis, natura producit per emi-

Ad 2.

natio

nationem, sibi bonam qualitatem, ut aqua frigescit semeto igne.

Ad 3. Concedimus proprie fontanellas retiam respicere regionem, & primario; & ita si causa Epilepsiae esset in craneo, aut tunicis, proculdubio statim, & manifestissime opem ferret. Tamen illa recrementa ex cotidiana coctione substantiae cerebri, & partium circumiacentium non minus deriuantur, sed æque feliciter natura, paulatim trudit, quæ paulatim generantur. Vbi notandum, quod non solum vacuantur, sed diuertuntur, ne incidant in cavitates cerebri, & sic vitatur accessio, & roboratur optima temperies.

Ad 4. Idem ad quartum. Nam licet prædicta intemperies non esset in partibus continentibus, sed in ipsa substantia medullari cerebri: eandem utilitatem præstaret fontanella, nam prædicta recrementa substantiae cerebralis, paulatim diuertit à cavitatibus.

Ad 5. Dico, si aliquibus non profuit istud auxilium id contingere multis de causis. Etenim omnes qui laborant per consensum ab aliqua parte inferna, fontanella iuxta caput adhibita, peribunt sine dubio; nam partes mandantes nunquam cessant à transmissione humoris imbecillitato amplius capite, plusque recipiet. Igitur hoc sit statutum nocere potius fontanellas circa caput, si ab hepate, si à crure, si à ventriculo, si ab utero, si à toto corpore, &c. pendet causæ transmissio.

Ad 6. Ad sextum iam dictum est, magnam impendendam sollicitudinem, ut quantum possibile sit, à partu distet puer, & imitando Penos, alijs remedijs, saltem retineamus malum, usque dum, tam recens teneritudo solidetur; nisi gravissima sit urgentia, prædictoque prius periculo.

Ad 7. Septimum argumentum non est contra nostram determinationem, sed illam confirmat.

Ad 8. Ad octauum iam locus explicatus est.

T E X T. XXXI.

Si Porro ad cor progressum fecerit defluxus, iterum apprehendit, & anhelationes, & pectora corrumpuntur; aliqui vero etiam curui fiunt. Cu enim descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis, venæ autem perfrigeratæ violenter ad pulmonem, & cor resiliunt, & cor tremore concutitur; ut præ hac necessitate anhelationes incidant, & spiratio ceruice erecta. Non enim spiritum suscipere potest, donec id quod influxit à sanguine, fuerit superatum, & calefactum in venas fuerit diffusum.

E Narrat quæ morbo Comitiali conianguntur accidentia, & illorum causas; nam quamvis aliqua possint contingere, sine morbo prædicto per solum defluxum ad partes, quas refert; tamen satis constat Hippocratis scopum esse, quæ accidunt in morbo Sacro ad proprias causas reducere; sicut falso Magi illi reducebant ad Deos, unicuique accidenti suum Deum assignantes, ut supra visum est.

Cum morbus iste inuadit, non solum pituita cerebrum aggreditur, sed plures alias partes tentat, nam ut liquata fuit, ut penitiores partes capitis, adiret; ita etiam aliqua portio ad alia membra descendit ad thoracem, ad pulmonem, ad cor: unde tremor, & palpitatio, respirationis difficultas, anhelatio, orthopnea, quæ accidentia pectoris corruptiones appellat. Curuantur præterea, quod accidens Areteus etiam adduxit lib. I. cap. 5. dicens: *Cervix incurvatur, siquidem nonnumquam pro-*

Comment.

primum, sicut arcus inflectitur, &c.

Causam dicit esse pituitam refrigerantem venas: venæ autem sic refrigeratæ retrocedunt, siue resiliunt ad cor, & pulmonem, non quidem quod venæ retrocedant, aut saltum faciant, sed sanguis contentus concurrit ad interna (quasi per antiparistatim) perfrigeratus à pituita, & impeditus, ne extendatur per totum corpus, retrocedit ad fontes caloris, & facit tremores, & suspiria anhelosa. Præterea posset quis dicere, venas violenter refrigeratas à pituita defluente, resiliunt, sanguinem ad cordis, & pulmonis spatia à calore, & motu dilatata; redit vero libera respiratio postquam pituita fuerit à sanguine calefacta, & tenuata, diffusaque per venas.

TEXT. XXXII.

DEinde, & tremor, & anhelatio sedatur, sedatur autem prout copia eius fuerit: si enim amplius influxerit tardius, sin minus, citius. Et si quidē densiores, ac crebriores fuerint defluxus, crebrius Comitiali morbo corripitur: sin minus rarius. Hæc itaque perpetitur homo, si ad pulmonem, & cor fluxus processerit.

Comment. **A**git de duratione istorum accidentium. Sequitur autem duratio quantitatem, & qualitatem causæ, & robur, aut debilitatem caloris naturalis. Si multa, & crassa fuerit pituita tardius liberantur ægri. Si pauca, & tenuis, breuiter. Si medio modo se habuerit, etiam medio tempore persistet. Si infrequenter inuadit morbus Comitialis, & eius accidentia etiam fluxus frequenter fit. Intelligit de fluere humorem pituitosum, nam ad pa-

rietes internos cerebri fuit emissus ab alijs capitis particulis [si primarius morbus est] aut ab alio membro inferiori, si per consensum. Et rursus in reliquis partes læsas, quales sunt pulmo, & cor, ut monstrat accidentia, nam & postquam excitatus est æger à paroxismo, videbis manifestas pulsus mutationes, & pectoris constrictiones, ob partem humoris defluxi.

Quæ omnia nobis indicant quales extiterint in accessione: unde ni fallor, hunc textum non percepit Martianus. Itaque semper fuit humor, ut Epilepsia fiat; nam quauis in ipso capite generetur ab intemperie propria; fuit tamen tempore accessionis ad interiores partes cerebri, frequenter, si frequens sit fluxus; raro si per intervalla maiora fiat.

TEXT. XXXIII.

SI vero in ventrem; profluvia alui apprehendunt; si vero ab his vijs exclusus fuerit, & in venas, quas dixi, defluxum fecerit, mutus fit, & suffocatur, & spuma ex ore effluit, & dentes constringuntur, & manus conuelluntur, & oculi distorquentur, & nihil sapiunt. Aliquibus autem stercus inferne secedit; atque hæc fiunt aliquando in sinistra, aliquando in dextra, aliquando in utraque; quomodo ergo singula hæc perpetiatur, ego narrabo.

Alias partes refert, in quas incumbens humor accidentia plura causat; nam si ad ventrem descenderit, deiectiones sequuntur. Si vero rursus hanc non incommo- dam regionem relinquens iterum (quasi turgens) ad superiora recurrit con-

Comment,

Convulsionibus oculorum, & mammarum, dentium compressiones eueniunt, & sensuum priuationes (has enim vocat insipientias.) Aliquando etiam inuoluntaria, & non tentata accidit excrementorum deiectione. Sed notanter dixit, *aliquando in sinistra fieri conuulsus motus, aliquando in dextra, aliquando in utrisque partibus.* Contra suppositionem illorum Magorum, qui supra dicebant conuelli quasdam partes, & non alias.

Sed quid est quod Hipp. dicit, si in ventrem tendit humor, eueniet fluxus ventris, & postea dicit: aliquibus stercus secedit?

Dico multa diuersa docere Hippocratem, nam in prima parte signat locum, & regionem, qua tendere incipit humor, sede relicta, & noua incepta via, quasi turgens superiora petit ad pernitiem ægrotantis; melius fuerat profluuium ventris præsertim cum humores frigidi, crassi, & graues hanc regionem respiciant. At postea cum dicit: stercus secedit. Aliud, maxime diuersum symptoma commemorat, quod solet contingere defectu sensus, & facultatis retentricis, & alia ex parte citato illo motu conuulsuo totius corporis propellente, quæ non retinentur. Vnde non solum stercorea in accessionibus Epilepticis secedere solent, sed semen etiam inuoluntarie, quod Aretheus docuit lib. 1. cap. 5. *ubi ad mali remissionem (inquit) perueniunt, alius fluit, nonnullis ad stridulis, compressisque vasculis genitura excernitur.*

Arethæus.

TEXT. XXXIV.

Mutus quidem est, cum pituita repente in venas de lapsa aerem excluderit, & non aduaserit, neque in cerebrum, neque in venas cauas, neque in ventriculos, sed occupat respirationem.

Apparere incipiunt multa difficilia, & perobscura; attentionem petit maiorem noster Magister. Pro cuius intelligentia notandum est, consuetudinem Hippocratis fuisse mutos vocare non solum *ἄφωνους*, id est sine voce, sed per excellentiam illos, qui omnium reatricum operationum priuationem incurunt, ita lib. 4. Aphor. Galen. monet. *Maxime (inquit) obseruanda est Hippocratis consuetudo, qui mutos nominat illos, qui quouis modo obstupuerunt, sed clarius lib. 6. Aphor. 51. his verbis: Mutos solet Hipp. nominare, non eos tantum, quibus laeditur vox; verum secundum exuperantiam quandam una cum eius lesione dat nobis intelligendas omnes, quæ sunt secundum electionem, operationes, &c.* Vnde Hippocrat. incipit causas reddere mutescentiarum, & Epilepsiarum simul, quia eadem sunt; non quod mutus necessario sit Epilepticus, sed è contra, quia omnis Epilepticus mutescit, siquidem eadem causa, quæ sensationes internas prohibet, simul auferit vocem, ut hic declarat.

Sed cum omnes sensationes externæ deficient, quare Epilepticos, aut Appoplecticos mutos appellat? & cur non surdos, aut cæcos? Existimo, quia cum agat de morbis hominibus contingentibus, & solius hominis sermo proprius sit actionum internarum explorator: mutus dicitur per antonomasiam, quia sic oppressi, neque internum verbum, neque externum edere valent, D. Greg. idem explicabat 2. Moral. cap. 5. dicens: *Alienis oculis intra secretum mentis, quasi post parietem corporis stamus; sed cum manifestare nos metipsos cupimus, quasi per linguae ianuam egredimur, ut quales simus intrinsecus ostendamus.*

D. Grego.

Cum igitur istis morbis oppressi, nullam cogitationem, nullum verbum forment internum, neque loquelam externam, ergo diuinus Hipp. philosophice loquitur, quando tales ægrotos per excellentiam mutos nominat, quia non solum lingua, sed internis verbis mutescunt. Sed cum in hoc textu, causas humorales huius mutescentiarum doceat, illas ponderemus.

Pi-

Pituita, inquit, repente, & impetuose delabitur ad vacuitates, siue spacia, per quæ spiritus fluit, & refluit, vocatq; istas cavitates ventres, & venas [male omnes interpretes vertunt vetriculos; tale enim vocabulum non est in istis textibus, sed ventres.] Cumque pituita impediatur exitum, & ingressum spiritus, qui omnibus operationibus necessario inferuit, sequitur, ut ad spiritus defectum deficiant operationes. Non enim potest lingua loqui sine spiritu à cerebro continue transmissio: ergo cum etiam in ipso fonte deficiat spiritus ad actiones internas, mirum non

Dub. est, quod simul deficiat ad externas. Sed quomodo pituita impedit ingressum, & egressum spiritus? Dico, quantitate, & qualitate: quantitate quidem obstruendo, aut impediendo ingressum externi aeris, qui materia partialis est spiritus; sicque nec ad organa sensus potest exire qualitate, spiritum iam genitum alterando, inspissando, torpidumque reddendo; sicq; mutescencia fit in lingua, & detentio facultatum internarum, per priuationem debiti spiritus animalis.

Dub. Sed dubitabis, quomodo pituita, quæ ista mala causat in cerebro impedit respirationem? Hac ad musculos pertinet thoracis, inquit in vltimis verbis textus, *Pituita occupat respirationem.*

Dico, quod in doctrina Hippocratica multiplex est respiratio. Prima, quæ proprie talis est, & hæc (aere attracto) celebratur ad motum thoracis, & pulmonis. Secunda, quæ eodem aere inspirato per nares, & os ad cerebrum spiritus animalis materiam quãdam defert. Tertia per totius corporis venas, & arterias, per quas aer, siue spiritus discurret: igitur pituita in cerebri cavitates delapsa impedit, ne aer intret ad illas, & impeditur secunda respiratio cerebri, quæ naturalis potest dici, quæ est debita dilatatio, & compressio illius: nam sicut cordis pulsus intermittit, ita motus cerebri dilatationis, & compressionis potest intermittere. Prima vero respiratio, quæ propriissime talis est, impeditur etiam, quando tanta est

priuationo spiritus animalis, ut nil descendat ad musculos, ut in forti Appoplexia, in qua sensibilis non apparet respiratio: & eo tempore [ut aliqui docti dicunt] sufficit transpiratio per poros, quæ dici potest largo modo, quasi quartum genus respirationis. Aliæ causæ mutescencie non pertinent ad nostrum textum.

TEXT. XXXV.

Quando enim accipit homo per os, & nares spiritum; primò quidem ad cerebrum venit; deinde vero in ventrem magna ex parte; pars vero ad pulmonem; & pars ad venas: ex his vero ad reliquas partes in venas dispergitur; & quantum quidem eius ad ventrem venit, perfrigerat, & nil aliud confert; istud autem in pulmonem venit.

Diuerso modo istum textum interpretor, & ut existimo, satis conformiter veritati Hippocraticæ: nam omnes, quos vidi pro ventre (ut est in Græco) transferunt ventriculum, atque ut notissimum est, hac voce (ventriculus) absolute intelligunt Medici officinam alimenti chylifici, quam stomachum Auicennæ communiter appellat. Hincque mirantur, quomodo dixerit [magna pars aeris vetriculum ingreditur] quod falsum est, cum ad ventriculum cibus, & potus tantummodo tendant. Mirari tamen desinant, nec falsitatis notam huic loco tribuant, cum mos sit Hippocratis cavitates insigniores, ventres nominare, vterum, ventrem, seu capacitatem omnem vmbilicalem: stomachum, thoracem, cavitates cordis, & iecoris, & cerebri; tandem quicquid in interioribus vacuitatem habet, in qua aliquid fluere possit. Id recte norauit

Comment.

eruditus

Philot.

eruditus ille Philolteus ad Aphor. ventres hyeme, & vere calidissimi sunt. 1. Aphor. 15. Hæc animaduerterim, ut multa dubia istius libri de medio tollam. Præterea memorari oportet Hippocratem per venas etiam intelligere arterias, præcipue quando de spiritu, & aere agit. His suppositis explico textum in hunc modum. Quando homo accipit aerem, siue spiritum per os, & nares, primo ad cerebrum portio aeris trahitur, sed maior pars ad ventrem, seu cavitatem magnam thoracis, & ad pulmones, & arterias. (Supponit enim cor suscipere etiam aerem in sinum, & ventriculum suum per arteriam venosam.) Rursus ab his partibus ad reliquas aer dispergitur; magna vero illa portio, quæ thoracem ingreditur, nil aliud facit quam refrigerare, & temperare; idem præstat ad pulmonem veniens, refrigerare scilicet. In Græco codice non sunt illa verba (idem præstat ad pulmonem veniens) sed ita: istud autem ad pulmonem venit, suppone, quod aer inter Græcos est neutrius generis, quasi dicat: istud aerem ad pulmonem venit. Et quid faciet? Idem profecto, scilicet refrigerare. Sed aduertenda breuitas, & profunditas Hippocratis, nam cum aer iste ad cor venerit, aliud munus implet præter refrigerationem. Audias sequentem textum, ut ex utroque compleas explicationem.

TEXT. XXXVI.

QV I Verò ad venas pervenit aer: confert ad ventres, ingressus, & ad cerebrum; atque sic sapientiam, & motum membris exhibet.

Comment.

Dixerat, aerem thoracem, & pulmonem refrigerare, neque aliud quippiam in his partibus facere, philosophice certe, nam primo ingressu nil aliud facit in his membris, per quæ tanquam per vias transit ad complendum finem proprium in

corde, & cerebro. Nunc vero dicit, quod postquam aer vasa strictiora [qualia sunt venæ, seu arteriæ] ingreditur, eam viam accipit, ut ad ipsas cavitates cerebri, & cordis deveniat, in quibus subagitur, & decoquitur, & in verum spiritum vitalem, & animale transmutatur. Et hæc magna utilitas, & necessitas explicatur, quando dicit confert ingressus aeris ad ventriculos. Quid confert? Nonne in frigidat? Nonne compefcit calorem? Sine dubio temperat, ut temperabat thoracem, pulmonem, os, & nares, & alias vias per quas transibat. Quæ ergo est differentia inter aerem positum in thorace, & pulmone, & eum qui est in sinibus cordis, & cerebri? Magna profecto. Nam in vix solum attemperat: At in ventriculis non solum attemperat, sed induit novam naturam spiritus, per quam fit instrumentum omnium actionum: hoc modo præstat sapientiam, & motum omnibus membris. Per sapientiam intelligit actiones rectorum facultatum, quæ magis ad sapientiam accedunt; per motum intelligit omnem motus speciem, tam vegetalis, quam animalis, qui ope huius spiritus ab anima perficitur. Itaque in præcedenti textu solum docuit effectum aeris antequam sit spiritus perfectus; in hoc vero loco docet conferentiam, & utilitatem aeris transmutati in verum spiritum. Irrideo illos, qui putant aliquam aeris portioneulam non servari, ut tendat in spiritum animale, & vitalem.

TEXT. XXXVII:

QV are, ubi fuerit exclusus à venis aer præpituitas, eumque non susceperint, mutum ac desipientem hominem reddunt.

EST Conclusio præcedentis discursus. Nam cum sit ostensum, spiritum conducere, ut instrumentum ad omnes actiones, ergo si ob copiam pituitæ vasa,

Comment.

reple-

repleta, aut grauata, aut infrigidata spiritum non recipiant, sed excludunt (vt in vase pleno aere, aut aqua contingit. Si aliud corpus, ingrediatur, clarum est quod exit aer, vel aqua) ergo mutus, & insipiens, & sine sensu remanet homo ablato spiritu, qui erat praedictarum actionum instrumentum.

TEXT. XXXVIII.

AT vero manus impotentes sunt, ac conuellantur sanguine quiescente, & dum non diffunditur velut solebat.

Comment. **C**onuulsiones manuum (subintellige, aut brachiorum) explicans, quid est quod nullam facit mentionem spiritus?

Resp. Dico hunc esse morem Hippocraticum, vt non repetat quae supponit, sed addat aliquid, quando de particularibus agit. Qui dicendi modus obscuriorē facit doctrinam; exemplum patet in hoc textu: nam dixerat in antecedenti, ad defectum spiritus sequi priuationem motus, & sensus. Nunc vero in manuum conuulsionibus addit quietem sanguinis, qui non spargitur, vt solebat; quibus verbis videtur turbare doctrinam.

Respondeo, manus impotentes [vt vertit Cornarius, sed melius diceret, manus inobedientes, aut non subiectas imperio voluntatis, siue quae non continentur debitis facultatibus, hoc enim insinuat dictio Graeca] reddi defectu spiritus, vt supra dixit; ad defectum spiritus sequitur quies sanguinis, quia spiritus est qui fundit, & mouet sanguinem: nam quauis pituita impediat tamen si sufficiens copia spiritus descenderet, omnia calfaceret, tenuaret, & moueret. Itaque ob hanc causam supra tactam, quiescit sanguis: non tamen cessat motus membri, quia quiescit, sed quia deficit spiritus; ita vt quies sanguinis sit effectus concomitans motum deprauatum.

Sed dubitabis cum motus conuulsus sequatur ad concussionem cerebri, quod est origo neruorum, excitata ad irritationem causa molestatis. Quid habet cum ista causa sanguinis quies? Imo potius contrarium effectum causabit, quia quies sanguinis quietam manum continebit; non autem conuelleret.

Dico iterum, quod non ponit Hipp. *Resp.* quietem sanguinis, vt causam motus deprauati: nam defectus spiritus est causa motus tam in membro, quam in sanguine: ergo posuit quietem sanguinis, non tantquam causam, sed vt signum causae: nam vnus, & idem defectus spiritus priuat motum voluntarium, & motum naturalem sanguinis, quo debet discurrere ad omnes particulas. Sed de causis motus conuulsui, & conuulsionis, latissime in libr. de Morb. & Sym.

TEXT. XXXIX.

OCuli quoque distorquentur aere a venis excluso, & commouentur.

Vides quam aperte supponat quae diximus de conuulsione manuum. Nam dicit (& oculos distorqueri, ob defectum aeris, idest spiritus) per illam particulam quoque, intelligens, similiter affici manus defectu aeris, vt iam declaravi. Sed quare in conuulsionibus oculorum non dixit concurrere quietem sanguinis? Forasan *Dub.* quia in oculis magis ostenditur spiritus copia ad illorum bonam valetudinem. Sunt oculi partes paucissimi sanguinis, & plurimi spiritus; atque adeo laesiones istae manifestius sequuntur ad spiritus absentiam, quod non dixit agens de manibus, & brachijs, vbi multae venae, & conspicuae, & multus congeritur sanguis.

Sed qui dicunt conuulsionem fieri a solo spiritu, quomodo istos textus poterunt explicare? Sed in nostro opere de Morb. & Sym. de hoc puncto contra Celsinum multa inuenies.

F

TEX.

TEXT. XL.

Spuma verò ex ore prodit ex
pulmone; cum enim spiritus
non ingreditur in ipsum,
spumescit, & bullit velut moriens

Comment. **G**eneratio spumæ diuerso modo ex-
plicatur a Galeno 2. Aphor. 43. de
quo puncto alibi latius, quia præsens in-
stitutum mentis Hippocratis petit ex-
positionem. Doctrina ista verissima, ne-
que contra illam aliquid possunt dicere
Neotherici: sed notandum ad illius clari-
tatem, quod materia spumæ in ore Epi-
lepticoꝝ procedit, & à capite, & à pul-
mone. In hoc textu partem spumæ à pul-
mone quomodo generetur explicat. Ad
spumam generandam sufficiunt tria de-
bito modo applicata; motus localis, aer,
sive flatus, & humida aliqua substantia.
Motus inseruit agitationi, mixtioni, &
diuisioni partium: flatus diuisus per par-
ticulas, & mixtus humori à propria leui-
tate parumper ascendit, & secū fert por-
tionculas humoris, & fiunt minutissimæ
ampullæ, sive bullæ albicantes. Dico mi-
nutæ ampullæ, quia sic vera spuma ap-
paret, & albicans idem contingit in pul-
mone, nam mouetur pulmo, & pituita, &
portio aeris ibidem detenta agitantur si-
mul, & miscentur à motu locali pulmo-
nis, & à motu altero, qui sequitur caloris
actionem.

1 Dub. Sed dubitabis primò, quomodo ista spu-
ma deuenit ad partes supernas oris? Non
enim exire potest à pulmone, nisi per tu-
sim.

2 Dub. Secundò, quomodo dicit, quod non
ingreditur spiritus? Si enim adest respi-
ratio [vt necesse adest; non enim est for-
tis Apoplexia, in qua non solet sentiri
fortis respiratio] ergo necessario debet
ingredi aer. Et confirmatur dubitatio,
quia sine aere ingrediente, & egrediente
cum impetu, non potest apparere talis
spuma; ergo videtur spuria ista Hippo-

cratis sententia. Tertiò, illa particula *3 Dub.*
(velut moriens) ingerit maiorem diffi-
cultatem, quia in morientibus ex febre,
aut alio quouis morbo, non apparet spu-
ma in ore, imò neq; in pulmone videtur
generari; tātummodò enim audimus ster-
torem quemdam, quem vocant ore gmo:
ad istum verò affectum non sequitur spu-
ma.

Resp. ad 1. Resp. ad primum, quod spuma, de qua
loquitur Hippoc, non pellitur per tusim,
sed duo illi motus locales, quorum men-
tionem feci, continuatione quadam de-
ducunt spumam vsque ad os, vt aqua fer-
uens in olla ascendit, vsquedum exeat
foras: ita similiter à pectore, & pulmone
spuma illa eleuatur, quæ cum non possit
intus contineri, exit, & à leuitate sursum
lata, & à compressione thoracis adiuta.

Resp. ad 2. Ad secundum dico, quod quauis sit
aliqua respiratio, & ingreditur aliqua
portio aeris, non est tanta, quanta suffi-
ciat ad debitam pulmonis refrigeratio-
nem, & ventilationem; & ob id dicit tex-
tus, quod nō ingreditur aer, quia pro ni-
hilo reputatur quod neutiquam implet
finem naturæ.

Resp. ad 3. Ad confirm. resp. quod vt fiat spuma in
pulmone non est necessarius nouus in-
gressus aeris externi, sed ex aere iam re-
cepto, & humore ibidem reperto fit mis-
cella quædam, quæ agitatione, & cōcus-
sione terminatur in spumâ: ita enim in
strangulatis, & laqueo suspensis contin-
gere videmus: nam cessante omnino res-
piratione consurgit spuma à causis iam
dictis.

Resp. ad 3. Dico ad tertium, quod pulmo appo-
nit etiam suum vltimū conatum (vt mo-
rientia omnia faciunt) quatitur ergo, &
mouetur modo, quo potest. Calor præte-
rea, qui statim defectu ventilationis ince-
ditur, feruorē concitat in ipso pulmone.
Vide duos motus locales; alterū sequutū
ad calorem intensiorē, sicut in aqua fer-
uenti: alterū ipsiusmet pulmonis sequen-
tis solitas mutationes. Si vis, adde totius
corporis concussionē per motus conul-
siuos

suos: ex his omnibus sequitur quod dicit noster textus spumescit, & ebullit. Si dicta attente legas, inuenies spumae causas.

TEXT. XLI.

Stercus vero submittitur, dum violenter suffocatur. Suffocatur autem, hepate, & venter sursum ad septum transversum irrue-
tibus, & stomacho ventris concluso. Irruunt autem cum tantum spiritus in os non ingreditur, quantum solebat.

Comment. Involuntariae deiectionis stercoris in hoc morbo causam adducit. per obsecratur quidē. Inquit. Accidit deiectionis inferna quando violenter aeger suffocatur, quae suffocatio maior est, quia hepar, & venter sursum eleuantur, & comprimunt septum transversum, quod respirationi seruit: concluditur etiam stomachus, quare omnia accidunt ob defectum aeris; non enim ingreditur quantum oportet.

Prima dubitatio.

2. Dub. Sed debitis primo. Quare emittitur excrementum, quando suffocatur? quid habet haec causa cum isto effectu?

3. Dub. Secundò, quomodo potest eleuari iecur, & venter, ut comprimant septum. De iecore videtur impossibile, quamuis venter possit quoad infimam partem euer-
ti, ut contingit in vomitu.

4. Dub. Tertio, quod intelligit, quando dicit stomacho ventris concluso. Quarto. Quare mouentur sursum, si non intrat sufficiens aer? Vterus enim mulieris ascendit aliquando, aut fugiens malum irritas, aut flatum, aut odorem. Quis ergo vetat, quod praedictae partes ascendant ad comprimendum septum transversum, nulla interueniente aeris privatione, sed fugientes aliqua mala?

Ad 1. Resp.

Dico ad primum. Male interpretes uti

illo verbo submittitur, non enim submit-
titur stercus, sed excurrit, & dilabitur po-
tentius, vitalibus non operantibus: verbum
autem (mittitur) dicit ab aliquo agente
mitti, quod nequaquam adest in Graeco,
sed dicit subeffluit, aut inferius excurrit
& dilabitur, hoc enim propriissime sig-
nificat dictio Graeca. Hoc adnotari
quia maxime variat sententia Hipp. si vno
aut alio vocabulo utamur, & haec est ra-
tio, ob quam Hipp. sententiae obscuriores
apparent; vide ergo quā exacte loquatur
diuinus Serenex. In accessione Epileptica,
cum prohibitus sit descensus spiritus ad
partes inferiores: necessarium est, ut fa-
cultates, quae isto spiritu indigent, a pro-
prio munere feriantur. Ergo excrementa
tempore sanitatis mittuntur foras a facul-
tate expellente, & debito tempore reti-
nentur a retinente, ut melius postea pel-
lantur. Igitur cum tempore accessions, de-
sit in ventre inferiori, & eius partibus spi-
ritus, non mittentur excrementa a facul-
tate expellente, quia haec otiaitur, neq;
retinetur a retinente, ergo dilabi debet, &
excurrere. Et haec fuit mens Hipp.

Ex quibus iam vides causam, quare in
hoc morbo, & in strangularis soleant ex-
crementa, sine opere facultatis effluere,
quia in suffocatione deficit instrumentum
facultatum gubernantium talia excre-
menta.

Ad secundum dico, Quod causa prae-
cipua suffocationis est illa, quae impedit
transitum spiritus, ad istam sequitur aliq;
partes enim infernae recipiunt spiritum a
superioribus, a vitalibus scilicet, corde,
thorace, & pulmone ipsam spiritum
vitalem gubernantibus: & praeterea ab ani-
malibus, cerebro scilicet, ventriculis, &
eius nervis spiritum animale. Est ita-
que talis omnium partium consensus
pro communi, & proprio bono, ut in tan-
to conflictu partes inferiores motu natu-
rali (partium in toto) moueantur ad quaerendam suam conseruationem, conne-
dose ipsas versus membra respirationis,
quale est septum transversum, quae rane

**Ad 2.
Resp.**

viuere, & hoc non possint consequi, nisi vniōe ad illas partes per spiritum, & hoc est, quod dicit Hipp. irruunt, seu cadunt impetuosē supra septum; non quidem intelligit mutare locum totalem hepatis, sed cum indigeat spiritu, & ventilatione propria, aliquam exercet dilatationis mutationem, per quam compressa vna parte vicina, etiam septum transuersum opprimat. Sed quis negabit partibus mundi minoris, quod partibus mundi maioris concedimus? Si ergo in mundo maiori partes ascendunt, aut descendunt contra particularem inclinationem ob naturalem appetitum conseruationis cū toto. Quare partes in nostro corpore proportionaliter non habebūt aliquem similem motum? licet non mutant locum totalem, mutabunt saltem se ipsas in eodem loco, & ex consequenti vicinas afficient.

Dub.

Sed dices partes vniuersi perficiunt se, quando vniuntur, at vero hepar, & venter si irruunt in septum, aut tangunt ipsum non perficiunt se, sed laborant, & infirmantur, & oppressionem, & malum inducunt partibus vicinis.

Resp.

Dico, quod non est intelligendum partes solidas nostri corporis moueri de loco in locum, vt aqua quando ascendit ne detur vacuum; non tale somniauit Hippoc. sed dicimus cum illo, quod partes infra septum in tanta necessitate profua, & superiorum conseruatione accedunt modo, quo possunt; nam periculo suffocationis partes musculosa thoracis, & pulmonis, & cor etiam (quamuis nobis non appareat ad sensum) trahunt a vicinis, quando non ab externo aere: sed quid trahunt? Equidem aerem, siue spiritum, siue vaporem in spatijs, seu poris vicinarum partium contentum. Ad istam tractionem sequitur accessus, aut aliqua motio partium: non enim possunt trahere, & expetere aerē, nisi quodāmodo moueant partes, ne detur vacuum, & ista dicitur motio hepatis, & ventris ad septum transuersum. Vnde resultat anxietas quædam naturæ viuētis propē

mortem ad angustiam partium sese comprimendum, & aspirantium ad quærendam ventilationem, & afflatum spiritus: hoc ergo modo comprimuntur membra respirationis ab inferioribus partibus. Nunc ad obiectionem dico, quod exempla adducimus ad explicandum, non quia identitas rerum reperiatur: dicimus quod sicut in vniuerso ea, quæ attrahunt, & ea quæ attrahuntur vnicum finem habent, nempe conseruationem propriam, & ex consequenti conseruationem vniuersi: ita similiter partes respirantes, & quæ maiori copia spiritus indigent, in tanta illius priuatione trahunt quod possunt, vt seruentur tempore possibili, & partes, quæ succedunt, etiam intendunt cōseruari, quærentes id, quod illis deficit.

Resp.

Ad 2.

Interrog.

Ad tertium. Quod stomachum appellabant antiqui os ventriculi, ita Galen. lib. de alim. facultat. cap. 26. & lib. ad Tyrones, agēs de pul. affect. stomach. & 6. de sanit. tuend. & sæpe alibi. Dicit ergo Hipp. etiam ad descensum excrementorum conducere claudi stomachum, & stringi: parte siquidem superna clausa, & cōpressa, soluitur inferna; quod apparet in purgatione, quæ fit à medicamentis comprimentibus.

Ad 3.

Resp.

Ad quartum respondeo, complendo sensum huius textus, quod partes mouentur versus septum, cum deficit sufficiens quantitas aeris, seu spiritus. Ratio est, quia appetitu cōseruationis fugientes malum, quærent bonum; scilicet spiritum, quo se ipsas perficiunt in esse, & operari. Mouentur autem versus alias partes, quæ ministrant respirationem [vt dictum est] qui motus non est localis totius partis, sed vrgentia ad alliciendum spiritum. Est autem pulchra contentio, & controuersia inter partes præcipuas vitales, & naturales, omnes ad inuicem petunt, & repetunt; nam partes vitales (quas voco, cor, thoracem, pulmonē, arterias,) exigunt spiritum ab omnibus, quæ sursum, & deorsum sunt, & naturales, scilicet iecur, venter, &c. repetunt a su-

Ad 4.

Resp.

à superioribus, & hæc est agonia suffocatorum à pituita defluente, de quibus hic agit, Hippoc. & hoc dicit, *irruere partes ad septum transversum*. Quæ agitatio fundatur in fuga mali, & acquisitione boni, & ita in hoc conuenit iecur cum utero mulieris (vt adducitur in dubio) nam sicut uterus retrahitur à noxijs, aut allicitur à iucundis, & extenditur ad voluptuosas; ita etiam in suffocatione, de qua nunc agimus, iecur petit per suas venas & arterias spiritum conseruationum, & partes supernæ petunt ab illo; sed hæc est differentia, quod uterus sensibiliter, & maximè dilatatur, & comprimitur, quia ad alium finem (continendi scilicet fetum & pariendi) erat fabricatus: iecur vero dilatatur tempore tantæ necessitatis minus conspicuè.

Igitur iecur, & venter ab alijs malis si irritentur, suas habent facultates & vias, per quas expellant nociua, & trahant proficua; at vero in aeris priuatione, & spiritus indigentia, nullam habent viam, neque modum, nisi prædictum, vt aspirent ad sui tutelam: qui modus potest vocari conatus quo vitam expectant.

TEXT. XLII.

Calcitrant autem pedibus, cum aer in membris conclusus fuerit, & foras penetrare non poterit præ pituita verum exiliens per sanguinem sursum, deorsumque; conuulsionem, ac dolorem inducit & propterea sanè calcitrant.

Comment. Licet communem quamdam causam statuerit Epilepsiæ mutitatis, & priuationis multarum actionum; nunc in particulari rimatur causam motus conuulsui crurium, & pedum. Nam vt sæpius diximus discurrit per omnia accidentia, quæ Magi ad singulos Deos referebant, & ea ad suas, & proprias causas reducit. Quid velit Hipp. clarè insinuat; nam di-

cit quod pituita fluens per venas detinet spiritum, spiritus autem detentus impetuosè mouetur, vt exeat, sicut contingit aeri cauernis terræ incluso; atque deorsum, sursumque delatus membra ipsa mouet, sicut terra tremore concutitur ad impetum venti exiliens, & hanc motionem conuulsionem vocat dolorosam, siue cum dolore.

In ista doctrina duo se offerunt contemplanda. Primo, an vera sit, & suis principijs consona? Secundo, an consentire possit cum Galenica, & fere omnium Medicorum disciplina. Tamè hæc latius in tractatu de conuulsionis causis agitando. Hic ad textum pauca dicam.

Quod spiritus interclusus impetum faciat, existimo certum, quod apparet in palpitatione, quæ nostris corporibus contingit, & in tremore terræ; magna quidè vis est aeris detenti, & compressi, & exitum sollicitantis, de quo puncto plura elegantissime Seneca in quæst. naturalibus. Tamen cum differentia sit inter palpitationem, tremorem, & conuulsionem, de qua agit Hippoc. poterat aliquis in dubium vertere, an verum sit quod conuulsio oriatur à spiritu commoto, & impedito. Hunc dicendi modum amplexus est Arist. quando dixit spiritum conclusum esse causam terræ motus li. 2. de Meteor. c. 8. & Cesalpinus in suis quæstionibus, quamuis hunc librum non legerit, vt constat lib. 2. q. Met. cap. 16. Sed iste Autor aberrauit omnino: omnem conuulsionem (vel à repletionem, vel à siccitate, aut inanitionem) fieri dixit, per quasdam passionem spiritus animalis. Quam opinionem late destruximus: Hipp. vero Cesalpin. errorem nec subolsit in his textibus, quauis motiones spiritus inducat vt causas.

Sed negari non potest, quin sicut palpitatio causatur ab aere, aut flatu incluso motum localem exercente, ita & motus conuulsus membrorum, licet loco affecto differant; nam palpitatio contingit in partibus particularibus (vt plurimum) carnis, & si in alijs, quæ motum liberum exercent, aut vitalem, possit fieri.

Seneca

Dub.

Cesalpin.
refutatur

ri, non tamen impedit voluntatis imperium: at vero quando nervosis, & musculosis partibus accidit similis clausio spiritus, motus iste convulsivus causari potest, quem dicit Hipp. quia sicut spiritus distendit partem in palpitacione; ita in convulsivo motu distendit; ad distensionem sequitur partium retractio, sicut in convulsione à plenitudine communiter dicta.

At vero, an ista doctrina Hipp. contra

Dub. dicat sibi in Aphor. quando dixit: Convulsio fit ab inanitione, aut repletione, & Galeni, & Avic. decretis: an vero possit constare sine contradictione dubitare quis posset. Tamē revera nulla est

Resp. contradictio: nam spiritus in hoc casu eundem effectum præstat, ac repletio, & ad illam reducitur. Quis probare poterit omnem convulsionem à repletione, debere esse ab humore? Nullus certè. Siquidem fieri à flatulenta substantia, aliquādo nemo negabit. Sed quando Hipp. nō agit in hoc loco de convulsione propria, sed de motibus convulsivis Epilep. nulla remanet dubitandi ratio. Illud tamen a sim dicere, causam motus convulsivi, quā hic textus inducit, à nullo Practico fuisse subodoratā. Nā omnes concurrunt ad humores irritantes, & pungentes tunicas cerebri, aut nervorum. Sed revera est causa, ut à solo Hipp. inventa, ita à nullo tacta. Nō negamus quæ Gal. & alij docuerunt, sed excitamus veritatem præ antiquitate novā. Afferimus ergo, quod quāvis non adessent humores irritantes, sed sola spiritus interclusio (quā nunc docet Hipp.) excitari motū convulsivū. Nō audio Prosperū Martianū, qui imbibitā habet opinionē Cesalpini; sed suscipio tātū Magistri sententiam, & ea quæ accidunt maiori mūdo, cōtingere minori defendo, ut scilicet cōclusus spiritus, aut aer coactus, exitū quærens, moueat mēbra, sicut subertit terrā. Nec iste spiritus, de quo loquitur textus, vere spiritus animalis est, ut falso existimant isti authores. Nā statim, ac continuitatem ammisit cum suo principio influxum vitalem non suscipit, neq; valet ad movēdas partes volūtariē,

ut antea, sed habet se quasi aer nō gubernatus ab anima. Sed de his latius lococitato.

Quod si aliquis, ingenij ostentandi causa, velit dicere: Prædictū spiritū [postquā perdidit continuitatem cū cerebro, & illam animæ gubernationem illustratione peractam] desinere in substantiam alienā, mala qualitate affectā, & consequenter irritare naturam ad istos motus. Non est alienū dogma à Philosophia: nā res perfectæ, cū defleunt ab illo statu, incidunt in deterrimum, ut sanguis cū corrūpitur, semen, lac. Cur ergo idē nō cōtinget spiritui animali iam ab illustratione animæ deserto? Irritabit ergo.

Sed dubitabis: Quare dicit adesse dolorem? siquidem nullus in Epilepsia sensus tactus, neque imaginationis, aut cogitativæ, ergo neque dolor.

Dub. Dico, aliquam esse convulsionem dolorosam, quando scilicet libera manet sensatio, & multoties videmus convulsiones cum ingentissimis doloribus: at vero motus convulsivus, qui Epilepsiam sequitur, non habet connexum actum dolendi, quāvis habeat causam doloris, quia mēs detenta est iuxta illud: Quicumque aliqua parte dolentes (idest habentes causam doloris) dolorem non sentiant, his mens ægrotat. Igitur quando Hipp. agēs de motu Epilep. doloris mentionem facit, intelligit adesse causam doloris, idest distendentem. Quod si absolutè de convulsione propositionem intelligere volueris, nil est dubij; cōiungitur enim dolor cum convulsione.

TEXT. XLIII.

PORRO Omnia hæc per-
petitur; cū pituita frigi-
da defluerit in sangui-
nem calidum existentem. Per-
frigerat enim. & sistit sanguinē.
Et siquidem fluxus fuerit mul-
tus, aut crassus, statim occidit.

Domi-

Prosp.
Martian.
Cesalpin.

Dominatur enim sanguis ipse frigus ipsumque congelat; si vero paucior fuerit, statim dominatur obturans respirationem. Deinde temporis progressu, cum dispersus fuerit per venas, & ammixtus sanguini multo existenti, ac calido, si sic superatus fuerit, venæ aerem suscipiunt, atque ita egri resipiscunt.

Comment. Firmiter hærens suæ sententiæ, pituitam inducit, ut causam antecedentem istius morbi, ut etiam docuit in superioribus. Nunc vero qui ægroti moriuntur, qui verò ad statum pristinum reducuntur, explorat; id vero consequitur ex magnitudine, & qualitate causæ: ab isto enim principio collatione facta ad vires, præsagium certum desumitur ex eius doctrina in libro de Prognostic. Dicit ergo, quod si fluxus pituitæ frigida fuerit tam copiosus, ut calorem sanguinis extinguat, statim moritur æger, & exhibet rationem, quia præ nimia frigiditate sanguinem congelat. Ad congelationem sanguinis, sequitur totius spiritus destructio: non remanet portio aliqua, quæ faciat motus conuulsivos, ut supra dicebat, sed loco Epilepsiæ generatur Apoplexia fortis.

At si neque ita multus, neque adeo frigidus fuerit fluxus, statim dominatur obturans meatus spiritus, & cadit homo; tamen insurgit natura suis instrumentis, calore scilicet, & facultatibus mouentibus, & dispergit fluxum, pituitam miscet cum calidiore sanguine, & sic attenuatur crassus, & lentus humor, & ingreditur aer nouus, & spiritus inclusus temperatur, & homo redit ad antiquum statum; hoc enim significat verbis illis (& resipiscunt) Erat quippe æger priuatus omni actione rectrice cerebri,

& insipiens: resipiscit autem, cum prædictas actiones recuperat.

TEXT. XLIV.

ET Quicumque pueri parui hoc morbo corripiuntur, et plurimum moriuntur, si multus fluxus contingat, isque humidus existat. Venæ enim tenues existentes pituitam præ crassitudine, ac multitudine suscipere non possunt, sed perfrigeratur, ac congelatur sanguis, & sic moriuntur.

Comment. IN Textu antecedenti docebat causam mortis ex hoc morbo, absolute inspecta natura causæ. Hic rationem gratius contemplatur, & pronunciat aphorismum magis vniuersalem. Omnes paruuli pueri (quos infantulos vocamus) moriuntur ex morbo hoc, si fluxus contingat multus, & humidus.

Sed dubitandum, de qua ætate loquatur? *Dub.* Resp. Loqui Hippoc. à primo ortu, usque dum dentes iam extra apparuerint; hos enim pueros paruulos vocat. Nam pueri absolute etiam qui duodecimum, & quatuordecimum annum attingunt, solent nuncupari, sed de his latius in opuscul. de ætatibus diximus cap. 2. Sed in præsentī textu loquitur de paruulis, igitur de infantibus; nam dicit quod moriuntur, quia exiles admodum habent venas incapaces ad tantam copiam pituitæ suscipiendam. Quæ doctrina propriè habet locum in nuper natis, usque dum ablaçentur; postquam enim deferentes lac, solidioribus vtuntur alimentis, iam certum, est venas esse latiores, & capaciores, perferreque posse fluxum pituitæ, sine certo periculo mortis, quamuis nulla sit in ista ætate certitudo, sed magis, & minus variare pos-

possunt prælagium, quia variatur causa, & dispositio patientis.

2. Dub.

Secundo debitas, quare dixit fluxus humidus, & non frigidus.

Resp.

Dico, quod in ista ætate ita humida, semper dicitur pituita à prædominio humida, & ideo fluit; quia adhuc durat in illa non solum calor proprius, sed calor maternus, quo liquida existit, ut facilius diffloat. Sed notandum, quod propter fluxilem humiditatem ingreditur venulas angustas, sed cum calor, qui liquat, sit in ista ætate, ita facile per poros exhalabilis, & præterea sit calor humidus, parum actiuus, sit, ut ipsa pituita facillimo negotio crassescat, & reducat ad maiorem frigiditatem, atque ex consequenti vasa repleat, spiritum extinguat, & mortem inducat. Quæ duo textus insinuat; nam primo vocat fluxum humidum, & secundo vocat crassum, & frigidum; nam in puerulis nuper natis, ut plurimum fluit pituita præ humiditate nimia; & etiam non posset vasa occludere, & spiritum destruere, neque posset infrigidare, & incrassare sanguinem, nisi post primam liquationem reduceretur ad nativam frigiditatem, & ad maiorem crassitiem, absente calore materno.

TEXT. XLV.

SI Vero modica existens pituita in utrasque venas defluxu fecerit, aut in alterius partis, superviuunt, nota ex morbo impressa relictæ, aut enim os conuellitur, aut oculus, aut ceruix, aut manus, ubicunque sane vena pituita repleta superata fuerit, & gracilis reddita. Hanc itaque venam necesse est debiliorem esse, &

hanc corporis partem defectuosior. Verum ad longius tempus per unque prodest. Non enim amplius morbo apprehenditur, si semel notam impressam susceperit.

Dixit causam mortis, nunc docet causam, ob quam à tanto malo liberantur. Primam terminationem dicit fieri, quando modica copia pituitæ in utraque partes sinistram, & dextram, & per illarum venas dispergitur; diuisa enim & sanguini permixta vires amittit: Nam si in vnum locum principem cumularetur, magnum induceret periculum; tamen quia longe à cavitatibus cerebri, & longe à corde, & pulmone per venas aliarum partium discurrit; tales ægroti superviuunt, & liberantur. At vero (& est secunda terminatio) si humor simul, aut maior illius copia in vna particulam defluerit, talis certè particula manet sigillata ab illa morbi impressione; atque adeo solet per totam vitam læsa, & malè affecta permanere. Ut enim ex Apoplexia videmus aliquos evadere Paralyticos, aut Emplecticos, aut in aliqua parte determinata morbosos: ita ex Epileptico apparatu (dicit nunc Hippocrates) contingit causam firmari in aliquo membro particulari, & os tortum remanere, aut oculus, aut ceruix, aut manus. Tandem ubi abscessus firmatur, ibi defectus, ibi debilitas; quia ibi defectus spiritus ob copiam pituitæ, ibi defectus commodi alimenti, & gracilescunt venæ illius partis: quamvis contingat aliquando intumescere: imo & videmus eos, qui oris spasmio manens correpti, semper habere labium crassius, & salivofum; non quia melius nutriatur; venulæ enim, quæ alimentum optimum debent continere, gracilescunt ob dictam causam, & ita illa pars tumet ob copiam excrementi, & gracilescit ob inopiam alimenti.

Comment.

In vltima parte textus loquitur de securitate recidiuæ. Inquit. Non enim amplius morbo apprehenditur, si semel notam impressam susceperit. Ager nō amplius in hunc morbum incidet, si aliqua pars susceperit causæ morbificæ notam, siue sigillationem. Est enim quædam laudabilis humoris trāspōitio de parte nobili in partē ignobilem, quæ dicitur Metastasis. Ista vero sententia vera, & vniuersalis est, si nullus error accadat in rebus non naturalibus, perfectoque regimine vtatur æger, & si puerulus est, si nutritrix perfectissimè se gerat, aut vt talis eligatur, quæ nequaquam causam morbi augeat. Et ratio est, quia cum natura inuenerit particulam debilem, in quam molestantem detruat humorem, ibi vt in emundatoriū continuò transmittet, principibus liberatis: & hoc est quod dicit, verum ad longius tempus prodest.

Equidem verba huius textus (licet alia plura sint sparsa per lib. Hipp.) maxime nobis commendant inurendorū puero-rū vsum, & fontanellas in plurimis morbis: nā ars edocta à natura, debilitat aliquam partem, vt ad eam decumbat humor, & natura propensa in illam liquatos humores effundit; ad longiusque tempus prodesse solent, vt verbis Hipp. vtamur, neque amplius morbo apprehenduntur.

TEXT. XLVI.

QUapropter necessario etiam reliquæ venæ affliguntur, ac partim simul gracilescunt, vt aerem quidem suscipiant; pituitæ autem defluxus non amplius similiter illabatur: debiliora tamē similiter membra esse; verissimile est venis afflictis.

Comment. **Q**Uamuis æger liberetur à principali morbo, decubitu acto, & Metastasi

in aliquam partem; tamen iudicat nunc Hipp. non remanere reliquas venas ita immunes, & liberas, quin aliquid nō patiantur: cum enim supponat, id morbi genus fieri in pituitosis, nō videtur vna sola particula sufficiens ad recipiendam totam, & continuam pituitæ sarcinam, vt reliquum corpus omnino sine aliqua læsione permaneat: læsio autem hæc solet esse debilitas mēbrorum; hoc ita supposito, textus talis est. Quapropter necessario reliquæ venæ affliguntur: nam quamuis spiritus transitum, & ventilationem habeat, & quamuis pituita non fluat, sicut tempore morbi; est tamen rationi consonum, vt membra non ita firma sint, & simpliciter sana, sicut essent nulla omnino existente abundantia pituitæ; nam mēbra debilia, aut firma sunt, prout venæ, & arteriæ in ipsa deferunt magis, minusve alimenti pituitosi, & ideo vocat venas gracilescētes, quæ viuīdo, & copioso sanguine non abundant. Itaque iam non suffocationes, non interceptiones, non priuationes sensus euenient, vt solebant, sed debilia remanere membra necesse est, ob causas dictas.

TEXT. XLVII.

QUibuscumque autem imperfectis, & valde modica pituita defluxerit, & ea in dextras partes, hi citra notæ impressionem superuiuant, verum periculum est, ne morbus connutriatur, ac simul augeat, si non his, quæ cōmoda sunt, curentur.

ALIAM speciem terminationis huius *Comment.* Sacri morbi proponit, quando scilicet non per decubitum, aut læsionem alicuius particulæ; sed quando parua ad modū quantitas pituitæ fluxerit in dextras partes. Aggreditur pauca quantitas pituitæ

pituita cerebrum, tamen detruditur in partes dextras, ubi tenuatur, & resoluitur, sunt quippe partes calidiores alijs omnibus, & consequenter liberatur æger. Sed suspicio est ne, si non perfecte gubernetur, noua causa paulatim aggregetur (hoc dicit *connutriatur*) & morbus auctus, & scilicet appareat. Paulatim quidē congeritur causa, & coaceruatim apparet, ut ipse Hipp. dicebat, quæ duo contingunt, & ex derelicta intemperie, & prauo usu rerum non naturalium.

TEXT. XLVIII.

Peris quidem igitur sic fit hic morbus, aut quam proximè huic modo. Seniores vero non occidit, si accedat, neq; distorquet. Nā & venæ sunt causæ, & sanguine calido refertæ; quapropter neque superare potest pituitam, neque perfrigerare sanguinem, ut cōgelet ipsum; sed ipsa superatur, ac sanguini citò amiscetur; atque sic venæ aerem suscipiunt, & sapientia contingit, signaque prædicta minus inuadunt propter fortitudinem.

Comment.

Modestia magna Hipp. nam postquā longo discursu modum generationis huius morbi in pueris explicuit; dicit fieri sic, aut aliquo modo proximo huic, relinquens posteritati vigilandi occasionem: nam si aliqua magna difficultas circa prædicta se obtulerit; sufficit ut qui primus hanc veritatem fuit contemplatus (& ante illum nullus) aut illam attigerit, aut proximè ad illam deuenierit. Secundò exhibet rationem, ob quam si adultos iste morbus occupat, non statim occidat. Et certè vidi quamplurimos hoc

morbo per totū vitæ discursum laborare. Ratio est nostri textus sumpta ex parte loci, & ex temperie: ex parte loci, quia vasa omnia, & ventriculi, qui à pituita occupari possunt, habēt maiorem amplitudinem, & non adest periculum suffocationis, neque faciliè obstruuntur, & obturantur, sicut in puerulis, qui angustiores habent meatus. Ex temperie, quia adulti sicciore sunt, & calidiores quoad effectum: intensiū enim sunt sicciore, quā pueri, & quoad effectum, & efficaciam sunt calidiores, & consequenter pituita superatur à sanguine calido, & illi admiscetur ad bonū corporis; & quāto fortior sit temperies, minus apparent signa periculi ex tali morbo; venæ, atque arteriæ, & nerui debitum spiritum libere suscipiunt: vnde facultatum omnium optima operatio [quæ sapientia dicitur ab Hipp.] resultat.

TEXT. XLIX.

AT vero antiquissimis, si hic morbus accedat, propterea ipsos occidit, aut leuiter sideratos facit, quia a ipsis venæ euacuatae sunt, & sanguis modicus est, ac tenuis, & aquosus. Si igitur multum defluerit, & hie mis tempus fuerit, occidit. Suffocat enim respirationem, & sanguinem congelat, si in utrāq; partē defluxus fiat. Si vero in alterā tantum, leuiter sideratum facit. Non enim potest sanguis pituitā superare, cū tenuis sit, frigidusq; ac modicus; sed ipse superatus cōgelatur, ut impotentes fiant illæ partes, iuxta quas sanguis fuerit corruptus. Ad dextras autē ma-

gis

gis defluit, quàm ad sinistras, quia vnae sunt caniores, & plures, quàm in sinistris. Ab hepate enim tendunt, & liene.

Comment.

Nunc ætatem senectutis contemplantur, in qua accidere potest morbus iste; antiquissimos, siue valde senes appellat eos, qui viridem senectutem transierunt, & mediam, aut vltimam agentibus morbus iste lethalis est, quia extendari sunt, ob defectum humidi radicalis, & sanguis paucus, & ob ætatiuam frigiditatem hepatis frigidus, & aqueus existit. Habet præterea copiam pituitosi excrementi: si autem multa copia huius humoris ad meatus confluerit, & tempus fuerit hiemale, statim occidit: nam & ratione ætatis, & ratione temporis, siue constitutionis hiemalis magna copia pituitæ cumulat, & præter easdem causas vires maxime debilitatae sunt. Tales siquidem senes maxime patiuntur hoc tempore. Nam licet aliquis posset dicere hieme esse partes internas calidiores, tamen valde senes ideo periclitantur, quia calidum quod retrocedit, paucum admodum est, & pituita, quæ increfcit multa nimis: unde cum ratione frigoris externæ retrocedat, necessum est, maius esse dampnum, quod cõsurgit ex affluxu pituitæ ad interiora, & nulla utilitas ex recurfu calidi influentis; quia potius obtunditur, & suffocatur, & ob id Hippoc. mentionem fecit hiemis, vt certissimum faceret mortis prælagium. Igitur quatuor considerauit; primo, debilitatem virtutis; secundo, pituitæ copiam, & paucitatem sanguinis aquosi, & frigidi; & tertio, aerem frigidum, & humidum; quarto, locum obstructum, & oppressum. Et dicens, vtrasque partes, idest sinistram, & dextram, significat omnes ventres cerebri, & vasa vtriusque partis obladi; ex quibus mors necessario debet sequi.

Præterea secundo docet, quid accidat, quando non tanta est copia fluentis pi-

uitæ, neque in omnes fluunt partes: dicit fieri leuiter sideratos, idest leui Epilepsia, aut leuissima Apoplexia, aut leui aliquarum partium Paralyfi affectos, in quas humor incumbit.

Vltimo affici magis partes dexteras, quàm sinistras, asserit. Quæ propositio verissima est in casu nostri textus; licet enim communiter loquendo dexterae partes sinistris fortiores sint, & possint ad sinistras, vt imbeciliores transmittere: tamen hic considerat caput pituitosum, vt partem præcipuè huic morbo subiectam, & pituitæ propertuarium. Rursus pituita grauis humor cum sit, & in sinibus sit crassus, melius mittitur à capite in venas ampliores, & per illas melius descendit (quales sunt in dextro latere existentes.) Hoc experientia etiam docet, fluxu aliquid rei facilius sumere viam per ampliores meatus, quàm per angustiores; sit autem frequentius in valde senibus ista transmissio, quia quatuor debiliores sunt facultates, tantum sequitur natura propulsionem humoris currentis, & capaciores vias. Si enim in antiquo robore peristeret cerebrum, non ad dexteras, sed ad sinistras, & inter sinistras ad debiliores particulas onus deponeret.

TEXT. L.

Defluit autem, & eliquatur præteris maxime quibus sanè caput fuerit percalefactum, siue a sole, siue ab igne, siue etiã de repente inhorruerit cerebrum, etiam tunc pituita secernitur. Eliquatur etenim per calorem, & cerebri diffusionem; segregatur autem a frigore, & concretionem; & sic defluit. Et quibusdam quidem defluxionis causa hæc est.

Di.

Comment. **D**Ixerat in antecedentibus causas humores, & intemperies huius morbi (à principio generationis) tam coniunctas, quam antecedentes, quæ intra corpus existunt, & ob id vocantur ab Auicenna corporales. Nunc ad externas, & prochatarticas devenit, & in omnibus rationem ætatis contempletur, ut nil remaneat intantum, ad probandum ab illis causis fieri hunc morbum, à quibus omnes alij.

Textus sola indiget paraphrasi, inquit: Fluxus pituitæ excitatur à causa externa calefaciente, ut à Sole, ab igne; liquant enim, & fundunt. Secundò fluit à causa frigida repente horrorem efficiente; tunc enim separatur pituita, & fluit. Modus, quo fluit, talis est; segregatur à frigore, & cōcretionem, & liquatur à calore. Quid hoc

Dub. est? Quomodo dicit segregatur à frigore? Frigus enim omnia indifferenter cōgregat homogenea, & ethereogenea: quare ergo dicit segregatur à frigore, liquatur à calore?

Resp. Dico, quod frigiditas concretiva (de qua loquitur) ab ambiente frigido facta compressione partium, carnosarum externarum cerebri exprimit humorem ad interiora; & expressio hæc est motus localis, & segregatio pituitæ à locis, in quibus erat quies. Itaque concretio congregat quasdam partes, & exprimit alias. Istas ergo partes pituitæ liquat, & fundit calor, seu calidum, quod antiparistasi increfcit etiā. Et hoc est, quod dicit: liquatur à calore, segregatur à frigore. Nam proponit primò solam causam calefacientem, & statim ponit cerebrum à duabus causis horrescere; à frigore scilicet comprimente partes viuentes, & exprimente humores, & à calore liquante. Sensus vero horrores in istis causis sequitur, quando portiuncula aliqua per partes delabitur sentiētes; non enim omnes ad interiora cerebri. Et cū loquatur de causis externis, à quibus afficiuntur corpora; hæc videtur textualis explicatio: sed præcipue in pueris, qui tenerimi cum sint, & expressionem, & liquationem facillimè patiuntur. At qui quando dicit cerebri diffusionem, non intel-

ligas cerebralem substantiam diffundi, & liquari. Non tale contingit, sed liquata pituita, etiam cerebrum calefcit, & laxatur; & ita viam præstat penetrationi pituitæ: aliter enim non posset malū prædictum in penitioribus partibus ipsius causari.

Ex dictis constat duas causas proposuisse Hipp. huius defluxus, calorem, & frigus, ut explicui. Neutiquam horrore, ut putat Prosperus Martianus: nam motus horrores non est alia causa distincta, sed effectus destillationis iam excitatæ à calore, aut frigore. *Notatur Prosperus Martianus.*

TEXT. LI.

Alijs vero etiam ubi derepente post Aquilonares ventos, Auster flare cœperit, compactum, ac debile cerebrum derepente soluit, ac laxat, ut pituita redundet, & sic defluxum facit.

Quod dixerat de congelatione, & perfrigeratione, & calefactione, exemplificat in alijs aeris mutationibus. Aquilonis venti sunt maximè frigidi, reddunt cerebrum compactum, & pituitam immobilem; si tamen [ut multoties fit] repente surgat Auster, qui ventus calidus est; sine dubio fluxiones excitat, nam laxat cerebrum, & pituitam liquat, & soluit. *Comment.*

TEXT. LH.

Defluit insuper, & ex ignoto timore, siquidem timuerint, aut aliquo vociferante, aut interplorandum spiritum citò revocare nō potuerint; id quod pueris frequenter contingere solet.

Quic.

Quidquid sane horum ipsorum acciderit, statim horret corpus, & aeger mutus factus spiritum non trahit, sed spiritus quiescit, & cerebrum compingitur, & sanguis consistit, & sic secernitur, ac defluit pituita. Et pueris quidem hæ ipsæ causæ sunt, ut ab initio à Sacro morbo corripiantur.

Comment.

ALIAS Causas memorat. Primo affectum animi, qui timor dicitur; si enim ignotus, aut obscurus timor acciderit, in Epilepsiam incidunt: prima pars timoris repente reuocat spiritum, & sanguinem ad interna, quæ sufficiens causa est obstructionis, & liquationis, & suffocationis spiritus; sed quem vocat ignotum, siue obscurum timorem? Certe illum, qui sine perspecta obiecti cognitione, sed cōfusa quadam perceptione contingit, qualis in pueris accidit, qui quandiu imperfecti sunt, bonum confuse appetunt, & malum confuse timent, sine distincta, & specifica obiecti cognitione. Timorē ergo hoc modo factum vocat Hippoc. ignotum seu obscurū; cuius timoris causa licet per sensus plures percipi possit, tamen generaliter prius locutus est, dicens. *Ex ignoto timore.* Potest enim in somno timor accidere: potest & viso aliquo nouo, aut terribili aspectu in vigiliis; sed quo pacto affectus animi morborum causæ existant, longa disputatio est.

Secundò per auditum causa palmi afficere valet; si aliqua vox magna, & terribilis audiatur. Quare doctrina Hippocratis instructi semper monemus nutrices, & custodes puerorum, ut neque spectra, neque repentinas, & magnas voces permittant.

Tertio potest accidere Epilepsia ex magno, & intenso ploratu, cum non possint respirare, seu reuocare respiratione: videmus pueros hoc modo plorantes suf-

focari. Omnes siquidem causæ relatæ ab Hippoc. contingunt: horror scilicet, causa calida intra detenta, mutescencia, spiritus retentio, compactio siue concretio cerebri à frigore partium exterimarū, sanguis inspissatus ob defectū spiritus: pituita etiam soluta ob dictas causas defluit ad cavitates, & complet suffocationem. Sed quare concludit textum dicens, & istæ causæ sunt, ut ab initio pueri hoc morbo corripiantur? Dico considerasse Hippoc. ætatis conditionem, & principiorum generationis tenerissimam massam, atque si prædictæ causæ adhuc adultos opprimere valent, quid dicendum, si statim ab ortu pueros aggrediantur?

*Dub.
Re p.*

TEXT. LIII.

AT Vero senibus Hyems infestissima est: cum enim ad multū ignem senex caput, & cerebrum percalfecerit, deinde in frigore versatus fuerit, atque inhorruerit, & ex frigore ad teporem accesserit, & ad ignem defecerit, idem hoc patitur, ac sic à morbo Sacro apprehenditur iuxta prædictum modum. Periculum vero multum est, ut & Vere patiantur hoc idē, si caput fuerit insolatū. Minimè autem Æstate, non enim fiunt repentine mutationes.

Senes statim post consistentiam manifeste frigesunt, & humidiores sunt ab excrementis iam augeſcentibus, ob diminutionem caloris natiui. Patientur ergo magnas molestias ab hyemali frigida scilicet, & humida constitutione: nam

Comment.

fi à

si à frigefcente temperie talia congeruntur excrementa, apertum est ab aere frigidus, & humido recedente Sole ad altum Tropicum; intendi etiam intemperiem, & generari excrementa pituitosa: ergo quantum est ex parte apparatus materialis, & ex parte qualitativæ dispositionis senes apti sunt ad morbum Comitialem tempore Hyemis. Et hæc est prima propositio huius textus.

2 *Propos.* Secunda propositio sumitur ex modo viuendi, & consuetudine: cum enim senes ita frigidis lædantur, quærunt statim focum, & semper ad ignem applicati, non solum pedes, & manus, sed faciem, & caput, & cerebrum adutunt. Dixit Hipp. cerebrum, & caput percalefaciunt, ut insinuaret, non solum percalefieri caput, quo intelligimus generaliter partes externas capitis, iuxta illud [formosum caput, sed cerebrum non habet] sed etiam cerebralem substantiam. Videbis enim senes in fornacibus super ignem respirare aerem calidissimum; tantus illis est frigoris timor. Igitur internæ, & externæ partes capitis, satis superque calefcunt. Deffessi autem, aut ipso corde iam appetente refrigerium, relinquunt focum, & ad cubiculum frigidius exeunt, aut per plateas ad negotia, tunc quidē per apertos poros facile frigidus aer horrore inducit; atque fugientes iterum ad ignem concurrunt; itaque fugientes unum dānū incidunt in horrorem, quia quod à frigore retentum erat, iam calore liquatum, sentientes partes titillat. Sed tādē in cavitates cerebri, & vasorum delapsa pituita Epilepsiam causat.

3 *Propos.* Tertia propositio aphoristica nostri textus. Periculum multum est ut Vere patiantur idem hoc, si cerebrum fuerit insolatum. Ratio istius est, quia constitutio temporis Vernalis est calida respectu Hyemis. Corpora ergo constipata à frigore extremo, quid mirum quod liquentur à calore Veris? Sed quia posset quis dicere, non esse tantum calorem Veris, ut valeat concreta fundere. Respondetur: Sufficientem esse liquationis causam: nam: si-

cut Auster liquat post Aquilonarem, ut dicebat text. 51. Ita Ver colliquat post Hyemē; & ob id Hipp. 3. Aphor. 20. Comitialem morbum Inter Vernales enumerat, ut nulla ferē sit sententia in hoc libro, quæ in alijs genuinis operibus Hipp. non reperiatur.

Præterea addit Hipp. si caput fuerit insolatum, necesse est, ut liquentur humores; & quidē tales mutationes extremas non tolerat natura sine maximo periculo, imo & mutationes paulatinas ad contraria solemus persentire; precipue qui sumus senes [ego id in me experior] quid fiet in mutationibus tam conspicuis?

Quarta propositio. Minimè autē æstare, non enim sunt repentinæ mutationes, quia mediat Ver. Si enim ab Hyeme immediate fieret transitus ad æstatem, magnum esset periculum in hoc morbo: nam copia aggregata in Hyeme liquaretur in æstate, & suffocaret: nam si est periculosa mutatio ad Ver, multo magis, si immediate fieret ad æstatem, ita extreme contrariam. At verò melius tolleramus calorem æstatis assueti iā calori veris, tanquam remissiori; & ob id dicit: Senes minus pati æstatē, quā Vere. Quæ propositio intelligenda est cæteris paribus. Si enim senex cum tanta copia pituitæ ad æstatem deueniret (quod accidere potest ratione pravi victus) sine dubio periculosa magis esset æstas, quā Ver; tamen facta collatione inter temporis mutationes, minus periculi habet æstas, quia supponit calore Veris multam portionē humoris fuisse consumptam; & assuetā naturam melius pati calorem æstiuum. Sed quid est quod dicit: Minimè sunt repentinæ mutationes? Dico, quod repentina mutatio vocatur ab Hipp. quæ fit de contrario in contrarium cum violentia repentina: talis igitur erit, si tempore Veris, aliquis exponeret caput Solaribus radijs, magnum periculum esset incidendi in morbum Sacrum; maius quā in æstate, quia hoc tempore assueti est natura calori. At verò si calori Veris, in exitu ab Hyeme

4. *Propos.*

Dub.

Resp.

Hyeme, fiat insolatio capitis maius periculum imminet.

TEXT. LIH.

Postquam vero viginti anni præterierunt, non amplius hic morbus corripit, præterquam paucos; aut nullum, nisi ex puero cōnutritus fuerit: Venæ enim plenæ sunt, & cerebrū compactum est, & acerbum, ac rigidū quare non defluit in venas: si vero defluxerit, sanguinem non superat multum; ac calidum existentem.

Comment. Docet in hoc textu nō esse hunc morbum familiarem adolescentium iam ad iuuentutem properantium; qui transferūt viginti annos, nisi (quod rarum est) apprehendat aliquem, præter quam si à principijs generationis aliquod suppetatur huius morbi fundamentum, quo abineunabilis nutriatur. Si enim tempore pueritiæ aliqua radix latitat, quæ in adolescentia florescat; non mirum quod appareat morbus, non solum in ætatis augmento, sed ex consistentia; & hoc est quod dicit, nisi ex puero cōnutritus fuerit morbus. Sed quid est connutritus morbus? Dico, connutriti morbum non esse aliud, quam conseruari eius radicē in sua causa, aut illa sit intemperies nuda, aut simul cum humore; conseruatur autem à similibus, exurgit deinde certo tempore, ut venena vocata ad tempus. Conclusio ergo talis videtur; rarissimè inuadere morbum istum post viginti annos, nisi fomes adsit à principio pueritiæ.

Dub. Videtur maximum dubium in doctrina Hippocratica: nam lib. 3. Aphor. tex. 29. ita decernit. Adolescentibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ,

morbus Comitialis, & alij, sed precipue ante disti. Quod si huic ætati familiaris est, quomodo nunc contrarium asserit?

Respondeo, aphorismū citatū explicandum, & intelligendum esse secundū doctrinā præsentis nostri textus. Vide quā genuina Hippocratis sit ista sententia, siquidem quæ in Aphor. celebrantur, nō habent veritatem, nisi ex hoc libro. Igitur ratione adolescentiæ nō aduenit Comitialis, quia contraria prorsus temperies, & medicinalis floret in hac ætate aduersum Epilepsiam, affectum quidem pituitosum: vnde dicebat in Aphor. mutatione ætatis sanantur. Probat vero in hoc textu efficaciter non esse hunc morbum familiarem adolescentiæ: (ut statim dicam) quā sententiam Galeni amplectimur in Cōm. citato, Oribasij, & Philothei; asserimusque nō contingere morbum Sacrum adolescentibus; quia in ea ætate sit dispositio, aut apparatus ad illum, sed ratione multorum errorum in victu, quos ibi refert Galen. cuius verba audiamus. Morbi autē Comitiales, quāuis malo victu vñantur, tamen ipsis non multi accidunt, ut mihi mirari subeat, quomodo & hos Hipp. scripserit, cū in alijs non modo quod abundante in pueris dixerit, sed quod etiā ex hac causa morbus puerilis nominatur, & quod ætatis mutatione sanatur, fiunt igitur, & in quibusdam adolescentibus morbi Comitiales, qui prius non erant propter victus errorem, quem in his, quæ assumuntur, admittunt, & in his, quæ ab ipsis aguntur, operibus; & quia humi cubant, & Soli se exponunt, & imbribus, atque alijs similibus; verū hi morbi non multi sunt. Hæc Galen. explicans certè nostrum textum, & dissoluens dubium propositum.

Ultimò probat Hipp. suam conclusionem, scilicet quod ratione temperamenti ætatiui adolescentum properantium ad iuuentutem, & consistentiam nō debeat accidere morbus Comitialis. Primò, quia cerebrum, quod debet affici, taliter est dispositum, ut maxime resistat.

Resp.

Oribas.
Philothei.

En

Est enim compactum, & rigidum; sed quomodo his conditionibus resistit? Est ne lapideum, & resistit diuisioni? Neutiquam: sed his verbis explicat ætatiuam siccitatem, quam acquirit. Consumitur enim pituita excrementitia; præterea ipsa substantia cerebralis redditur magis firma consumptis aliquibus particulis crudis, quas in prima mixtione contraxit: quibus sic stantibus, non est causa materialis sufficiens ad morbum causandum; & si adesset, iam ipsa substantia cerebri taliter compacta est, ut non facile cedat, neque admittat ingressum pituitæ ad ventriculos, sed potius ad emuntoria depellat; quod non poterat facere, quando præ nimia humiditate facile admitterbat causas præter naturam; & hanc dispositionem significat, dicens, cerebrum esse compactum, & rigidum, id est, firmum, & constans, & cum ea resistantia, quæ intra limites substantiæ cerebralis, & medullaris potest cum determinata duritie seruari. Ad pensum enim siccitatis ætatiuæ inducitur constans durities.

Secundo probat ex parte humorum existentium in venis; adest enim copia sanguinis calidioris, qui non potest superari à pituita, si forsan deflexerit: ergo qui hac ætate fruuntur, non erunt obnoxij morbo Comitiali.

TEXT. LV.

IN quo vero à puero augmentum cepit, ac connutritus est, in eo per consuetudinem facit, ut in mutationibus ventorum patiatur, & ut plurimum morbo Sacro corripiatur, præcipue Australi, ac humida aeris constitutione, & liberatio difficulter contingit. Cerebrum enim humidius, quàm ex natura sit. & præpi-

tuita inuadat, ut defluxiones quidem frequentiores fiant; non autem amplius possibile sit pituitam excerni, neque cerebrum resiccare, sed perrigatur, & humidum existit.

Continuat probationem superioris Comment textus, quoad alteram partem, quod adulti corripiuntur hoc morbo, quando ab exordio fuerit morbus connutritus. Diximus nutrirî hoc malum similibus; similia autem sunt alimenta pituitosa, vita sedentaria, regio frigida, & humida; aut Australibus mutationibus exposita. His augetur causa passiva, & actiua; passiva, nam cerebrum fit humidissimum, & aptissimum ad suscipiendas fluxiones; actiua, quia pituita maxime increscit. His sic stantibus malum difficilimum fit: nam neque cerebrum potest exsiccare, quia continua pituitosa irrigatione madescit. Unde sequitur, ut mutationes temporum difficulter ferant, sed præcipue ab Australi, & humida constitutione maxime patiantur. Quæ omnia contra adolescentiæ temperiæ, ita militant, ut eam destruant, & omnino vincant. Est enim tanta vis causarum præter naturam, ut non solum hunc morbum, verum ipsam senectutem in ipso nascentis exordio valeat inducere, quam Hædicam senectutis solemus appellare. Nil ergo mirum, si pituitosus nascentis, & debilis cerebri, non emendatus contrario regimine, cum hoc morbo ad alias ætates perveniat, nisi prius moriatur.

TEXT. LVI.

Cognouerit autem hoc ipsum quis maxime ex omnibus hoc morbo correptis, & præsertim capris; hæ enim frequentissime corripiuntur; si enim caput ipsarum disse-

dissecueris, reperiēs cerebrum humidum esse, & sudore refertum, ac male olens; & in hoc nimirum cognosces, quod non Deus corpus affligit, sed morbus.

Comment. **D**ixerat pituitosum, & humidum cerebrum esse aptissimum ad Epilepsiā, probauit ex causis, & à signo; nūc probat exemplo in ouibus, & capris, quorū animalium cerebrum inuenitur humidissimum, & sudore, aut quadam aqua, seu madore refertum, & foetore præditum. Sūt autem ista animalia maxime obnoxia Epilepsiæ, sed magis capræ; ergo satis constat causam huius morbi esse pituitosum, & aquosum humorem; atque cū morbus Sacer, quo homines corripuntur, sit eiusdem naturæ, erit etiam eiusdē causæ; ergo Deus nō est auctor istius mali, neque ob id Diuinus censendus.

In explicatione huius textus illud aliquis contemplari posset; an verū sit exemplum de ouibus, & capris? Tamen cum Hipp. referat quæ vidit, & quæ doctissimi post ipsum scripserunt, & quæ nos etiam conspeximus, non remanet locus dubitationis; diximus aliquid supra tex. 8. nūc ex Arist. lib. 8. de Histor. animal. cap. 24. addendum doxi plures eruditos affirmasse ab experientia, oues eisdem morbis opprimi, quibus homo, atque ex consequenti etiam Epilepsia, quamuis lib. 3. Problem. 27. solū hominem dicat Epilepticum fieri; sed in Problem. non omnia exactam habent probationem: tamē textus noster semper nobis probandus erit, aut disputando, aut explicando. Quæ si bene perpendisset Mercurial. non dubitaret de Epilepsia caprarum lib. 4. variar. c. 9. Oues iam concedit Epilepticas, quia pronæ semper terrā olfaciunt, & humiditates trahunt (ista sit illius ratio) sed capræ, quæ eleuatū caput gestant, & febriculosæ sunt, ignorat quomodo sint Epileptica. Hoc declarat Hipp. dicens, quia cerebrum aqua fetida, & madore repletū

habēt: quod si legeret Mercurial. rationem non difficulter inueniret, nā humiditas illa sufficiens causa est, vt frequentius in Epilepsiam incidant capræ, aut obstruendo, aut irritando, & ad irritationem compressis meatibus, qui angusti sunt, vt inquit Plutarchus in Roman. Problem. Itaque ex doctrina nostri textus, & ex sententia Plutarchi. integra colligitur veritas. Quod autē adducit Mercurial. ex Clemēte Alexand. 7. Stromat. iam explicauimus tex. 8.

Locus vero Plutarchi. insignis Problem. *Plutarchi* Rom. III. sic habet. *Quid est quod Cane, & Capella Sacerdotem adeo abstinere voluerunt, vt non modo attingere, sed ne appellare quidem liceret? An quod capram quasi luxuriosam, atque olidam abhorrerent? An quod tanquam morbidam timerent? Vide. tur enim præter cetera animalia Comitiali morbo tentari, & qui gustarint, aut attingerint huius morbi aliquid inurere. Huius rei causam assignant poros angustos, quibus clausis etiam spiritus sapissimè includitur: quod arguit vocis tenuitas. Qui enim hoc morbi genere tentantur, similem Capellæ vocem edunt, &c.* Sed certe quæ statim de Cane prosequitur; admiranda, & religione plena sunt. Redeo ad Mercur., pro defensione nostri textus, non legit hunc integrum, vt debuit legere; nā subtrahit causam, ob quam Hippoc. Epilepticas capras appellat: nempe ob fetidam serositatem, quam congregant in cerebro, sicut etiam ouibus contingit, sed non ita frequenter. Rationes vero, quibus innititur iste Auctor, nullam habent efficaciam. Primò, Capræ alto capite, vt plurimum, pascuntur, nec demisso semper in terram, vt oues, & consequenter nō prauas exhalationes, & vapores hauriunt. Secundò, quia siccam habent temperiem. Tertiò, quia continuo febricitant: ergo non rectè dictum est ab Hippoc. oues corripī hoc morbo; sed præcipuè, & frequentissimè capras.

Sed fallitur Mercur. Ratio prima falsissima est, licet apparens: nam oues, & ca- *Ratio* *Resp ad rationem Mer.*

G

præ

præ non vocantur à nostro Præceptore Epilepticæ, quia demisso capite herbubulas rodunt, aut quia subodorant terram, & auriunt alius, sed quia quandam male olentem humiditatem in cerebro congerunt; in hoc conueniunt. Quod vero pascantur alto capite, aut demisso, nil aut parum facit ad morbum Sacrum. Nā plura animalia (ut sues) videbis, non quomodocumque caput submittentia, sed terram ore, & naribus subuertentia, luto, & ceno affixa, neque illum fetidum sudorem, aut madorem in cerebro congerunt, nec sunt Epileptica. Ergo ex modo sumendi alimentum, demisso, aut elevato capite tepidum argumentum adduxit Mercurial.

Mercur.

Secundū, & tertium in idem incidunt, & nil probant. Nā siccitas, & febris caprarum poros strictiores, & angustiores valent efficere (ut aiebat

Plutharc.

Pluthar.) etiam venulas, nervulos, & arteriolas capitis: quibus sic stantibus facile fetidus mador in cerebro colligitur, qui debuerat per poros, & vias alias efflari, & qualibet obstructione impeditur exitus. Est vero maior strictio pororum in capris, ergo frequentius incidunt in Epilepsiam. Colligimus autem maiorem strictionem, ex tenuiori balatu; igitur quāvis disseuerit Hipp. capita ouium, & caprarum, & in vtrisque aqueam illam humiditatem fetentem inuenerit, sed non æqualiter; nam in capris maiorem copiam, & fetidiorē reperit, & viarum angustiam. Quam nostram explicationem e longinquo attingit

Cel. Aure.

Cel. Aure. nam dormire super pellem caprinam, malum dixit, ob fetidam qualitatem cerebro inimicā, ut recte aduertit Aldrob. proprio cap. de Capris. Ex quo clare duas propositiones elicio. Prima est, capræ frequentius in Epilepsiam incidunt, ob angustiam pororum, & vaporum cerebri, & secundò, quia congerunt in cerebro serosam illam humiditatem fetore affectam: atque licet copia congesta soleat obstructione malum prædictum causare; probabile existimamus frequenter à mala illa qualitate cere-

Aldrob.

1. Propos.

brum irritante, concussione caprarum excitari, siquidem Aurelianus vir tantæ autoritatis, ob similem qualitatem notat ait esse pelles caprarum. Quid ergo erit dicendum de ista qualitate in suo fonte, & principio existente, nempe in cerebro?

Secunda propositio, ones licet humiditates in cerebro congerunt, non ita fetidæ existimandæ sunt, nec malitiosæ; nam nec dormire in earum pellibus, noticiū esse, dixit Hippoc. aut Aurelianus, & alia ex parte non strictos habent poros, sicut capræ: ergo neque ita frequenter morbo Sacro corripientur. Omnia hæc parturit tam brevis textus.

2. Propos.

TEXT. LXVII.

Sic vero se res habet etiam in homine; cum enim ætatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis est; cerebrum enim eroditur à pituita, & colliquatur. Id vero, quod colliquatur, aqua fit, & foris cerebrum ambit, & circumalluit, & propterea frequentius, ac facilius a morbo hoc corripuntur.

Explicat quo pacto, sicut in prædictis animalibus morbus iste cōnaturalis dici potest, quia à principijs generationis per totam vitam infestat, humiditate praua non repurgata, sed redundante in cerebro; ita etiam in homine cum morbus inueterascit, incurabilis est, quia cerebrum natua distemperie affectū ex coctionibus particulare recrementa pituitosa distemperata generat: à quibus rursus conseruatur, & augetur, si augeri potest distemperies habitualis, & quasi erosione consumitur,

Comment.

&

liquescit. Id vero, quod ex tali actione resultat tenue, & aquosum superhatur, & cerebrum ambit (nam neque ad istam prauam aquositatem ex toto expellendam vires suppetunt) atque irrigat. Quæ omnia necessario habitualem morbum manutinent, & conseruant, & inaccessiones frequentiores deducunt.

TEXT. LVIII.

Propterea vero diuturnus est morbus, quia id, quod influit venis tenue est, præ multitudine, & statim superatur a sanguine, & calescit.

Comment. Explicuit in textu antecedenti similitudinem causarum inter hominem affectum hoc morbo, & oues, & capras. Nunc causam peculiarem diuturnitatis adducit, & obscure satis. Primum, quia diuturnitas morborum pendendum à diuturnitate cum affluxu materiali, de quibus hic agit, pendet à crassitie, & tenacitate, ut à conditionibus, quæ causam reddunt resistentem calori naturali, imò etiam & medicamenti.

1. *Dub.* Quomodo ergo dicit, quod morbus sit diuturnus, si humor sit tenuis? Secundo dicitur difficultatem dicens præ multitudine; quid enim habet tenuitas cum multitudine? Nullam licet connexionem habent ista duo, quia ex eo, quod humor sit multus, non sequitur quod sit tenuis.

2. *Dub.* Quod ergo patet intelligenda, & declaranda est propositio? Quod influit venis tenue est præ multitudine? Tercio dubitandum; nam si id, quod fluit, statim superatur a sanguine, & calescit; ergo in bonum vertitur humor. Unde ergo sit diuturnus morbus? quod si non vertatur, sufficit, ut attenuetur humor. Si ista tria dubia, seu obiectiones ad textum explicemus lucide, remanebit mens nostri veniendi Senis.

1. Dico ad primam dubitationem, quod humor pituitosus [de quo semper loqui-

quitur in hoc libro] habet duas partes distinctas, & secundum modum, & secundum quantitatem, & secundum tempus. Explico In istis morbis diuturnis, & precipue capitis semper supponimus intemperiem, quæ congerat quantitatem humoris, quæ Hipp. vocat multitudinem pituitæ crassæ, & frigidæ, tanquam antecedentem causam, & mediatam, quia (ut recte adducitur in dubio proposito) diuturnitas in morbis materialibus à tali intemperie, & genere humoris proficiscitur, aut ab alio simili; tamen iste humor non est qui facit accessiones Epilepticas, sed quædam portio ab illo decissa, non ita crassa, sed tenuis, respectu alterius, quæ remanet; quia non ad ventriculos cerebri, & ad paruola, & exigua vascula posset penetrare crassus ille succus, quo metiri debet longa, & diuturna constitutio totius morbi: percolatur ergo pars illa tenuior, quæ liquatione extracta fuit à tota massa pituitæ, & hæc est quæ causat accessiones particulares, & hoc modo multis annis viuunt Epileptici, nisi nouus error accedat. Et ratio istius est, quia ad diuturnitatem erat necessaria talis intemperies, quæ generet pituitam multam, & crassam; sed cum hæc non possit facere accessiones, saltem illas causat ex sudatione, & liquatione tenuioris, aut mediocris partis: & hoc fuit intentum Hipp. quando dixit: tenuis præ multitudine. Sed quare non dixit præ crassitie simul cum multitudine? Respondeo, quia subintelligit sub illa particula multitudine; nam semper loquitur de pituita, quæ in frigidat, & detinet, ut supra visum est. Ista autem neutiquam valet intrare penitiora cerebri, nam si intraret, non Epilepsiam, sed Apoplexiam efficeret: ergo reliquum est, ut portio quædam attenuetur, & liquecat, ut possit penetrare, & irritare simul, & obturare, nam ut dictum est, ista portio est tenuis respectu pituitæ, à qua liquatur; & est crassior bile, atque adeo sufficiens ad obstruendum moderata obturatione, quæ pro Epilepsia requiritur: ex quibus eliciamus in Epilepsia diuturna, & habituali constitutiones vniuersales esse

Quia multa est, non potuit tenuari, nisi una particula ad accessiones.

longissimas; accessiones quippe esse breues; nam portio illa, quæ causat actualem accessiōem, cum non sit ita crassa, citò dissoluitur; antecedens verò, cum quotidie talis generetur, diuturnum morbum constituit.

Ad 2. Ad secundum patet ex dictis. Dictum est, quòd multitudo crassa, est materia, ex qua fit tenuis illa accessionalis portio: si enim accedat causa liquans, ut affectus animi, insolatio, aut refrigeratio, ut supra declarauimus text. 50. potus calidus, cibus acris, exercitium immoderatum, & alia huiusmodi, incidunt statim in accessiōem, quia pars pituitæ illius crassæ, & multæ attenuata, intranea cerebri perturbat.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd potius confirmat nostram explicationem; nam totum illud, quod liquatur, calefcit, & superatur à sanguine calido, & breuiter Epilepticus reducitur ab illa accessiōe, sed non manet liber à causa alia multa, & crassa, quā diximus conseruare statum Epilepticū.

TEXT. LIX.

Quicumque vero iam assueti sunt morbo, præcognoscunt se corripiendos, & ex hominum frequentia fugiunt; si domus ipsorum in propinquo fuerit, ad domum: sin minus in locū desolatissimum; ubi quam paucissimi ipsos lapsos sint visuri, statimque se obvelant; idque faciunt præ pudore affectionis, non præ timore, velut multi putant, Dæmonij.

Comment **D**eclarat quæ præcedant accessiones Epilepticas, ratione habita ætatis; primò in adultis, secundò in pueris. De adultis agit in

hoc textu, dicens quòd qui iam assueti sunt huic morbo, præcognoscunt accessiōem esse propinquam, & statim fugiunt prout commoditas est: alter ad domum, alius ad solitudinem, ne aliquis ipsos videat, tam turpiter agitari, & cooperiunt se indumentis suis ob pudorem, non præ timore Dæmonij, ut aliqui existimant.

Sed dubitabis quomodo præcognoscunt cito esse corripiendos? Resp. hoc contingere [ut dicit Hippoc.] in his, qui diu passi sunt hunc morbum, quos docet experiētia. Nouimus enim aliquos prius tanta tristitia affici, ut dicant, nuntium iam adesse imminētis accessiōis, alios dolore, aut grauitate capitis torqueri; alios alia diuersa accidētia subire, prout fuerit pars, à qua initium motus sumit humor, ut refert Galen. in lib. de Locis affectis adolescentem illum, qui sentiebat à crure ascendere auram quandam subtilem, & peruenire ad cerebrum, antequam caderet. Ita & alij sentiunt aliquam nouitatem in membro mandante in liene, ventriculo, hepate, utero, aut alijs partibus, & quamuis non omnes sentiant ascensum humoris, aut auræ, tamen percipiunt manifestam mutationē, & aliter se habere. Quibus signis præcognoscunt accessiōem esse vicinam; vidi multos fugere, aut ad domum, & in domo fugere ad secretū cubiculum, & statim currebāt qui aderāt, ut illos tenerēt, ne se precipitarent, aut iactarent cum periculo alicuius magni vulneris. Quæ præludia ferè semper sentiuntur, quādo morbus est per consensum ab aliqua longinqua parte, licet, ut adnotauimus in morbo per propriam affectionem, etiam animaduertunt sua signa, licet magis occulta: nam vidi aliquos tacere, & aliquantum suspendi signum futuræ, seu instantis accessiōis, alios repente sine causa externa tristiari, cum tamen essent antea læti, & isti nil sentiebat in aliqua alia parte, nisi in actionibus ipsius capitis, quod per se læsum est; igitur hoc modo præcognoscunt.

Dub. 1

Resp.

Se

Dub. 2. Secundo dubitabis, quare se cooperiunt ob pudorem, cum nihil sentiant, postquam cadunt?

Resp. quod cooperiunt se, antequam cadant, edocti ab experientia; nam postquam excitantur ab accessione, audiunt referentes, qualiter se habuerint, quomodo se iactarent, & sine vlla cognitione se proijcerent, & turpia facerent; atque cum hæc audiant sibi accidere, cooperiunt se, ut nemo illos videat.

Dub. 3. Tertiò dubitabis, quæ opinio erat illa, quam non admittit Hipp. quæ dicebat omnia ista fieri ob timorem Demonij.

Resp. Respondeo de causa Dæmoniaca esse agendum in secunda parte istarum prælectionum. Nunc dico, opinionem illam fuisse Magorum, qui dicebāt, fugere istos egrotos à Deo, vel Dæmone persequente. At vero Hipp. nunquam placuit Magorum impostura, & ob id docet fugam non esse propter Dæmones, sed ob pudorem. Possumus nos dicere, quod in istis morbis inueteratis maximè dominatur affectio tristis, & melancholica, fugiunt ergo superati ab aliqua imaginatione tristi; & quia omnia præsentia, appareāt timore plena.

T E X T. LX.

AT vero pueri primū quidem cadunt ubicumque tandem contigerit præinassuetudine. Cum autem sepius à morbo corripiantur, postquā præsenferint, confugiunt ad matres, aut alium maxime notū præ timore, aut formidine affectionis; verecundari enim pueri nondum sciunt.

Comment. Dixerat in præcedenti textu de adultis, qui cognitionem habent perfectam eorum, quæ præcedunt hunc affe-

ctum. Nunc agit de pueris, quorum aetatem diuidit in duas partes (prout ad præsens pertinet institutum) nam quidā sunt pueruli prope exortum, qui nullā habent experientiam huius mali, & alij sunt gradusculi iam cognoscentes proprios parentes, & nutrices.

Primos infantulos dicit repente corripī, ubicumque adsint, aut in brachijs nutricis, aut in lectulo, aut in cunabulis sine vlla præsentione mali futuri. Alios dicit ob assuetudinē iam habere aliqua signa cognita futuræ accessionis, & fugere ad parentes, aut nutricem, aut aliū sibi cognitum, quasi ad refugium, ut liberentur à malo: nō enim fugiunt, ut adulti propter pudorē, nam pueruli non verecundantur, quia nondum experti sunt causas verecundia.

Circa primū diximus in superioribus, infantulos recens natos ita habere cognitionem confusam, multarum rerum, ut neque patrē, aut matrem cognoscant, neque nutricem suam distinguant ab alia nutrice; ita sunt sua organa imperfecta, ut quamuis habeant omnia requisita ad esse potentiarum, non tamē habeant necessaria ad operandum; & ideo potentia puerulorum potius vocantur à Philosophis impotentia. Quid ergo mirum, quod in ista infantia prima parte nō præcognoscant futuram accessionem? Nam si adhuc non percipiunt præsentia, quomodo cognoscēt futura in signis, ad quorum cognitionē maior vis, & perfectior est necessaria.

Secundò, quia signa præcedētia accessionē, talia solent esse, & aliquando ita latent, ut ipsosmet adultos, & expertos soleant fallere, & subterfugere: ergo multo magis subterfugient infantulos.

At vero alij pueri, qui iam incipiunt obiecta magis discernere, assueti huic malo aliquid cognoscunt sine dubio; siquidem fugiunt ad quærendam medelam, aut saltem tutelam, & vmbra-culum, aduersus malum iam in foribus existens; non tendunt ad solitaria loca, non fugiunt ad antra,

sed ad parentes sibi proximos ad nutrices, ad pedagogos; quod si non adsint, accurrunt ad notiores, & proximiores. Hi pueri non fugiunt ob pudorem, ne videantur apprehensi coram multis (ut dicebatur de adultis) sed fugiunt ob timorem mali iam per sua, quasi signa incipientis.

Dub. 1. Sed dubitabis primò, quid sentiunt isti pueri, & qua potentia illud percipiunt?

Dub. 2. Secundò quæ est ratio, propter quâ ignorant verecundiam, cum non ignorent irasci, & tristiari, dolere, timere, & audere, &c.

Quomodo dignoscunt pueri venturam accessiorem.

Ref. ad 1. **A**d primum dico, quod pueri sentiunt aliquod malum præsens; non quod malum cognoscatur per propriam speciem, sed sensus tactus cognoscit aliquid quod grauat, aut aliquid quod pertinet ad latitudinem sui obiecti. Hoc enim non potest negari, si ista cognitio incipit à sensu percipiente alicuius humoris motionem alteratiuam. Rursus cum propter consuetudinem tale signum esse initium maioris mali appareat cogitatione; necessarium est ut fiat affectus timorosis, non aliter ac affectus dolorosus sequitur ad tactum, & ad apprehensionem æstimatiuam; ad quæ duo sequitur prædicta affectio: ita similiter pueri, sicut per visum recipiunt speciem timorosam, & in somnis timent à specie non sensata à externis sensibus; fit etiam ut tactiua potentia aliquid contrarium sentiat, quod sit initium materiale timoris: potest enim sentiri humorum perturbatio, & motus, & anxietas quædam, quæ nil est aliud in hoc casu, quàm inordinata diuersarum partium contrariorum sensatio, ut solet contingere in turgentia, aut incubo. Ut ergo pueri conqueruntur, & affliguntur ab alijs causis, ita etiâ à motione causæ Epilepticæ, antequam adueniat accessio: ad istâ sensationem sequitur perceptio mole-

stia, ad istam timor maioris mali; semper in timore est aliqua latitans disconuenientia, ut latius videbimus. Itaque ex malo signo præsentit timere futurum; idè contingit, quod in adultis, sed non ita perfecte, & explicite.

An pueruli verecundia afficiantur.

Ref. ad 2. **A**d secundum dubium dico, rationem, propter quam verecundiam ignorant pueri, non posse percipi, nisi intelligamus quid propriè sit verecundia. Ergo audiamus Aristot. 4. Ethic. cap. ultimo, non longe à principio, & lib. 2. Rethor. & Beatû Thomâ eius summum enarratorem. *Verecundia est quidam affectus, qui sequitur timorem de aliquo turpi; ex quo, aut neglectio, aut infamia solet consequi.* Vnde ait Diuus Thomas 2. 2. quæst. 116. art. 2. ad 3. *Quod non semper magis verecundatur homo de grauiori peccato; sed de magis turpi peccato: unde non verecundatur homo, quod alium occiderit, sed si illud occidit turpiter, & à tergo contra bonas leges humanas.* Vnde verecundia propriè sequitur ad timorè contemptus, aut alicuius infamiae, atque ut docuit Arist. in magnis Moralib. Verecundia est quidam affectus medius inter impudentiam, & stuporem in actionibus, ac colloquijs. Sed lib. de Partitione oratoria dicebat: *Verecundiam esse custodem omnium virtutum, dedecus fugientem, &c.* Quæ si rectè consideres, inuenies ad verecundiam maius iudicium requiri, quam reperiatur in paruulis pueris; ignorant enim quid sit infamia, quid sit dedecus actionum, aut turpitudine verborum. Hæc vero debent illis constare experientia, & doctrina morali; quomodo potest verecundari, qui ignorat, quid sit contemni ab hominibus, aut de honorari? Neque obiecta turpia dignoscere, quorum fugam docent leges optimæ disciplinæ, & benè morigeratæ consuetudines.

Vnde ad argumentum respondeo, quod licet

licet irascantur, aut timeant, &c. non tamen verecundantur, quia iste affectus præsupponit plures cognitiones perfectas, quibus carent pueri; respicit enim verecundia [de qua hic loquitur Hipp.] locum, tempus, personam; circa quæ omnia animus iudicat, ut vereatur de re turpi, ex qua sequitur contemptus.

Est autem alia verecundia satis diuersa, quæ oritur coram re magna, & maiestatis plena, quæ potius reuerentialis quædam confusio posset appellari. Unde quando verecundamur coram Deo Optimo Maximo: duobus modis solet nobis contingere. Primò peccata nostra inspicendo, & verecundia dolorosa afficimur, quod talia sint perpetrata coram eius oculis, quæ adhuc coram hominibus non auderemus. Secundò verecundamur, quando in eius præsentia constituitur nostrum nihil, & nostra vacuitas totius boni vacua, & omnino inanis: certe generatur quidam affectus quasi pamosus, compositus ex verecundia, confusione, reuerentia, admiratione, gratiarum actione; in qua verecundia non est timor infamiae, aut contemptus, aut turpitudinis, sed quidam animi erubescencia ex eo, quod videat se animus sine vlla virtute, qua possit esse Deo gratus. Hæc pertinent ad aliam ætatem magis perfectam, quam sit puerilis: ergo pueri (ut recte dixit Hipp.) ignorant verecundari, & secundum leges humanas, & diuinas.

S. Ambro. Neque obstat, quod Diuus Ambrosius lib. 1. de Officijs, cap. 19. dicat omnibus ætatibus esse aptam verecundiam: nam loquitur de ætatibus capacibus verecundiae: verba sunt pulchra. Verecundia cum sit omnibus ætatibus, personis, temporibus, & locis apta; tamen adolescentes, iuuenilesque annos maxime decet, ut artifex in materia commodiori melius operari solet: sic verecundia in ipso corporis decore, plus eminet: ita tamen ut ipse etiam non sit affectatus decor corporis, sed naturalis, simplex, neglectus magis, quam expetitus. Hactenus Diu. Ambros. Ex quibus constat non lo-

qui de illa ætate, quæ magis est nutritiva, quam polytica; appetit viuere, deinde appetit benè viuere.

Itaque Sanctus Ambros. excipit ætatem puerilem, & eos, qui iam crescunt, docet verecundari cum Aristot. loco *Arist.* citat. 4. Ethicor. cap. 9. Vbi ad eos docet pertinere verecundiam, qui propter illam peccare desinunt. Sed Arist. 1. Magn. Moral. cap. 27. dicebat: Verecundus est, qui nec cuncta, & omnino dicit, & agit, neque in omni, & omnino trepidat, sed agit, & loquitur, ubi, & qua, & quando expedit, &c. Videas nunc an istæ conditiones possint convenire lactantibus, aut nuper ablatatis.

De causis morbi Sacri, quæ ex mutatione ventorum, & eorum differentijs desumuntur.

TEXT. LXI.

Ceterum in mutationibus ventorum; propterea morbo Sacro corripere censeo, maxime quidam Austrinis; postea vero etiam Aquilonaribus; deinde etiam reliquis ventis: hi autem sunt qui fortissimi ex ipsis existunt, & inter se tum statione, tum viribus contrariissimi. Etenim Aquilo compingit aerem, & turbatum, ac nubilosum excernit, & pellucidum, ac illustriorem facit. Eodem modo etiam alij omnes venti ex mari, atque alijs aquis proficiscentes. Ex omnibus enim rebus, atque adeo

adeo ex ipsis hominibus humiditatem, ac tenebrositatem excernunt. Quapropter saluberrimus omnium ventorum Aquilo existit.

Comment. Accedit ad enarrandas alias causas huius morbi, ventos scilicet, dicens, quod quamuis omnes venti potētes sint admutanda nostra corpora, tamē Aquilonaris, & Australis inter omnes potentissimi, & efficacissimi existunt. Hinc

Arist.

Effectus salubres Aquilonaris venti.

Abulens.

Arist. 2. Meteor. Aquilonaris prius enumerat effectus; cū enim sit frigidissimus, & siccissimus aerem compingit, siue comprimit, & ab eo quidquid nubilosum est, & turbulentum excernit, manetque aer lucidus, & purior; atque adeo ipsa Sydera, Solem, Lunam, & Stellās splendidiores videmus isto flante vēto, medium ipsum depurante. Istam aeris puritatem, a ventis inductam, crudite, ut solet, contemplatur noster doctissimus Abulensis 7. p. in Math. cap. 25. q. 436. fol. 229. col. 2. ubi asserit. *Ad aeris conservationem, vētos maxime conferre. Primo, quia illū mouent. Secundo, quia à rebus extraneis expurgant.* Quæ sententia licet vniuersalis videatur, sed in particulari de vēto isto præcipue intelligitur, qui mouet, & purgat. Auster si mouet, nō sic purgat. Neq; solū hunc effectum aeri præstat, sed in omnibus corporibus, quæ possunt comprimi superfluam, & quasi obscuram humiditatem exprimit; atque adeo ipsos homines similiter afficit, & ob id saluberrimus ventus censendus est.

Australis.

Contrarius huic Australis, & contrarios effectus præstat: differunt isti duo venti, & distant quamplurimum, non solum statione, id est situ ortus: nam Aquilonaris sub polo Arctico eleuatur, Australis sub Antartico, sed etiam viribus, quia ille frigidus, & siccus; hic vero calidus, & humidus.

Illud autem quod dicit, *et alij venti possunt.* Sic intelligendum, ut isti primi, &

potentissimi existant ad mutationes excitandas; alij verò collaterales, qui iuxta illas partes eleuantur, mutant quidem corpora, sed non ita efficaciter. Quanto enim ventus Septentrionalis, seu Aquilonaris magis sub Vrsa eleuatur, frigidus est: ad latera vero excitatus, non tam firmam efficaciam demonstrat. Præter hos ventos omnes alios subintelligit, tã eos, qui regionales vocantur, quàm qui fortuiti. Ex isto loco colligit Arist. 2. Meteor. duos esse principales ventos, Aquilonarem, & Australem.

Arist.

Sed aduertendū est, quod licet alij plures sint ventorum differentię, non ita ad Medicos pertinent, sicut ad nautas, & nauigantes. Nam cum illi duo qualitatibus nimis excedant, ad morbos, qui in ametria consistunt, maximè considerandi.

Controuersia inter duos ventos præcipuos.

Sed iam aduertis contradictionem in *Dubium 1.* textu; nā cōclusio talis est. *Quapropter Qualis vē saluberrimus omnium ventorum Aquilonaris existit.* Contra istam cōclusionē stat, *tus salubrior.*

quia dixit: *Omniem humiditatem a corporibus per compressionem moueri* [quod etiam iterum refert post paucas lineas.] Ille verò effectus, licet in alijs corporibus possit esse bonus; tamen in viuētib; plurima mala parturire valet; distillationes, tumores, suffocationes, Apoplexias, Epilepsias, liquatis scilicet humoribus, & fluentibus ad partes, ad quas neutiquam fluere debebant. In plantis etiam ingentia nocumenta videmus; nam tabescunt à frigore (tabes enim quædam est à frigido, & sicco, sicut alia à calido.) Fructus congelantur, & emoriuntur; quia talis est ventus iste, ut non solum humiditatem superfluam exprimat, sed naturā prorsus destruat, ut possis dicere cum Scriptura *Rationes dubitandi* sacra: Ab Aquilone pandetur omne malū. Quod Hipp. confirmat lib. 3. Aphor. 5. & eodem lib. Aphor. 17. ubi enarrat mala a vento Aquilonari prouenientia, dicens:

Rationes dubitandi

Sacra Scriptura Hippoc.

dicenti: *At si Aquilonia fuerit, tussis, fauces alui dura, difficultates urinae, horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hac tempestas praeualuerit, talia in morbis expectare oportet.*

Resp. ad
dub.

Sed facile responderi potest; aliud esse loqui absolute; aliud verò facta comparatione unius venti ad alium, iuxta dispositionem corporum affectorum; nam absolute loquendo siccitates imbris sunt salubriores, ut Hipp. dixit. Atque cum Aquilo sit siccissimus, nulli dubium, quin saluberrimus sit, & in hoc sensu loquitur Hipp. in hoc textu: Cum verò in aphor. refert mala praedicta, id agit considerans corpora disposita ad fluxiones; haec enim cum humore plena sint, compressione facta a vento frigido, & sicco, in tales incidunt morbos: At vero si prudenter rebus non naturalibus utamur, potius in constitutione Aquilonari vegetiores reddimur, quia coctiones augentur, sensus viuaciores, discursus fiunt acutiore. Vnde Galen. [ex Heraclit. lib. quod animi mores corporis sequantur temperiem] dicebat spiritum siccum animam reddere sapientissimam. Praeterea si compareremus Aquilonares effectus cum Austrinis, procul dubio saluberrimus est Aquilon & ita Galen. in aphor. recte dicebat: *Si comparentur detrimenta ab Aquilonibus, his, quae ab Austro inferuntur, illa certè & pauciora, & minora existunt.* Itaque quamuis ponamus corpora disposita ad patiendū ab utroque vento; minus ab Aquilonari, quam ab Australi, sine dubio afficiuntur: ut hinc constet solutio objectionis propositae, quia omnia mala, quae tribuantur Aquiloni fieri possunt ab Austro & plura alia; siquidem quae proficiuntur ob compressionem, possunt contingere ob liquationem, imò & periculosiora, quia aer, qui liquat humores, etiam partes viuentes laxat, ut amplius recipiant: vnde maiora sunt mala, quae Aquiloni non contingunt; nam si per compressionem pellic, tamen etiam multas partes indurat, ut minus recipiant.

¶ Quod ex sacra scriptura dicebatur ad

aliom sensum intelligendū venit. Nos de morbo Sacro, & alijs affectionibus agimus, quae ab hoc aut illo vento pronascuntur.

Ad causandum morbum Sacrum, quare primum locum Austrino vento tribuit Hipp?

DVibrationem habet, prima pars textus. Propterea morbo Sacro corripitur, maxime quidem Austrinis, postea vero etiam Aquilonaribus. Ponit ordinem inter ventos ad causandum istum morbum. Austrino primam, & quasi praecipuam causam externam tribuit Aquilonari secundum locum concedit, reliquis vero suo ordine, tertium statuit. Et ut ego intelligo, collaterales insinuat, non tamen ostendimus solutionem istius dubitationis, nisi si forsan comparatiue. Nunc autem, quare ista dubitatio in ordine ad morbum Sacrum. Quare primum locum absolute tribuit vento Austrino; cum ita potentissimus sit Aquilonaris ad fluxiones excitandas; pendet autem accessio huius morbi à fluxu.

Mulea sunt, quae Preceptorem nostrum potuerunt philosophice mouere ad huc Aphorismum statuendum, tanquam legem in praedicta controuersia: nam ad plures morbos efficiendos se extendit humiditas Australis. Secundo quia morbus Sacer citius aggreditur cerebrū a praedominio humidū; ergo vetus qui hac auget humiditate, primū locū optinet. Neque sufficit dicere contra Hipp. non ita esse humidum ventum, siquidem transit per spatia maris vaporibus salis, & contactu aquae salae, posset aliquo modo medicari, & sicari. Respondemus, à Meridionali plaga, flare istum ventum mirro tepore affectum. Vnde Statius Papi-

Resp.

Stat. Pap.

An imbrifero Lybia iudauerit Austro. Et Ouidius Satio Antiquior. *Metam.* Meridies nubibus assiduus, pluuioque madescit ab Austro.

Ouid.

Quod ita verum est, ut dicat Arist. Si ge-

ciderint coturnices, & serenum, & Aquilonium tempus sit, sociantur & prosperè degunt, sed si Austrinum moleste, quia parum volant. Sed interrogas, quare parum volant? Resp. ob aeris quidem densiorem conditionem, & quia corpora ab illius humiditate grauantur; nam & ob id à Græcis Notus dicitur, de quo Virgil. lib. 1. Georg.

Virg.

Arboribus fatisc; Notus pecoribus sinister.
Præter dicta, illud ponderandum. Hunc ventum non solum humiditate excellere, sed aliquando etiam mala quadam qualitate inficere: nam cū in partibus Lybiæ quam plurima sint animalia venenosa; credibile est, ab illis in aere aliquid vaporosum posse recipi, quod sit, non solum Epilepsiæ, sed aliorum morborum seminarium. Recte igitur supradictum est, plura esse incommoda, quæ ab Austrino proficiuntur.

Dub. 2.

Sed dubitas circa textum quomodo Aquilo comprimit aerem, & expurgat à tenebroso humore?

Resp.

Respondi. ventum Aquilonarem in aere idem præstare ac flauellum; separat suo impetu quod fulliginosum est, & nouo accessu frigoris refrigerat: sicut in corde contingit, ingreditur aer, & motu locali separat fæcos; qualitate vero comprimit spiritum, ne pereat præ subtilitate, & cor ipsum temperat; itaque ventus iste hoc modo nebulas, & quidquid aliud vaporis, & fumi in aere existit, expurgat.

An excitetur ventus à mari?

3. Dub.

Tertio dubitas. Nam dicitur quod eleuetur ventus à mari, & reliquis aquis. Ratio dubitandi est, quia exhalatio quæ materia venti debet esse, oportet ut à terra eleuetur, quia sicciior, & firmitior euadet ad recipiendū impetum motus, & ad communicandū illum. Quod autem ex terra tales exhalationes erumpant, ostenditur, quia Sol melius imprimit calorem quæta existente terra. Secundo, quia cū

terra frigida sit, & sicca, his etiam qualitatibus exhalatio prædita erit, ita ut ex parte agentis, & passi, & ex parte conditionis quæ est permanentia, & quies terræ, exhalationes debite fiant. Contraria ratio apparet in mari: fluxu enim, & refluxu, aut tempestatibus aeris agitur. Præterea humida aqua existit; ergo quantumvis à Sole calefiat neuiquam ministrabit debitas exhalationes ad ventum.

Accedit quod multi in re nautica periti dicunt à terra esse omnem ventum, quamuis transeat per mare; ergo textus Hipp. adhuc maiori eget explicatione.

Tamen existimo dicendum pro Hipp. in hoc libro, & lib. de aere, aquis, & locis ventum excitari à mari, & fluminibus, & non solum à terra (quidquid alij dicant) nam quando concurrunt sufficientes causas vnius effectus, non est cur negemus ita accidere. Sed in mari, aut Australi, aut Septentrionali, aut Orientali, aut Occidentali, agente Sole potest eleuari sufficiens copia exhalationum, & alia ex parte poterunt moueri, & impellere aerem [de quo puncto non est huius loci disputare] ergo non est negandum ventos excitari à mari, & reliquis aquis.

Resp. pro Hipp.
Et lib. 2. de Diata.

Si enim in mari exhalationes eleuantur à Sole, & plures forsan quam in terra, quorsum non erit ventus à mari?

Quod plures possint eleuari materiae euaporabiles, perse constat. Quod autem sicca sint, falsedo maris declarat, & omnium aquarum stagnantium, quin & fluminum, & aquarum dulcium, quia sicut falsedo fit in pituita dulci, calore præter naturam vrente, ita exhalatio sicca ex aqua salsa, aut dulci, intensior tamen ex salsa. Quod si hoc ita est, quorsum accedente causa motus ventorum, non spirabunt, sicut venti à terra.

Sed melius ista constabunt propositis conditionibus Australis

venti.

(?)

TEXT.

TEXT. LXII.

Auster autē contraria huic operatur; primum enim incipit aerem compactum liquare, ac diffundere. Quapropter etiam non statim magnus spirat, sed primum lentus, ac lenis est, quoniam aerem statim superare non potest, qui prius densus est, & compactus, sed temporis progressu ipsum dissoluit; idem porro hoc etiam in terram operatur, & in mare, fluuiosque, ac fontes, & panteos, & quæ ex terra nascuntur, & in quibus humor inest. Est autē in omni, in alio plus, in alio minus. Omnia autem hæc ventum hūc sentiūt, & ex splendidis tenebrosa fiunt, & ex frigidis calida, & ex siccis humida. Et quæcumque in domibus vasa iuxta terram sunt, cum vino, aut alio quopiam liquore, ea omnia Austrum sentiunt, & formam in aliam speciem transmutant. Solem verò & Lunam, ac sydera multo hebetiora, quàm ex natura sunt reddit. Cū igitur etiā his, quæ adeo magna sunt, ac fortia in tantum domine-tur, & corpus sentire faciat; ut ex horum ventorum alterationibus transmutetur, necesse est ab Austro quidem solui, atque humefieri cerebrum, & venas laxio-

res reddi; ab Aquilonis vero flatibus, quod sanissimum est, in cerebro compingi, quod verò morbosissimum, ac humidissimum est excerni, & forinsecus circumvallare, atque sic defluxus in horum ventorum mutationibus succedere. Hoc modo hic morbus fit, & floret tum ab accedentibus, tum à decedentibus, & nullatenus difficilior aut cognitu, aut curatu est, quàm alij, neque etiam diuini-or alijs.

ISTE Textus cum superiori debet continuari, sed claritatis gratia separatus est; ex utroque autem fit argumentū à fortiori satis concludens hunc morbum non esse alijs diuiniorem, siquidem ab eisdem causis naturalibus, sicut alij, proficiscitur. Argumētum tale est. Ventus Aquilonaris comprimendo, & exprimendo humiditatem, omnia corpora immutat, & Auster laxando, & liquando fortissima quæque etiā immutat, & corrumpit ergo à fortiori immutabunt cerebrum humanum, & Epilepsiam efficient modo supradicto; Si enim, aer terra, lapides, & omnia corpora, quamuis fortissima sint, ab istis ventis patiuntur; ergo multo magis cerebrum aut compressione, aut laxitate, & liquatione recipiet humores in ventriculis, ut fiat affectio Epileptica: igitur generatur iste morbus, & curatur sicut alij; ergo non diuinius dicendus est magis quàm alij. Singula vero textus verba, si aliquid habent obscuritatis, perpendamus.

Comment:

Auster contraria operatur. Diximus, quod licet ventus Auster oriatur sub Antarctico polo frigidus; tamen statim per latissima spatia Lybiæ calidissimæ transiens, & per torridam Zonam calidus fit, & tandem per maria pergens humefcit; deuenit

108 Hipp. liber de morbo Sacto,

deuenit ergo ad nostram Europam calidus & humidus; ergo contrarios effectus præstabit: & sicut Aquilo omnem humiditatem ab aere, & omnem turbulentiam, & crassitiem depellebat, ita Auster turbulentum, pluuiosum, & nebulosum reddet; sydera ille spectabilia reddet at; hic obscurat, & obnubilat. Rursus. Aerem liquat, & diffundit, non intelligas liquare, ut ceram vides liquari à Sole, sed sicut Aquilo expressione ab aere expellebat vapores, relinquens partes aeris magis compactas, ita Auster suo calore, & humore aerem laxum reddit, & humiditate aliena imbuat.

Dub. textuale.

Sed dubitas: quomodo potest aer hæc patia ventis? Nam apertum est, cum Aquilonares flant, esse aerem quidem depuratum, ut dicit Hipp. Sed quomodo fieri potest, ut sit densior? Contrarium certe experimur, est enim tenuissimus, & ob id maximè penetrat ad partes internas; ergo non erat compactus, ergo neque diffunditur ab Austro.

Resp.

Respondeo re vera comprimi aerem, ut ait Hipp. ab Aquilonari, quia propulsis vaporibus, & nebulis arctius, & stritius partes aeris vniuntur, quæ mixtione alterius corporis dissidebant, & propriè loquendo hoc est compingi aerem, aut compactum effici. Melius coniungantur partes similes aeris deturbatis alienis, & dissimilibus; sed attende quòd hoc modo non fit densior, ut tu sentis, sed purior, & tenuior, & cum hoc magis compactus; nam quando tu obijcis fieri densiorem aerem, putas fieri crassiores sicut aqua, quando congelatur à frigore, sed falleris, quia aer neuiquam est congelabilis, sicut aqua ista, qua vtimur: hæc enim à frigore, & siccitate concreuit, tendens ad naturam mixti, quia fluidæ, & crassioris substantiæ cum sit, etiam admittit multas extraneas partes, quæ omnes non exeunt per concretionem, seu compressionem propter modum crassici ei ipsius aquæ, sed simul comprimuntur, & densantur. At vero aer cum leuior, & tenuior sit, & transpirabilis accedente frigore, & siccitate

Aquilonari, exprimuntur aliena: ipse vero aer remanet tenuior, & compactior, id est, suis partibus similibus magis vnitus, & ob id habet qualitates, quas hic dicit Hipp. redditur frigidior, & siccior, purior, tenuior, & penetrans.

Vnde ex his patet ad obiectionem, nam licet aer depuretur à vaporibus, & fiat tenuior; cum hac tenuitate stat, quod sit magis compactus, & vnitus; bene stat tenuitas cum strictione, & vnione partium. Quod multis in locis reperies apud Hipp. 3. Apho. 5. de Aquilone dicebat, & ventrem siccatur, & oculos mordet. & Gal. libr. de Symp. med. facul. nam de vento Circio ait purgare, & sensum acré inducere, ob tenuitatem partium. Quæ loca consulto relinquo, ne ab Hipp. textu longius discedam.

Quare Auster in principio tarde, in fine velocius concitetur?

Dub. 2. textuale.

Sed dubitas circa id, quod docet ventum Austrum in principio moueri tardius, postea vero velocius, & cum maiori impetu: Et dat rationem, quia in principio retardatur ab obiecto, siue aere denso & compacto.

Resp.

Sed pro huius difficultatis enadotatione notandum est Hipp. in his textibus comparare Austrum, & Aquilonem inter se, atque ob hanc causam philosophatur inspectis vtriusque dispositionibus, atque ita loquitur de Austro, succedente Aquilone: ipsa verba id manifestè explicant, dicit: *Australem ventum moueri leniter, & tarde quando incipit, quia detinetur vsque dum vincat aerem compactum, & densum.* Sed quare compactus, & densus? quia scilicet ventus Aquilonaris in eo statu aerem constituerat; ergo loquitur in isto loco de istis vèris sibi succedentibus, vnus sequitur post aliū. Quasi dicat, ad Probl. Arist. quare Auster in principio est lenis & in fine magnus? Respondet, quia in principio obiectum sibi aerem Aquilone densatum fundit prius, & calefaciendo rumpit,

rumpit, ut possit flare. At in fine motus erit magnus ventus, quia viribus recuperatis aere incisso velocius mouetur, ut aqua detenta à terra minus fluit, postea vero humefacta, & victa transit, & impetuose fluit.

Aristot.
Theoph. Aristot. & Theophrast. facile ex hac doctrina Hippocratica ad quaestionem respondent. Sed tantum Magistrum silencio praetereunt, & verba quoad possunt, immutant; ut sibi gloriam tribuant, antiquioribus negent. Tamen pro textus maiori luce discursum Theophrasti proponam lib. de ventis text. 8. & 9. dicit. *Ab eadem autem pendet causa quod Aquilo statim cum incipit magnus spiraret; Auster vero ubi cessat; unde & proverbium consilium dat de his, quae pertinent ad navigationem. Aquilo enim his qui ad Vrsam vergunt, statim quasi imminet, Auster vero longe abest; at vero diuturnior est eorum, qui procul sunt effluxus, ac tum magnus, cum multitudo collecta sit exhalationum; ipsi enim qui circa Aegyptum, locaque illa habitant, Auster contra incipiens magnus apparet: unde & illic proverbium contrario modo pronuntiant. Densitatis partiter ipsam causa est, nullosque fluctus edit, continuus praeterea & equalis: quilibet enim ventus semper ipsi, qui in vicino sunt, eiusmodi se habet: ipsi vero, qui remotiora loca incolunt & inaequalis, & distractus, & non continuus. Et infra. At hoc praeter rationem esse videtur, Austrum proprijs locis perpetuo serenum esse; Aquilonem vero si per Hyemem magnus spiret, proximis locis nubilum, extra vero serenum: profecto causa est, quoniam Aquilo ob magnitudinem multum aeris mouet, quem occupat, & indurat, priusquam expellat, congelata vero nubes manent ob gravitatem; extra autem, locisque remotioribus magnitudine potius, quam frigiditate viget, qua illud operatur. Caterum Auster cum pauciores materiam habeat, neque eam indurare possit, sed depellat serenitatem in vicino affert: ipsi autem, qui longius incolunt, quia magnus spirat, pluvium magis se praebet, atque desinens potius, quam incipiens, quia cum incipit pauciores, cum vero progressus fuerit, maiorem aeris copiam*

depellat, qui in hunc modum collectus, nubilus efficitur, atque densatus pluvius redditur; A minori autem aut maiori principio initium ducere non parum differt; quandoquidem si principium paruum fuerit, serenus Auster erit; si vero magnum, eo quod plus aeris compellat nubilus, & pluvius. Hec Theophrast. ad nostrum text.

Scio indigere maiori explicatione verba Theophrasti, cum tamen bene constet à nostro Hipp. accepisse sententiam, mutasseque verba: nam quod Hipp. dixit esse tardum in principio Austrum, quia non vincit aerem. Theophrast. dicit esse tardum, quia nullo modo fluctuat in primo exortu: non vero fluctuat, quia densum est medium: in Aegypto iam fortior est, quia multa copia ibi exhalationum coniungitur.

Sed dubitas, si Auster in principio est lenis, & in fine est validus; ergo Aquilo erit in principio fortis, & in fine debilis, si contrariorum eadem est ratio.

Praeterea Arist. omnium ventorum finem dixit esse debilem, & ferè non sentiri; quomodo ergo dicit nunc Hipp. Austrum esse fortiozem. Et confirmatur, nam Arist. expressè ait 26. sect. Problem. 39. finem Austri non sentiri, si ergo Auster non sentitur, quomodo dicit Hipp. esse fortem, & validum; non fieri potest, ut si validè spirat, fugiat nostrum sensum.

Insuper omnes venti sunt debiles in principio, ut eleganti exemplo fluminum, & fontium docuit Arist. 2. Meteor. 4. ut enim flumen à parvo principio oriens, accessu alterius, & alterius aquae increfcit; ita ventus in primo ortu debilis, & paucus, aggregatione exhalationum tumescit, & valide spirat; ergo non est dicendum Austrum tantummodo esse paruum in principio, & maximum in fine: hoc enim omnibus ventis videtur proprium. Hec oportet solvere ad firmandam mentem nostri Praeceptoris.

Respondeo ad primum ita contingere, quod Aquilo eleuetur sub Vrsa minor, sicut Auster sub suo polo: tamen ratio est respectiva; qui enim habitamus has Europæ

Dub. 1.

Dub. 2.

Aristot.

Dub. 3.

Aristot.

Res ad 1.

no Hipp. liber de morbo Sacro,

Europæ partes non sumus ita propinqui Polo, ut sentiamus flatum paruum nuper ortum, quia sumus in tali distantia, ut experiamur impetum fortio- rem, & non ita longinqui, ut experiamur debilem. Ita respondet Arist. ad dubitationem Problem. 38. Sect. 2. 6. Aliud enim est esse sub ipsa Vrsa, aliud esse vicinos illi. Igitur fortissimum sentimus Aquilonem: sicut Ægyptij, & illorum Prouintia fortissi- mum sentiunt Austrum.

Et in hoc seruatur eadem ratio con- trarietatis, quam petit argumentum: at vero si cætera sint paria, scilicet, quod orientur isti venti contrarij sub punctis Polaribus contrarijs, id est, sub debita di- stantia circa Polos, sine dubio erunt ibi remissi, & lenes, quia omnes exortus ven- torum in suo principio parui sunt, ut di- cebat Arist. 2. Meteor. Sed nobis erit for- tior Aquilo ob rationem distam, quia si- cut sagitta impulsæ iuxta ipsum exortum non ita ferit, sicut postea, cum aliquod mediat spatium: ita similiter iuxta Polum non erit ita fortis Aquilo, neque Auster, sed in terris vicinis erunt fortiores. Hipp. autem idem dicit in hoc textu, sci- licet, Austrum in principio esse mitem, & postea fortio- rem; non tamen loquitur de fine ultimo motus in quo omnes ven- ti flaccescunt.

Ad 2. Ad secundum respondeo verum esse om- ne ventum in fine sui motus esse debilem, ut docuit Arist. Sed aduertendū quod pro- fitetur Hipp. doctrinam; nam licet omnis ventus debilis sit in fine; tamen hæc est differentia, quod Auster in fine non senti- tur ob suam eo tempore mansuetam qua- litatem, erat enim calidus, & humidus. At vero Aquilo sentitur propè cessationem (& hæc est interpretatio loci difficilis Arist. de sensatione qua sentimus illam cessantes ventos) nam Aquilo, cum sem- per obtineat qualitates ita nobis contra- rias siccitatē, & frigus vitali calori inimi- cas, etiam circa finem motus illas senti- mus, quia melius sentimus quod contrariū est, ut vero Austrum calidū, & humidū iam de ficiente nō sentimus, quia familiariter,

& similior est. Hoc probaui in tractatu de potentia tactiva in primo tomo.

Ad 3. Ad tertium patet ex dictis, & ex Arist. 2. Meteor. idēq; docuit Hipp. in hoc textu, a quo accepit Arist. loco citato, & 2. 6. Pro- blem. omnes siquidē venti (sicut & mor- bi) in principio sunt imbellices; & in fine; in statu verò fortiores; statū ventorū dico cū tota exhalationū congeries simul mo- uetur, ut Australiū ad Ægyptum, Aquilo- narium ad nos, Declinationē, & imbecil- litatē ventorū iudico, cū distribuæ exha- lationes, & distractæ in varias partes, vim amittunt, & sedatur motus; hæc omnia communia sunt omnibus ventis, ut hic docet Præceptor noster.

Sed circa aliam partem textus dubitas, quare dixit Hipp. ab omnibus rebus Au- strum sentiri, à terra, ab aquis putealibus, ab omnibus tandē, quæ circa terram sunt, ligna, vasa, & omnia, quæ in domibus hæ- bemus, hunc aerē sentiunt: quin & Sol, & Luna. Quid hoc est? Resp. verissimā esse doctrinam, & experimēto firmatam; vide- mus quippe omnia madescere flate hoc vento adhuc lapides ligna, &c. Accedit enim ad nos humidus semper, & pluuiam parans, calidus etiam, & ob id putrefa- ciens, & tabefaciens omnia quæ tangit. Vnde Statius Sylu.

Stat. Pubesq; ro a primos moriūtur ad Austros. Et idē Syl. Maligno afflatur vineta Noto. Sed quare Auster dicatur Notus plura apud Celiū: disertissimus Philo sine du- bio legit nostrū Hipp. aut in hoc loco aut etiā 3. lib. Aphor. 1. de Vita Mosis, agēs de hoc vento. *Philo.* Arias, capitis dolorem inue- bens, grauedinem, fastidium, marorem.

Sed dubitas quare Philo vocat Austrū aridū, cum sæpius dixerim cū Hipp. esse humidū? Respondeo quod Ægyptijs est minus humidus ob siccitatē Libiæ, et autē nostrā Europā inuadit, multis ex mari, & alijs aquis cōgregatis vaporibus fit vdis, quin & magis humidus, ut supra explicui: At Philo loquebatur de tractu illo Ægyp- tiacō, unde & Arist. in Meteoris Austrum ferentem esse Lybiciis aiebat; sed nostræ Europæ inuestus est. Virg. Buc. Eclog. 2. *Virg.* Eheu

*E heu quid volui miseromibi floribus Austrū
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.*
Sigif. Gal. Sed redeo ad Philonē lib. citato, p. 481.
interp. *Moses iuente Deo virgam extendit in
aerem. Moxque Auster incubuit violentis-*

*simus per totam diem noctemque inualefcens;
malum vel per se valde noxium. Est enim ari-*
*duſ inuebens dolorem capitis, & grauedinē,
languorisque tedium, praesertim in Aegypto*
Regione ad Austrum opposita, & exposita So-
libus, vt quam primum is ventus mouetur
Aestu exurat omnia, &c. Vides quomodo
in illa Regione recipitur Auster humidus
& crasus, tamen suscipiens maiorem ca-
lorem, illa mala parturiebat. Ergo recte
Philo aridum vocat, quem iam Sol ac-
cenderat calore. Docuerat quippe
Hipp. 2. de Diæta ventos à Regionum
temperamento permutari, & à locis
per quæ tranſeunt. Sed ad praesens insti-
tutum de Austro sic ait. Nam cum per
Solis iter & Meridiem spiret, humiditas ip-
sus à Sole ebibitur, & reficcatus rareſcit;
quapropter neceſſe est, ipsum calidum ac ſiccū
huc accedere. In proximis igitur Regionibus:
neceſſe est ipsum talem vim calidam & ſic-
cam exercere, & hoc sanè in Libia facit.
Ecce locum à quo Philo deſumpſit ſuam
ſententiam.

Hipp.

Itaque omnia ſentiunt Austrum; nam
& Astra, Sol, Luna, &c. aere iſto tantis
vaporibus alterato, apparent nobis non
ita conſpicua. Quod autem dicit Hipp.
omnia formam tranſmutant iſtius venti
attaçtu; ſic certè contingit, nam aut cor-
rumpuntur, aut alterantur, ita vt vel ſub-
ſtantialem, aut accidentalem formam
permutent: adducit exemplum in vino.
Certè magnam diligentiam impendunt,
qui agunt de vinis ſeruandis, ne Auster
dolia, aut vaſa tangat, claudunt vndique
fenestras: aperiunt autem Aquilonari,
corrumpitur vinum ab Austro, perficitur
à contrario.

Sed ad quid hæc omnia Hipp? vt con-
cludat neceſſarium eſſe cerebrum maxi-
mè pati ab iſto aere, & Epilepticum ſe-
ri. Siquidem alia corpora mixta, aut ſim-
plicita, fortiſſima cum ſint, tam manife-

ſtè alterentur ab iſtis ventis Australibus;
liquatione facta, & laxatione tam hu-
morum, quàm partium; ab Aquilonari-
bus autem compreſſione deſluentibus
ſuperfluis ad ventres: ergo ſi accedenti-
bus, aut recedentibus his cauſis iſte mor-
bus (de quo agimus) aut fit, aut curatur:
neutiquam magis Diuinus eſt, quàm alij.

Digreſſiuncula haud inutilis. Lo- *cus Sacrae Scripturae expli-* *catur: Hipp. 2.* *de Diæta.*

A Ntequā ab iſto textu diſcedā, quæ di-
cta ſūt aliquātulū agitāda, & explicā-
da. Diximus Austrālē ventū & Aquilona-
rem, diuerſis rationibus eſſe cauſas mor-
bi Sacri, & frigidū & ſiccū Aquilona-
rem ab Hipp. ſtatui, Austrālem humidū
& calidū: illum à Septentrione flare;
hunc à Meridie contrarijs partibus mun-
di. Sunt verò aliqua loca quæ explicatio-
nem petunt. Locus ille difficilis ex *Pl. 77.*
verſ. 30. Abſtulit de cælo Austrum, & in *Pſal. 77.*
virtute ſua induxit Africum. Videtur lo-
qui Sacer textus, quaſi de duobus ventis
contrarijs: abſtulit vnum & poſuit alium
cum tamen Auster & Africus, Meridio-
nales ſint.

Secundò Hipp. lib. 2. de Diæta omnes
ventos docet eſſe frigidos & humidos.
Quæ doctrina omnino videtur contraria
huic quæ enodatur in hoc lib. Verba ex 2.
de Diæta hæc ſunt. Porro de ventis quam
naturā, ac facultatē ſinguli habent, hoc modo
cognoſcere oportet. Naturam quidem habēt
omnes venti humectandi ac frigeſcendi, tum
animalium corpora, tum naſcentia ex terra,
ob hanc cauſam. Neceſſe eſt omnes ventos
ſpirare à niue, à glacie, & gelu vehementi, &
fluminibus, & ſtagnis, terra perhumecta ac
perfrigerata. Et fortiores quidem ventos
à maioribus & fortioribus; debiliores vero à
minoribus, & debilioribus. Quemadmodum
enim animalibus ſpiritus ineſt. Sic etiam
alijs omnibus, alijs quidem minor, alijs vero
iuxta magnitudinem. Naturam quidem
igitur

igitur habent humectandi & frigefaciendi omnes venti. Verum propter situm Regionum ac locorum per qua venti ad singulas Regiones accedunt, diuersi inter se fiunt, frigidiores, calidiores, humidiores, sicciores, morbosiores, salubriores; singulorum autē causā sic cognoscere oportet. Boreas siue Aquilo frigidus spirat, ac humidus, quia progreditur à talibus Regionibus, &c. Similiter philosophatur de Austro. In qua sententia illud indiget explicatione; quomodo Hipp. omnes ventos dicat humidos ex propria natura? Contra Arist. 2. Meteor. cap. 4. contra se ipsum in hoc lib. & 3. Aphorif. & Gal. in comment. contra Auicem. 2. 1. do. 2. cap. 8.

Circa versum Dauidicum varij sunt modi dicendi; sed non possum intelligere quod dicit Abulensis ad lib. Numer. cap. 11. quæst. 76. apud Antiquos Africū vocatum fuisse Aquilonarem. Forſan ille ut Doctif. & lectionis varietate illustris sic inuenit. Nos ut pusilli ingenij, putamus Africum, collateralem esse Meridiei, & aliquantulū accedere ad latus Orientale respectu Poli Australis; atque adeo nil habet cum Aquilonari, nec re, nec nomine. Igitur Theodoret. Euthymius, illud verbum, *transtulit*, non intelligunt, quasi dicat, abstulit, aut amouit, seu cessare fecit; sed excitauit & flare iussit, ut sit sensus, transtulit de celesti thesauro & emisit in terram, ut exponit S. August. ut simul cū Africo adducerent coturnices ad Isrealitas in deserto. Nō igitur loquitur Psal. de istis duobus ventis tanquā de contrarijs, sed quia ista explicatio aliquibus duriuscula apparet. Clarissimā interpretationē accipe ex D. Hieronymo transfert sic. *Abstulit Eurum de cælo, & induxit in fortitudine sua Africum*. Quasi dicat, abstulit, siue impediuit Eurum, ne flaret, ab Oriente, & præcepit ut vehemens Africus excitaretur. Eurus quantū habet de præcipuo vento Orientali, tantū in suo cursu, potest impedire Australes, inter quos Africum; nam ut oriens Sol, & per totum suum iter, in latera Meridionalia & Aquilonaria dispergit vapo-

res & exhalationes, quasi viam sternens lucidissimo splendori; sic etiam & ventos vtriusq; Poli reprimat Eurus. Abstulit igitur Deus Op. M. Eurū, & induxit Africum; contrarij quippe sunt & se impediunt. Quo miraculo (ut suspicor) ordinem seruauit Autor naturæ, nam licet posset, etiam ventis contrarijs [quin & sine vilo] famem satiare peregrinantium imperabit tamen vni, ut impelleret coturnices ad castra Hebræorū, & abstulit impediencia.

Hipp. cum Arist. multū conciliat; vide *Ad 2. Gal. 2. Simpl. cap. 20. Ætium libr. 1. ser. Hipp. 3. cap. 163. Propter istas sententias, & Aristot. alias quas continet lib. 2. de Diætā ex Gal. estimatur alienus, & quia cum de cibis de- Ætius. beret agere, hæc miscet. Est ergo noster liber de morbo Diuino norma & regula ut illæ sententiæ moderentur in 2. de Diæt. Quod autem dicit circa Polos esse frigora, niues, & magnas congelationes, non solum ratio dicat; sed illorum experientia, qui vtramque Regionē peragrarunt. Quo supposito sententiam 2. de Diæt. (licet videatur contraria) sic expono. Considerat Hipp. primum ortum ventorum, & progressum. In illo primo ortu sub Polis frigidi & humidi exiliunt, ubi summa absentia Solis, magnū gelu, & niuiū concursus adest; nam licet istæ Meteorologicæ impressiones, primò occurſu non fluxiles appareant, sed stipatæ sunt tamen proximè humidæ, & paratam maiorem optinent humiditatē: quia nix, non ammisit humorem, quem facile soluit. Ergo Hipp. ventum ab his partibus eleuatū merito vocauit humidum, & frigidum: At vero in progressu, ut docet in hoc lib. (& citato de Diætā) variant venti penes loca, & Regiones per quas transeunt, Auster fit calidus, & humidus ut supra demonstrauit; Boreas, aut Aquilo ad nostram Europam flat frigidus, & siccus, per montes altissimos, rupes, loca cribrosa, deponens humorem: ille per solitarias Libiæ arenas, ubi nec animalia potum inueniunt, discurrit areſcens, & humiditatem corporum trahens ut dicebat*

Abul.

Theod.
Euthym.

S. Aug.

D. Hiero.

cebat Hipp. sicque calidus, & humori primæ generationis addit nouum suum ab ipsis corporibus, quoad possit, usque dum, per ampliora stagna, & Mediterranea humiditatem prædominantem Europæ ciuitatibus importet. Ergo cõponi possunt lites sine Hipp. reprehensione, quando ipse se explicat.

TEXT. LXIII.

Porro expedit homines nosse, quod ex nulla alia nobis parte voluptates contingunt, & lætitia, & risus, & lusus, quæ ex cerebro. Itēq; merores, & anxietates, tristitiaq; ac eiulatus, & querelæ. Et hoc sapimus maxime, ac intelligimus, & videmus, & audimus, & cognoscimus turpia, & honesta, mala, & bona, iucunda, & iniucunda, partim consuetudine discernentes, partim utilitate percipientes. Eodē voluptates, & iniucunditates pro opportunitate dignoscimus, & non eadem nobis placent. Eodem & insanimus, & deliramus, & terrores, & timores nobis accedunt, partim nocturni, partim interdiu; & insomnia, & errores intempestiui, & curæ inanes, & ut non noscamus adstantes, & desuetudo, & inexperiētia. Atq; hæc omnia perpetimur à cerebro, cū sanū nō fuerit, sed aut calidius, quā ex natura fiat, aut frigidius, aut humidius, aut siccius, aut aliud quid perpetiatur præter naturam, & consuetudinem.

Textus iste non potest recte intelligi, nisi attentè legas, quæ diximus in nostra Hipp. philos. text. 59. vbi Hipp. omnia, quæ hic in cerebro fieri dicit, docet in corde celebrari; tamē ex ultimo consone semper locutū fuisse verissimis Philosophiæ principijs, atq; (vt sæpius in meis scriptis dixi) reliquos Philosophos à fontibus Hippocraticis, quidquid boni edocuerunt, ebibisse.

Comments

De sede affectuum animi. Expli- catus Hipp.

1. Claritatis ergo, & breuitatis gratia oppono nostro textui: quod lib. 1. de Dieta dixit, loquens de corde: *In hoc anima, mens, prudentia, augmentū, motus, imminutio, permutatio, somnus, vigilia, &c.* Locus iste omnino est contrarius huic, quem in presentia declaramus. **2.** Deinde lib. de Carnibus dicebat: *Calidum immortale esse, & cuncta intelligere, & videre, & audire, & scire omnia, tum presentia, tum futura.* **3.** Et lib. de flatibus nil nisi sanguinē ad sapientiam conferre aiebat; ergo aut noster textus purius est, aut aliter explicandus, ne contrarius sibi inueniatur Hipp. **4.** Præterea cum enumeret animi affectus, siue passionēs appetitus, & appetitiones omnes fiāt in corde, nō apparet, quo pacto fiāt in cerebro: nā tristitia meror voluptas, &c. ad appetitū pertinent. **5.** Dubitas satis ad rē, cū Hipp. intendat ostendere morbum Comitialē non esse diuinū, quid opus est vt homines sciant cerebrū esse non solū sapientiæ domiciliū, sed omnium affectuum sedē. **6.** Curæ inanes potius pertinent ad mores, & ad deprauatā institutionē. Quare inter morbos cerebri, aut inter affectus omnes enumerātor. **7.** Dubitas. Quare Hipp. omnia, quæ refert in hoc textu dicat omnia ab intēperie cerebri, calida, frigida, humida, aut sicca: cū ad alias morborū differentias subsequi possim, etiā & ad deprauatā cõpositionē, aut solutā unitatē. Ostēditur. Quia ad vulnē acapitis sequitur mētis alienatio, & alia quæ hic enumerantur: ad prauā cõpositionē etiā sequitur insaniā, qui strictos habent cerebri ventriculos.

(ut contingit his, qui maximè oblongū habent caput) sine dubio mente aberrāt, & stolidi sunt; de quo puncto vidēdus est noster labor in Hipp. philo. fol. 87. 8. Timores interdiu, quem affectum cerebri sequuntur? & timores nocturni quem alium? 9. Sed interrogas; quomodo inter symptomata cerebri affecti enumerat desuetudinem, & imperitiā, siue inexperience? quem modum insanīe sequuntur ista duo? Hec si explicuero; textus luce clarior euadet.

Ad i. Igitur ad i. dico; Quod Hipp. primus inter philosophos diuisit partem cognoscentem, & imperantem a parte exequentem, & suis affectibus finem prosequente; quam doctrinam postea Arist. explicuit, dilatauit; & omnes eius interpretes, & vltimò D. Thom. demonstrauit. Nos [qui inter tales viros locum non habemus, & doctrina, & scribendi genere ita sumus infirmi]

1. to. opus de facul. Idem docuimus agentes de appetitu diximus appetitum sensitium residere in corde, in animalibus perfectis, quā doctrinam suppono; igitur quādo Hipp. dixit lib. 1. de Dieta: In hoc permutatio, & prudentia, &c. loquitur de exequente membro quod per affectus irascibiles, & concupiscibiles, qui appetitum sensitium sequuntur, animal ad motum incitat; in hoc autem textu loquitur de cerebro; tanquā de membro in quo celebratur cognitio, imperium & electio faciendorum; proponit cerebrum per suam cogitatiuam obiectum vindictae tanquam bonum; insurgitque statim cor suis motibus; & per pulsum actum suum irae manifestissime ostendit. Itaque omnis permutatio cordis, quae per affectus nobis innotescit, sequitur ad mutationes, & actus appetitus; hic autem numquam elicit actum nisi cerebrum per cognitionem proposuerit aliquid assequendum, aut fugiendum. Aduerte quid dicā; nō loquor de pulsu ut pulsus est; hic enim sequitur aliam virtutem vitalem, quā Medici pulsificam vocant; sed quando dico quod appetitus cordis immutat cor, & immutationem istam cognoscimus per pulsum, intelligo de causis permutatibus,

non de generantibus pulsum; sunt quidem maximè diuersae. Itaque multa ex his, quae sunt in cerebro (licet non omnia) mutant cor; haec ergo fuit Praeceptoris contemplatio in his duobus textibus, unde non contrarij, sed vniiformes censendi. Confirmat meam cogitationem ipse Hipp. infra tex. 73. dicens: *Neg. ego sanè noui quā vim habeāt praecordia, ut sapiāt. & intelligāt praefer quā si homo ex improviso, nimo gaudio perfundatur, aut tristitia afficiatur, tunc sanè exiliunt, & anxietatē exhibent.*

Quae proposuit, seruiant nobis pro exemplo. Ritus est actus secundus musculorum faciei, & praecordiorum sequutus ad rem cognitā cū iucunditate, nouitate, & aliqua admiratione. Proponit cerebrum aliquid ridiculū, motu risus excitatur alię partes, tristitia, & voluptas sunt actus appetitus, sed nullus erit talis, nisi cerebrum proposuerit obiectum disconueniens, aut conueniens; idem de timore, & alijs. Sed est notandum tam esse unitam istam consecutionem cerebri cognoscentis, & cordis exequentis, ut mutent nomina multoties: ita ut quae sunt in cerebro dicantur fieri in corde; quando scilicet tales sunt cogitationes, ut iam proximè cor trahant in consensum; & ita explico sacra illa verba Euangelij, *Cogitationes ascendunt in cordibus vestris, & estis tristes.* Equidem cogitatio in cerebro fit, sed ascendit ad cor per affectum tristitiae; quod enim ascendit, aliunde venit. Venit ergo a cerebro, & ascendit in appetitum existentem in corde, & fit tristitia, & ob id cogitationes re vera dicimus oriri a corde; quia exeunt illarum affectus, & effectus ab illo; unde Prima veritas illis sacris verbis, Marc. 7. & Matth. 15. id manifestat dicens: *De corde enim exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, &c.* Non enim dixit cogitationes exeunt a corde; sed cogitationes malae; sic iam denominatae a malo, in quod excitauerunt appetitum prosequentem malitiam, ita ut cogitatio fiat in cerebro; mala quidem in actu primo; in corde verò cōsumet actū secundum;

De Ritu.

& de Diuino in morbis!

115

dum, qui est motio ad executionē. Ista docuit Hipp. in his duobus textibus apparēter contrarijs, sed verissimē cōformibus.

Contra Vnde si Amatus Lusitanus istos textus *Amat. L^u* vidisset, nō ita dubius esset (cētur. 7. cura *fit. discurs* 24.) ad cōstituendum risum. Docet ergo Hipp. quod risus, sicut alij animi affectus, incipit à cerebri potētijs, & iudicijs, secūdo mouet appetitus cordis, & musculorū, & prēcordiorū, quæ cōsensu quodā quasi imperata ab appetitu, simul dilatato, & motocalido influēte mouētur, & ob id exiliunt prēcordia, vt in tex. 73. docet Hipp. vnde ad risum in actu secūdo nō est quærēda vna potentia sed plures: est enim quoddā aggregatū potentiārū, & actūū, vt etiā contingit in verecundia, aut ira, timore, &c. nam risibilitas quæ est animæ rationalis potestas. 2. æstimatiua eleuata cognoscēs, aut intellectu percipiēs ridiculū sub tali ratione. 3. cōcurrit appetitus tēdēs ad iocūdū. 4. potētiā pulsificā cordis dilatatiua scilicet, & cōpressiua, quæ spargūt calidū influens. 5. motus musculorū faciei, & thoracis, & septi trāuersi, & ita risus in hoc aggregato cōsistit, sicut pulsus in aggregato duorū motūū, & duarū quierū, sed cū hac differentia, quod risus est in cerebro, vt in cognoscēte, in corde, & in reliquis partibus, vt in exequentib⁹. Et hæc fuit mens Hipp., quā nec olfecit Amatus, quin potius non legit istū librū, quē citat: dicit, quod iste liber nō est Hipp. quia posuit risum in prēcordijs, & non legit hanc sententiā, à qua ponit risum in cerebro; si enim legeret, aliter sentiret; ergo risus est in cerebro apprehendente, in corde, vt appetente, & exequente, in reliquis, vt consequēter motis ad manifestandū internū gaudium, quod in alijs reperitur affectibus, vt dictum est.

Ad 2. Ad 2. multa dixi in Hipp. philos. nunc satis sit memorari. Instrumento tribui aliquando agentis præcipuā denominationē; calorē vitālē dicimus, quia est instrumentū animæ in ordine ad vitales actiones; cœlestē, quia à cœlo directū, &c. Ita immortalē, quia à corpore cœlesti; sempiternū, quia animæ immortalis instrumen-

tū; quia cerebrū, de quo hic agimus, illo vtitur ad omnes actiones suas, saltem dispositiue, materialiter ad cognoscentes, effectiue ad vegetales; itaque anima per cerebrum, & eius potentias exercet omnia, quæ hic dicit Hipp. calidum verò modo prædicto se habet.

Idem dico ad 3. nā quando dixit Hipp. sanguinem ad sapientiam maximē conducere, docuit Galenum asserentem mores sequi temperaturam corporis; quis studiosus, quis sapiens sine debito spiritu animalis in cerebro? & vnde iste spiritus nisi à meliore parte sanguinis, & selecto aere; ergo ad sapientiā maximē cōducit sanguis.

Ad 4. diximus, passionē esse in corde quasi in mēbro imperato, seu exequente; cognitiones perfectē in cerebro, vbi sūt potētiæ restrictæ vocatæ, quia regunt animal per cognitionem boni, & mali.

Ad 5. Resp. maximo cōsilio vsum Hipp. fuisse, nam impostores illi Magi quodlibet accidens morbi Comitalis tribuebant certo Deo: nam si legas superiores textus, videbis vanitatem asserentium, iā ad Hecatē, aut Neptunum, aut Martem esse recurrendum. Igitur docet nunc ex ipsa rei natura omnia accidentia sequi dispositiones præter naturam, sicut alij morbi; nam cū in cerebro fiant cognitiones, in illo fient deliria.

Quod verò de inani sollicitudine obijcitur, etiam dicimus deprauatam cerebri dispositionem sequi. Sed notandum quòd aliquando est cum delirio, & infania quæ pertinent ad Medici disciplinam, vīdemus enim multos, imò omnes deliros non esse sollicitos de rebus serijs, sed de inanibus, & nullius prorsus momēti, quia ignorant quid sit cogitandum, quid verò non, & de his propriē loquitur textus; tamen alij sunt, qui sani degentes tempus conterunt in vanis, & inanibus cogitationibus nullius frugis, neq; sibi, neque Reip. Hi quidem inter insanos sunt annumerandi, quibus potentia cognoscitiua deprauata est; quos eleganter increpant omnes Philosophi Morales.

Ad 7. non negamus, & à morbo in com-

H 2 pos.

positione, & à soluta vnitare vitiari actiones cerebri, sed aduertenda est profunditas Hipp. nam existimat actiones restrictas fieri à cerebro, in quantum pars similis est, & temperata, quod licet obscure insinuauit, quando dixit in Epidemijs, si humor vergat ad corpus sunt Epileptici, si vero ad animam sunt melancholici, explicante Galen. per animam temperiem, per corpus organa & compositionem, ita 3. de locis cap. 7. Hoc professi sunt postea multi Medici asserentes in qualibet parte cerebri existere istas potentias; non esset autem possibile esse in quacumque parte, nisi concurreret ut similis: atq; cum similis proprie temperamento constituatur, hinc est, ut solas intemperies enumeret Præceptor tãquã immediatas causas insanix, & suo ordine reliquorum symptomatum, & unitatis mentionem non fecit, quia subintellexit, Sed de isto puncto erit peculiaris exercitatio, in tractatu de morbo & sympt.

Ad 8. Ad 8. non video aliquid difficile, nã terrores in affectibus cerebri, de quibus hic loquitur, partim nocturni solent esse, aut quia tempore somni recurrentibus vaporibus, & nigris etiam humoribus, spiritibus, & species causæ timoris inuadunt, ut videmus in melancholicis, aut quomodo cūque grauato cerebro, aut conuerso à prano lacte, ut in puerulis. Diurni timores apprehendunt vigilantes insanos ob ea, quæ vident, & audiunt, facile enim timet, & pauescunt, quod non solum in ægrotis conspiciamus, sed in his, qui licet bene valeant in reliquis, tamen quia cerebrum debile, & cor insigni aliqua debilitate flaccescit, facile terrorem concipiunt.

Desuetudinem, & inexperienceiam numerat inter accidentia insanientium; desuetudo nil est aliud, quã amissio consuetudinis; inter alia autem, quæ habent cordati, & bene constantes mente est consuetudinis observatio quoad sua opera, qui actus ad memoriam videtur pertinere, quæ observat consueti. Amittere vero consuetudinem sine electione melioris; memoriæ, & cogitativæ læsionem indicat,

ex quo sequitur inexperienceia (experientia consuetudine firmatur, & fit;) ergo amissa consuetudine necessario sequitur inexperienceia: unde insanos videmus nulla consuetudine firmari, sed perpetua mutatione revolui.

TEXT. LXIV.

ET insanimus quidem præ humiditate. Cum enim humidius fuerit, quam pro natura: necesse est moveri; ubi verò mouetur affectio, necesse est neq; visum quiescere, neq; auditum, sed alias aliud videre, & audire, & linguam talia dicere, qualia semper ac singulis vicibus viderit, ac audierit; quãto verò tempore cerebrum quieverit, tanto etiam homo sapit.

Dixerat insanire homines præ humiditate cerebri; quod cū difficultatē aliquam habere videatur, explicare intendit in hoc textu. Equidem à bile, & à melancholia homines insanunt, & ab speciebus diuersis istorum humorum varia deliria crescunt: sed à pituita, & humiditate non ita constat, tamen reuera constans sententia Hipp. insaniam à pituita cognoscit hoc loco, & ferè eisdē verbis in epistola de insaniam, ubi late idē ostendit. Quomodo vero ab humiditate hoc cōtingat audiamus; inquit. Cerebrum humidius necesse est moveri, motum verò simul cū sua affectione nō est possibile, ut quod percepit per sensus quiescat; ergo si lingua loquitur exprimēdo conceptus, necesse est, ut simul variet, & nil ordinatū, nil conforme, nil consentaneum loquatur, quia transulat species interior nullū habens fixum terminū, & succedit alia, atque alia dissimilis sine vlla cohærentia.

Ex quo sequitur tanto tempore hominem sapientia, & integro iudicio vti, quãto fuerit cerebrum quietum. Mirabilis quidem sententia; & enarratione dignissima,

Comment.

Dub. 1. Dubitas primo. Quare cū dixerit in superiori text. ob intemperie homines insanire, terreri, dormire, vigilare, &c. Nunc dicat necesse est moueri cerebrū, quod ne utiquam dicat de intemperie biliosa, sed de sola pituitosa.

Dub. 2. Secūdo ratio efficax proponitur. Nā cerebrū in cōtinua versatur mutatione; semper dilatur, & cōprimitur; licet quædā quietes mediēt inter ipsos motus cōtrarios (sicut in pulsu.) Quare ergo dicit: quanto cerebrū quieuerit, tāto sapiēs erit homo? si quiesceret nō solum priuaretur debitis actionibus, sed moreretur, sicut cor cessans a motu.

Dub. 3. Tertiō dubitas: nā cū calor sit qualitas magis proportionata ad motum, quare Hipp. agēs de motu locali cerebri primatum tribuit humiditati, quæ inter omnes qualitates tardior, & segnior est? Discurre dō per omnes qualitates, humiditas est, quæ vltimū, aut nullū habet locū ad causandū dolorē, quia minus actiua, potius hebetat, paralyticū enim reddit mēbrū: ergo aut falsa, aut interpretanda est sententiā proposita.

Dub. 4. 4. Præterea. Quid est quod dicit mouetur affectio: affectio nō mouetur. Galen. enim lib. 1. de locis affectis ostendit passionem concernere motū, affectum vero permanentiā: ergo male Hipp. dicit: mouetur affectio. Hæc, & alia multa huius auctoris libri, qui sine magnis studijs, audit, aut legit, iudicat de illis tanquam cæcus de coloribus, & spurium appellat librum.

Ad 1. Dico ad 1. quod Hipp. in isto text. insipientiam, ab humiditate per solū motum locale cerebri factā inducit, quamuis simul accidat intemperari cerebrum. Quæ humiditas fluxilis, aquea, aut serosa, acerea, aut flatulēta, talis est, vt cerebralis substantia amittat debitā consistentiā, & firmitatē, vt spiritus species nō retineat tēpo re debito (hoc pro interpretatione tã obcuti textus pōderandū est) atq; cū reliquæ qualitates, siccitas, caliditas, frigiditas, non reddant cerebrum fluxile, aut spiritum hoc modo mobilem; hinc est quod

Hipp. soli humiditati tribuerit hunc modum causandi desipientiam, vt simul cum intemperie coniungatur motio cerebri; ita vt motio localis sit causa talis insanie quia impedit, stabilitatem specierum, sed vna & altera successione inordinate facta, turbetur iudiciū. Vnde iste modus affectionis a tali humiditate, peculiaris est.

Eandem sententiā cōfirmat scripto de infania, inquit epist. 19. *Quemadmodum in libello de morbo sacro dixi: Insanēti necesse est præ humiditate cerebri, in quo animæ sunt opera moueri. Vbi videlicet humiditas quam pro natura fuerit, eo vero commoto neque visum, neque auditum quiescere, sed alias alia, & videre, & audire, & linguam talia loqui, qualia singulis vicibus viderit, atque audierit: quandiu verò cerebrum quieuerit, tandiu etiam homo sapit.*

Quas duas sententias ita cōformes existimo intelligendas de motu (vt dixi) locali substantiæ cerebri, & spirituum, qui non sinit permanere iudicia firma eo modo, quo debent, vt possint exprimi.

Vnde ad 2. Resp. verum esse dilatari, & constringi cerebrum, tamē iste motus est maximè naturalis, & seruit alijs potētij, vt melius exerceat suas operationes proportionaliter, sicut in corde (vt diximus in tractatu de pulsibus.) Est autē iste motus ordinatus, trahēs proficua, pellens noxia, & ideo non impedit actiones rectrices, sed naturaliter disponit, vt melius fiant. At verò quando cerebrum præ nimia humiditate non quiescit, neque est obediens ordinatissimo motui vitali; fit vt maximum impedimentum consurgat in actionibus rectricibus, quæ versantur circa obiecta apprehensa. Impedimentum verò satis explicat Hipp. nam quando cerebrum suas habet quietes naturales, & motus ordinatos, recte iudicat, & sapiens est; at verò si temulento motu requietum est, omnia bona iudicia impediuntur ob continuam, & inordinatam successione specierum, & ita lingua profert cōtraria, & inordinata, & reliqui sensus externi alterantur. Hoc tamen nō potest contingere, quando ordinato, & vita

Resp.

li motu dilatationis, & cōpressionis mouetur; nam iste potius conseruat cerebrū, vt seruet species, & imagines ad benè iudicandum, vt dilatatio, & constrictio cordis potius adiuvat, vt potētia generatiua spiritus vitalis melius perficiat opus suū.

Dub. Sed dices; si motus præternaturam cerebri est causa delirij; vt quid est necessarium constituere intemperiem ab humiditate? Resp. quod Hipp. prius enumerat intemperamenta cerebri, sed explicuit modum, quo humiditas est causa delirij, humiditas enim potius hebetare, aut imminuere videtur actus internos, & somnum augere, si sola sit; videmus nāq; à sola causa sicca, & calida vigilias, & deliria exoriri, ab humiditate somnolentiā: Ac verò deliria, & iudicia praua, non apparet quomodo oriātur ab humiditate, nisi motu locali excitato inordinate in ipsa substantia cerebrali, vt innuit Hipp.

Resp. Vnde notandum est, quod nimia humiditas, qualis est aquea, aut aërea disponit cerebrum quadā fluxibilitate, ita vt quolibet motu accedente fluctuet: modo cū semper dilatetur, & comprimatur cerebrum naturali motu, necessarium est, vt fluctuet magis, & inquietum sit præternaturaliter, ab eadem dilatatione, & cōpressionē circumactum, & varijs, & inordinatis motuunculis agitatum; vt enim aqua si quiescit, aut si ordinate, & sine perturbatione mouetur, recipit meam figuram quasi in speculo; si verò irrequiete, & inordinate perturbatur, non recipit ordinate figuras; sed obscure, aut quasdam pro alijs: ita similiter, quando cerebrum aquea humiditate perfuditur, facile hinc inde, dilabitur intra easdem tunicas (etiā ab ipsa dilatatione, & cōpressionē) & ob id nullum iudicium firmum fieri potest.

Ad 3. Ad 3. dico iuxta traditam explicationē, quod calor aut siccitas, aut vtraque simul intemperies ex se possunt lædere actiones internas cerebri, sine hoc quod sequatur aliquis motus localis: imò per tales intemperies, magis durior, & cōstans solet reddi substantia medullaris, & vt sic dicā, minus apta ad motum. Delirant ergo ho-

mines à sola mala intemperie, vt videmus in mania, & melancholia, at verò ista infania, de qua loquitur Hipp. ab humiditate aquea, serosa, prædicto modo mouendo, cerebrum valet lædere; & quāuis minimum causet dolorem, tamen inter omnes qualitates primatum optinet, reddendo partes blandas fluxui paratas, parum cōstātes, & cuiuscūq; instabilitati obnoxias vt dicebamus de aqua inordinate mota.

Resp. ad 4. non esse mentem Præceptoris, quod morbus moueatur, aut consistat in motu; nequaquam; sed affectio dicitur immutatum illud in cerebro ab obiecto: hoc autem non consistit per multum tempus, sed fugit; & hoc intelligit Hipp. quando dicit, mouetur affectio, id est illud, quod afficit cerebrum, species scilicet obiectorum, & phantasmata transuolant, & tam celeriter fluunt, vt nullus fiat discursus ordinatus in cogitativa; nec bona aliqua imaginatio, nec memoratio, &c. Nunc ad formam argumenti satis sit, quod morbus non est in motu, sed in esse permanēti, & facto; morbus verò est intemperies humida cū tali modo. Ad hanc intemperie sequuntur symptomata, motio scilicet, & infania, moueri, & insanire; ista autē accideria, nullū est incōueniens, quod sint in successione, & motu, si morbus sit in esse permanēti. Sed dicit aliquis, quod genus infaniæ, seu quæ species læsionis, & quæ potētia læditur in ista infania de qua loquitur Hipp. Hanc dubitationem tex. sequenti attingam.

TEXT. LXV.

Est autē corruptio cerebri à pituita, & bile; vtriusq; cognitio sic contingit; qui enim à pituita insaniunt, quieti sunt, & non vociferantur, neq; tumultuātur. Qui vero à bile vociferatores sunt, & malefici, & non quieti, semper aliquid intemp: stium facientes. Si quidē igitur assidue insaniūt, hæc

ipsis

ipsis sunt causæ; si vero terrores, ac timores accedant à cerebri transmutatione id cōtingit, transmutatur autem dum calefcit; calefcit autem præ bile; ubi ad cerebrum impetū fecerit ex corpore pervenas hæmatitidas, hoc est sanguinarias appellatas, & timor adest, donec rursus redierit in venas, & corpus deinde quiescit.

Comment. Vnde profunditatem Hipp. locutus fuit antea de insania ab intemperie humida; nunc in prima textus parte de insania, quæ consequitur ad inflammationē cerebri biliosam, aut pituitosam; (de lethargo scilicet, & phrenitide) est autem tanta differentia inter ista duo, ut illa insania sine febre multoties contingat. qualis est ab humiditate stoliditas & dementia, & a caliditate mania, &c. quibus morbis solent vivere homines multis annis; non enim præcipiunt vitæ periodum naturalem. At vero lethargus qui apostema pituitosum dicitur Aque. & phrenitis, quæ calidū, & ferugine dicit affectū. febrem habent continuā, & assiduū delirium hæc habent; sunt multoties, & vitā finiūt, & ob id corruptiones cerebri dicuntur per excellentiā. Aliæ affectiones antea dictæ non corruptiones dicuntur, sed morbi, intemperies, deliria; differunt præterea, quia deliria (de quibus in antecedenti textu) cōtingit ut non sint continua (dico cōtingit) quia solent per intervalla quiescere & redire, at vero lethargica, & phrenitica continua sunt; & hoc explicat, cum dicit si igitur assidue insaniunt, hæc ipsis sūt causæ. Quod autem lethargus habeat communē delirium est notissimum in doctrina Galeni, habet etiā febrem, non tamē ita magnā, sicut phrenitis. Signa vero, quæ hic ponit vniuscuiusque affectionis sunt satis conspicua: sequuntur enim naturā morbi pituitosi, aut biliosi, quibus si adiungas, quæ ex pulsu, respiratione, vna, & alijs sumuntur, per-

fecta est cognitio, quæ in suis locis proprijs inuenies.

Nunc vero perpendere oportet secundā partē textus, in qua agit de affectibus terroris, & timoris, sed per consensum. Hoc pulchrum puto; explico. Per corruptiones cerebri lethargum intelligit, & phrenitidem; non quod aliæ affectiones etiā non possint tales dici, de quibus egit alijs locis lib. de morbis, & in Aphor. Clarū quippe est quod Apoplexiā, & sphacellū possumus cū Hip. dicere corruptiones cerebri; tamē in isto libro agens de morbo Sacro, in quo cōtingūt læsiones interna, & plura accidentia diuersa, nulla mentione facta sphacelismi, aut aliarū corruptionū, tangit alias corruptiones, ad quas sequitur insania; quia Magi actiones erroneas Epilepticorū (ut sæpius dixi) tribuebant Dijs. & ob id contra illorū opinionē enumerat morbos; ad quos præcipue solent tales læsiones cōsequi, secundū ab Epilepsia facilis est transitus in melancholiam, & insaniam; unde ergo constat quod in secunda parte textus agit de affectibus per consensum; Dico manifestissime id cōstare. Audi verba: *Si vero terrores, ac timores accedant à cerebri transmutatione id cōtingit; transmutatur autem dum calefcit; calefcit autem propter bilem, quæ impetū facit in cerebrū per venas, & timor adest, donec redierit in venas, & corpus deinde quiescit.* Quā aperte demonstrat fluxū, & refluxū humoris ad cerebrū, qui fit inter partes transmittentes, & recipientes; ascendit humor ad caput, terror fit, retrahitur ad venas, à quibus fluxit, cessat risor, hoc est pati per consensum; unde cū cerebrū habitualiter est affectum, ut in lethargo, & phrenitide, assidue affligitur homo; & ideo agens de illis non dicit fluxū humoris, postea recurrit ad venas, & quiescit; nam ista verba non possunt pronuntiarī propriè nisi in affectibus per consensum; nam illud, quod per se afficit, permanenter hæret. Sed dubitas. quare Hipp. cū in primā parte diceret de corruptione cerebri à pituita, & bile non etiā adfluxit timorē, & terrorem, nā etiā in illo affectu reperitur terror.

H 4

Dico

Dub. 1.

Dico quod in omni infania non adest timor; imò multi maniaci, & phrænitici, etiam & lethargici nullo timore omnia intrepide aggrediuntur, & nil reputant malum, à quo possint fugere. Hippoc. de solis melancholicis dixit in Aphor. Metus, & mæstitia, si longo tempore durent; melancholicum esse significant, & ob id in hoc loco referens morbos istos infaniæ à pituita, & bile non induxit timorem, quamvis verum sit posse complicari; tamen enumerans omnia, quæ contingunt egrotis, de quibus in hoc agit libro, adduxit timores, & terrores, quos etiam in superioribus textibus retulit; hos dicit prædicto modo fieri, & cessare; neque compleret tractatum, nisi causam istam referret. Contingunt autem Epilepticis ante accessionem, ut supra adnotavi, incipiente humore suum motum, & per noctem in somno. Vnde colligimus venturam accessionem, aut in proximo esse; & in his qui parati sunt ad insaniam, videmus ista signa adesse, quæ Galen. docet 5. de locis affect. cap. 4. ubi inter signa præcedentia phrænitidem, turbationem refert, & alia, quæ terrori, & timori simillima sunt, quorum causam dicit Hipp. esse concursum bilis ad caput; postea verò, si ad venas recurrit, quiescit homo, & cessat terror, ut euidenter colligas agere hic de his dispositionibus, quæ per consensum fiunt à venis, aut alia parte, ut statim dicam.

Dubia circa dicta.

Equidem magna difficultas exoritur circa generationem istius terroris, & timoris. Primò, non potest intelligi, quomodo fluente bile ad cerebrum, & calefacto cerebro fiat timor, aut terror; quin potius ira, & ferocitas excitanda. Secundò, quia ad timorem potius concurrat ad cor humor concitatus, in quo fit talis affectus, & ita refrigerantur externa, quia cor non expandit hunc calorem, sed calefcit interius; unde à timore multi moriuntur, quia succumbit cor tanto oneri. Tertio, quomodo humor, qui ad cerebrum confluit, iterum ad venas recurrit? Quæ virtus illum trahit? Quarto, si recurrit, &

cerebro non hæret, quomodo ex morbo per consensum fit in habitu, siue per essentiam, siquidem causa separata fuit, & homo quiescit?

Resp. ad primam partem dubij, terrorem, qui respicit causam subito ingruentem, & timorem [qui dicit passionem timentis] oriri à causa cum tali modo; si aliqua causa terrificata subito aduenit, incutit terrorem simul, & timorem; nam timor absolutè potest esse sine terrore, ut experientia patet; at verò terror non est sine timore.

Resp. ad 1.

Secundò dico, quod inter signa præcedentia phrænitidem, terrorem, & metum ponit Hipp. ex impetu bilis ad cerebrum, à quo accepit Galen. loco supra citato §. de locis, quamvis non utatur his vocibus, inquit. *Nam interdum vigilas præcedere, siue etiam somnum manifestum imaginibus turbatis, ut & clament nonnulli, & exilient, videre est.* Hæc somnia turbata, clamores, & inquietudines, vocat Hipp. terrores, & metus, quæ duo apud Græcos ferè synonyma sunt, quamvis quodammodo differant, ut dixi ex Cicerone. Excitantur ægroti, quasi terrefacti, & meticulosi ab imaginibus prauis, quæ in cerebro oberrant.

Galen.

Vnde ad dubium resp. quod à bile non fiunt isti terrores, sed ab imaginibus à bile turbatis. Turbantur autem imagines turbato spiritu, ut in his, qui vino, et si calido madent: ebrius terret, aut timet, & visiones, seu spectra dicit videre, quæ nunquam sunt, non alia ratione, nisi ob perturbationem, & depravationem spiritus, qui ut speculum obnubilatum terrificata representet. Itaque & ex parte spiritus, & ex parte imaginum est inordinatio; vinum autem est causa. Vnde hæc dispositio in cerebro disponet ad varia, prout fuerit depravatio, & modus illius, iam ad clamores, iam ad saltum, ad iram, aut alios affectus, quæ omnia solent fieri a bile ascendente in cerebrum, ut in febribus ardentibus multoties videmus: ex quibus satis patet ad dubium propositum: nam potens est humor biliosus præter naturaliter

taliter affectus, & impetu fluens ad perturbandum omnem concentum cerebri, & intemperando, & perturbando. Hipp. non enumerauit, nisi terrores, vt primas dispositiones, quæ apparent in istis ægrotis, & sub illis reliquas intellexit.

Ad 2.

Ad secundum iam dictum est, istas affectiones considerari in cerebro, tanquā in membro cognoscēte, & proponente; passionēs vero fieri in corde.

Ad 3.

Resp. ad tertium, quod in affectibus, qui sunt per cōsensum, nondum firmatis (in illis scilicet, qui sunt, quādo pars aliqua mittit, quæ mittere non debet) dicimus recurrere humorem vario modo. Primò improprie, quando non fluit, quo fluere solebat, vt in febribus fluit ad cerebrum in augmento, non tamen in declinatione. Secundo proprie recurrit ad venas, si pars recipiens expellit, quod recepit, fieri siquidem potest, vt cerebrum debile existat, quando aduenit bilis impetuosa; deinde vero aliquo tempore transacto apponens conatum, expellat ad venas, quod molestat, ad quod opus maxime adiuvat, quod multoties contingit, quando resoluitur bona portio humoris biliosi, & quod remanet, facilius pellitur. Et in hoc circulo versantur partes, vsque dum victoria omnino eluceat; interim vero in illo intervallo quiescit homo, vt inquit Hipp. Tertio proprie recurrit auxilijs medicis, retrahentibus, & reuellentibus, & delirantibus. Igitur tribus istis modis accidit, quod humor, ascendens ad cerebrum, recurrit ad venas. Vbi notandum est, non semper Hipp. arterias venas appellasse; hic manifeste distinguit, venas appellans, sanguinarias, quæ sanguinem deferunt; alijs autem in locis pulsantes venas vocat, quæ spiritum vehunt, & motu conspicuū manifestant.

Ad 4.

Resp. ad quartum. Morbus per cōsensum paulatim transit in essentialem, nisi auferatur causa; nam humor, qui recipitur in membro patiente, necessario derelinquit aliquam intemperiem, quāuis paruo tempore hæreat; atque adeo iterum atque iterum adueniens (vt in ac-

cessionibus) debiliorem reddat partem; debiliore parte redacta, maiorem copiam recipere est apta, & minorem repellere, atque ex consequenti affectio transit in habitum, seu in essentialem. Sed antequā hunc textum deseram, examinandum est, quid sentiam de insania a pituita, quam Hippoc. docet.

De insania a pituita.

Affectum istum, non solum in hoc textu, sed in alijs superioribus adnotauit Hipp. Et vt clarius procedamus in explicatione perpeniendum est, an insania a pituita fieri possit, & quæ illa species sit. Ratio dubitandi est, quia cum aperte Hipp. loquatur de delirantibus, & delirium, cōmuniter loquēdo, sit actio deprauata reſtricum potentiarum, non constat quomodo pituita, quæ frigida est, efficiat istum modum laesionis; & vt distinctius rem exaremus, obijcio primo: Deprauatio fit ab intemperie calida, non ergo a frigida. Est doctrina Gal. lib. de Morbo, & Sympt. quæ adduxit Auicenna lib. 3. fen. 1. cap. 6. de vniuersali consideratione circa operationes cerebri: vbi docet a calore præter naturam deprauari actiones cerebri, nequaquam a frigore. Quo ergo pacto insania procedit a pituita, quæ frigida est? Secundo, quia defectus memoriæ nūquā reponitur inter insanias; at pituita hoc visum in cerebro tantummodo videtur causare posse per suam intemperiem (non dico per suam quantitatem, quando obstruit; ergo a sola pituita non generatur insania; aliud enim est obliuiosus, aliud insanus. Tertio Hippoc. inducit insaniā a sola humiditate, quæ sit causa mutabilitatis cerebri; & hæc mutabilitas sit causa delirii. Rursus statim enarrat insaniā a pituita, & sua signa proponit, vel conculcat dicta, vel contraria, nā si quis sit insipiens præ humiditate, quorsum pituita quæ humida est, non erit causa? Si potest esse causa, quare illius mentionē non fecit Hippoc. Hæc certē petunt maiorem claritatem.

No.

1 Notat.

Notandum primo, quod insania nomen est generalis, non solum apud Hipp. sed etiam apud omnes Latinos, comprehendit enim omnem internarum potentiarum lesionem, phrenitidem, lethargum, melancholiam, maniam, furorem, fatuitatem, stultitiam, dementiam, stoliditatem, quicquid tandem erroris præter naturam sit in facultatibus rectoribus, vel diminutis, aboliis, aut deprauatis. Dixi lethargum, quatenus coniunctum necessario habet delirium.

2 Notat.

Secundo notandum, quod Hipp. satis aperte posuit discrimen inter insaniam ab humiditate sola, & insaniam a pituita, quod illi textus illis adaptavit. Inquit enim rex. 64. & insanimus quidem præ humiditate. Postea rex. 65. ait, Qui a pituita insaniunt quieti sunt, &c. In rex. nullam fecit mentionem pituitæ, sed solum humiditatis, quæ potest esse humus, aut alterius humoris. In 2. rex. absolute dicit, insaniam fieri a pituita, ergo manifeste distinxit inter utramque affectionem.

1 Propos.

His suppositis, sit prima propositio. A pituita frigida, & humida insanire possunt homines torpentibus internis facultatibus, ut verbo Gal. vii. lib. 2. de Causis Symp. c. 7. Stolidusque, siue fatuus erit homo, ut eodem cap. docet Gal. & generali homine vocari potest insanus, & amens, ob diminutionem, aut ablationem actionum rectorum, licet non sint depravata. Sed Hipp. in istis textibus non loquitur de illa specie insaniæ, quæ pura stoliditas, & fatuitas est, ut satis constabit ex 2. propositione. Vnde falluntur qui dicunt esse necessarium corrumpi pituitam, ut faciat insaniam quamlibet speciem.

2 Propos.

Secunda propositio. Insania illa a sola humiditate, quam rex. 64. inducit Hipp. fieri potest a quacunque humiditate fluida, non enim necessario debet fieri ab humore pituitoso. Hoc patet in ebrijs, in quibus expresse figurata est prædicta insania, mouetur enim, & agitur cerebrum ab humiditate vaporosa, inique ordinatur

loquitur, ob velocitatem successionis specierum, & obiectorum, ut diximus supra. Itaque per solam fluxibilitatem, & mobilem adorem præter naturam substantiæ cerebri, talis insania contingit: quod etiam quasi in rudimento quodam, apparet in homine mutabili, & inconstanti, variarum sententiarum successive inuolutorum.

Tertia propositio. Vera insania, quæ cum depravatione, siue delirio fit imaginantis, aut cogitantis potentia, aut utriusque simul, sine dubio fieri potest a pituita frigida, & humida, sed putrescente, & de hac loquitur Hipp. rex. 65. quando dicitur qui a pituita insaniunt. Explico: nam verus lethargus (nota quod dixi verus) habet necessario coniunctum delirium, quod sit depravatio actionis: lethargus autem sit a pituita putrescente in cerebro, somnum, & delirium inducens, ut latissime probatum est lib. 3. Auic. cap. de isto affectu, ita ut phrenitis, & lethargus conueniant in aliquibus, licet in alijs disconueniant. Insania lethargi continua est, febris continua est, sic & in phrenitide, sed febris maior, acriorque, delirium tumultuosum. Et ita videbis, lethargicos signis relatis ab Hipp. in hoc textum non vociferantur, id est non vociferantur, ut phrenitici, sed obloquuntur deliramenta, cum excitantur, & in ipso somno tacite mormurare solent, quieti sunt, quia somnus corpus tenet, & pituita, licet putrescens, non irritat, sicut bilis in phrenitide, neque exagitat ad motus, & tumultus. Igitur hæc est vera insania a pituita putrescente, quam docet Hipp. quæ non infert diminutam actionem, ut in stoliditate, aut fatuitate, sed depravatam, & assiduam, a causa fixa in cerebro, aut per consensum, non aliter, ac in phrenitide, sed remissiori modo. Sed dubitat aliquis, an insania cum depravatione actionis possit fieri a pituita sine lethargo. Quod enim sit cum lethargo, videtur explicatio ad textum voluntaria, siquidem Hipp. nullam somni mentionem facit.

Respondeo nullam esse repugnantiam, nam bene potest fieri a depravata pituita, siue

3 Propos.

Quot sint delirii species, non perinet ad hunc locum.

Et nunc videbis in lib. de Mor. & Sym.

4 ha.

pu.

putrescente; sic intemperate cerebrū, & tales insani erunt quieti, & pauca loquentur, & sine tumultu; tamen aberrantes, eruntque decolores, & torpidi, non intendentes malum sibi, aut alteri, quia pituita licet putrescat, putrescit tamen sine feruido calore, & propter vnam partem putrescentem sequitur intemperies, qua fit delirium; & propter crassitiem, lentore, & aliquam partem frigescentem, fit quies torpor, & segnitie: nec in hoc video aliquam rationem contrariam efficacem. Nam vt fit stolidus, & fatuus à pituita non putrida, frigida, & humida, ita potest fieri insanus, delirans à pituita putrescente.

Ad 1 Obiectiones facile exturbantur. Ad primam iam dictum est, delirium, quod est deprauatio actionis, non fieri a pituita frigida, & humida: hæc quippe diminutionem facit, non deprauationem; at si caleseat præter naturam, quis vetat? Quare non poterit causare intemperiem deprauantem, & non diminuentem? Relinquimus nunc quæstionem, vtrum a frigore possint deprauari actiones.

Ad 2 Ad 2. concedimus, memoriam minui a pituita frigida, & humida; tamen ab illa etiam fit fatuitas, quæ generali vocabulo potest dici insania: Ita vt obliuio fiat, si in partem posteriorem, & memoratiuam incidat humor pituitosus; fatuitas si in partem mediam cogitantem, & in vicinam imaginantem.

Ad 3 Ad 3. ex dictis potest colligi, quod in primo textu 64. enumerans intemperies quatuor cerebri, unicuique adaptauit propriam læsionem; & humiditati sine consortio alterius excedentis qualitatis tribuit continuam mobilitatem; cuius ratione quædam species insaniæ nasceretur, sicut in temulentis, aut eo modo, quo in dicto textu explicuimus. At vero in hoc tex. manifestius loquitur de insania vera, quæ sequitur intemperiem à pituita putrescente; nam deprauationem actionis clare insinuat, minus tamen turbulentam: & ita non conculcat dicta, sed distinguit, vt ex nostris propositionibus ostensum est.

TEXT. LXVI.

Angitur autem homo, & inquietudine multa iactatur intempestiue, dum cerebrum perfrigeratur, & præter consuetudinem compingitur: hoc vero à pituita perpetitur. Ab hac autem affectione, etiam obliuiosus euadit.

Dixerat supra etiam insaniam à pituita oriri posse, postea læthargum proposuit, vt doceat metastasim inter istas affectiones contingere: nam morbus Sacer, insania, læthargus, & melancholia possunt ad inuicem transmutari; vt hinc melius contra Magos concludat: Et ita in hoc textu quædam Symptomata refert affectionis pituitosæ, quæ videntur communia Epilepsiæ, & insaniæ: nam dicit, quod angitur homo, & iactatur, quando cerebrum intempestiue perfrigeratur, & comprimitur; quod quidem bene constat accidere ad repentinum affluxum pituitæ frigida obstruentis, & simul molestantis, & irritantis, ex qua accessione cum exeat ægrotus, obliuiosus, vel aliter affectus euadit. Vide quam manifestè ostendit ex morbo Sacro transitum hoc modo fieri ad insaniam, & læsionem potentialium internarum, vt constet pituitam esse vtriusque causam, prout in ventriculos incidere, aut distemperauerit.

Comment

TEXT. LXVII.

Noctu vero clamat, & vociferatur, cum de repente cerebrum percalefiat. Hoc autem perpetiuntur biliosi (pituitosi enim non percalefiunt) cum sanguis multus ad cerebrum peruenit,

uenerit, & eferbuerit: venit autem per venas prædictas.

Comment.

Iterum ascensus humoris biliosi ad caput accidentia declarat, quæ ego, quantum attinet ad hoc punctum iudico communia paraphræniticis, & maniacis; nam noctu ad interiora humores recurrunt, & ræquâ tenuissimi caput petunt subito, ibidem feruent, & ad clamores, & voces incitant, vigilias augent, & supradictos terrores inducunt. Hoc autem non contingit pituitosis in tanta intensione; magis enim quieti sunt, & licet reuocato calore per noctem, pituita caleseat: non tamè valet affectus humoris biliosi attingere. Et hoc intelligit quando dicit pituitosi non calescunt, id est, non ut biliosi.

Sed quare ita attentè dicit: Venit autem per venas? Id repetens tex. 65. Respondeo voluisse Hipp. nos attentos in his dispositionibus cognoscendis, quando accessionales sunt, & à quibus, partibus transmittentibus; multum enim ad cognitionem, & curationem confert, & ad statum morbi intelligendum. Quando per venas fluit humor, consensum partium animaduertere oportet, ut inde tota præfagij, & curationis institutio ordiatur.

TEXT. LXVIII.

Cum contigerit, ut homo videat insomnium horrendum, & in timore fuerit, vel ut etiam si vigilet, tunc magis facies ignescit, & oculi rubescunt, cum timuerit, & mens meditatur aliquid mali operari, sic etiam in somno patitur. Vbi vero expergefactus fuerit, & resipuerit, atque sanguis rursus in venas prædictas dispersus fuerit, quiescit, & propterea iudico cerebrum vim plurimam in homine habere.

Cum in superioribus multoties dixerit, quæ contingunt per noctem his ægrotantibus in somnis, quæ tanquam signa contemplatus est, tum morbi futuri, tum causæ præsentis, & cerebrum dixerit sedem omnium prædictorum accidentium: merito claudit nunc discursum conclusionem mirabili. Et propterea iudico cerebrum in homine vim plurimam habere. Inter alia admiranda opera Hipp. extat liber de insomnijs, ubi relictis diuinitus immisis, ut ipse dicit ad eos, qui de ea scientia agunt: de solum naturalibus, qui sequuntur motionem, & statum humorum differit, ut constet hanc sententiam certè Hippocraticam esse, & his, quæ alibi dixit conformem. Docet ergo prædominium humoris biliosi efferuescentis indicari ab insomnio horrendo, quando tam efficaciter representatur, ac si vigileret homo. Cognoscitur vero ex ignea facie, oculis rubetibus, etiam si timuerit, & existimandum ex insomnio inclinari hominem ad aliquid male agendum. Ponderanda verba (& rubescunt oculi, cum timuerit) portentum est apparere ruborem in timore; apparet, aut uti dicit Hipp. quando tanta est copia, aut intensio humoris biliosi, ut simul cum timoroso insomnio excitet ad furorem. Sed postquæ expergefactus fuerit, sedatur omnia, quia humor refluit ad venas, liberatur cerebrum, resipiscit homo. Ergo si in cerebro insania, Epilepsia, insomnia, & alia plurima, quæ retulit, contingunt, & inde tam varia per totum corpus elucunt accidentia, magnam vim habet in homine immutando cerebri affectio.

TEXT. LXIX.

Hoc enim est nobis eorum, quæ ab aere sunt interpretes, si sanum fuerit.

Iam in hoc textu incipit extendere sermonem satis philosophicè (sed nūquam ut existimo deferens scopum) cum enim

Comment.

enim docuerit causas morbi Sacri, & partem affectam; & tam varia, & stupenda accidentia sequantur, non solum erratibus potentijs internis, sed omnibus membris naturam operationem, & motum deferentibus; vult nunc explicare, quomodo cerebrum omnia gubernet, & eo laeso omnia abherrēt. Et si in superioribus textibus Medicē prosequutus humorum species, & motus edocuit: nunc altiori sermone, cerebri vitalem gubernationem explicare conatur.

Dixerat magnam vim habere cerebrum ad immutandum corpus per insomniam, per causas sibi præter naturam affixas. Nunc magnam vim habere dicit susceptam ab aere, quam si sanum fuerit, manifestet, & interpretes demonstraret; quia nulla pars in nostro corpore tam cito aeris mutationes persentit, & explorat, sicut cerebrum: cum enim & per nares, per os, per aures, per poros, per comisuras, per oculos aer afficiat, & notas præbeat intemperantiæ; hinc est ut fidelissimus aeris interpretes cerebrum dicatur; & hoc quidem, si sanum sit, nam quod tale est, exuperantias melius iudicat, & sentit, quod de tactu temperatissimo solemus dicere, est vero interpretes extremorum. Idem contingit cerebro sano circa aeris affectiones. Hec videtur explicatio Medica; sed altius philosophandum: nam cum profiteatur Hipp. ab aere nobis ministrari sapientiam (ut statim dicemus.) Dicit nunc cerebrum esse explanatorem, & interpretem aeris, id est prudentiæ, quæ per aerem ministratur. Quid est hoc? Explicet in sequentibus.

TEXT. LXX.

Sapientiam autem ipse exhibet aer; oculi vero, & aures, & lingua, & manus, & pedes, qualia cerebrum statuit, & cognoscit, talia subministrat. Sa-

*pientia enim toti corpori contin-
git, prout aeri participat. Ad in-
telligentiam vero internuntius
est cerebrum.*

Aliquis ethnicus existimare posset nostrum Præceptorem putasse in hoc textu humanam animam esse aerem: cum enim dicat ab aere procedere sapientiam, & omnes corporis partes ab aere gubernari: credet quidem aerem istum, quo respiramus, animum esse, aut in illo consistere. Quam absurditatem coluit Anaximenes, Milesius, ut est apud Plutarch. lib. I. de Placit. tamen, cum in nostra Hippocratica Philosophia efficaciter probauerim animæ rationalis excellentiam, & immortalitatem, a nostro Hipp. fuisse cognitam: non possumus in tam inepta opinione Anaximenes reprehendenda immorari; sed conformiter principijs diuini nostri Senis philosophando, textum ellucidare.

Primo. Certam ab vno Hipp. usque ad nostra tempora doctrinam statuamus, & quam omnes scholæ amplectuntur, spiritum quendam esse internam substantiam tenuissimam in corde, & cerebro generatam, quæ spiritus dicitur ob aeream subtilitatem; nam & aer apud Hipp. imo & in sacris literis spiritus solet vocitari. Secundo certum est, hunc spiritum non posse ad tantam, & debitam tenuitatem peruenire, nisi ab aere isto externo sufficiens copia ministraretur, ut mixtus cum aliquo alituoso vapore interno cordis, aut cerebri articulatus, subactus, & a facultate eleuatus, vitaliter directus sit ad omnes actiones exercendas vniuersale instrumentum. Atque ita istius aeris tanta est necessitas, ut ad illum continendum, nullam naturam prætermiserit diligentiam; adeo est vita cum respiratione coniuncta: nam licet per respirationem, & ventilatio, & segregatio fulliginum, & attemperatio præstentur, omnia tamen aeris ingressu perficiuntur, & sine illo nequaquam, quod cum oscitanter contem-
plaretur

Comment.

*Anaxim.
Milesius
Plutarch.*

plaretur Anaximenes, dixit, aerem esse animā, quia illo vivimus, & sine illo morimur; non videns, quod aliud est vita, aliud dispositio, seu conditio, quæ conseruat vitam, & aliud est anima, aliud vero vinculum, quo neſtitur anima corpori. Tertio certum est ex lib. Hipp. de Aere, Aquis, & Locis [qui huic nostro maxime concordat] quod qualis fuerit aer externus, qui inspiratur, talis erit spiritus qui in cerebro generatur: unde ingenia, mores, & humanæ conditiones iuxta aeris naturam, & Regionū variantur, vt qui puriori, clariori, & subtiliori aere fruuntur, ingenijs acutioribus polleant: unde illud Democrito tributū, spiritus siccus anima prudentissima.

Ex tribus principijs deducimus Hipp. conclusionem. Aer ministrat cerebro sapientiā, quia qualis aer, talis spiritus animalis; qualis animalis spiritus, tales operationes rectrices, quia istæ, licet eliciantur ab anima per potentiam vitalem, sequuntur dispositionem corporalem, vt in cerebro per spiritum aereum bene dispositū, bene, prudenter, & ordinate fiat: & ista fuit Hipp. mens, hæc statuta principia suæ doctrinæ, quam Arist. nunquā deseruit.

Sapientiā vocat in hoc loco gubernationem corporis humani secundum debitum finem, & ordinem directam, quā singulis partibus pro necessitate cerebri impertitur, vt statim dicemus. Igitur prædicto modo aer ministrat sapientiam, non aliter.

Oculi autem, aures, & lingua, &c. Prudentiā posuit in cerebro, vt in sede propria, vbi sunt (vt sic dicam) consilia gubernandi. Reliqua vero membra obediunt, & exequuntur, quæ ab Imperatore ordinata sunt. O quam distincte potentiam executiuam, & imperantem declarauit, quam probauit ex D. Thom. in Opusc. de potentijs, nā dicit Hipp. *Partes subministrant talia, qualia cerebrū statuit, & cognoscit; subministrant tanquam subditi exequentes ordinem superiorem.* Quis est iste ordo? Respondet: Est ordo, quem ce-

rebrum statuit, & cognoscit.

Dux sunt potentia Principes in cerebro, cognoscitiua, & motiua: quando dixit, *cognoscit*, intellexit cognitiuam; quando dixit, *statuit*, intellexit voluntatis imperium, quod reliquis membris mandat, & statuit legem mouendi ad formā apprehensam in bonum animalis, aut legē fugiendi malum; propriè enim voluntas statuit instructa, seu directā à cognoscente. Hæc est sapientia in cerebro, cui subministrant membra. Neque in hoc munere obediunt tantum membra cerebro ministrant; sed etiam aliquid necessarium rependunt ad operationes cerebri: per sensus externos obiectorum species ministrantur, vt cogitationes, & cognitiones internæ fiant, cum nil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu; igitur cerebrum, & membra ad inuicem sic se habent. *Sapientia toti corpori contingit, &c.* Sapientiam totius corporis ab aere fieri dicit. Vocat sapientiam membrorum, debitum exercitium proprii muneris. Sapiens dicitur oculus, si videt, vt debet, auris, si bene audit; pedes, si obediunt motui. Omnes quippe potentia cognoscentes iudicant de suis obiectis, si iudicant, vt debet, & cerebro ministrant species, optimo modo, & debito sapientes dicuntur. Motiue non iudicant, sed præfixum terminum acquirunt ad imperium gubernantis. Omnes ergo qualitercumque participant sapientiam largo hoc modo dictam; sed à quo illam participant? Respondetur, quod participant ab aere, siue spiritus: & spiritus à quo desumpsit? à cerebro. Ibi enim perfectè dearticulatus, & eleuatus est pro operationibus omnium membrorum, & à cerebro suscepit directionem quandam, quasi ab architecto, & primario artifice, vt spiritus in aure sit audituius, in tactu tactuius, in oculo visuus; & sic de alijs, quam philosophandi rationem olfecit Gentilis, quando subtiliter aiebat spiritum in cerebro, nō lucem, nō qualitatem illam innominatam suscipere, sed directionem; sicut instrumenta directionem sumunt ab artifice: quem dicendi

Nota gubernandi rationem inter nostras partes.

cendi modum late explicui, & probabilem dixi Opusc. 10. cap. 5. in Auicenna. Vnde eleganter Hipp. vocat cerebrum internuntium ad sapientiam, seu intelligentiam, quia per suum spiritum missum ad partes nuntiat illis, quæ faciendæ sunt, & suscipit ab illis responsa, scilicet per species sensatarum rerum.

T E X T. LXXI.

Cum enim homo spiritum in se ipsam attraxerit, primum quidem ad cerebrum peruenit, & sic ad reliquum corpus aer dispergitur reliquens in cerebro suum ipsius vigorem, & quicquid prudens hac sapientia præditum fuerit.

Comment.

Diximus, sermonem esse de spiritu animali, qui a cerebro generatur ex aere inspirato, & cordis vitali halitu; non quippe debes existimare solum spiritum vitalem, qui a corde procedit in arteriolas cerebri esse materiam spiritus animalis, ut communiter dicunt tyrones, sed ut illa definitione pulsus, quæ causam finalem tangens, dicit, ut spiritus animalis in cerebro generetur; nam licet vitalis sursum latus inseruiat, tamen reuera aer inspiratus per nares, immediate cerebrum peruenit, ut statim ad naturam spiritus animalis eleuetur: quod exeat continuo, & transfundatur ab arteriis vitales helitus, & simul migrent in naturam animalis spiritus, id non nego, sed affirmo cum Preceptore aerem necessarium esse continuo attractum a cerebro, & non primo in cor, sed primo in cerebrum portuare. Habet cor suos ductus, ut aere fruatur, & habet cerebrum alios, ut primo & immediate fruatur: nam antequam aer ad cor perueniat, longa illa restat via per asperam arteriam; aer vero, qui inspiratur per nares, statim tangit cere-

brum; odores id demonstrant, si inspiras, illico odorabis; si non inspiras nequaquam; ergo signum est aerem, in quo exhalatio est odorifera, statim ascendere ad organum olfactus, & in cerebrum: ergo aer primo in cerebrum (ut docet Hipp.) trahitur. Recte dixit trahitur. Ad hoc enim adiuuenit natura motum cerebri dilatantem, & comprimentem; tam enim fuit necessarius motus cerebri ad gubernationem spiritus animalis pro toto animali, sicut motus vitalis cordis pro vniuersa regione vitali, & vegetali. Sed de motu cerebri, & eius causa finali diffuse disputavi Opusc. 2. de Possib. cap. 6. omnem illam tractationem suppono ad istum textum. Igitur aer primo in cerebrum, ut in spiritum animale mutatus, totum animal percurrat per nervos, sicut vitalis per arterias. Neque ita sis tyrocinio imbutus, ut putes cerebrum sine spiritu vitali cordis posse consistere, aut sapere. Non tale proficeretur Preceptor, sed extollit præcissam necessitatem huius spiritus aerei ingrediētis, qui magnam partem habet in hac causalitate, de qua loquimur. Nunc ad alteram partem textus. Aer relinquit in cerebro totum suum vigorem, atque quicquid prudentia, ac sapientia præditum est; reliqua vero portio aeris, seu spiritus per totum animal euolat. Aurea sententia! Cerebrum nunquam valet ad prudentiam sine suo debito spiritu animali, & semper seruat necessarium reliquum spargit in corpus, relinquens sibi partem necessariam, quæ mediante disponitur organum, ut potentia rectrices operentur. Fuit dispositio ad sapientiam, postea tendit in corpus, ut sit dispositio ad alias actiones inferioris ordinis. Itaque spiritus relinquit in cerebro quicquid imaginatum, quicquid cogitatum, & prudentialiter discursum est: succeditque alter, & alter spiritus, ut neque in cerebro sapientia, neque in alijs membris deficiat operatio, sicut in ventriculis cordis semper adest aliquid ad conseruationem vite; reliquum vero per arterias spargitur. Cum igitur tam sit

Princeps

Principium
alimenti os,
nares, &c.

Princeps cerebri operatio, & tam elevata, & insuper tā primò necessaria animali, ut animal est, necessarium fuit ut in pròptu, & [ut sic dicam] ad manum afflueret aer, ne deficerent actus interni, illo deficiente: non enim solum necessarius est aer in cerebro, ut spiritus animalis generetur, sapientiæ instrumentum, ut sæpius dictum est, sed ut retineat species, quas ab externis induit obiectis;

Tertul.

*Gregorius
Nissenus*

quia ut supra dixi ex Tertuliano, aer omnium temporum est organum, omnium colorum index, omnium rerum tenuis vestis; ducit igitur ad potentias internas magnam obiectorum suppellectilem, quod eleganter docuit Gregor. Nissen. in Exam. explicans quare Moses in mundi creatione de terra differit, nulla aeris mentione facta; inquit. Quod quidem ille nō idios facit, quod nihil ad mundi constitutionem aer conducatur, aut quod seclusus sit ab elementorum potestate; sed quia fortasse natura molli, ac facile cedenti præditus res omnes, in se suscipit, easdemque præ se fert, cum neque colorem proprium, neque figuram, nec speciem habeat, sed alienis, & coloribus, & figuris informetur. Et parum post. Quare cum in conuersetur hominum vita, tumque omnis prope viuendi facultas, & sensuum actio in aere vim suam obtineat; siquidem per ipsum audimus, odoramus, & animam ducimus, quod vita munus maxime proprium, ac necessarium est: qui enim respirandi, eadem simul fecit viuendi finem: idcirco sapientissimus Moses illa ut cognatum, coniunctumque nobis elementum, in quo ab ipso statim ortu enutrimur, tacite præterijt, ad huius partis declarationem satis esse putans innatam illam, atque insitam naturam nostram cum aere coniunctionem, atque habitum. Hec Nissenus.

Sed obiter, quis non mitteret ignorantiam Danzi Caluinistæ, qui aerem in hoc spatio negat: equidem affirmare audeo, fere omnes Hæreticorum, aut plures errores ex ignorantia Philosophicæ, & Metaphysicæ procedere.

Redeo ad Hipp. Textum enim hunc, quem agitur, melius multo explicarent Nissenus, & Nazianzenus orat. 34.

Nissen.

Nazian.

Igitur ut dictum est, non solum relinquitur aer prudentiam, sed etiam suum vigorem: quis est vigor, quem aer relinquit in cerebro? Resp. suam nudam, & puram naturam aptissimam ad actiones cerebri, ut dicebat Nissenus, & ob id nō per multos anfractus transit, conditionem omnino mutat, quod clarissimis verbis declarat textus sequens.

TEXT. LXXII.

Il enim in corpus primum perueniret, & posterius in cerebrum, relictum in carnibus, & venis dignotione, ac iudicio, ad cerebrum calidus iam existens, perueniret, & non sincerus, ac purus, sed ammixto humore à carnibus, & sanguine, ut nō amplius exacte sincerus esset. Quapropter dico cerebrum intelligentiæ, ac prudentiæ internuntium, atque interpretem esse.

EXhibet rationem, ob quam fuit conueniens, ut aer purus cerebrum statim perflaret, antequam per alias corporis partes transiret, nam si prius per earum, & venas, sine dubio ab illis alteraretur multis modis, & mutaret sinceram, & puram naturam; calefceret enim, & cum humoribus corporis misceretur. Unde cum ad cerebrum perueniret, nullas rerum species deferret, & consequenter exueret principia dignotionis, & prudentiæ, qualia sunt rerum sensibilibus obiecta; nec cerebrum haberet, unde exciperet cognitionem: nam si ut Nissenus aiebat, per aerem nobis sensum ministrantur rationes, si purus sit, si ut speculatus sincerus, tenuis, & omni alieno viciatus: ergo quando impurus, quando permixtus, obscurus, & à cā varijs corporis parti-

Comment.

partibus alteratus, arcem mentis ascenderit, procul dubio nil ad prudentiam, & dignotionem conducere poterit; & hoc est quod dicit. Relinquet in caribus dignotionem, id est amissa puritate, etiam amittet principia rationis, & seminaria obiectorum, quibus potentia interna cerebri mota, & informata prudentiam, & iudicia perficiunt, & ita concludit cerebrum esse intelligentia, & sapientia sedem, & originem, in quo anima his medijs operatur, & partibus alijs nuntiat agenda.

TEXT. LXXIII.

Ceterum præcordia, alijs fortuitum nomen apud Græcos per consuetudinem habent, cum phrenes a sapientia dicta videatur, reuera autem non, neque ex natura. Neque ego sane noui, quam vim habeant præcordia, ut sapiant, & intelligant; præterquam si homo ex improviso nimio gaudio perfundatur, aut tristitia afficiatur, tunc sane exiliunt, & anxietatem exhibent præ tenuitate, & quod distenta sunt maxime in corpore, & ventriculum non habent, ad quem suscipiant aut bonum, aut malum allabens, sed ab utrisque his turbantur propter naturæ debilitatem. Nam nullo sanè prius sentiunt ex his, quæ in corpore insunt, sed frustra hoc nomen,

& causam habent. Quemadmodum quæ ad cor sitæ sunt aures appellantur, cum nil conferant ad auditum.

Dixerat cerebrum esse sapientia sedem, & spiritu uti ad sua munia exercenda; nunc quandam opinionem aliquorum Græcorum impugnat dicens, in præcordijs residere, & specialiter in septo transuerso.

Ab isto textu sumpsit Galen. quælibet de locis affect. cap. 4. docuit his verbis: *Terminum, quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas, id est mentem appellauerunt; siue simpliciter de ipsis in animum venerit, siue (ut aliqui putant) quia eo inflammatione affecto, mens ladata.* A Platone autem diaphragma vocari cepit, qui sanè, & ipse alijs veteribus similiter phrenas appellauit; putauit autem hunc in animalibus usum habere diaphragma, ut irascibilem animam vim in corde contentam ab appetente, quæ in recore sedem habet septo distinguat; postea Medici neglecto prisco nomine diaphragma ipsum appellare consueuerunt, &c. Quo loco docet non lædi mentem proprie, & per se in affectibus septi, sed per consensum, quia cerebrum patitur.

Sed Hipp. cum primus istum errorem depellat, magis ex professo in his duobus textibus id conficit. Dicit primo ex mala consuetudine loquendi Græcos appellasse præcordia phrenas, à sapientia, quæ in illis residet, siue à mente; phrenas enim Græce id significat. Reuera autem non residet mens in illis partibus; probat à signo, quia nunquam videmus in præcordijs mutationem aliquam, nisi post magnos animi affectus, per gaudia, per tristitias; tunc enim exiliunt, & quasi saltant in gaudio, & anxietatem, & præssuram sentiunt in tristitia. Ergo potius affectus patiuntur, & quasi imperata membra sunt ab alio superiore, cerebro scilicet,

in quo mens gubernat, & imperat.

Secundo, quia non sunt prima sentiētia; ergo nō prima cognoscētia. Ergo in illis non residet Princeps ratio, neq; sapiētia. Vide quam paucis verbis clausit sentētia Hippoc. nā dicit: *Nā nullo sanē prius sentiunt ex his, quæ in corpore insunt, quasi dicat. Non sunt prima sensitiua in nostro corpore. Ergo aliud primum membrum supponunt, quod sensationes, & mentis munia, exerceat, ad cuius apprehensiones sequuntur præcordiorum affectiones. Ergo Græci male, & improprie vocant istas partes phrenes, seu mentes, aut sapientes. Equidem ita improprie, sicut vocantur cordis aures quædam particulæ, quæ cordi hærent; non tamen habent munus audiendi: ita similiter improprie dicuntur phrenes, cum nequiquam sapientiam habeant; neque mentem, sed passionum organa sunt, idest motuum sequentium iudicia.*

Tertio rationem quandam satis enigmaticam, & perobscuram proponit, ob quam præcordia in affectibus animi, aut exiliant, aut deprimantur. Nam dicit: *Exiliunt, & anguntur prætenuitate, & quod distenta sunt maxime in corpore, & ventriculum non habent, ad quem suscipiant malum, aut bonum allabens. Quid hoc est? anguntur prætenuitate, & exiliunt, distenta sunt in corpore. Quid hoc? Ventriculum non habent, ut in eo suscipiant bonum, aut malum?*

Resp. Scopum Hippocratis in hoc textu esse declarare causam, ob quam septum transversum, seu præcordia per animi affectus moueantur, ut satis constet in risu. Sic enim respondet tacitæ obiectioni, nam videtur iudicare de bonis, & malis, & ex consequenti esse sedem sapientiæ; tamen obiter aduerte Hippocratem septum transversum præcordia appellare, quo vocabulo usus fuit Cornelius Celsus lib. 4. cap. 8. agens de iccoris affectu, ait. *Sentitur dolor sub præcordijs in parte dextra.* Et ita conciliantur interpretes. Nam Foësius trans-

fert septum transversum: Ioannes Cornarius præcordia, Plinius lib. 11. cap. 37. Septum transversum præcordia appellat, & proprie dicuntur partes laterales, quæ subiacent costis nothis, & superiacent hepati, & lien. Sed ad rem. Loquitur de septo, membrum hoc nullum habet ventriculum, & munus eius est distendi, & contrahi in affectu animi, & respirationi inferuire. Vnde in animi passionibus etiam angitur, & multo magis mouetur conspicue, quam alia partes, quod in risu (affectu gaudio) conspicimus; non ridemus, sine motu diaphragmatis distensio, neque tristamur, sine eius compressione, quod non solum videmus in risu naturali, sed in morbo; dicebat enim Arist. qui vulnerati fuerunt in septo transverso, ridendo mortui sunt lib. 3. de Partib. animal. cap. de diaphragmate. Notandum est tamen istum motum non sequi in gaudio naturali, nisi suis conditionibus certis adueniat; si enim voluptas, gaudium, tristitia accedant paulatim, & lente, non apparent isti motus conspicui dilatationis, & compressionis: requiritur ergo illa conditio; de qua plura disputamus in materia de dolore, ut fiat subito, & affatim, quam expressit. Præceptor in hoc textu dicens, *Si homo ex improviso nimio gaudio perfunditur, aut tristatur. Quæ enim paulatim fiunt, sensu carent, & ex consequenti non erit motus prosecutionis voluptuosus, aut fugæ tristis, quod in risu philosophamur, siquidem diaphragma non mouetur, nisi ad præsentiam obiecti risus, & potentia ridendi non excitatur, neque exit in actum, nisi ab obiecto delectabili, & iocoso, quod nouitatem, & admirationem quandam secum ducit: Ista autē tria semper occupant potentiam subito, & affatim, ut latius dicemus lib. 3. Auic. cap. 4. de cognoscend. dispositionibus cerebri, aut lib. de diff. symp.*

Accedit repente bonus nuncius de re desiderata, statim præcordia exiliunt,

Cornel.
Cels.

Foësius.

xiliunt, sed transacto tempore, cum iam fruimur gaudio adepto, quietè, & pacifice, non exiliunt præcordia, neque sentimus nouitatem in corde, aut in diaphragmate; quia cognitio in cerebro iam est de te possessa, sine subita nouitate, & ob id non excitatur motus conspicuus, & notabilis in præcordijs, sed paulatim ad mensuram cognitionis. Ex quibus sequitur præcordia respectu cerebri, in quo est sapientia, habere potentiam obedientiam ad motum illum, qui fit per affectus animi, & nullam imperantem, neque sapientialem, siue cognoscentem. Hoc autem non debuit explicare Hippocrates, terminis his quibus utimur in scholis, sed grauissima, & antiquissima doctrina proposita: *Mouentur inquit, & turbantur primo præ natura debilitate.* Nō quidē, quia debilia membra sunt, cor autē validissima est virtutis, ita ut sibi, & alijs membris virtutem habeat sufficientem; diaphragma vero nervosam, & robustam habet contexturam. Debilia tamen dicuntur ista membra respectu mandantium; talia quippe sunt, ut debeant ab alio suscipere ordinem motus in affectibus animi, quamvis in sua executione fortitudinem habeant. Itaque dicuntur debilia, quia non habent vim repugnantem apprehensioni, & imperio, sed statim obediunt. Quod solent dicere Medici de partibus recipientibus; sunt enim debiles respectu transmittentium, ita præcordia in affectibus subitis animi ad formam apprehensam statim mouentur, talis est consensus præcordiorum cum cerebro cognoscente, talis appetitus cum sensu.

Secundo mouentur præcordia, quia non habent organum cognitionis, sed organum motus ad obediendum apprehensioni; hoc insinuat Præceptor noster dicens, non habent ventriculum in quo recipiant bonum, aut malum allabens, id est spiritum animale, siue aerem sapientialem in solo cerebro contentum, in quo relinquit sapientiam, ut diximus. Hic vero sapientiæ primario

inseruit, postea descendens ad partes, in eis operatur, non in ordine ad actiones restrictas, ut faciebat, cum erat in cerebro, sed secundum partis ministerium, & operationem particularem, & propriam. Hoc itaque est non habere ventriculum in quo recipiant præcordia mali, & boni cognitionem, quia cavitates cerebri sunt tantummodo domicilia sapientialis spiritus, qui restrictibus inseruit.

Sed dubitabis. Nam quamuis diaphragma non habeat ventriculum, satis est, quod in corde sint duo, sinister, & dexter, ergo in his bene posset recipi bonum, aut malum descendens à cerebro.

Respondetur. Quod mens Hippocratis est docere, quod in solo cerebro sint ventriculi, & cavitates, quibus aer purus recipitur pro sapientia, & ex consequenti in cerebro seruari bonum, & malum apprehensum, indeque præcipi morum, quatenus proponitur fugiendum, aut prosequendum in affectibus animi. Et hoc est quod dicit, præcordia non habent ventriculum, ut suscipiant bonum, & malum; sola enim cogitativa in cerebro species boni, & mali ex sensibilibus elicit. Ergo non in præcordijs, sicut sola potentia visiva in oculo elicit visionem, & non aliud membrum. Vide subtilitatem Hippocratis dicit, non suscipiunt præcordia malum, aut bonum, quia carent debitis organis, seu ventriculis, tamen turbantur ab utroque. Aliud enim est turbari à malo, & bono, aliud cognoscere malum, & bonum; igitur turbari, proprium est præcordiorum, cognoscere proprium, potentiarum cerebri taliter temperati, & dispositi ab aere ventricularum, qui ab Hippocrate dicitur aer sapientialis.

Neque obstat cor cum suis ventriculis, quia non sunt ventriculi aeris puri, quales sunt cerebrales; continent enim sanguinem, cui aliqua portio aeris poterit admisceri. At vero cavitates cerebri, & substantia illius

aere puriori, & splendido fruuntur, quod si aliquis alicui ex arteriis exit, non est sanguis, neque obscurat, aut colore tingit, sed vitalem quemdam teporem inducit. Itaque in corde nullus est spiritus purus, qui ad sapientiam proficit, sed in cerebro, tanquam in origine sit, & tanquam in domicilio proprio servatur. Quod autem spiritus cerebri, ita sit subtilis, & purus, ut neque visu, neque tactu percipiatur, docui contra modernos, ex mente Galen. in opusc. 10. in Avicenn. cap. 14. Igitur illa puritas spiritus pro rectoribus in solo cerebro debet, & potest reperiri, non in ventriculis cordis, qui pro sanguine arteriali facti sunt, licet postea materiam præstet animali, qui ulteriori elaboratione exiit (ut sic explicem) cordis sigillationem, & induit perfectionem.

Ex dictis patet, quod præcordia non sunt organa cognitionis, sed motionis. Cuius conclusionis adhuc in sequenti textu complet probationem.

Dub. Sed dices, præcordia non moventur in affectibus animi, nisi ad bonum, aut malum, ergo mala, & bona suscipiunt, quamvis non habeant ventriculos. Quid conferunt ventriculi ad fugam, aut prosecutionem? Nam dum modo membrum habeat animam fugiet noxia, aut prosequetur proficua, & turbabitur inter contraria.

Resp. Dico in obiectione ipsa contineri solutionem: nam appetitus nil est aliud, quam inclinatio ad rem convenientem non cognitam, ut in naturalibus, aut cognitam, ut in animalibus. Itaque non differt appetitus naturalis a sensitivo, nisi prædicatione. Cum igitur appetitus, qui est in præcordiis nil aliud sit, quam inclinatio formæ ad rem cognitam ab alia potentia, nil requirit Hippocrat. in illis, nisi motum ad apprehensionem secutam, ad hanc autem executionem exercendam non requiritur organicatio illa ventriculorum necessaria pro spiritu, & aere, quia appetitus non est potentia, quæ exposcat aliquam organizationem

distinctam ab ea quam requirit anima, quia ut dixi nil est aliud, quam inclinatio ipsius formæ, sed præsuppositivè petit illam, quam artifex destinavit potentijs cognoscitivis, & ita in præcordiis non cognoscitur bonum, aut malum, licet reperiat in illis turbatio, & motus.

Nunc ad formam obiectionis factis patet quid sit dicendum, nam præcordia sequuntur inclinationem appetitus, qui movetur a forma apprehensa: quo modo, autem hoc contingat, an scilicet tanquam a fine, an vero effectivè, tanquam a causa efficiente est prolata controuersia inter Philosophos, quæ nullo modo pertinet ad explicationem nostri textus. Nam aut moveatur finaliter aut effectivè nihil confert ad præsentem difficultatem.

Illud vero, quod dixi appetitum non determinare sibi organizationem, intelligas velim. Non dico quod appetitus careat organo, sed quod non determinet peculiarem organizationem distinctam sicut visiva oculum, sed est in corde, cum organo potentiae vitalis, tanquam Princeps pro toto, ut in affectibus animi. Quod si appetitus particulares alios volueris ponere, non exposcent diuersum organum sed illud quod anima petit pro se ipsa, & pro actionibus partis. In ore ventriculi ad famem, ut late dixi opusc. 9. de facult. cap. 8. Hoc autem fundatur in illa propositione ab omnibus recepta, quod appetitus nil sit, nisi inclinatio formæ, non ergo habebit aliud organum, nisi quod habet formam.

TEXT. LXXIV.

Porro dicunt quidam quod corde sapimus, & quod hoc est, quod angitur. & quod curam gerit, verum hoc non, ita se habet, sed conuclitur quidem velut præcordia, & magis, etiam

etiam propter easdem causas, ex
omni enim corpore venæ ad ip-
sum tendunt, & conclusiones ha-
bet, ut sentiat, si quis dolor, aut co-
lectio homini contingat. Necessè
est enim, & dum angitur in horre-
re corpus, ac distendit, & si quis ni-
mio gaudio perfundatur idem pa-
ti. Quapropter cor quidem, &
præcordia maxime sentiunt, sa-
pientiam autem minime partici-
pant, sed horum omnium cerebrū
causa est.

Comment Destructa illa opinione, quæ sapientiā
in septo transuerso ponebat. Iterum
contra illos arguit, qui fugientes vim ra-
tionum, dixerunt saltem in corde reside-
re. Quam sententiam in hoc textu de-
struit, & quamvis sufficiebant, quæ dixe-
rat, semper sua doctrina firmus, cerebrum
ad iudicia, & apprehensiones sapientia-
les statuit: præcordia vero ad motus ani-
mi experiendos, seu ad actiones secunda-
rias appetitus residentis in organo cor-
dis, & diafragmatis; ut primus Hippoc.
hos fontes diuersos proposuerit, quem
nunc vniuersa philosophantium schola
secuta est, atque cum iam in superioribus
declarata sit illius mens, solum oportet li-
teram explanare. Diximus sapientiam
exerceri potentijs rectoribus cum debi-
ta puritate acris in cerebro. Nil horum
est in corde, neque in diafragmate, ergo
non utimur istis membris ad sapientiam.
Hæc est prima propositio textus.

2. Prop. Secunda. Sed concluditur cor, idest mo-
tus contrarios per dilatationem, & com-
pressionem experitur, secundum naturam
affectus quem patitur; ita ut pulsus timo-
ris, aut iræ, aut gaudij, aut tristitiæ, aut do-
loris efficiat, & aliquando omnes diffe-
rentias affectuum misceat, siue accumulet

ut in amore. Atque adeo ex potentia co-
gnoscente in cerebro, & appetitiua in cor-
de compleatur principium sufficiens mo-
tus affectuosi cordis. Quod si dubites: hæc
explicationem supponere notitiam per-
fectam pulsus, quam non habuit Hippoc.
Respondeo: Habuisse sufficientem.

Tertia propositio. Licet motus loca-
lis affectuosus participetur à præcordijs
idest à septo transuerso, tamen magis, &
per prius in corde, tanquam in fonte, &
radice appetitus. Hoc dicit fieri ob eas-
dem causas. Quæ causæ sunt istæ?

Respondet. Quarta propositio, quia
cum cor, ut dictum est, sit pars Princeps
in qua passionēs animæ primario contin-
gunt; necessum est, ut magis patiatur, quā
septum transuersum, aut aliæ partes. Ex-
plicat, & probat quinta propositio.
Quia ex toto corpore confluit venæ ad
ipsum cor in illudque concluduntur (seu
habet conclusiones illarum) & ex conse-
quenti sentit omnia damna, seu dolores
aliarum partium. Mira res! Cor est in me-
dio corporis, ut Rex in medio Regni, om-
nibus impartitur vitalitatis gubernacula.
Rex est, omnium ergo membrorum, sibi
subditorum pati debet necessitates, & do-
lores, ut sciat compatiri, & que dignitatem
Regiam, sine laborioso pendere existere.
Dolor est in pede, aut in alia minima ex-
terna, aut interna parte, iudicet cogitati-
ua, quæ in arce posita est, in momento
compatiatur cor, exeat eius appetitus in
actum, mutetur causæ pulsus, mutetur har-
monia pulsus. Ob quid? Quia damnum est
aliquod in minima corporis parte: vide so-
licitudines Regis.

Sed non solum labores, subditarum
partium, sed etiam conuenientias illa-
rum experitur, & voluptuosos, & gau-
diosos efficit motus. Necessum itaque
est, ut si angitur homo (dicit Hipp.) hor-
reat corpus, aut distendatur. Nō intelligis
horrorem, qui solet antecedere fe-
bres, aut sequi fluxiones catarrhales, ne-
que distensiones vere conuulsivas; sed
explicuit notas affectus cordis do-
lentis

3. Prop.

4. Prop.

5. Prop.

1. Prop.

2. Prop.

omni enim corpore venæ ad ip-
sum tendunt, & conclusiones ha-
bet, ut sentiat, si quis dolor, aut co-
lectio homini contingat. Necessè
est enim, & dum angitur in horre-
re corpus, ac distendit, & si quis ni-
mio gaudio perfundatur idem pa-
ti. Quapropter cor quidem, &
præcordia maxime sentiunt, sa-
pientiam autem minime partici-
pant, sed horum omnium cerebrū
causa est.

lensis, tristantis, aut gaudentis; nam in gaudio magna sunt arteriarum distensiones, & expansiones calidi, ita ut cor soleat depauperari, & deficere: horror etiam ad subitum timorem sequitur moto ad interna calido.

Illud vero, quod dicit fieri conclusiones venarum in corde, non intelligas, tanquam ex Tyronibus, sed adverte, quod ut fiat consensus cordis Principis cum omnibus partibus, sufficit quod sit origo arteriarum, & per suas venas, & nervum quem habet, omnium partialium dolorum sit particeps; & illorum medelam per motus conspicuos quærat, aut fugiendo, aut prosequendo, aut fruendo; ut enim Rex sentiat omnia populi mala, aut bona non est necessarium, ut omnes subditi immediate Regem adeant, sed unus pro alijs; ita sufficit quod quædam vasa [seu germina (ut Hippocrat. aliquando dixit) cordis cubiculum intrent, ut sic bona, & mala communicentur: quando ergo dixit omnes venæ concluduntur in corde intellexit iuxta consensum quem cum parte Principe debent habere, ut inde tota virtus vitalis, seu cordialis influxus participetur in corpore, & omnes dolores, aut voluptates recipiantur in corde.

Ex his ultimam elicit propositionem: *Qua propter (inquit) cor, & præcordia maxime sentiunt, sapientiam tamen minime participant. Quid est maxime sentiunt, & minime sapiunt? Si maxime sentiunt, ergo maxime cognoscunt, & sapiunt.*

Respondeo, Vt veritatem, & vnitatem modum loquendi docuisse Hippocrat. maxime sentiunt, & minime sapiunt; non enim qui maxime sentit, sapiens est: ratio insigniter sentit, non tamen habet sapientiam, quia [ut sepius diximus) sapientia rectitudine mentis, cogitatione, memoria, & imaginationis constat, ita ut sit habitus ad superiorem pertinens partem, sensatio vero absolute dicta nil habet cum sapientia, sed est actus nobis, & brutis communis. Igitur cor, & præ-

cordia maxime sentiunt, neque ob id sapiunt: sentiunt autem illata contraria, tamen mediat stimativa, ut appetitus cōsurgat ad motum. Solum ergo cerebrum (concludit Hippocr.) causa est per suas operationes sapientiales, siue rectrices horum omnium. Quid est horum omnium? Omnium affectuum cordis, si ergo, quidquid est causa causæ est causa causati, cerebrum per suam cognitionem erit causa omnium affectuum appetitus, & motionum illius.

TEXT. LXXV.

Quemadmodum igitur etiam prudentiam, ac aerem omnium primū ex his quæ in corpore insunt percipit cerebrum. Sic etiam si qua mutatio fortior in aere contingat præ temporibus anni, etiam ipsum a seipso diuersum redditur in aere.

Tam stricte continet finem, sibi propositum in hoc libro, ut nec verbum sine maxima coherentiâ posimus inuenire. In textibus antecedentibus docuit internam subordinationem præcordiorum ad cerebrum, & connexionem causarum in affectibus animi, vinculumque omnium posuit aerem purum quem nos spiritum vocamus animale, ut Magos doceat, quam vim habeant causæ naturales ad corporis mutationem, quantum valeant cognitiones superiores cerebri, quas vires habeat appetitus cordis, & præcordiorum, ad tam varios motus, ut plura accidenria, quæ humana ambitio, & ignorantia tribuebat Dijs, constet oriri posse ab alijs causis.

Nunc ulterius progreditur, & argumentum efficacissimum proponit ab statu naturali ad præter naturam in hunc modum

6. Epid.

Loquimur
de sapien-
tiâ proprie
dicta.

modum. Cerebrum est primo cognoscens inter omnia corporis membra, & quod primo purum aerem trahit: ergo erit, quod primo mutabitur à fortioribus aeris mutationibus, aere interiori immutato: ergo cerebrum erit à se ipso diuersum secundum aeris diuersitatem. Ad quid hoc? Quia vult concludere morbum Sacrum ab eisdem causis oriri, & ab eisdem mutationibus aeris sicut alij plures morbi, & magis immediate, si quidem cerebrum ab aere bono, aut malo prius afficitur, atque secundum aeris diuersitatem diuersificetur; cetera vero membra non ita, vt supra explicuit.

TEXT. LXXVI.

Etenim cerebrum propterea primum sentit, quia etiam morbi in ipsum irruunt acutissimi, & maximi, ac precipue lethales, & qui difficilem iudicationem habent apud inexpertos.

Comment. **E**xhibet alteram probationem, qua ostendit cerebrum esse quod primo aeris mutationes perferat, nam in ipso fiunt maximi morbi, acuti, acutissimi, & lethales: ergo signum est, quod primo causae efficaciam, aeris incursum, & fortitudinem patitur. Nam partes, quae secundo, aut tertio loco post cerebrum patiuntur ab eodem aere, apertum est, minus intense pati; nam causa primo occursum integra sua intentione aggreditur cerebrum: ergo necessario patietur magis quam aliae partes, quia integras vires aeris experitur: ergo cerebrum maiora mala patitur ab aere. Vnde apoplexia, Epilepsia, siderationes, & alia quae celeriter interimunt, & alia, quae licet non statim occidant, difficiles habent iudicationes apud inexpertos, qui causas ignorando,

neque iudiciorum, neque curationum leges cognoscunt.

TEXT. LXXVII.

Hic vero morbus Sacer appellatus ex iisdem causis oritur, à quibus etiam reliqui ab accedentibus nimirum, & decedentibus velut frigore, sole, ventis, quae & transmutantur, & nunquam quiescunt. Haec autem sunt diuina. Quare nequaquam hunc morbum ab alijs discriminare oportet, neque reliquis morbis diuiniorum putare, sed omnes diuinos, omnesque humanos.

Vide ab hoc textu usque in finem libri ultimam conclusionem, quam intendit Praeceptor. Morbus Comitialis, Sacer dictus, ab eisdem causis procedit, sicut ceteri omnes morbi, modo ab humanis, modo à diuinis. A diuinis inquam, quas sic appellamus, quia supra nos sunt, & vniuersalem habent causalitatem, aeternoque ambitu, & inexcusabili nos gubernant dominio, atque nolentes, aut volentes ab illis semper alteramur. Talem Diuinam appellationem habet Sol, sub quo omnia Astra, & corporum celestium complectitur influxus, tanquam sub principaliori lumine. Similiter Diuina causa censetur aer, & vetus, & quidquid ab elementis transmutabilibus nostra corpora immutat, vt iste locus, si quis alius dederit occasionem Galeno ad explicandam sententiam prognosticorum [si quid diuinum est in morbis] quod per diuinum intellexerit aerem.

Humanæ vero causæ sunt particula-

res, quibus utimur, & ad nutum nostrum immutantur, ut exercitatio, cibus, potus, somnus, vigilia, coitus, habitatio, balneatio, &c. & multa alia pertinentia ad mores, quæ possunt ægitudines causare. Cū ergo iste morbus sicut reliqui oriatur ab humanis, vel diuinis causis, non erit diuinius dicendus, ob aliquod diuinitatis mysterium, sed eādem ut alij habet naturam, aliquando à causa vniuersali, aliquando à particulari, ab affectu animi, à cibo, à potu, ab humoribus, ex his genitis, nonnunquam à ventorum, & aeris incursu: vidimus multos sola aeris, & Regionis mutatione à morbo Sacro liberatos, etiam hidropicos, hæticos, manicos, &c. Ergo Sacer morbus ab eisdem causis, ut alij, enascitur, siquidē, sicut alij curationem admittit.

Est vero pulchrum notare quod Hipp. non enumerauit causas humanas, tanquā magis cognitās; declarauit vero causas diuinas illis verbis, quæ accedunt, & recedunt, & transmutantur, & nunquam quiescunt. Quæ proprietates propriissime competunt corporibus cælestibus, Soli, & Astris, & aeri, & vëro. Hæc enim sunt quæ accedunt, & recedunt, & nunquam quiescunt, quibus verbis vsus fuit in nostra Hippocratica Philosophia textu 18. & sequentibus. vbi agit de Diuinis, & Humanis.

TEXT. LXXVIII.

Naturā autem vnusquisque habet, & vim in se ipso, & nullus, neque auxilij, nec remedij expers est, & plerique his ipsis curantur, à quibus etiam nascuntur. Alterum enim alterius nutrimentum est, alterius vero perniciēs, & afflictio.

Comment. Quid est quod tam aperta res nobis

proponitur ab Hipp. qui solet parui pendere, quæ trita sunt? Vnusquisque morbus habet suam naturam, & vim. Est ne aliquis qui dubitet? Si est aliquis dubius experiatur morbos, & iudicabit, an habeant vim, & naturam satis nobis contrariam.

Audias Præceptoris nostri subtilitatem. Dicebant Magi. Morbus hic nō habet naturam, sicut alij, ad Magicā incantationem concurrendum est: patitur infirmus occulta quadam, & mysteriosa ratione, cui nulla qualitas medicamentorum contrariatur. Hūc errorem destruit hoc argumentum. Omnes morbi (inter quos Sacer) habēt aliquam naturam; aut in se, aut in sua causa continente: ergo habebunt suum contrarium, à quo expellantur; ergo non sunt expertes auxilij, & remedij. Nō dixit. Omnes morbi sunt curabiles, sed nullus est expers auxilij, ut intelligamus vnū contrarium ex alio, vñā naturā ex alia: omnes morbi habent suam naturam determinatam, ergo respiciunt suā contraria, quæ auxilia dicuntur.

Secundō probat experientia; nam plerique morbi curantur iisdem rebus, à quibus nascuntur; pestis ab aere, aere mutato curatur; Epilepsia ab aere frigido, humido, & nebuloso, aere calido, sicco, & puro curatur; venenum theriaca pellitur, quæ venenum excipit. Idem igitur est nutrimentum, & conseruatio morbi, & ipsius destructio afflictio, & perniciēs: nam qui generauit morbos aer, illos nutrit, & auget, mutatus illos destruit: ergo seductores sunt Magi, & quicumque illorum vestigia sectantur, si auxilia propria, & vera, parui pendentēs, ad machinamenta, & falsa promissa recurrunt.

TEXT. LXXIX.

Hoc itaq; Medicū nosse oportet, & temporis occasionem in singulis pernoscere, quod alterum quidem per alimentum absoluet,

soluet, & augebit, alterum verò detrabet, & minuet. Oportet autem tum in hoc morbo, tum in reliquis omnibus, non augere morbos, sed festinare, ut ipsos exteramus, id quod aduersissimum est morbo exhibendo, non quod amicum & familiare. A familiari enim & consueti floret, & augetur, ab aduerso vero & hostili perit, & dissipatur.

Comment. **M**onet Medicos ad studia, ad contemplationem continuam causarum, non ad lucrum: oportet Medicum nosse quae nuper dixit, imò quae in toto libro, & praeter hanc temporis occasionem in singulis rimari. Magna res! in singulis occasione pernosceret. Si Medicus habet multos infirmos varijs morbis oppressos, tam varijs accidentibus per subitas occasiones decurrētes, quomodo poterit temporis momenta metiri? Occasio est in qua tempus non est: quomodo poterit tam veloces rerum transitus desinere, ut remedia applicet, & temporis occasionem in singulis pernosceret? vellem iterum, atque iterum referre. Sed ad alia.

Post difficilem occasionis contemplationem causas commendat, ut sciat Medicus quae sint, quae morbum augent & quae minuant. In hoc puncto plura occurrebant: solum id dicam, incurabilia mala excitari ex ignorantia particularis idae causae morbificae, & contrarij illius. Indicationes generales fere omnes norunt, particulares verò paucissimi. Sed punctus iste tam necessarius, si Deo placuerit, ex professo erit aliquando tractandus, licet in nostro lib. de impedimentis magnorum auxiliorum, aliquid tetigimus.

Tarda Medicorum molimina curationem blandimentis retardantium notat. Quisquis enim praesentibus indicationibus

statim non curat, morbum augeat, festinare ergo debet, & tolerare omnia quae morbo familiaria sunt, & amica; ubi indicat aliquos, qui ut aegris placeant, quaelibet petita concedunt. Notandum tamen, quod interdicit, & vetat omnia familiaria, & morbo amica, id est, omnia quae valent augere, aut causam, aut morbum, aut symptomata. non tamen tollit illud quod familiare est aetati, aut consuetudini, quod leuare possit tristitiam patientis, non verò augere morbum. Quod duobus locis satis conspicuis, & illustribus edocuit lib. 6. Epid. in illo textu. Egotis gratia. Et Gal. in commento eleganter, & diffuse, & in Apho. parum deterioribus, &c. Contra seueros, & terribiles quosdam, qui ut videantur populo magni Medici, strictas leges instituit praeter omnem rationem.

TEXT. LXXX.

Quisquis autem talem mutationem in hominibus nouit, & humidum ac siccum potest facere hominem, ac calidum, & frigidum per dietam, hic utique, & hunc morbum sanauerit, si occasionem eorum, quae conferunt pernoscet. Citra expiamenta, ac incantationes, citraque omnem aliam huiusmodi machinatorum absurditatem.

Dieta aliquando in doctrina Hipp. non solum significat rectum alimentorum usum, sed totius morbi curationem, ut colligitur ex Galeno 1. de ratione vi-
Comment.

tus text. 6. & 1. de Diebus decret. cap. 11. in quo sensu accipitur in nostro textu. Primus Hipp. per tres libros de Dieta rem nouam aggressus fuit sine medicamentis, per solum bonum usum alimentorum, & exercitij (quod ab ipso labor dicitur) morbos futuros praecauere, hominem

Ni fallor in his ultimis verbis li-
bri apponens conatum, eleuat se-
nilem vocem ad defensionem ex-
cellentissimæ artis, & ad omniū
errorum exilium. Audiamus le-
gem alta voce de promptam. Sciāt

omnes tantam esse facultatis Me
dicæ altitudinem, ut per solam
dietam valeat hominem distem-
peratum temperare, per longos
annos vitam protrahere, sine mor

his illam conservare, & natu-
ram totam emendare. Quæ ars
hæc mirabilia promittit, & com-
plet, non ne poterit morbum istum
Comitiales, sine absurditate in-
cantationis curare? Poterit qui-
dem. Sic Magos relinquit con-
fusus, & aureo libro finem im-
ponit. Nos vero ad secundam
partem istarum Prælectio-
num, fauente Deo
accingimur.

Laus Deo Optim. Max.

TEXT. XXVI

SECURITY

SECVNDA PARS.

PRAELECTIONVM AD LI- brum de Morbo Sacro Magni Hipp.

PER Obscuris textibus explicatis mentem Hippoc. aperuimus, difficultates literales absoluimus. Nunc ad secundam partem accedimus, ut causas diuinas enarrare aggrediamur, sine quarum noticia non potest doctrina Hippocrat. elucescere. Igitur quaerendum erit. An sit causa diuina. Quid. Quotuplex, & quales vires obtineat ad permutandū humanū corpus. Elicer dixerit Aristot. in rebus per se notis esse praetermittendā questionem, an sit. Ea est Atheorum cecitas, & infelicitas, ut contra illos aliquid sit dicendum. Cum vero omnes Philosophi antiqui, & Theologi hunc brutalem errorem destruxerint, ego dummodo ad libri institutum orationem comprimam, nihil detraham cognitioni iustorum.

*Necessarium est fateri primam
Diuinitatem omnium rerum
exordium, & moderatri-
cem. Cap. I.*

VERitatem istam congenitam esse defendimus principiis nostrae naturae, & connaturali lumine suffultam, quam D. Thom. supponit 1. p. q. 2. ad 1. dicens. Noticiam Dei esse nobis connaturalem, & non articulum Fidei, sed praesupponi ad Fidem. Quod Iamblichus assererat initio lib. de Mysterijs

his verbis. *Ante omnem rationis usum inest naturaliter insita Dei notio; imo tactus quidam Diuinitatis melior, quam notitia. Quod antiquissimus dixerat Mercurio Trimeg. in Pymand. cap. 5. Deus totius expertus inu-
dia per singulas mundi particulas splendet, atque adeo se notum praestat, ut non intelligere modo, sed manibus etiam ipsis liceat attingere (ut ita dixerim) Nam undique nostris oculis eius obuersatur, seque obijcit, & inculcat imago. Et Iulianus apud Cyril. libro 2. text. 4. Cognitionem Dei (inquit) rem esse, quae doceri nequeat, omnes enim absque Doctore Deitatem quandam credimus.*

Trimeg.

Iulianus.

Et

Seneca.

Et licet Epicurus inter primos Atheos enumeretur tamen diuinam Maiestatem admirabatur, & colebat, quod noster Seneca, post plura pulchra contra illum disputans sic exarauit lib. 4. de Beneficijs. *Tu denique Epicure Deum inermem facis, omnia illi tela omnem, detraxisti potentiam, & ne cupiam metuendus esset, proiecisti ipsum extra metum. Hunc igitur septum ingenti quodam, & inexplicabili muro, diuisumque à contactu, & à conspectu mortalium, non habes, quare verearis. Nulla illi, nec tribuendi, nec noscendi materia est. In medio interuallo huius, & alterius cœli desertus, sine animali sine homine, sine re, ruinas mundorum supra se circaque se cadentium euitat, non exaudiens vota, nec nostri curiosus. Atque hunc vis videri colere, non aliter quam Parentem: grato ut opinor animo: aut si non vis videri gratus, quia nullum habes illius beneficium, sed te atomi, & ista mica tua forte, ac temere conglobauerunt. Cur colis? Propter Maiestatem inquis eius, eximiam singularemque naturam. Arguit postea Seneca probans omnia beneficia quæ à Deo recipimus; eleganter conclusum relinquit Epicurum.*

Accedat iam Hippoc. in suo libro de Morbo Sacro, & diuinam Maiestatem, quam coactus cognouit Epicurus, illustri sententia demōstret, & agat Deo Opt. Max. gratias, pro innumeris beneficijs ab illo acceptis, & ingratisimam ignorantiam Epicuri depellat. Ait: *DEVS purificator hominum est, & liberatio nostra existit. Vbi beneficiorum in humanum genus, quasi summam quandam mirificam cumulat, & multorum attributorum Dei viam ostendit. Quis enim poterat vniuersum humanum genus purificare, nisi hominum conditor? Quis liberare, seruare, custodire, nisi omnium Dominus? Quomodo hæc præstare sine infinita prouidentia? Vide quanta sint paucis conclusa verbis, concessit contra Epicurum ostendit magnificentiam Diuinæ prouidentiae.*

Aristot.

Post Hippoc. Aristot. ex subordina-

tionem causarum, & motuum efficaciter probauit primæ causæ independentis essentiam. Plato etiam eandem Dignitatem pluribus demonstrauit argumentis. Quæ omnia non solum sancti Patres, sed omnes Ethnici, luce clariora demonstrant.

Nos vero grauissimam doctrinam S. Augustini, ne utquam omittamus Psal. 52. *August. ad illa verba: Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Promisso enim versu dixit imprudens in corde suo non est Deus, tanquam causa quærentur, unde hoc posset dicere imprudens, subiicit. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Audi illos corruptos. Dixerunt enim apud se non rectè cogitantes. Cæpit corruptio à mala fide, inde itur in turpes mores inde in acerrimas iniquitates. Gradus isti sunt. Quid enim apud se dixerunt cogitantes non rectè? Exiguum, & cum radio est vita nostra. Ab hac mala fide sequitur illud, quod Apostolus dixit manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. Ibi autem latius luxuria ipsa describitur. Coronemus nos rosis, antequam marcescant; ubique relinquamus signa latitiae nostræ. Post istam descriptam latius luxuriam, quid sequitur? Occidamus pauperem iustum. Hoc est ergo dicere, non est Deus. Vide sanctum August. veteris, & brutalis erroris causam declarantem, vitæ scilicet luxuriöse procacitatem, & licentiam male viuendi.*

Sed quando isti Miseri, non audiunt Philosophos, & Patres veræ Philosophiæ, quærunque antiquitatem gentilium, sciant nullam fuisse gentem, quæ non audierit, aut ab indito lumine acceperit misericordiam Diuinitatis, ut nulla sit excusatio in peccatis. Canat Orpheus *Orpheus. Hymno nono, naturam primam vocas Deum. Quocumque mouit. Quicquid mouit. Natura omnium mater Dea, artificiosa mater. Quicquid non & mouit. Suscitatrix, honorabilis, multa creans, Deum, Regina.* *Omni*

*Omni domans, indomita, gubernatrix, ubiq;
splendens.*

*Omniū rectrix, honorata, praestantissima
omnibus.*

*Incorrupta, primogenita, antiqua, claros vi
ros cohonefians.*

*Nocturna, multa bastans, lumen ferens,
agre detenta;*

Quietum talis pedum vestigium voluens:

Casta Princeps Deorum, sine carens finis.

*Communis quidem omnibus, incommunica
bilis vero sola.*

*Ipsa pater sine patre, virtute valde gaudens
maxima,*

*Bene florens, nexu, amicitia, multis mixta
fides.*

*Dux, Potens, etiam ferens, omnia nutrix
puella,*

*Sufficientia, iudicium, gratiarum celebris,
suada.*

Aetherea, terrestis, & marina Regina,

*Amara quidem perniciosi, dulcis vero ob
temperantibus.*

*Sapientissima omnium datrix, nutrix, ubi
que Regina.*

*Incrementum nutrix, Beata, maturorum
vero dissolutrix.*

*Omnium quidem tu pater, mater, nutrix, &
alumna,*

*Statim generans, beata, semine abundans,
maturitatis motus,*

*Omnium artifex, figula, multorum creatrix
veneranda Dea:*

*Aeterna, motus ferens, multa experta, pru
dens Dea.*

*Semper fluente turbine celerem impetum
agitans,*

*Omnium seruatrix, circularis, aliena forma
arbiter.*

*In throno sedens, honorabilis, sola iudicatum
perficiens.*

*Supra sceptrigeros grauius sonans opti
ma.*

*Intrepida, omnia domans, satata, parca, ig
nem spirans.*

*Aeterna vita, & immortalis prouiden
tia.*

*Omnia tibi sunt, omnia enim, tu illa sola fa
cis.*

Quid nomine Diuini, & Quotu plex, Cap. II.

Diuinum autem illud Ethnici etiam
dixerunt, quod superat humanā
conditionem, ita Cicero multis *Cicen.*
in locis. Vnde quanto altior fuerit, &
sublimior Diuinitas, tanto erit remotior
à nostris viribus cognoscitiuis, & abstra
ctior à communi, & corporali natura.
Hoc supposito quatuor Diuinas causas
constituo. Primam absolute talem appel
lo Deum, scilicet Optimum Maximum,
quia ita supereminens est, ut neque sen
su, neque ratione humana, possit plena
comprehendi, super omne pulchritudine,
super omne potetia, super omne bonita
te, super omne intellectum, &c. Est itaq;
primū Diuinitas seipso, alia vero si aliqua
forset Diuinitatis rationem, vel entita
tis participant ab illo, tanquam à primo
fonte suscipiunt.

Secundo. Intellectuales creaturae Diui
nae causae dicuntur ab antiquis, quia su
per humanam conditionem eleuatae;
nullo sensu corporeo perceptae, insolitos
effectus operantur.
Tertio loco rationales spiritus col
locandi, quales sunt animae humanae, mo
rito Diuinae appellatae, quia inest illarū
perfectio, ut licet sine forma corporis
(quod non competit intelligentiis) omni
corpore careant, spiritualesque sint, &
immortales. Istum ordinem etiam Ethni
ci cognouerunt.

Sed dubitabis quare anima nostra *Dub.*
nō dicitur intellectualis creatura, sed ra
tionalis. Propter hoc quippe constituit
alterum gradum.

Dico quod intellectualis creatura, *Resp.*
sic dicitur, quia sine ministerio sensus in
omnem spheram obiectiuam fertur, & si
ne illatione, & discursu: At vero anima
nostra inferiorem gradum constituit,
quia per discursum conclusiones ellicit,
qui est imperfectus modus intelligendi:
& ob id per anthonomasiam dicuntur
intelligentiae intellectuales creaturae, &
ani-

animas humanas vocantur rationales.

Quarto loco, corpora coelestia, & illorum sidera inter causas Diuinas constituit antiquitas, quia omnem elementalem corruptibilem naturam mirabiliter superant, quod Diuus Thom. docuit 1. part. q. 58. art. 3. in corpore. His verbis: *Angeli illius gradum tenent in substantiis spiritualibus, quem corpora coelestia in substantiis corporeis, nam & celestes mentes à Dionisio dicuntur. Est autem hac differentia inter terrena, & coelestia corpora, quod corpora terrena per mutationem, & motum adipiscuntur suam ultimam perfectionem corpora vero coelestia statim ex ipsa sua natura suam ultimam perfectionem habent, &c.* Ex quibus constat quantum supra corpora ista inferiora eleuentur cœli, ut merito Hippoc. in hoc lib. Solem, & Lunam Diuinitatis nomine illustrauerit, ut mirer quam facile quidam Astrologi nostri temporis cœlum dicant quotidie corrumpi, & generari, nilque esse aliud, quam aerem alterabilem, & desideroque occasionem ad destruendam istam falsitatem.

Aliqui quinto loco ponunt veneficia, & maledicas artes, tamen ego non distinctum gradum constituo, quia omnia ista Magorum inuenta, cum interuentu explicite, aut implicite Demoniacæ virtutis aliquam efficaciam obtineant, ad casualitatem intelligentiarum reducenda sunt; quamuis de illis aliqua inferius dicam.

Hæc sunt Diuina, Deus à se ipso proprie, & simpliciter; reliqua omnia ab illo, per aliquam participationem, aut similitudinem. Sed in quo consistat ista

Diuinitas in ordine ad nos-
trum librum, expo-

namus.

Deus intelligentiæ animæ rationales, corpora coelestia, elementa, an propter aliquam casualitatem, sibi debitam dicantur

Diuina, Cap. II.

Sine dubio, diffusio, & communicatio bonitatis ostendit Diuinitatem. Explico. Esse est propter operari, operari est propter finem, siue propter bonum, quod conuertitur cum ipso fine: ergo quale fuerit bonum, talis erit operatio, & tale principium substantiale ipsius operationis. Eleuantur igitur entia ad maiorem Diuinitatem prout fuerit finis, & bonitas, quam intendunt.

Hoc supposito. Quatuor sunt bona, bonum indiuidui, bonum speciei, bonum generis, & bonum extra omne genus, id est bonum ratione similitudinis, & analogiæ principiorum ad sua principia. Bonum indiuidui illud dicitur, ad quod indiuiduum sub particulari ratione inclinatur, quod fit per appetitum, quemdam particularem, qui non extenditur, nisi in bona propria, & omnes potentie, & actiones illi seruientes, tale bonum inquirunt, ut quæ feruntur in alimentum, id faciunt, ut indiuidualem nutritionem exerceant: in multam quantitatem alimenti, ut fiat auctio: in particulares voluptates, ut se delectent. Hic appetitus, & principia ista cauſandi non solum inueniuntur in viuientibus, sed in mixtis, & elementis; in viuientibus à causa vitali, in alijs, à naturali: omnibus tamen commune est intendere bonum proprium relictæ bonitate vniuersi. Hoc autem bonum licet sit primæ bonitatis participatio, est tamen ita infimum, ita suis terminis conclusum, & tan parca manu diffunditur, ut non mereatur nomine Diuinitatis condecorari, quia suum esse, & sua operatio in aliud distinctum non extenditur.

Aliam agnoscimus operationem, cuius finis est bonum speciei, per quam serua-

seruatur successio, & in successione æternitas specierum. Iam certe bonum speciei excellentius est, quia magis vniuersale, & commune, siquidem aspirant entia in aliud à se, ita vt in hoc differat generatio à nutritione, & augmentatione, quod sit actio ad aliud. Vnde Arist. non appellauit generationem opus naturale, sed naturalissimum; quia (inquit) subeunt viuientia quoad possunt conditionem diuinam, quia æternitatem consequuntur. Explico ego: quia effunduntur ad bonum vniuersalius.

Tertium bonum est adhuc magis vniuersale, bonum scilicet generis, quod causis æquiuiocis celestibus proponitur ad operandum. Sunt quidem istæ causæ ita nobiles, perpetuæ, & incorruptibiles, vt non indigeant ad bonum suæ speciei indiuiduorum successione; tales sunt intelligentiæ motrices orbium, & corpora ipsa celestia. Operantur quidem propter elementa, & propter omnia alia inferiora, appetunt quæ bonum multarum specierum, quod existimamus esse finem intelligentiarum mouentium celos non præcise, vt intelligentiæ, sed vt intelligentiæ mouentes celos. Quem dicemus finem tan mirabilis machinæ celestis? Equidem bonum omnium rerum sublunarium. Vide quam sint istæ creature nobiliores, & diuiniore primis.

Rursus aliud est bonum, ita transcendente, vt omnia rerum genera percurrat, & supra illa sit, dans esse, viuere, & operari, vt altissime dicebat. *D. Paul.* *Deo viuimus, mouemur, & sumus*, vt istis tribus gradibus omnem naturam creatam ab illo fluere explicaret. Ergo Diuinitas Deo primò, & per se tribuenda, quia (relictis alijs supersubstantialibus attributis diuinis) in quantum totius naturæ origo, ita sui est diffusiuus, vt bonum indiuidui, bonum speciei, bonum generis, bonum extra genus tribuat, dirigat, gubernet, conseruet, & ob id dicebat Trimegistrus. *Bonū, d. Ascepi in nullo est, nisi in solo Deo, potius vero bonum est ipse Deus semper.*

Hæc ergo ordine suo sunt Diuina dicenda, in quibus gradum, & eleuationem causalitatis consideramus.

Sed dubitas. Cum anima rationalis (licet paulo minor ab Angelis) inter spirituales creaturas recensenda sit, & Dæmones inter intelligentias, & suo ordine ad diuinas causas pertineant, quod nam est bonum illis intentum, an indiuidui, an speciei, an generis? Equidem Dæmones, licet ratione naturæ, intelligentiæ dicantur, tamen quia damnati sunt propter peccatum, nullum bonum videntur intendere, sed rerum omnium perturbationem in odium primi conditoris. Sed de his pauca, ne discedamus ab instituto.

Anima rationalis, & est forma corporis, & separabilis, & immortalis; quod nullæ formæ conuenit. In quantum forma respicit bonum indiuiduale, & suam conseruationem, &c. At in quantum intelligens, dependensque à corpore tanquam ab obiecto, recipitque ab illo phantasmata; sub hac ratione, quærit bonum suum; nam fit sapiens corporis adminiculo. Aliquando dicebam, quod licet anima non sit causa æquiuioca respectu vniuersi, tamen operatur perfectissime propter ipsum bonum in se, quod est Deus, siquidem ex propria natura appetit summum bonum, & vniorem cum ipso; vnde in ista suprema vniōe fit anima, quodammodo omnia, intelligibilia per intellectum, amabilia per voluntatē, &c. multo melius, & certius quā sensit Arist. quando dixit anima est, quodammodo omnia. Operatur ergo in corpore propter suum bonum, vt melius operetur propter bonum supersubstantialiale quod est Deus. Magna dignitas hominis!

De intelligentijs damnatis id nunc tantum dicendum, ita esse deprauatæ naturæ, vt tanquam bonum intendant malum omnium creaturarum contra finem intentum intelligentiarum beatissimarum, quæ sicut bonum generis respiciunt, ita damnati spiritus omnium per-

perniciem, & quidem nisi Deus Optimos Maximus conseruationi rerum prouideret, multa à Dæmone euerterentur Sed de his inferius.

An Deus sit causa morborum, Cap. IV.

E Numeratis causis Diuinis, de vnaqua que querendum est, an sit morbi causa: Hoc est, attingere huius libri disputationem. Hippoc. dicebat. Deus hominum purificator est, liberatque à malis; ergo non malorum, sed bonorum causa. Textum vero nostrum, sine dubio legit Plato, siquidem lib. 2. de Repub. ait: *Causam malorum Deum esse, cum bonus sit omni ratione debitandum est, & reiiciendū, neque pati conuenit quemquam in ciuitate, hac pronuntiare, nec insuper quemquam audire, siue sit ille iunior, siue senior, siue carminibus inserantur, siue soluta oratione narrentur, tanquam quæ neque dictū sancta sint, neque alijs subtilia, neque inter se consona, & paulo ante ita ait. Bonorum quidem solus Deus est causa dicendus; malorum autem quamlibet aliam præter Deum querere decet.* Non miror quod hæc sententia adduxerint, & laudauerint. Eusebius lib. 13. Præparat. Euang. cap. 1. Theodor. ret. 5. contra Græcos,

Præterea ante Platonem, idem docuit Mercur. Trimegistrus in Pimandro cap. 14. *Ab eo [inquit] omnium factore nihil turpe, nihil malum prodit.* Sed audiamus magnam illius sententiam loco cit. quæ refert S. Cyril. lib. 2. contra Iulianum.

Quod præcedit Deus est faciens, quod autem sequitur id quod fit, quod ita esse diffidens propter varietatem eorum, quæ sunt timēs ignobilitatem, & humilitatē Deo ad scribere, ne timeat, omnia enim ipsi est gloria facere omnia, & hoc est opus Dei, sicut corporis effici facienti nil, vel mali, vel fædi imputamus, hæc enim sunt affectiones generata sequentes sicut rubigo ac, vel macula corpus sequitur, sed neque ærarius rubiginem patitur, neque macula. Pulchra sententia.

Sed dicet aliquis sententias sacræ Scripturæ, sanctorum Patrum, & Gentilium etiam intelligendas esse de malo morali, quia Deus summa bonitas non potest causare peccatum. Tamen morbos, & mala naturalia efficere potest.

Sed contra est, quia videtur eandem esse rationē de vtroque malo, nam morbi corporis, & animi, essentia, & formalitate conueniunt; nam peccatum est deuiatio à rectitudine bonitatis, & à regula rationis, & morbus corporis est deuiatio à rectitudine bonitatis naturalis quæ corporali integritati, & sanitati debetur, & ita vtraque ratio nil est aliud, quam defectus, & priuatio; nemo autem dicet Deum efficere defectum. Ergo Deus non est causa morbi, quia malitia, tam in anima, quam in corpore necessario dicit aliquod diuersum principium, quod sit defectuosum; hoc autem non potest conuenire Deo; imo neque per se potest conuenire alicui causæ naturali. Adest pulchra sententia sancti Augustini lib. de Perfectione iustitiæ contra Celestium cap. 2. Quærebat Celestius an peccatum esset res aliqua, aut a iustis Respondet Augustinus:

Peccatum quidem actum dicitur, non rem, sed etiam in corpore claudicatio eadem ratione actus est, non res, quoniam res, pes ipse, vel corpus, vel homo est, qui pede vitioso claudicat, nec tamen potest vitare claudicationem, nisi habeat sanatum pedem; quod etiam in interiori homine fieri potest, sed gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum: ipsum sane vitium quo claudicat homo, nec pes est, nec corpus, nec homo, nec ipsa claudicatio, quæ utique non est, quando non ambulat, cum tamen insit vitium quo fit claudicatio, quando ambulat. Quærat ergo quod eidem vitio nomen imponat, utrum rem vel dictioem, an actum, an rei potius qualitatem malam, quæ deformis actus existit. Sic & in homine interiori, animus res est rapina actus est, auaritia vitium est, id est, qualitas secundum quæ malus est animus, etiam quando nihil agit, & tamen auarus manet sed per fidem renouatur

tur, idest sanatur de die in diem, nec tamen nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Hæc Augusti. Ex qua subtilitate ellicimus (quod in lib. de morbo, & sinthom. exprofecto agitabimus) neque Deum, neque potentiam motiuam esse causam claudicationis, prout dicit defectum, sed solum ipse morbus qui defectus est, vnde qui dicunt peccatum comissionis consistere impossitio, debent asserere non posse à Deo causari. Quis audeat dicere à summa iustitia in iustitiam effuere. Quod grauitur docebat S. Prosper. Aquit. in responsion. ad obiectiones Vincentianas. Resp. 2. fol. 337. his verbis: Nimis ergo impius, & indoctus est, qui vitium naturæ non discernit ab autore naturæ: à quo prorsus alienum est, quidquid in vnoquoque dammandum est.

Prudent. Prudentius in Hamartigenia.

Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor

*Nascitur aut primæ violatur origine venæ
Sed dum, liuentes licor incorruptus arenas*

Perlambit, putrefacta inter contagia sordet.

Idem nunc dicendum de morbo corporis, si enim malum est, si deformitas, si corruptio naturæ (quam integram, & pulcherrimam condidit author) quorsum à fonte totius perfectionis tanta imperfectio poterat emanare, ergo Deus nō est causa morbi. Querenda est alia, vt dicit Prudentius.

His tamen non obstantibus existimamus, quod licet Deus non sit causa morborum animi, multoties tamen de facto efficit perturbationes, affectus, & passionem in animo.

Augustin. Hæc assertio est sancti Augusti, lib. 1. de libero arb. cap. 1. cuius verba, quia tanti momenti sunt ad præsentis negotij disputationem proponenda duxi, *Euodius. Dic mihi, quæso te, utrū Deus non sit autor malis Augustin. Dicam, si planum feceris de quo malo quæras. Duobus enim modis solemus appellare malum, vno cum male quæq;*

fecisse dicimus: alio cum mali aliquid esse perpesum. Euodius. De utroque scire cupio. Augusti. At si Deum bonum esse nosti, vel credis, neque aliter fas est, malum non facit; Rursus si Deū iustum fatemur, nam & hoc negare sacrilegum est, vt bonis præmia, ita supplia malis tribuit; quæ utique supplia patientibus mala sunt. Quamobrem, si nemo iniuste pœnas luit, quod necesse est credamus, quandoquidem Diuina prouidentia hoc vniuersum regi credimus. Illius primi generis malorū nullo modo; huius autem secundi author est Deus, &c. Hæc Augusti. Quis ergo audeat dicere plures morbos à Deo non imitari, vt supplia peccatorū, quod iterum eleganter referendum est ex eodem sancto Augustin. quem non solū vt sanctū Patrem soleo citare in meis operibus, sed vt lumen totius Philosophiæ. Cum igitur hæc nostra assertio non solū sit communis Christianis, sed Ethenicis & Hipp. quem interpretamur, auscultemus Augustin. lib. contra Adimantum c. 26. ad illa verba, Amos 3. Non est malum in ciuitate, quod Deus non fecerit, Sic ait, Malum hoc loco non peccatum, sed pœna intelligenda est. Dupliciter enim appellatur malum, vnum quod homo facit, alterum, quod patitur pœna. De pœnis ergo loquebatur Propheta, cum hoc diceret. Diuina enim prouidentia cuncta gubernante, & moderante, ita homo malefecit quod vult, vt male patiatur, quod non vult. Hæc Augustin. Nomine autem passionis intelligo nō solum morbos corporis, sed plures animi passionem, & affectus, quales sunt tristitia, merores animi, angustia, quibus Deus solet hominem exercere. Ita audio Seneca. Seneca. eam lib. de Prouidentia. Locus illustris ad nostram conclusionem. Calamitas virtutis occasio est. Illos merito quis dixerit miseros, qui nimia felicitate torpescunt, quos velut in mari læto tranquillitas iners detinet. Quidquid illis inciderit nouū veniet, magis vrgent seua inexpertos. Graue est teneræ ceruici iugū, ad suspicionē vulneris tiro pallefcit: audaciter veteranus cruorem suum spectat, qui se scit se sæpe vicisse post sanguinem. Hos itaque

Augusti.

Seneca.

K Deus

Deus quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet. Eos autē quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis seruat: erratis enim, si quē iudicatis exceptum. Veniet ad illum, diu felicem sua portio. Quisquis videtur dimissus esse, dilatus est. Quare Deus optimū quemq; aut mala valetudine, aut malis incommodis afficit? Quare in castris quoq; periculosa fortissimis imperatur? Dux lectissimos mittit, qui nocentis hostes agrediatur insidijs, aut explorent iter, aut praesidium loco deiciant. Nemo eorum, qui exeunt, dicit, male de me Imperator meruit, sed bene iudicauit, idem dicant quicunq; iuuentur pati timidus ignauisque flebilis: digni visus sumus Deo in quibus experiretur, quātū humana natura posset pati. Hęc Seneca.

Itaque, & animum, & corpus probat, & exercet Deus laboribus, & morbis, nō peccatis: tamen oportet nostram conclusionem ex Hipp. ostendere.

Ex Hippocrate ostēditur à Deo morbos multoties immiti, C.V.

Hippoc.

Hippoc. lib. de morbis mulierum nūmen dicit esse causam. Quem locū late agitaui contra Mercurial. in nostra Hippocratica Philosophia text. 74. & licet ibi interpretor de anima rationali: multi alij eruditissimi intelligunt Deum dici autorem morborum. Sed Hipp. dicta, licet vnico modo claudantur, pluribus adaperiuntur. Recte potest textus interpretari de Deo Opt. Max. numen idest Deum causam esse, nam paulo post ait, oportet autem illum, qui hęc recte tractare voluerit, primum à Dijs ordiri postea vero naturas tractare.

Hippoc.

Et lib. de insomnijs Deum placare consilium, vt corporis cesset perturbatio. Locus elegans. Inquit: Si insomnia diurnis actionibus aduersentur, ita vt inter se non conueniant, hoc ipsum si contingeriturbationem corporis significat. Vtrum autem istae actiones sint aberrandae, necne non est

instituti mei iudicare, sed tantum corpus curari consulo, &c. Tandem Hipp. curationem instituit, vomitum concitat, plenitudinem deponit, & concludit, dicens, & Dijs supplicet, & turbatio cessabit. Ecce cognoscit Deum morbi, & salutis autorem; vbi notare licet, quod Hipp. non aliorum professionem, aut munus usurpat, neque notat dogmata ad artem non pertinentia. Dicebant quidam somniorum interpretes, quod quotiescunque aliquis somniat rem contrariam actioni quam per diem exercuit, tunc debet deferere inceptum opus, quamuis laudabile sit. Dæmonica fallacia! Ob id Hipp. dicit, Ego non disputo. Vtrum illae actiones diurnae sint auertendae (videns esse impiū praeceptū, si vniuersale sit) sed dico esse placandum Deum, vtpote, quod aliquid portendat somnium, quod ex parte corporis animum debeat perturbare. Ergo in aliquibus considerat Hipp. Deum tanquā supremam causam morbi, & sanitatis.

Tertio in eodem lib. de insomnijs inquit, Si quis à Deo aliquid purum accipere somniat, bonum signum est sanitatis, & paulo post. Oportet autem in rebus secundis quosdam Deos, in aduersis alios supplicare.

Quarto in lib. de Elegancia, eleganter demonstrat prouidentiam Dei in morbis, & eorum curatione.

Vltimo. Communis, & recepta opinio fuit apud antiquos, pestem à Deo causari, vt ait Galen. 1. Epid. comment. 1. quo modo ergo noster Praeceptor in hoc lib. intendit Deos nō esse causam morborū? Patebit hoc in solutione obiectionum.

Obiectiones propositae dissoluntur. Cap. VI.

Nō obstat quod primo loco obieciemus. nā cū dicit Hip. Deū esse nostrā liberationē, & purificationē humanae naturae altissimū loquitur; non negat esse morborū causā, imo nos purificat laboribus, & morbis tanquam medicamentis. Est igitur liberator noster, & purificat san-

sanctis legibus, & disciplinis, quod si hæc non profunt, supplicijs vritur tanquam summe iustus. Inter supplicia morbos, pestes, langores, mortes enumerari quis dubitat? Quando ergo arguit Hippocrates contra Magos dicens, quod Deus non sit causa morborum, loquitur secundum præsens institutum, illi dicebant Deum solum, sine alia causa autorem Epilepsiæ, neq; ullis medicamentis esse vtendum. Arguit Hipp. Deus est hominum salus, si ergo mortificat, non est, nisi vt viuificet, & morbum morbo sanat, vt facimus quando inducto igne, aut ferro alium morbum depellimus. Magi dicebant, causant Dij Epilepsiā, sed non sanant, nisi nostris incantationibus. Hanc absurdam insolentiam extirpat insinuans, quod cum Deus hominum sit Parens, & refugium, ab eo debemus spectare medelam, & hoc insinuant illa verba text. *Vtique cupit, & petit agrotus à Deo purificari.* Si Diuinus morbus est, solus Deus curet, non vana incantatio. Curat vero Deus duplici modo. Primo sine interuentu causarum istarum naturalium. Secundo adhibitis medicamentis, quæ manus Dei appellabantur à Galeno, Hippoc. ergo quamuis fateatur locis supra cit. morbos à Deo, curat duplici medio, oratione ad Deum, & medicamentorum adhibitione, vt Deus ipse per ista sua ordinata media causalitatem extendat.

Reliquæ vero sententiæ Platonis, & reliquorum iuxta sententiās Diui Augustini supra adductas intelligendæ sunt.

Sed illa replica scholastica, aut metaphisica petit solutionem. Pro qua notandum (quod supra insinuauimus. Malum posse causari dupliciter. Primo ex vi actiuitatis causæ proximæ, & perfectio nis illius. Secundo ex defectu, & carētia quæ reperitur in causa, aut in illius actione (loquimur de malo naturali, non de morbo animi) dicimus quod Deus potest esse causa mali naturalis. Primo producendo aliquid nobis noxium, & præternaturam, concurrente cū causis præternaturam, dans illis vim, & efficaciam, vt nos afficiant. Secundo suspendēdo in

fluxū quo nostram sanitatem causæ naturales conseruat. primo modo accomodat se Deus causæ secūde, aut vt melius dicam cum causa secunda non possit aliter causare malum, nisi consequenter. & per accidens, quia alio modo non potest fieri id quod priuatiuum est, eodē modo concurret Deus non directe, & per se intendēs malū; hoc est phisice loquēdo; nā Deus in quantum est agens intellectuāle bene potest intendere tale malū propter aliquod bonū, quod malū medicinale nominamus, & non solum Deus potest causare illud medijs causis secūdis, sed se solo; quod patet, nā cū tale malū resultet ex vi & efficacia alicuius positiui expellentis aliad, & Deo debeat tribui omne quod est perfectio, virtus, & efficacia, participata in causis secundis, sequitur quod qui dat virtutē alijs causis ad agendū, se solo poterit agere. At vero malū præcise prout est carētia, dicens etiā imperfectionē, priuationē, aut malitiam in causa proxima, neutiquā potest causari à Deo, quia causam aliquā deficere à sua perfectione non potest haberi, aut participari à Deo neq; Deus præcise cū causa vt deficiens est, concurret; nā Deus non influit, neq; concurret, nisi cū causa secunda, & cum omnibus illis viribus quas causa participat à Deo, at vero defectus, priuationes, & imperfectiones neutiquā causam habent à Deo, sed à ab alia, ergo Deus non concurret ad similes defectus, in hoc conueniūt malū naturæ, & malum culpæ: de malo culpæ certū est; certū etiam est de malo naturæ, nā claudicatio vsq; vultus malum actionis proueniens ex defectu principij motiui, etiā non est à Deo, vt docet D. Th. I. p. q. 49. art. 2. his verbis.

Ad secundum dicendū, quod effectus causæ secundæ deficientis reducitur in causam primā non deficientē, quantū ad id quod habet entitatis, & perfectionis, non autē quantū ad id quod habet de defectu. Sicut quidquid est motus in claudicatione, causatur à virtute motiua; sed quod est obliquitas in ea, non est ex virtute motiua sed ex curuitate cruris. Et similiter quidquid est entitatis, & adhibet in actione mala, reducitur in Deum si-

D. Thom.

cut in causam: sed quod est ibi defectus non causatur à Deo, sed ex causa secunda deficiente.

Alio modo potest Deus causare morbos se solo, suspendendo influxum quo concurrat ad conservandam sanitatem: deficiente autem sanitate, necessarium est, ut vivens sit morbosum per puram, & meram privationem bonitatis, sibi debitam. Quod facit Deus, modo dicto, aut suspendendo concursum quo causae secundae efficiunt sanitatem. Deus ergo morborum causa existit praedictis modis.

De secundo Divino in morbis, id est de intelligentijs, C.VII.

Supponendum est, intelligentias esse contra stupidos, qui solum res corporales cognoscunt; lumine enim naturae antiqui id testatum reliquerunt, & inter eos Arist. efficaciter ostendit. Aliqui vero nostri temporis existimant probari quidem, & suaderi lumine naturae, sed non demonstrative. Lumine tamen fidei, & Sacrae Scripturae consistere esse substantias separatas ab omni corpore alienas; certe ab instituto lib. nostridiscederem, si momenta rationum Arist. perpendere, & quid antiquitas Gentilitia senserit, tamen propter quosdam errores Cardani, & sequatium pauca, sed necessaria dicam.

Quod existant in universo intelligentiae ostenditur ex effectibus admirandis, quos videmus in arreptitijs, nam facta inductione non possunt tribui alicui causae naturalis, ergo reducendi sunt ad causam aliquam divinam, haec autem non est Deus, ut per se patet, & omnes concedunt, ergo aliqua intelligentia movet ad tam mirabiles effectus. Nam arreptitij solent loqui linguis omnino incognitis, & praeterea curantur medijs divinis à Deo Opt. Max. suscepta virtute, ergo aliqua mala intelligentia est, quae tales effectus producat. Secundo, quia adiurationes, & comminationes ad rem viam diriguntur, scilicet ad intelligentiam, non ad inanimatam.

Vnde doleo quod Cardan. in tam stol. Cardanus dum errorem inciderit, putans non esse intelligentias sed morbos, & praevalentes humores, & intemperies, quae tam mirabiles effectus causant. Secutus est ignorantiam quorundam, qui dicebant non esse intelligentias, quae in hominibus causant illos effectus, sed bonos, aut malos affectus, & ex consequenti non esse substantias, sed accidentia. Tales fuere Gnostici apud Plotinum Encad. 2. lib. 9. c. 14. & aliqui Platonici, quos refert Viues. 9. de civit. Dei cap. 11. *Plotinus. Viues.*

Haec tamen opinio (si opinio potest dici) omni veritate caret, nam omnia ista accidentia, aut humores, aut affectus animi, eo se possunt extendere, ut morbos procreent in corpore, & perturbationem in animo, aut malos mores. Tamen impossibile est, quod faciant hominem loqui Graece, aut Germanice, qui nunquam tales didicit linguarum locutiones, quia tales affectus habent suos terminos, quos transgredi non valent, ut ignis non potest frigidificare; ita omnes causae quae referuntur, valent ad alterandum, non tamen est possibile naturaliter, ut faciat hominem loqui linguis incognitis, ut falso putat Cardan. quod autem iste effectus mirabilis appareat in arreptitijs praeter ea, quae vidimus, refert Fernel. li. 2. de abditis rerum causis, & Pselus lib. de Demonib. *Fernel. Pselus.*

DESTRUITUR.

Error Levinii Lemnij, C.VIII.

Neq. solum Cardan. impie opinatur, sed Levinus lib. 2. de occultis naturae miraculis cap. 2. dicit locutiones linguarum non esse ab intelligentia, sed ex vi humoris melancholici, qui taliter afficit, ut anima recuperet, quae habebat. Nam ait cum Platone scire nostrum esse, quoddam reminisci atq. ita novas, & inauditas nationum locutiones sciri multo ante ab anima, talemque esse tunc corporis affectum à melancholia, ut exeant in actum omnia illa, quae recondita erant in intellectu. Levinus potuit tanti erroris

Arctus. ris occasione inuenire in Arcteo lib. 1. diurnorum affectuum, c. 6. omnia tamen sunt falsa; nam intellectus noster, ut naturaliter intelligat, debet phantasmata contemplari, hæc autem ministrantur à sensibus, & ita non habet congenitas sciencias sed labore acquisitas, ut docuit Arist. 1. Post cap. 1.

Arist.

Sed concedamus gratis Platonici sciencias non acquiri de nouo, sed esse latentes in anima. Hoc tamen non concludit, ut idem intelligendum sit de linguis incognitis gentium, quæ utitur ad placitum vocabulis, & nominibus: ergo cum nomina sint quid extrinsecum, & dependant ab hominum impositione, necessarium est (naturaliter) ut non possit aliquis loqui Græce, nisi didicerit linguam Græcā, & recipiat de nouo species, quas nunquam habuit in anima, atque hoc ita verum est, ut licet Plato congenitas dixerit esse sciencias, non tamen potuimus inuenire in eius libris, quod dixerit locutiones incognitas esse natiuas: ergo quisquis dixerit ignotum sermonem esse esse ætum humoris, aut alicuius causæ corporalis, falsa omnino proficitur. Et tandem ostendo, nam non possum naturaliter habere species internas quas non suscepi ab externis, ergo species, & nomina Germanica, aut Græca, mihi omnino ignota, non possum habere, nisi addiscendo. Ego quidem confingo montem aureum, quia licet non sit mons aureus, vidi tamen aliquando montem, & vidi aurum, fingo ergo montem aureum; sed si nunquam haberem speciem montis, neque auri, impossibile esset fingere montem aureum: idem dico de locutione linguæ ignotæ, quæ non est possibilis naturaliter, nisi concurrat aliqua causa diuina.

Secundo fallitur Lebinius, quia supponit, tales homines affectos, loqui quæ intelligant. Hoc reiicio, ut falsum, nam ignorant prorsus quid loquantur, sed solum sentiunt motum localem linguæ, tamen nec verba percipiunt, nec significatam, id eleganter docuit, ut solet S. Thom. 2. 2. q. 116. art. 2. ad 4. agens de serpente sedu-

S. Thom.

cente primos Parentes, inquit, *Neque serpens intelligebat verborum sonos, qui ex illo fiebant ad mulierem. Neque enim conuersa credenda est anima eius in naturam rationalem. Quandoquidem nec ipsi homines quorum rationalis natura est, cum Demon in eis loquitur, sciunt quid loquantur. Sic ergo locutus est serpens homini, sicut asina in qua sedebat Balaam Propheta locuta est homini, nisi quod illud fuit opus diabolicum, hoc Angelicum, &c.* Et præter S. Thom. satis constat, quod non possum intelligere, quæ non concipio mente, cum igitur illa motio linguæ solum sit motio localis, & non ad exprimendum conceptum hominis, non est possibile quod dicat Lebinius. Quare cæcus à natiuitate non indicat, neque imaginatione versatur circa colores: Quia nunquam habuit species colorum, neque intelligentia potest ponere colorum species in cæco, ut etiam docet S. Th. loco citato ad 2. nam licet possit facere visiones imaginarias, non tamen valet imprimere species, quæ nunquam fuerunt. Ergo non est possibile, ut ab humore melancholico fiat talis dispositio, ut loquatur homo idiomate ignoto. Videtur argumentum à fortiori, si intelligentia non valet imprimere species, quæ nunquam fuerunt perceptæ, ergo neque humor melancholicus. Quomodo autem fiat visiones imaginariæ ab intelligentia non est huius loci, docet tamen S. Th. loco citato, & ibi Caietanus.

S. Thom.

S. Thom. Caiet.

Ergo ex prædictis satis constat esse aliquam naturam nobis superiorem, quæ prodigia talia producat, quæ alteri causæ naturali non possunt tribui. Sed ad præsentis dubitationes obiter notandum est. Omnes istos effectus intelligentiarum, de quibus loquimur esse mirabiles ex accidenti non verò proprie & per se; magnum discrimen versatur. Effectus Demonis sunt mirabiles apud populum indoctum, qui non habet cognitionem causarum, & facile seducitur; tamen docti non admirantur, nisi ab his quæ sunt admirabilia per se, qualia sunt miracula, quæ à diuina potentia proficiunt, & ob id dicebat

K 3

Re-

Regius Propheta de Deo, *Qui facis mirabilia solus*. Vnde male aliqui loquuntur, quando dicunt est mirum, ergo miraculum. Hæc adnotatio ad hunc tractatum necessaria videtur.

Possem autem probare existentiam intelligentiarum antiquissimorum Ethnicorum autoritate, ut mirer quomodo Athæi, & Saducæi, non aperuerint oculos, sed qui voluntate deprauata viuunt, oculos habent, & non vident, aures habent, & non audiunt. Nunc in medio luminis Sacræ Scripturæ, confirmamus quæ ab antiquis Gentilibus de substantijs separatis lecta suscepimus. Nam sacra pagina multoties intelligentias proponit inferiores quidem Deo, superiores vero homine, quantum ad naturæ gradum, Matthei 18. Psal. 90. Math. 4. 2. Petr. 2. & Iob 41. & Zachariæ 1. quibus locis, & alijs multis constat intelligentias, siue Angelos esse in rerum natura: ita eleganter colligo ex S. August. tractat. 110. in Ioannem, Theodoret. lib. 3. contra Græc. Cyprian. lib. de vanitat. idol. At Gentiles Philosophos (quos nec legere volunt Athæi) refert Lactantius lib. 2. diuinar institut. c. 15.

Matthæ.
Petrus.
Iob.
Zachar.
August.
Theodor.
Cyprian.
Lactant.

Quod Hipp. in hoc lib. non negauit Dæmones, ut aliqui putant. Quin & Engastrimythos primus cognouit. Locus singularis.

Cap. IX.

Noster liber de morbo Sacro (quia non recte illustratus legitur ab aliquibus) occasio fuit, ut crederent Hippocratem existimasse nullos esse Dæmones, aut intelligentias. Probant, quia totus est in eueredis incantatoribus adducens rationes ad ostendendum morbos non fieri à Dæmone, ergo ex hoc libro potius colligitur putasse non esse tales substantias. Futilis ratio, nam Hipp. nil agit in hoc lib. de hoc puncto: sed reicit illos, qui dicebant morbum Comitialē diuinitus inferri: At vero non dicit, an

aliquo modo laborēt arreptitij, aut à Dæmone vexentur, quia de hoc agere non pertinebat ad institutū; nā Magi, cū quibus disputat ad Deum referebant, vel ad Deos morbum, sed nil de arreptitijs: Quin potius fatetur distinctionē inter Deū. & Dæmonē, ait. *Proponentes lustrationes, ac purificationes, cū verba ipsorum magna ex parte se ad Deum, ac Dæmonium extendant.* Itaq; Hipp. non est de illis qui intelligentias negant, quos late refutat

Lenseus.

Lenseus li. 2. de libertat. Christiana, c. 10

Est vero eruditis dignū, quod Hipp. primus ex Gētilio Engastrimythos scriptis mandauit, nā lib. 5. epidēm. tex. 19. vxo. rē Polemarchi proponit quibusdam affectibus oppressā, sed vētriloquā fuisse. Cuius verba inferius adscribā. Sed primo sciendū est, qui sint Engastrimythi:

Engastrimythi.

Hermolaus Barbar^{us} putauit Engastrimythos

Hermolaus

esse Engastrimantes, qui vaticinātur in peluibus, siue vasis aquaplenis; nō alia ratione, nisi quia gaster, apud Græcos quoddā genus vasis est, & gaster cū Engastrimytho, affinitatē aliquā habet. Sed displicet ista opinio, quia licet illa sit affinitas intervocabula, tamen [ut infra dicā] vasa interna corporis humani, seu cauitates, ventres dicuntur à Græcis, & per antonomasiā venter inferior (quia magnū vas est) talis dicitur. Ergo melius diceret Hermol. qui vaticinatur per ventrē, nō per peluim; præcipue cū grauissimæ autoritates adsint, ut existimem^{us} Engastrimythos, esse Pythones, qui loquebātur per vētrē, vbi voces articulabātur obscuræ, cōfusæ, & prætenues; licet aliquando in partibus pectoris, sed omnes clauso ore, & ob id ventriloqui appellati, à Decretis Canonicis, causa 26. q. 3. Et à Septuaginta Interpret. Hebraicè verò *oboth*, id est vtres; quia per ventrem, quasi per vētrē vaticinabantur: ita D. August. lib. 2. de Doctrina Christiana, c. 23. Fœminā illā Pythoniā, quæ clamabat post D. Paul. in actib. Apost. 16. vētriloquā appellat, his verbis. *Nō enim quoniam imago Samuelis mortui, Sauli Regis rapronū ciuit, propterea talia sacrilegia quibus imago illa*

Decret. Canonic. Septuag. Interpret.

D. Aug.

illa presentata est, minus execranda sunt, aut quoniam in actibus Apostol. ventriloqua jœmina verum testimonium perhibuit Apostolis Domini: ideo Paulus Apost. percepit illi spiritui, ac non potius fœminam illius Damonij correptione, atque excussione mundauit. Omnes igitur artes huiusmodi, vel nugatorie, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera sotietate hominum, & Demonum, quasi pacta infidelis, & dolose amicitie constituta, pœnitentibus sunt repudianda, & fugienda Christiano.

Euricles primus Athenis, ab hoc Dæmone possessus, vaticinatus est ex fundo ventris, ut refert Aristophanes in Vespis.

Aristoph.

Sed antequam ad nostrum Hipp. accedam, historiam referam mirabile, verbis ipsius Autoris, qui testis ocularis fuit. Inquit Cælius Rodig. Testatum volumus te pestate hac, imo vero hac prodente me, fuisse in patria mea mulierculam humili loco, Iacobam nomine, ex cuius ventre immundi spiritus vocem prætenuem quidem sed tamen ubi vellet, dearticulatam, & prorsus intelligibilem, audiat ipse, verū, & innumeri alij, nō Rhodigij modo, sed & tota fere Italia: Quādo futuri auida potentum mens sepe accersitam ventriloquam, ac omni exatam amictu, niquid fraudis occulta lateret, inspicere, ac audire concupiuit. Circinantiulus Damonij nomen erat. Hac ille appellatione gestiens in elamanti subinde respondebat. Si de præteritis, aut presentibus scitareris, quæ reconditissima forent, responsa dabat sæpe mirifica. Si de futuris semper mēdaciſſimus. Sed & in scitiā suā nōnunquā murmure incerto, vel bōbo verius ignorabili reticebat. Hosce ego propriēdictos Engastrimythos puto, id est, vtriloquos, quamquam eo nomine apud Græcos intelligi simpliciter videntur, qui Demonis afflatu aliquid præſagirent.

Leo Allat.

Nunc Leo Allatius vir eruditiss. particulare opus de Engastrimythis cōposuit & antiquum librum Eustachij de eadem re contra originē illustrauit. Plutarchus etiam in opusc. de oraculorum defectu huius rei mirandæ mentionem fecit. Sed audiamus Hipp. verba ex loco supra cit. Vxorij Polemarchi per Hyemem angina

Plutarch.

Hippoc.

laboranti guttur intumuit, cum multa febre, & sanguis missus est, faucium suffocatio desit, febris perseuerabat. Sub quintum diem tumor, ad levum genu cum dolore subortus est, eique ad cordis regionem quidam coaceruari videbatur, ac respirabat velut qui in aquam demersi sunt, respirare solent, & ex pectore strepitus quidam edebatur, idemque continebat quod fatidicis mulieribus, quæ Pythone afflatæ, quod ventre oracula fundunt, Engastrimythi, hoc est ventriloquæ dicuntur: Circiter septimum, aut nonum diem sub noctem alius affatim prorupit, & liquida multa, quæ prava existimabantur, demisit. Ipsa verō tandem voce defecta mortua est. In explicatione huius textus, Vallesius dicit se nescire, qui essent qui loquerentur per ventrē (certe more Magnorū virotum, qui nihil sibi detrahunt, quando humilitatis exhibent exempla) Sed miror quod citet Cælium Rodig. & illum non legerit, pro intelligentia Hipp. qui clare dicit, quales fuerint Engastrimythi, ex mente antiquitatis.

Sed ego etiam dico me prorsus ignorare, quid dicat Vallesius. Eius verba sunt. Qui loquerentur ex ventre non satis scio qui essent, Cælius Rhodiginus dicit ita appellatos quosdam, quibus in ventre Damon esset aliquis, interrogantibus responsa tribuens, qui dicebantur Pythone habere in ventre. Fortasse citra Damonem, sint qui mugitu, quem clauso ore reddant, voces quasdam non sane distinctas imitentur: Et cumque hoc habeat, quod hic dicitur est strepitum quemdam in huius mulieris ventre sentiri, quod quidem fecerit aer qui intra asperas arterias ab humore coerceretur.

Dicat nobis aliquis pro Vallesio, an magitus (clauso ore) sint voces articulatae? Si aduertis distinctionem inter mugitam & loquelam, clare videbis difficultatem in dictis Vallesij, siquidem ait Hipp. (ut vertit Foësius) idemque contingere quod fatidicis mulieribus, quæ Pythone afflatæ, quod ventre oracula fundunt, Engastrimythi, hoc est ventriloquæ dicuntur. Ergo Hipp. aperte dixit non mugitū obsecrū sine dearticulatione, sed loquelā

K4 ore

ore clauso ex ventre illius ægrore audiri. Hoc autem nisi à Dæmone fieri non potest. Nam si coerceatur aer ab humore, sonus aliquis causari potest; sed dearticulatus nequitiam, nisi accedat Dæmonis industria.

Et quod hæc fuerit expressa mens Hippoc. facile colligitur. Nam milles, in alijs locis; motus ventris commemorat, qui auditu percipiuntur, ut quando dicit, murmurare ventrem, hippocondria suspensa, strepitus ventris, &c.

Sed tam ex professo, voces fatidicas, & loquelas Pythonis memorari, signum est certissimum, intellexisse ventriloquas de quibus loquimur. Neque debilis confirmatio est, quæ sumitur ex Foesio, & Leone Allatio, qui nostræ cogitationi consentiunt.

Foes.

Leo. Allat

Obiect.

Resp.

Quod si nobis obijcias verba istius mulieris, non ex ventre, sed ex pectore audiri. Respondeo ut supra; apud antiquos, & præcipue Hippoc. internas cavitates dici ventres. Nam thoracem, & ventriculum, & tenuia intestina, superiores ventres appellant, interdum intestinum Colon inferiorem ventrem dicunt. Vide 4. acutor, fol. 112 & lib. de affectionibus, & 2. Prognos. text. 13. Tandem Aphorif. Vētres Hyeme, & Vere calidissimi sunt. Ego sic intelligo, ut non solum ventriculum [in quo cibi primo mutantur] intelligamus, sed etiam ventriculos cordis, cerebri, hepatis, cavitatem venarum, & arteriarum vias, pulmones, mulieris uterum, vesicam felle, & lotij, in quibus, aut sanguis, aut spiritus, aut alimentum elaboratur, & perficitur: quin etiā, & excrementa debito tempore, ad debitam peptansim, & alios usus detinentur. Igitur apud Hipp. illa mulier, quæ clauso ore, ex thorace loqui videbatur, merito ventriloqua dicta est. Istā explanationem videbis sup. text. 35, ubi de ventre egit Hipp.

Sed silentio nō est prætereundū, quod hoc tēpore (hæc me scribente.) vix est ventriloqua, à plurimis fidedignissimis Hispali, & audita.

Sed aliquanto operosius est, decernere de spiritualitate intelligentiarum. Ego nisi breviter hæc attingerem, non aude-rem, ab instituto discedere, quia alia spectant. Tamen cum Magi, ut constat in hoc libro aliquibus instrumentis utantur Magicis, quibus videntur agere cum aliqua corporea diuinitate, & non spiritali; ideo non abs re erit id summatim attingere, si prius diuidam in bonas, & malas; omnes enim possunt esse causæ morborum.

Intelligentias alias esse bonas, alias malas, Cap. X.

NOtandum primo hæc vocē Dæmō, usurpari in bonam partem, apud Ethnicos; nam Plato in Cratilo, Dæmonem, id est scientem, intelligit. Quæ significatio sic generaliter sumpta placuit Lactantio 2. institut. cap. 15. & D. August. lib. de Ciuitat. Dei c. 20. Macrobi. 1. Saturn. cap. 23. Tamen iam non solū scientes creaturas vniuersaliter dicimus sed in malā partē utimur hoc nomine, & per Dæmones intelligimus substantias intellectuales penis, & malis obstrictas: ita Euseb. 4. de Præparat. Euang. cap. 3. Eugub. VIII. perem. Philos. cap. 19. & communiter Patres, & Sacra Scriptura. Vnde quamuis Apuleius Platonicus inscripserit librū de Deo Socratis, tamen ut aduertit S. August. 8. de Ciuitat. Dei cap. 14. iuxta Platonicam doctrinam, nō debuerat inscribere de Deo, sed de Dæmone Socratis. Sed cum iam sana illucesceret Philosophia, & videret Apuleius mundum ex horrere, & per timescere nomen Dæmonis, tanquā malum, noluit dicere de Dæmone Socratis, sed de Deo; ne stultus stimaretur ab hominibus, aut liber ab optimis Philosophis defereretur. Tempore etiam Tertuliani, nō solum Catholici, sed Gētiles nomine Dæmonis intelligebant damnatam, inimicam, & prauam aliquā creaturā, ita ut impios homines, Dæmones appellarent: colligitur ex Tertul.

Plato.

Lactant.
D. August.
Macrobi.Euseb.
Eugub.
Apuleius.
Platonic.
D. August.

lib.

Tertul. lib. de testimon. animæ cap. 3. & in Apo-
log. cap. 22.

Plures Autores legi afferentes Ari-
stotelem non cognouisse, nec admisisse
Dæmones malos, tamen contra illos
illustris locus mihi sufficit pro multis:

Clemen. Alexand. Nam Clemens Alexandrin. 1. Stromat.
cap. 12. circa finem, adducit locum Phi-
losophi, ubi refert annulos incantatos,
quibus utebatur Excectus tyrannus, idem
sentit Eugubinus 8. Perem. phil. cap. 26.

Eugubin. Scalig. Scaliger, exerc. 355. Augustin. Niphas
lib. de Dæmone. Relinquo miserum Ale-
xandrum lib. 5. Metaph. ad text. 15. a
sententia Peripatetica discedentem, ne-
gantemque malos Dæmones, quæ stoli-
ditas, etiam tentauit Cardanum, quem
supra refutauit, qui dicit lib. 19. de subtili-
tate, se illa dicere, non ut Christianus,
sed ut Philosophus. Pro hoc dolor! Quis
vnquam ita cæcus, ut philosophiam dica-
t contrariam veritati Christianæ? imo
ut ego semper prædicaui, omnes verita-
tes philosophicas perficit, & eleuat lu-
men Catholicum; non est contra Philo-
sophiam, sed supra illam. Satis sit dicere
omnes qui negant Dæmones damna-
tos, iam ad Atheismum accedere; nam
qui negant Dæmones diuini supplicij
ministros, & poenas eternas patientes,
infernum negant. Quid autem est hoc?
nisi de vna brutali hæresi in aliam de-
uenire? Alexander, Cardanus, & Pompo-
natus, nec nominentur in nostris scrip-
tis.

Sed ut confundamus istum errorem;
ab antiquissimo Homero deducamus
lapsus Dæmonum e cælo, ut erubescant
iam Autores prædicti, & illorum se-
quaces. Audiamus Iustinum Philoso-
phum, & Martyrem in exhortatione ad
Græcos, ubi ostendit quam plura acco-
pisse Homerum, ex primo Propheta Mo-
se, & accedens ad declarandum Dæmo-
num lapsum, ita ait (in meo Iustino fol.
31.) Item de proiecto de cælis hoste huma-
ni generis, quem diabolum vocant Sacra li-
tera propter calumniam petiit primum ho-
minem. Consideret diligenter, qui vult, in-

ueniet Poetam, quamuis nusquam nominet
diabolum, fingere tamen ei nomen ab ipsis
studio sceleratissimo. Atque enim nomi-
nans, ait a suo Deo præcipitatum de cælo,
videlicet memor quid Isaias Propheta de
hoc scripserit. Carmen sic habet.

Statim prehendit Arem pinguem capillos,
Indignans animo suo, irruitque seuerum
Ius iurandum,

Nunquam se in Olympum stellatumque cæ-
lum

Rursus accepturum Arem, qua omnes la-
dit.

Sic fatus deiecit eam de cælo stellato,

Manu circumuersam: atque eo protinus
adiiuit.

Hominum opera.

Videant insipientes in Homero, quæ no-
luerunt videre in sacris literis a quibus
Homerus feliciter excepit. Igitur sunt
intelligentiæ malæ. Diuisionem autem
in bonas, & malas ex ære legimus, apud D. Thom.
D. Thomam ex mente Platonis, opus. Euseb.
15. apud Eusebium lib. 4. de præparat. Augustin.
Euang. cap. 3. apud August. 8. de Ciuit.
Dei cap. 14. & apud sanctos Patres.

An intelligentiæ omnino sint in corporeæ? Cap. XI.

Modo diuerso causabunt morbum
intelligentiæ, si omnino spirituales
sint, aut si corporis participes. Fuerunt
autem aliqui afferentes, substantias esse
corporeas. Primo, quia ut refert Eugub.
lib. 8. c. 30. de perem. Phil. multi dicebāt
Dæmones esse corporeos, quia patiuntur
affectiones corporales, nam delectantur
locis humidis, & fumis nidorulentis.
Secundo, quia ut refert Nicephorus
Gregoras ad Synesium de insomnijs. Gregoras.
Magi incantatores gestabant enses, &
gladios, ut Dæmones terrefacerent Ter-
tio, quia Proclus lib. de Magia, refert vi-
sos fuisse Dæmones leonina facie, qui su-
giebant viso gallo, non aliter ac leones
veri: quæ omnia inditia sunt affectionis
cor-

Eugubin.

Niceph.

Gregoras.

Proclus.

cor-

Iustin. Phil.

loph.

ad de ca
lum Ihu
dignum
lib. 2. lect.
ant. cap. 7

corporalis. Quarto constat ex maleficis, Dæmones fugari quibusdam suffumigijs, & alijs trahi, quod fieri non posset, nisi corporaliter afficerentur. Quinto, quia in cōcauitate annulorum scimus includi & teneri; hoc autem fieri nequit, nisi aliqua corporea substantia, licet tenui essent præditi, vt multi senserunt apud Ananiam lib. 3. de natura Dæmonū cap. 16. Et Niphus lib. 3. de Dæmonib. c. 9. videns experientias aliquas, ausus est dicere, corporeas esse substantias, sed docte subtilitatis non carere, vt corpora Beata. Misceuit iste Autor infima sumis, sed temperandus est, vt statim dicam. Sexto pro ratione possūt adduci graues Autores, quorum eadem sententia fuit. Tertulian. libro de Carne Christi, quem refert Isidorus lib. 8. cap. 5. etymolog. & aliqui Catholici Patres, Hilar. can. 5. in Matth. Nazianzen. oratione 1. Elias Casianus collat. 7. cap. 13. vbi ait nil esse omnino incorporeum, nisi solum Deū. Idem legimus lib. de Ecclesiast. dogmatib. cap. 11. vbi etiam dicitur, nihil esse incorporeum, nisi solum Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Augustin. 7. de Genes. ad liter. cap. 17. tribuit Dæmonibus subtilissima corpora, & lib. 3. cap. 10. vocat eos animalia aërea, & lib. 9. de Citate Dei cap. 12. & 13. ad eandem sententiam inclināt, & inter modernos Caiet.

Tamen vt intelligamus, quid tenendum sit, separanda sunt certa ab incertis. Tribus modis potest quæri de hac re. Primo, an intelligentiæ sint omnino spirituales, quomodo cunque considerentur. Secundo, an omnino sint corporales. Tertio, an medio modo se habeant, scilicet an partim sint spirituales, partim corporales, sicut homo qui quo ad animam est spiritualis, materia vero est mere corporalis. Ista distinctione præhabita, dicimus intelligentias esse incorporeas, & spirituales, itaque neque sunt compositæ ex spiritu, & corpore tenui, neque sunt absolute corporeæ, sed simpliciter spirituales. Hanc conclusio-

nem existimo esse conformem principijs Philosophiæ, & à priori, & à posteriori. A priori, quia prima causa omnipotens cum sit, debuit efficere ea, quæ ad perfectionē suorum pertinebant operum. Cum ergo creaturæ completè spirituales, ita pertineant ad complementum perfectionis vniuersi, non est dicendum, non esse tales substantias, siquidem non repugnat ex parte effectus, neque est possibile, vt repugnet ex parte causæ. Hoc quidem non eget probatione. Præterea si de Fide est esse creatam animam rationalem spirituales, sed incompletam, quia est etiam forma corporis. Quare non esset creanda substantia spiritualis completa, quæ non sit corporis formæ.

Secundo a posteriori, probant Philosophi perfectionem istam intelligentiarum, ex motu Cælorum, quibus præsent quod late ostenditur ab Arist. in Metaphis.

Quibus addenda est ratio alia, nam Ratio Claretam intelligentiæ bonæ, quam malæ, penetrant corpora densa, quod fieri non posset, nisi omnino spirituales essent creaturæ: de bonis, in Scriptura est satis commune; Angeli descendunt, & ascendunt per cælum. Et relictā vanitate illorum qui dicunt esse cælos corruptibiles, clarum est non posse penetrare corpora cælestia, nisi spiritus, sine vlla corporeitate subsisteret. Idem de malis dico, ceciderunt enim, aut de cælo Empireo, aut de firmamento, vbi fuerunt creati: & præter hoc scimus argumentis, ex sensu petitis, Dæmones, clausum cubiculū intrare, & per densissimos parietes penetrare, corporaque hominum adire: sed corpora, quamuis aërea habeant intelligentiæ, dicat obsecro, quomodo tot Dæmones possunt habitare corpus vnius hominis, habemus namq; in Euangel. Marci 6. & Lucæ 8. legionem Dæmonum in vnius hominis corpus introisse: Habet autem vna legio numerum 6666. Considera nunc penetrationem istorum corporum, & videbis, quomodo spiri-

spirituales omnino sint.

Vnde vt Augustinum Niphum corrigamus, non potest dici, quod intelligentiæ habent dotes corporis gloriosi; Nam cum non habeant corpus, ergo neque dotes corporis, habent tamen quæ propria sunt spiritus. Sed vt plurā loca sanctorum, & Sacræ Scripturæ, propter breuitatem omittam, loquatur Concilium Lateranens. sub Innocen. III. verba sunt.

Simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spirituales, & corporales, Angelicam videlicet, & mundanā, & deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam. Quis poterit dubitare? Nullus sanæ mentis. Scio aliquos dicere non discernere Concilium ex professo circa quæstionem præsentem, sed obiter id dicere. Ira Sixtus Senens. 5. Bibliot. anno 8. Sed mirandum est, quod antecedentia, & sequentia sint de Fide, & quæ pertinent ad hunc punctum, quæ media sunt coherentia, non sint etiam de Fide. Incipit enim capitulum citati Concilij sic. *Firmiter credimus & simpliciter confitemur*, post quæ verba docet quid de Dei substantia, & Trinitate tenendum sit, & statim loquens de operatione Dei, ait *unum vniuersorum principium creator omnium spiritualium, & corporalium* [quæ etiam sunt de Fide] & reliqua sequentia, vt quod Dæmones non natura sua, sed ex se sint mali, quod homo constet ex corpore, & spiritu. Quare ergo eandem Fidei firmitatem non habebunt verba illa. condidit ex nihilo utramque creaturam, spirituales videlicet, & corporales: iam video ad superius iudicium hoc pertinere: sed quantum capio, quantum intelligo, verba Concilij æqua lance pensando plus quam temerarius censendus est, qui nunc dicat intelligentias esse corporeas.

Contraria soluuntur.

Ad 1.

AD primū non est credendum Dæmones delectari locis humidis, sed my-

stice, non ad literam hoc debet intelligi, quatenus amant animas cœnoscas, & libidine effluentes, ita Glossa in cap. 40. Iob, & Euthymius ad illud Psal. 67. *In*

Glos. Euthym.

crepa feras arundinis. Delectantur igitur illis tanquam signis peccatorum, non tanquam rebus à quibus afficiantur, & hoc modo intelligendus Tyreus quando refert exempla locorum humentium vbi Dæmones suas sedes habebant. Nā relicta ista mystica explicatione, potius scimus malas intelligentias, solitudines vastas, & siccas adire, iuxta Domini sententiam, *In locis aridis, & in aquis requiem querit.* Ad aliud de fumo, & nidore dico cum S. Cyrill. 4. contra Iulian non delectari fumo, sed iniuria, quæ fit Deo Opt. Max. per sacrificia facta Dijs falsis. Itaque gaudet fumo illo, quia signum est eleuari in honorem suum, aut falsi Dei, vt notauit D. Augustin. 20. de ciuitat. Dei, cap. 22. & lib. 21. c. 6. vbi ait, *intelligentias non vt animalia cibis, sed vt spiritus signis affici.* Idem confirmat Iamblichus lib. de mysterijs contra Por-

Tyreus.

S. Cyril.

D. Aug.

Iamblicus

Vallesius.

phirium. Itaque intelligentiæ deprauatæ peccatum diligunt, non fumos, quem punctum scilicet agitauit meus Antesignanus eruditissimus Vallesius, cap. 16. sacræ Philos. Illud autem de gladijs incantantium, fabulosum est, sicut etiam quod de gallo refertur. Maiorem difficultatem habent, verba Angeli ad Tobiam iuniorem cap. 6. *Fumus eius extricat omne genus Dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere.* Loquebatur de iccore cuiusdam piseis. Equidem ista verba videntur, sonare aliquam vim inficam phisicam, contra Dæmones. Ad istum locum Vallesius c. 28. sacræ Philos. dicit superaditam fuisse virtutem à Deo, vt attingat fumus ille spirituales substantias, sicut superaddite virtutem igni, vt vrat Dæmonem. Recte quidem, vt superbiam retundat Deus tam superbæ creaturæ, medijs facilissimis: tamen Sybillanus decade 3. cap. 8. quæst. 2. ait, *Indirecte id fieri, tollendo aliquas dispositiones corporis, quæ obnoxia sunt, vt Dæmon*

Sybillan.

agat

agat, non aliter, ac medicus aufert humorem melancholicum, ne Dæmon per illum, ut solet operetur.

Ad 5.
Athanas.

Ad quintum de annulis, respondet Athanasius, quæst. 32. ad Antiochum. Dæmon ut teneat, teneri se fingit, & ut illaqueat simulat se à Mago peli, & ut moneat esse corporeum, fingit annulum, in quo includendus est, debere huius, aut alterius figuræ esse.

Ad 6.

Ad sextum dico, prædictos Autores maximè differre, nam Tertulianus in hac re toto cælo aberravit, & misere lapsus est, & reiiciendus, quamvis ab aliis quibus explicetur. Alij vero Catholici Deum purissimum & spiritualissimum actum confitentes, si aliquando Angelos, aut æthereas, & aereas substantias, aut aliquo modo compositas, dixerunt, id quidem scriptis mandarunt, ut declararent, quantum distet Angelus ab essentia diuina; nam Angelus compositus est ex actu & potentia, estque spiritus dependens à sua causa, quæ est Deus: ut igitur inferiorem illius locum demonstrarent, sic fuerunt loquuti, eo scilicet tempore, quando nondum Angelorum substantia satis erat cognita. Diuus August. licet varie aliquando sit loquutus, tamen in retractationibus affirmat Angelum neque esse animam, neque habere animam, ergo satis aperuit suam mentem, esse scilicet spirituales substantias: nam cum ipse teneat, & defendat animam nostram esse incorpoream, colligitur sensisse Angelum esse absolute spiritum: quia si est substantia viuens (ut notum est) & non est anima rationalis, neque habens animam, ergo est spiritus, quasi dicat non est anima, neque corpus animatum, & tamen uiuit, ergo est spiritus. Caietanum latè reprehendit Palacius, in 2. dis. 3. disput. 1. circa finem, & quidem acerbis verbis; sed philosophice & grauiter Catharinus, lib. contra Caietanum, cap. de substantia intelligentiarum. Reliqua ex

Palacius

Catharinus.

Proclo, & alijs, vana prorsus sunt.

Intelligentiæ bonæ, & malæ, non solum pestem, sed omnium morborum genera inferre possunt.

Cap. XII.

MOrbi, aut sunt intemperies, aut solutæ unitates, aut malæ compositiones, fierique possunt ab intelligentijs: nam dislocationes, contusiones, apostasmata, fracturæ, & tandem omnes continui solutiones motus locales sunt. Intemperies, ad qualitatem pertinet, aut modus illius, tam in primis, quàm secundis qualitatibus. Ex communi autem consensu constat posse intelligentias quaslibet intemperies causare applicando actiua passiuis, reliquos morbos per solum motum localem.

Pestem, mouendo vapores putridos, aut contagiolos, aut alia qualitate inimica infectos excitare valent intelligentiæ, miscendo cum aere, & statim aerem impellendo versus hanc, aut illam ciuitatem, aut circa hanc, aut illam Regionem: tandem discurrendo per omnes morbos, & inspecta potentia, & cognitione intelligentiarum non apparet aliud quod dubium circa dicta, tamen cum plures differentias pestis experientia protulerit, non desunt aliquæ difficultates inter Medicos, quas breuiter dissoluam, supposita tractatione de peste Vallisoletana anno millesimo sexcentesimo à nobis in lucem edita.

Intelligentia potest mouere vapores solos, aut cum aere mixtos.

Ex parte causæ efficientis varia potest esse pestis: nam aut ex aere infecto, aut ex alimento, & potu alicui populo, aut Regioni communi, aut quouis alio modo per contagium potest assurgere, aut si quis est alius modus nobis incognitus, sine dubio potest ab intelligentia diffundi, neque ad tantum malum necesse est intercedat cœlestis influxus, sed sola intelligentia (permitente Deo) potest aerem inficere, aut alimenta, & aquas in hac, aut illa ciuitate euertere, & aerem deprauatum ad hanc Regionem, & non ad

ad aliam impellere, hōs homines lethali tactu corrumpere, non illos. Quia sicut cœlum concursu variorum influxuum, generare potest inimicam nobis mixtionem, & qualitatē, in hac aut illa Regione [vt ostendi in lib. citat.] Ita intelligentia, non productione à se effectiua, sed selectione sibi cognitorum vaporum prauorum, & exhalationum, quæ hinc inde portat, aut per aerem transmittit, & aut fruges, aut aquas maligne perturbat, in perniciem horum, aut illorum hominū, vt sustentacula quibus fidem damus, sint nobis subitæ mortis, aut miseri langoris exordia. Vide obsecro quanta, & qualia damna detinet, & coercet fera numinis vindicta, spectans propter sui misericordiam nostrum meliorem prouentum. Itaq; si intelligentia inuenerit idoneum (ad suum finem) influxum cœli, etiam illo vititur. Sed si non adsit, prædictas vias habet ad causandam pestem.

Surgunt tamen quædam difficultates. Primo, quia videtur non posse excitari pestem ab intelligentia, nisi medio concursu maligni influxus cœlestis, quia effectus vniuersalis causam agnoscit vniuersalem qualis cœlestis est. Secundo, an omnis pestis sit contagiosa. Tertio, an intelligentia damnata suis Magis sequacibus communicare possit virtutem ad similem pestem inducendam. Quarto, an omnis pestis fundetur in fordida putredine. Quinto, an omnis pestis pendeat ab infecto, aere. Sexto, an solo tactu veneni, aut alicuius rei deterrimæ mixtionis, possit pestis oriri. Septimo, an sine interventione Dæmonis possint homines prauè morigerari, talia venena conficere, vt morbum communem, aut pestilentem inferre valeant. Et licet ex vnius difficultatis explicatione, alia clarescat, tamen maioris distinctionis gratia quilibet seorsim attingamus.

Ad primum dictum est, quod sine maligno influxu cœlesti scit intelligentia tantum damnum inducere, erit autem vniuersale, quia intelligentia pluribus corporibus applicat mortiferum vene-

num. Secundo, quia potest inficere aliquam causam communem, aut aquam, aut frumenta [si ei permittitur] aut aerē. Nam pestis effectus quidam est ex his qui possunt à diuersis causis proficisci, vt calor is quinque causas docuit Galen. sic pestis à solo Deo, ab Angelis à communi deprauato potu, aut cibo, ab aere, aut ab alia causa, quæ ex particulari in communem transeat. Prædictæ causæ creatæ independentes se habere possunt inter se: nam à solo Deo Opt. Max. dicunt necessariam dependentiam ad quēcunque effectum, inter se, nullam. Inter Medicos solet esse iste cōmunis sermo. Obstructio aut viarum obturatio est causa calor is in nostris corporibus, nullo modo dependens à motu locali, & motus localis est causa calor is nullo modo pendens ab obstructione, &c. Ita pestis licet sit multis communis populis, poterit esse sine deprauato influxu cœli, sed ab alia diuersa causa: quod proprium est non solum malorum, quæ ex quocunque defectu emergunt, sed æquiuocarum etiam generationum. Fallitur ergo illa opinio, quia putat nullam actionem pluribus esse communem, nisi à cœlo descendat. Nam licet cœlum tam lato amplexu inferiora circundet, & per excellentiam dicatur causa corporalis vniuersalis: tamen elementa quæ non solum mixtorum, sed viuientium communia sunt principia, vt dicebat Hipp. I. de Dieta etiam morbis communibus originē præstare valent. Rursus animalia potus, & alimenti indiga, ex communi potu, aut cibo infecto laborare poterunt. Est ergo irrita consequentia, est morbus communis, ergo à cœlo.

Et licet aliquis dubitet, quia ratione potum, & cibum inter communes posuimus causas, siquidem vnusquisque particularem sumit potum, aut alimentum, sparsique morbi possunt ex istis oriri, & non pestilentes. Resp. Nos vocare communes causas respectu alicuius ciuitatis, aut Regionis; in quibus, aut solum vnum flumen, aut vnus puteus, aut fons solet esse

esse, ex quo necessatio omnes bibunt, qui si inficiantur, morbus fit communis popularis (non sporadicus) & potest transire in pestem magis vniuersalem. Et idem dico de frumento cōmuni, quia licet secū dū magis, & minus soleant differri morbi iuxta singularium naturam [vt falsō quis possit hos morbos vocare sparsos] tamen reuera vnam cum habeant causam communem. & similem, accedit iā ratio epidemica, & pestilēs, & hoc dico loquendo per se, & de causis effectus cōmunis. Sed Vallesius, doctiss. loquitur in prohem. popul. de his, vt inuolunt etiā causas maxime accidentales: siquidem potus communis infectus, aut cibus, sine dubio causa est morbi communis: accidit vero quod adsint diuites, qui multis expensis portent potum, & cibum ex lōginquo, vt non inquinentur; ob hoc tamen non desinit esse morbus communis reliquorum. Quo loco non possum silentio præterire magnanimum, & celebre dictum Philipp. III. Hipp. Regis, nam cum quidam promississet integrum Regnum Turcarum destructurum infecta aqua. Respondit. *Armi, & Fide Catholica subijcio inimicos, non fraude: præcipue cum in ea Prouintia multi sint Catholici captiui, quibus posset obesse venenata potio.* O decretum nostri inuicti Philippi æterna hominum celebrandam memoria. O gloriosum Carol. Quinti Impergermen, non dissimilem sententiam pronuntiantis contra Cornel. Agrip. & illius socios: promittebant isti Magi inuicto Imperatori magnam pecuniæ summam diabolica inuentione paratam. Responsio Imperatoris fuit, vt non solum ab Aulā, sed ab omnibus suis Regnis perpetuo exalarent.

Minus dubitandum circa secundam difficultatem: nam contagium adeste, & abesse potest, integra manente natura pestis. Fidem exhibemus Celio Rhodigin. referenti Constantinopolitanam illam mirabilem pestem, quam nullo modo (affirmat) fuisse contagiosā. Et si aduertamus eruditos qui proprietatem, &

veram significationem affectant, non simpliciter contagiosam appellant, sed vt plurimum: ita Passeratius. Neque inuenies contrarium in historia antiquissimarum pestium. Sed audiamus Cælium Cælius lib. 2. cap. 6. antiquit. *In hac parte non Rodig. prætereundum utique, debacchari amplius quandoque Constantinopoli capisse nouum inopinatumque pestilentiae genus. Quod apud Pelusiotas Ægyptios in ortum primo, crassari mox latius ad ortum est. Eius mali hæc fere habebantur initia: Demonum terribulamenta specie humana miseris ingerebant sese ita, vt ab hominibus incuti, sibi plagas opinarentur, quibus occurfaculi id genus obijciebatur. erantque ea orientis mali velut procemia. Quibus aberuncandis nullis, prosum amuletis opus erat vel (vt affolet) mysticis sacrisque verbis: sed velut lymphatis ac arreptitijs, vocantes nec audiebant, etiam si in arcto asseruarentur. Per quietem obtingebant hæc quandoque; inborrescebat febris. sed ita, vt nec color demutaretur, neque insitus item calor: nam neque inflammatio, vt fit, persentiebatur, verum tussis infesta erat, nulla discriminis specie. Tubercula se se ostendebant, sed non eodem tempore omnibus, nec eodem loco. Quibusdam profundior obrepebat somnus: alijs dementia cum rerum omnium obliuione, vt in cibi neglectu conficerentur, ac furentes e lecto sese proriperent, vt se daturi in præcep. aut sitis ardore flumina petiti. Morbus tamen hic contagiosus non fuit.* Hæ Cælius more Hipp. Sed ego non ago de argumento à posteriori, quod colligitur ab experientia, & historijs Rhodigini, & aliorum. A priori ex ultimo certum. Nam modus quo causa secunda (quæuis illa sit.) potest producere pestem, nullus alius videtur, quam interueniente aliqua qualitate, vitali dispositioni contraria; aut alio obstaculo, aut impedimento, impediente primum motum vitalem cordis. At vero nullum istorum habet naturalem connexionem cum contagio. Ergo in rigore Phisico loquendo, non est simpliciter dicendum, omnem pestem esse necessario contagiosam: quamuis plures

diste-

differentiæ illius sint contagiosæ. Audias obsecro nostræ sententiæ fundamentum satis apertum; nisi ingenioli mei tenebræ clariora obscurant. Pestis morbus est lethalis, communis, & similis, aut omnes, aut maiorem partem interimere potens eorum, quos apprehendit. Causa interimens hunc aut illum, non necessario producit fomitem alium [hunc quidem requirit contagiosa affectio] præter illum, qui habuit impossibilitatem cum forma. Ad alium vero simile generandum non habuit spheram, nec intensionis, nec extensionis, quia talis virtutis circumscriptæ fuit, ut non ulterius progrediretur, neque post mortuum infirmum remanet necessario in cadauere prædictus fomes contagiosus: Quia potuit perire, perempto subiecto, ut dicunt Medici de pugna Cadmica, in qua simul deficient pugnantes, habuit ergo vires ad occidendum, non ad producendum nouum fomitem. Contrarium huic cogitationi non poterit aliquis probare, quia innititur mensura quam Deus pro suo arbitrio rebus impertitur. malum, aut bonum efficientibus, imponens modum operanti. Imponitur autem iste, modus adhibitione rerum, aut miscibilium, quæ sine ligamine contagij in aliud, dicant solitariam impossibilitatem cum forma vitali, & ita Dæmones possunt causare pestem non contagiosam prædicto modo: spargendo vapores venenatos (quos recte cognoscunt) determinatæ virtutis ad occidendum; non ad producendum nouum fomitem, seu contagium. Scit equidem Dæmon (permittede Deo) venenum, sicut cinerem spargere, omnia hæc sub illius scientia naturali incidunt, & sub potestate mouendi. Quamuis plura ignoret, & minus potens sit, quam plerique seducti existimant, ut infra videbimus.

Ad 3.

Ad tertiam dubitationem facile respondet, qui scit fere æqualia esse corruptorum hominum, & Dæmonum desideria ad maleficia patranda: poterit ergo infelix magister suos famulos docere (ut Pa-

racellum instituit; & venena demonstrare efficaciora, & modum conficiendi, aut miscendi, ut actu valeant homines destruere. Existimo tamen iam cō deuenisse humanam malitiam, ut homines, ferociiores sint in homines, quam Dæmones, & venena componant ad malefaciendum; lethalia quidem, & admirandæ virtutis, sed possibilis in natura. Nam non solum potu, aut cibo mortifero [quod vulgatum, & commune peccatum est] sed tactu per vestes, aut sedilia, visu etiā & per literas aut olfactu, interimere alios, cognitum, & certum sit.

Duos modos mortis proposuimus, vel applicationem malæ qualitatis inherentis alicui vapori, aut substantiæ mobili a Dæmone; vel impedimentum quod detineat motum cordis: utrunque medium est facilius intelligentiæ, nam duobus modis moritur animal [quantum agitur in hoc puncto] aut intemperie venenosa, & veloci, quæ contrariatur directe mixtioni vitali cordis; quæ potest reduci ad morbum in intemperie, vel posito aliquo corpore circa cor, quod impediat motum illum localem, quo viuunt animal, dilatationem scilicet, & compressionem. Vterque effectus cadit intra spheram actiuitatis intelligentiæ, & nullus dicit necessariam connexionem cum contagio: sicut occidere aliquem gladio non erit motus ex se contagiosus. Quis ergo obstrinxit intelligentiæ, ut occiderent contagio?

Quarta dubitatio, pertinet ad tractatum de peste, ubi ex professio agitur. Sed quia cum dictis habet connexionem, accipe summam.

Qui hoc vocabulo multoties vtuntur (sordida putredine) & agentes de peste, aut de febre punticulari, aut venenola, aut maligna, sæpe inculcant sordidam putredinem, & in illa ponunt malitiam, & tandem omnia accidentia istarum febrium. Memorari debent, duas esse putredinis sortes, ut docuit Aristoteles, quamdam vocat naturalem, aliam præternaturam: Naturalem appellat, quæ

Arist.

quæ via est in naturalem corruptionem qualis accidit decursu ætatiuo animalibus, & plâis, & (vt ego puto) etiam mixtis. Præternaturam eam dicimus, quæ fatalem periodum præseindit. Intellexit Arist. naturalem, cum dixit, mixta naturaliter finiri. Quando vero asseruit, fetorem adesse in re putrida, & animalcula innasce, significauit præternaturalem. Hæc enim duo non reperiuntur in putredine naturali, imo neque in omni præternaturam. Medici cum de febribus putridis, malignis, aut pestilentibus tractant, non de naturali, sed de violēta, & præternaturali putredine loquuntur, quando humores, spiritus, aut membra, ista putredinis differentia in corruptionem tendunt.

Et licet putredini naturali, & violentæ hoc sit commune, vt naturalis calor extraneetur, & humidum mixti euaporetur, vel educatur, maxima versatur differentia, quia in putredine naturali, paulatim, & sensim fiteductio, & sine vlla ebullitione humidi, at in violenta confertim & affatim fit humidi à sicco separatio, & ebullitione non vacat, quam frequenter fetor comitatur. Dixi frequenter. Quia falsum est, quod communiter Medici dicunt fetorem sequi putredinē, in ea siquidem quæ naturalis est nūquam sentitur, neque adest, neque in omni violenta: siquidem acetum (quod Plinius vitium vini appellat) quanquā violententer, & feruore humidi fiat, nullo fetore pollet. Hinc, existimo, locutio hæc de sordida putredine scilicet, inter modernos irrepsit, quia violenta humores corrumpens, fit cum ebullitione, & exorbitante humido: exorbitans humidū iam excrementum est, iam formæ gubernacula defferuit, iam inter excrementa & sordes numeratur. Hæc est sordida putredo sic dicta ab excremento, quod superfluit, suos quasi gradus habes penes magis, & minus: nam aut fetida, aut fetidissima, horrida, intolerabilis, omnino naturæ legibus contraria, & hæc omnia (si attentius perpendas) quotidie reperiuntur in

humanis corporibus, scilicet in excrementis, quæ extra pellit natura, & multoties in febribus, quarum humores non sunt reducibiles ad benignum ob suam excrementitiam conditionem. Itaque nulla est putredo violenta, aut præternaturam, quæ non fiat aliqua sensibili forditie comitante. Atque adeo est coniuncta ista humidi dissolutio, cum naturaputredinis, vt magni Philosophi dixerint, formam putredinis nil esse aliud, quam prædictam humidi à sicco solutionem, per quam desinit mixtum in sua elementa. Igitur omnis violenta putredo, sordida necessario dicenda.

Possent aliquis non præter rationem dicere, pestem fundari in sordida putredine, idest in putredine mali moris, & quia antypatia militat aduersus aliquā partem principem. Nam & hominum malos mores, sordidos Latini solent appellare. Sed quidquid sit de modo loquendi, non moror. Explicandum est, aut probandum, qualitatem pestilentem, aut venenosam non semper sequi ad violentam putredinem, quam isti Autores dicunt sordidam. Et si quæ supra diximus penitus contemnemur, non erat necessarium iterum ad illa redire. Qualitas lethalis, de qua agimus opponitur dispositioni vitali: potestq; sine putredine violenta reperiri, vbi nullum signum putrefactionis antecedentis præcedit, sed mera contrarietas, aut priuatiua, vel positiva, quæ militat aduersus dispositionem intimiorem vitæ. Quæ statim videmus in illis febribus pestilentibus, quarum signa refert Galen. 4. de præfag. ex puls. Pulsus æqualis adest, vrina optima, & nihilominus tamen docente Gal. nulla ibi reperitur sordida putredo, sed in substantia cordis vnâ intemperies, & in humoribus, & spiritibus circumstantibus alia diuersa, ex quibus contrarietatibus non potest colligi sordida putredo; tamen certa mors sequitur. Eadem aut similis dispositio reperitur in vrina, & humoribus aliarum venarum. Ergo pestilens aut venenata qualitas nō

Galen.

ex

ex putredine sordida, aut alia, necessario oritur, siquidē hoc modo, aut simili emergere potest. Quis vero nobis ostendet, nō posse excitari morbum communem his signis, & conditionibus insignitum?

Sed vrgeo efficacius, ne subterfugiat, aut proteruiat sciulus aliquis, decreui explicare, & defendere Nicandrum in lib. de venenis, vbi docet plura venena esse, quæ sua praua qualitate statim syncopen inducunt, aut rarefaciendo, aut minuēdo vel cogendo, & densando spiritum. Nam secunda qualitas, ita est contraria vite, sicut alia prima, quamuis intensa: ergo dū modo inducatur cordi, aut spiritui vitali, reuera impediens actum vitalem, erit simpliciter mortifera. Talis vero est densitas, aut raritas, quæ sine vlla præcedente putridine producitur. Nonne legisti ex sola aura respirata, in caernis, aut locis non ventilatis, repente mortuos plures apparuisse? aut ex aere diu in arca detento? Equidem talis effectus fit, nō ob putredinem, quæ tarde serpit, sed ob subitam densitatem, aut aliam venenatam qualitatem citissime cōmunicatam. Quis ergo prohibet pestē ab Angelis hoc pacto, sine præuia putredine immitti? Cū rarefactiones, & condensationes motus locales sint. Quin & ab alia causa inferiori.

Præterea si legas Gal. 12. Meth. c. 3. & 4. Syncopis præcipuas causas docēt, nec putredinis vllō modo recordatur, sed humores biliosos proponit, & tenues, & alios crudos, & crasos, illos quia dissipant spiritus (vt ego interpretor) hos vero inepotos, vt materiā præstent spiritui. Interrogo. Quorsum non fieri possit iste morbus cōmunis, aut à venenis, aut à victu, aut ab Angelis, aut à cælo, sine vlla sordida putredine?

Quædam tamen solēt obijci, satis futile. Nā dicunt quidam, quod in omnibus febribus, aut morbis pestilentibus, plurima cōgeruntur excremēta fetidissima. 2. quia post mortem teterrimus, & exitialis vapor erumpit. Signum ergo est, naturam morbi pestilentis sordidam supponere putredinē. Sed responderetur quod ista cada-

uerosa excremēta, apparent post mortē non antea; quia absente anima putredo erumpit. Similiter dicendū in presenti difficultate. Qualitas pestilens non necessario orta fuit à putredine, sed iam fatiscēs facultas, & calor vitalis, quibus continebatur mixtio, sequitur vt soluantur vnita. Igitur subsequitur putredo fetida, & sordida; non tamen antecessit. Hoc dicimus loquentes in rigore, & ex natura rei, & ab ipsa experientia docti. Vidim⁹ febres venenosas, & pestilētes cōstitutiones, in quib⁹ moriebātur, sine vllō signo putredinis, curabātur multi, qui nulla facta mētionē putredinis, nec vllō cōtraputredinē adhibito auxilio, ad selecta alexipharmaca, ad spiritum restaurantia, ad velocissima cordis solatia, confugiebant: videres in quadam cōstitutionē Syncopali mori omnes febrientes sanguinis missione, aut purgatione deuictos, quia putabant Medici sordidam putredinem, & occultam esse causam tantæ debilitatis, & pessimorū accidentiū, & tantum aberant in affirmi à putredine, quantum subditi qualitati mortiferæ ab alijs causis exortæ. Tamen Medici qui in Syncopalibus affectibus sanguinem mittunt, aut alio vtuntur magno auxilio nec limina Gal. viderunt: non igitur semper sordida putredo fundamentum est pestis, licet aliquando.

Quinta difficultas, iam nulla est, nam ostendimas alias esse causas pestis, quamuis aer (qui magis communis causa est) infectione careat. Poterunt vero differre istæ cōstitutiones, secundum magis, & minus communes.

Ad sextum dicendū videtur non quemlibet attractū veneni sufficere, ad tantum facinus, sed oportere talē pestiferam, & venenatam qualitatem esse, & tam subtilium partiū, & penetrantiū, vt sicut odorabilis qualitas cito multos afficit, ita venenum, de quo agimus, plures partes virtutis, tactu percutiat, vestes, cutem, carnes internas, & externas. De quorum venenorum actionibus plura sunt scripta, sed multo plura ab amicis Dæmonum, & suorum discipulorum.

L

Et

Nicand.

Subitam,
idest, bre-
uissimam.

Galen.

De quibus
in presen-
ti loqui-
mur.

Ad 7.

Et ita ad septimū respondeo eam esse aliquorum nequitiam, ut gaudeant de publico damno, & pernicioſa venena colligentes, & pręparantes latenter, in locis publicis ponant, ut in comitijs, aut hominum commertio multos interimant: ſi verò interuentione Dæmonis fiat deſtandum opus, certius erit. Poterit vero contagioſa compositio, & non contagioſa, idelt (ut ſupra manet probatū) tale, poterit eſſe venenum, aut eius conſectio, ut pręter mortem quam inducet, relinquat nouum fomitem: ſed certe hoc videtur pertinere ad ſcientiam Diabolicam, quāuis in rigore non tranſcendat humanam diligentiam, & ſubtilitatem.

Circa gradum vegetabilem quæritur. An ſicut intelligentia poteſt cauſare morbos, ita poſſit cauſare ſanitatē, C. XIII.

Origen.

S. Ireneus

Rario dubitandi deſumitur ex Origene 8. contra Celſum circa finē, & ex S. Ireneo 2. cōtra Hæret. c. 56. vbi ſic ait (loquebatur de Magis) *Eos non in beneficium hominibus facere ea, quæ faciunt, ſed in pernitiē, & errorem, per Magicas eluſiones & vniuerſa fraude plus ladentes, quam utilitatem præſtantes his, qui credunt eis in eo, quod ſeducunt; non enim cæcis poſſunt donare viſum, neq; ſurdis auditum, neq; omnes Dæmones effugare, præter eos qui ab ipsis immituntur (ſi tamen, & hoc faciunt) neq; debiles, aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam corporis parte vexatos, quæ admodū ſæpe euenit fieri ſecūdum corporalem infirmitatē, vel earum quæ à foris accidunt infirmitatum, bonas valetudines reſtaurare, &c.*

Arnobius.

Et elegantiffime Arnob. lib. 1. contra Gentes fol. 44. vocat omnes Principes Magiæ, & cultores Dæmonū, Zoroaſtrē, Hermippū, Baſtrianū, Creſiam, Armeniū, Iulianū, Pamphilum, & alios, irridēſq; illos, interrogat: *An potuerint ora coartulare mutorū, ſurdorum auriculas reſerare, ſine luminibus procreatis oculorū redintegrare naturas, & in frigentia olim mēbra ſenſus animosq; reducere, aut ſi ardua res iſta*

eſt, neq; alijs permittere taliū poſſunt operum poteſtates, ipſi faciant, & cū ſuis ritibus quid quid malefici graminis nutricant terrarum ſinus, quidquid virium continet fremor ille verborum, atq; adiuncta carminum neceſſitates, non inuidemus, adiciant, non interdiciamus, colligāt. Experiri libet, & recognoscere an cum ſuis efficere Dijs poſſint, quod à ruſticis Chriſtianiſ iuſſionibus facilitatum eſt nudis. Hæc eleganter Arnobius. Ex quibus conſtat, quid ſenſerint de hac re iſti celebres viri. Negant enim ſanitatē poſſe conferri à malis intelligentijs, quæ perpetuo hominem fallere, & in pernitiem trahere conantur.

Alia tamen ex parte legimus Gentiles ſua celebrasse miracula à Dijs, aut Dæmone peracta. Multa ſolēt adduci, ſed de morbo, & ſanitate (quæ ad noſtrū librum pertinent) paucadicamus. Cornel. Tacit. *Cornel. Ta* lib. 4. & Sueton. in Veſpaſian. c. 7. referūt *citus.* Adrianum, & Veſpaſianum, ægris reſti- *Suetonius* tuiſſe ſanitatē, nam duobus cæcis alter reſtituit viſum, & manum mancā ſuiſ pedibus conculcatam alter ſanauit. Aliqui dicunt ad hæc Veſpaſiani apparentia miracula, Dæmonem ita eſſe callidū, & verſutū, ut aliquos habeat ſine ſanitate per maleficia ſua; poſtea vero, quid cōtra talia maleficia præualeat, nullus, niſi ipſe ſcie Dæmō, aut amīci illius ex pacto: curatio ergo talium morborum apparet mirabilis, cū & morbus, & ſanitas ſint poſitione & applicatione ſuorum contrariorū producta, & ita putabant Gentiles ad nutū Veſpaſiani ſanari hominem. Tamen mihi magis placet ſententia Cardinalis Ba- *Baronius.* ronij anno Chriſti 71. Apollonij Tiançi induſtria, qui tunc cum Veſpaſiano aderat, tales effectus accidiffe: notū autē eſt qualis fuerit Appollonius. Tamen quid de Veſpaſiano, & Adriano, ego ſentiam inferius declarabo, ſed quid tenendum ſit firmemus. Morbos poteſt cauſare intelligentia, & ſanitatē, per applicationem idoneorū actiuorū. Hæc cōſtat, quia non eſt maior ratio, ſi poteſt calido applicato morbum inducere, ergo poteſt ſanare applicato frigido, & ita de alijs morbis Hanc conſiſionem ſic probatam, aper

te

te confirmat Eusebius 4. de præparat. Euangel. c. 1. declarans idonea actiua, quæ intelligentia solet mouere, & applicare, ad sanationes, & morbos his verbis:

Eusebius. Miracula, quæ simulacris attribuitur, diceret aliquis natura rerum fieri. Multa enim genera esse herbarum, multa lapidum, secreta quedam, & multis ignota natura insita morbos quosdam pelluntia, quosdam inducentia; alia enim contrahere, atq; densare; alia distrabere, & rarefacere, tendere, aut omnino mutare, & saluare nata esse, quod alia breui tempore, alia longo efficiunt, & alia in longum durant, alia cito dissoluntur, ita nonnulla conseruantia sanitatis inueniuntur; alia nonnulla, & contra morbos inducunt. Multa etiã lucē Luna. insequuntur, ut simul cum ea crescāt, atq; decrescāt. Animalia igitur nulla, plantæ, lapides, aramata, magnas virtutes insitas, sibi natura possident, ad quæ omnia positio quoque oculorum multum conducit. Hæc Eusebius. Ex quibus duo colligo ad maiorem claritatem & extensionem prædictæ conclusionis. Primo effectus istos intelligentiarum non esse miracula, sed per causas sequi naturales, scilicet per applicationem remedium sicut Medicus quando cognito morbo, & eius auxilio medetur, etiam applicat naturalia sibi cognita, plantas, herbas, lapides, aut alia similia ex his composita. Solum differentia stat in hoc, quod intelligentia cum habeant tam perfectam notitiam rerum nobis incognitarum, ea possunt efficere, quæ nos nequaquam possumus.

Secundo ideo talia ab antiquis illis censeri prodigia, & falsorum Deorum opera, quia non cognoscebant potestatem intelligentiarum in ordine ad motum localem, & applicationem actiue, neque quanta sit illis scientia rerum naturalium sed ex o iudicio putabant Deos esse, & non creaturas excellentiori potestati subiectas, vero scilicet Deo, qui permittit hoc, aut illud fieri, ob sua secreta iudicia.

Secunda conclusio. Morbos omnes inducere possunt intelligentia, ut dictum

est, tamen non omnes curate, sed eos solum, qui non omnem habitum destruxerunt. Si explicarem istam præpositionem simul probatam relinquitur, ut videtur.

Diximus supra. Omnes morborum species, seu differentias possidebunt intelligentiis causari: nunc assero non omnes curari. Nam Deus Verus Optimus Maximus, sic potestatem aliquam suis creaturis communicauit, ut ad istam materiam, & diuinitatem superiorem ostendendam, relinqueret sibi solimulta facienda quæ à nullavirtute naturalis possunt attingi; non enim per applicationem quarumcunque rerum poterit intelligentia oculos restituere, ut fecit Dominus ceco à natiuitate; neq; mortuum ab inferis reducere, neque morbos omnino habituales (ut existimo) sanare; quia à priuatione omnimoda ad habitum non est regressus naturalis, bene tamen supernaturalis. Oportet enim, ut sit aliquod principium in passio quod conferat vim causæ extrinsecæ aduenientis, aliter non est via agentis naturali. Vnde, scribere obsecro quantum volueris scientia & potestatis ad motum localem intelligentiis, per ea leant omnes proprietates rerum, omnes influxus celestes, & omnia requisita ad applicationem: certe non producet oculos in ceco à natiuitate orbaro; neque morbos, qui omnem latitudinem habitas destruxerunt, persanabunt; quia vis necessaria deficit in passio, quam solus Deus potest supplere, aut de nouo efficere.

Magnam discrimen versatur inter ista duo, aliud est curare morbos oculorum in visu diminuto, aut deprauato, aut abolito, aliud restituere organum visus. Actio abolita, ut in guta serena, aut in cataracta, sequitur ad impedimentum quod motu locali auferatur ab artifice [in guta serena obstructio opacorum, in cataracta densatus humor]. Hoc quidem poterit facere intelligentia, quia ad istum principium in organo, ut valeat ablatum impedimentum suscipere influxum ab animo, At ubi destructum est organum, quod habebat connexionem naturalem, & vitalem cum ani-

ma nulla sufficit potentia rerum naturalium, quia istae debent afficere, & producere passionem, at circa non ens nullae sunt passionem. Accedat Salomon, & applicet herbam, aut aliud, sibi secretum cognitum, extrahat intelligentiam ex visceribus terrae mirum aliud portetum, nil proficiet. Quare non sanabit? Quia nil applicatur, quod non contineatur legibus naturae: lex autem vniuersalis naturae ea est, ut faciat determinatum ex determinato, non quodlibet ex quolibet, & quod actus actiuorum fiat in patiente aliquo modo disposito. Suprema vero diuinitas, sibi seruauit, ut ex indeterminato, ut ex indisposito, ut ex nihilo faciat adnutum, quod voluerit, nulla applicatione actiuorum. Ergo intelligentiae in hoc praestant, in hoc excedunt nostram facultatem. Primo quod sciunt omnia naturalia, & temporum momenta, & secundo ad applicationem possunt illa mouere a quo cumque loco, & apponere cuiusque parti etiam intimiori. Vnde pulchre irridebat Arnobius curationes illas inter Gentiles factas a Dæmone, & dicebat. An poterunt oculorum a natiuitate lumine priuatorum reintegrare naturam? An poterunt mortuos ad vitam reuocare? Quasi respondeat, solus Deus verus id faciet, aut Christianus (rusticus ut ipse dicit) in nomine Domini nostri Iesu Christi Filij Dei viui. Atque haec est ratio ob quam inter miracula plura, quae facit Dominus Iesus, duo fuerunt maxime conclamata, quae in stuporem generationem illam prauam adduxerunt, Lazari resurrectionis, & caecus a natiuitate restitutus; equidem ex Ioan. c. 19. tot fuerunt factae interrogationes, & diligentiae circa illum caecum quia ut ipse dicebat ad Phariseos. A seculo non est auditum, quia apperuit quis oculos caeci nati, nisi esset hic a Deo non posset facere quidquam. Fecit quidem argumentum fortissimum, & concludens, quia redere oculos caeco nato solius Dei est ut supra dixi; non enim est curare morbum oculorum, sed nulla praesupposita dispositione, organum visus facere, quod neque

Medici sapientiores, neque intelligentiores neque tota natura creata attingit.

Habent praeterea curationes diuinae a Deo factae, subitam salutem, & robur, quod solius diuini operis est, non intelligentiarum agentium per applicationem actiuorum. Haec propositio satis constat: nam primae & supremae causae effectus cum non fiat applicatione causarum secundarum operantiu motu successiuo, necessario fit subito cum omni perfectione. At reliquae sanationes tempore indigent, quia causae applicatae operantur expellendo contrarium successiue, & in tempore. Robur similiter non subito confertur ab intelligentiis, ob eandem rationem, quia robur in optimo temperamento cum sufficienti quantitate, & qualitate spiritus consistit; haec autem tempore indigent, ut reparentur, nam omnia sunt per debitam alterationem. Ergo intelligentiae quantumuis excellent in applicatione non possunt sanare, & roborare sanitatem in instanti. Solus Deus sibi hoc relinquit faciendum; unde quando in Euangelio narrantur aliquae diuinae curationes, semper adijcitur, aliquid quo intelligamus subito fuisse acquiram salutem simul, & robur (haec enim est completa, perfecta, & omnino Diuina sanatio) & consolidatae sunt bases eius. Et alibi tolle grabatum tuum, & ambula, & alia plura quae arguunt sanationis firmitatem, & perfectionem.

Quibus recte ponderatis, tamquam certum affirmo, illam curationem Vespasiano Imperatori tributam, non fuisse subitam, sed qualem potuit parare Apollonius Tianæus applicatione alicuius rei, aut auferendo maleficia, utrunque medijs naturalibus, quod colligo ex verbis Cornelij Taciti loco citato, significat enim illos morbos humana arte fuisse curabiles; imo & visum deperditum posse restitui medicinalibus instrumentis, putat Valestius cap. 42. sacrae Philosophiae & Serrarius in cap. 11. Tobiae quæst. 2. & Plin. lib. 11. c. 37. quæ sententia temperari debet iuxta meam traditam doctrinam: potest curari visus deperditus, ag-

Cornel. Tacit.

Valestius.

Serrarius.

Plin.

ta serena, a catarata, aut alijs mille morbis oculorum, tamen restitutio oculi tabidi a natiuitate, & quamuis non sit a natiuitate, si ad integram priuationem, & habitualementum rerum, quæ pertinebant ad principia videndi, iam deuenierint oculi, certum existimo, neque a Medico, neque ab intelligentia, sed à solo Deo posse sanari.

Marius. Quod autem pertinet, ad curationem quam Gentiles tribuunt Adriano, video Spartianum affirmantem (ex Mario historico) simulatam fuisse cæcitatem, & fallaciam excogitatam ab illis, qui suadere Adrianum nitebantur, sic in maximis doloribus, quos patiebatur, desperaret; nec viuendi abiiceret voluntatem.

Quod intelligentia ad longum tempus vitam protrahere, & sine cibo, & potu manifesto illam possunt conseruare, C. XIIII.

ETiam in parte vegetatiua, hæc duo valent intelligentiæ efficere; nam si probatum est in opusculo de senectute, & in tractatu de hecticis, quod si peritus Medicus sic potest hominem gubernare sex rerum non naturalium vsu, ut senectutem retardet, quanto melius id poterit præstare intelligentia, applicatione selectissimi alimenti, aeris temperie, & alijs quæ calidi, & humidi exhalationem detineant, robovent, confirment.

Ex quo sequitur secundo, posse sine cibo vsuali, & sine potu, seruare vitam, quod maxime est notandum, & linceis oculis inspicendum: sunt enim aliqui hypocritæ sanctitatis gloriam aucupantes, qui (& viros doctos solent fallere) magnis ieiunijs macerantur, ita ut nec cibum multis diebus degustent, atque cum diligenter exquirant homines spirituales, an aliquid comedant, in abscondito, aut recondita habeant alimenta, cumque inueniant somnia exquisita perscrutantes) nullum esse cibum, neque potum ministratum, credunt esse miraculum. Multa possem in hac re

dicere, sed suo loco, fideretur occasio. Nunc sciendum quod proposui, Dæmones posse multo tempore, sine cibo continere uiuentem, aggregatis multis viscidis pituitosis humoribus, qui retardant actionem caloris resoluentis (præcedit resolutio fumen, & indigentiam alimenti) his autem modis iam contingit, nulla intelligentiæ interueniente actione, ut ratione, & experientia constat: idem in specie humana posse contingere, quod in aliquibus animalibus, quæ ob caloris remissionem, & abundantiam crudi humoris, diu in latibulis facient, sine alimento, quod Simo Portius late probat, de puella Germana, c. 6. Langius & alii.

Prætereapoterit intelligentia intra corpus immittere aliquam subtilissimam substantiam parvæ quantitatis, sed maximæ efficacitæ, ad alendum, & roborandum calorem, quæ substantia insensibiliter potest, aut per respirationem, aut per poros applicari; sic legimus apud Sanctum Prosperum, in dimidio temporis, cap. 6. Et utinam non sint aliqui hoc modo seducti, quorum exempla refert Iouianus Pontanus lib. 2. de sermone c. 16. & Petrus Gregor. lib. 3. syntaxis cap. 10.

Atque homo ille pulcherrimus qui nullo affectus fuit morbo, & singulis mensibus fructu cuiusdam herbæ vefcens, per silvas, & solitudines cum Nymphis, & Genijs degebat, & ad mare Rubrum quorannis apparebat, ad gentium ibi concurrentium admirationem, ut refert Cleombrotus apud Plutarchum lib. de oraculorum defectu tom. 2. fol. 421. Quando enim loquebatur, tam suavis odor ab ore exibat, ut campos repletet suauitate; ex illa vero historia, & ex varicinijs colligi potest, hominem illum Dæmonis familiaritate vsum, cognouisse illam herbam tantæ efficacitæ ad præcauendos morbos, & sanitatem cum vitæ longitudine seruandam. Quidni poterit, simile comparari artificio sua manu intelligentiæ Dæmoniacæ, ad seducendum hypocritam, & sine cibo alendum? Considerent Magistri animarum scientiam, simul cum malitia dam-

Simon Portius.
Langius.

S. Prosp.
Iouian.
Pontan.
Pet. Greg.

Cleombrotus apud Plutarch.

natae intelligentiae, ne oves Domini ad tales herbas deveniant.

An intelligentia, sicut possunt vitam prolongare, valeant mortem eludere? Cap. XV.

DE Morbis egimus, & vitae longitudine, nunc de morte: quam esse necessariam omni nascenti longis quaestionibus absolvimus opusculo de Senectute, quia licet mors omnes quaestiones finiat, ipsa tamen sine quaestionibus non est, ut acute dicebat Tertul. li. de Anima c. 50. Nunc dubitamus vtrum immortalitatem (quam nulla artis peritia, nulla Medica subtilitate, potuit obtinere humanum desiderium) intelligentia superioris potestatis, cum sit, valeat consequi.

Tertul.

1 Parte affirmantem exemplis prolatam ostendunt aliqui, ut inde a minori ad maius conficiant argumentum: nam si aliqua vivencia senescentia inveniuntur naturaliter, ergo multo melius id poterit praestari ab intelligentia. Si autem a senectute ad iuventutem est regressus, possibilis erit immortalitas. Adducunt ergo Serpentem, quem exiit senectam, & Aquilam, quem renouatur & Cernuum, de quo eleganter Tertul. lib. de Pallio c. 3 inquit: *Cervus aetatis sua arbitratu serpente pastus, veneno languescit in iuventute. Quasi dicat vivit cervus ad arbitrium suum, annos multiplicans, nam veneno, ut me dicameto assupto, licet statim languescat, languescit ut iuventutem amisam recuperet.* Sed quomodo hoc accadat, sanctus Epiphanius Constantiae Cypri Episcopus narrat in suo Physiologo c. 5. postquam dixit Cernuum comedere serpentes. Sic ait: *Accurrit autem ad aquarum fontes: quod si trium horarum spatio aqua sese explere non potest, moritur: sin autem aqua potus obtingat ad annos denuo quinquaginta vitam protrahit.* Ex dictis sumitur efficax ratio; nam si aliquod medium est quo Cernuum, Aquila, Serpens, mortem fugiant naturaliter, quis dubitat de intelligentia? Habet quidem noticiam omnium alimentorum, omnium

Tertul.

S. Epiph.

medicamentorum, omnium herbarum, fructuum, nobis incognitorum: poterit ergo parare aliquid, quo iuvenescere homines faciat.

Et confirmatur nam plures viri docti existimant virtutem arboris vitae esse naturalem. Si hoc ita est, poterit intelligentia fructum illius, aut alium maxime simile applicare homini, qui in perpetuum vivet.

Sed quae audiui a venerabili Viro, & illustribus virtutum ornamentis condecorato, dicere opus est.

Archiepiscopus Bracarenensis ordinis S. Augustini, Apostolica sanctitate per celebris, de cuius Beatificatione merito, nunc agitur, interroganti mihi, de homine quodam apud Indos, qui, ut fama erat, cognovit D. Franciscum, & adhuc vitam fruebatur, respondit. Quod cum vastas illas Orientalis Indiae Regiones peragret, praedicans verbum Domini, invenit multos senes dierum plenos, qui dicebant hominem illum sibi fuisse familiare, tamen ignorabant ubi nam esset, vel an mortuus aut vivus; de numero vero annorum nil certi affirmabant.

Neque obstat si dicas esse necessariam reparationem viventis ab alimento illo excellenti, nam quamvis calor reparatur (etiam a fructu arboris vitae) tamen intelligentia, quae invenit alimentum ita selectum, applicabit etiam, quae calorem in priori statu reponerent.

Præterea, quia puer tabidus restauratur, ergo senex poterit iuvenescere eadem ratione quia temperamentum potest mutari in melius arte Medica; ergo cum intelligentia excedat omnem artem, applicabit, quae ad perfectius temperamentum reducant partes viventis: ergo protrahet vitam in perpetuum. Si enim defendit a contrariis, & firmat nativum calorem, non apparet, quomodo accadat mors. Unde hoc loco bene possumus memoriam facere illius Philosophi, qui dicebat homines esse immortales, sed mortales fieri, ob pravam vitam, & inordinatum modum vivendi, apud Galen. lib. de Tab. de quo satis dixi.

Galen.

mus

mus in opusc. de Senectute. In hac re di-
cam aliorum sententias, & quid ego sen-
tiam declarabo. Binsfeldus, Victoria, &
Valentia asserunt, tantam esse naturæ
nostræ fragilitatem, & morbositatem, &
tantam esse his temporibus inefficaciam
in influentijs cælorum, quibus fruimur,
vt non possit Dæmon prorogare vitam
ad mille annos, tantum abest, vt in per-
petuum. Ita Binsfel. de Confessione ma-
leficar. 1. p. q. conclus. 8. Victoria in rele-
uacione de Magica arte, Valent. 2. 2. dist.
6. q. 13. p. 2.

Binsfeld.
Victoria.
Valentia.

Hæc sententia nobis displicet, nam de-
bilitas, & morbositas nostræ naturæ po-
test emendari (vt dictum est) ab intelligen-
tia, applicatis selectissimis alimentis, &
medicamentis, quæ Medica facultas si
al quando cognouit, nunc plura ignorat.
At quod dicit de cælorum inefficacia, pror-
sus detestor: enim certum existimē subli-
mia illa corpora inalterabilia, eam nūc
vim habere illuminando, & influendo, quā
primo die creationis à Cōditore suscep-
erunt, non ergo ista causa est ob quam intel-
ligentia mortem non valet depellere.

Alij dicunt, vitam in æternum confer-
uare posse, si velit intelligentia, & per-
mittatur à Deo: tamen non vult, quia
potius desiderat suis pœnis homines ha-
bere equales, & non permittitur à Deo
qui legem fecit omnibus hominibus cō-
munem, vt semel moriantur. *Statutum
est omnibus semel mori.* Vnde Tertulia-
nus lib. de Anima cap. 50. dicebat, nec
Magia tantum dabit quisquam, vt exi-
mat mortem, aut repastinet vitis modo
vitam ætate renouata. Itaq; Dæmon nū-
quam intendit hominem seruare in æter-
num in hac vita, quamuis vt illum magis
seducat, & fallat, solet defendere à mor-
bis, & ab extrinsecis nocuentis, vt re-
fert Ananias lib. 4. cap. 21. de illo Hetero
qui habuit vestem, qua omnes istus, sine
nocumento recipiebant.

D. Paul.
Tertul.

Ananias.

Ego tamen existimo dicendum, quod
intelligentia non potest mortē excludere,
quamuis possit vitam prolongare, ad
plures annos, yltra cognitionē Medici.

Ratio est, quia non potest vnam naturā
trāsmutare in aliam, quod aperte docuit
S. August. 18. Ciuit. Dei, c. 18. vbi negat S. August.
Dæmonem posse hominem ipsa trāsf-
ormare in bestias, statetur tamē oculos
deludere, vt credat esse trāsmutatum.
Postquā enim in c. 17. ex Varrone prodi-
gia aliqua memorat, rursus alia in c. 18. de
Apuleio, & alijs, concludit, dicens: *Non
itaq; solū animū sed nec corpus quidem ulla
ratione crediderim, Dæmonū arte, vel pote-
state in membra, aut lineamenta bestialia ve-
raciter posse conuertere.* Ex mente Augustini
solū hanc accipio propositionem: intelli-
gentia nō potest vnā in aliam naturā ve-
raciter mutare. Infero ego, ego neq; po-
terit mutare cōpositionem hominis, quæ
facta est ex contrarijs adinuicē pugnan-
tibus, ergo non poterit vitā in æternum
protrahere. Existimo cōcludere satis ef-
ficaciter, contra supra dictos opinantes.
Illi asserūt, si voluerit intelligentia, pote-
rit vitā in perpetuū prolongare, ego di-
co etiā si velit, aut permittatur, nentiquā
potest. Explico. Nā humana mortalitas
fūdatur in cōtrarietate cōponentiū, quo-
rū actiones impediri omnino nō possunt:
ergo si ostendero intelligentias non pos-
se omnino auferre actionē contrariam,
probatū erit, non posse vitā in æternū ex-
tendere. Ostendo, quia effluxus agentis
est entitas à Deo depēdens, sicut & ipsū
agens, ergo à solo Deo poterit omnino
impediri, & suspendi, vt fecit in igne, qui
non combussit tres pueros in fornace, &
alia similia, quæ ipse solus potest facere,
quia entitas & actio entis, Dei participa-
tiones sunt, vt primi entis à quo omnia.
At vero intelligentia pro sphaera habet
motū locale, & applicationē vnus ad al-
liud, & neutiquam potest attingere aliā.
Poteritq; retardare actionē caloris re-
soluentis, applicatione frigidi, aut com-
fortando calorem, tamen non est possibi-
le, vt tollat actionē, & repulsionem con-
trariarum, neque suspendat actionē
nostri caloris, quia calor non dependet
ab intelligentia in esse, & operari, sed à so-
lo Deo, & ex cōsequenti nō est possibile

perpetuam vitam causare. Et in hoc æqualis est potestas intelligentiæ, & optimi Medici: nam sicut medicina potest retardare senectutem, & mortem, neutiquam tamen excusare, quia non potest auferre, aut impedire omnino actionem partium diuersarum inter se, aut caloris resoluentis, & exsiccantis. Ita similiter intelligentia non est sui iuris suspendere effluxum agentis, qui est actio transiens in aliud, neque repassioem à dissimili, & contrario, & consequenter nō est possibile mortem eliminare, quamuis falso promittat suis Magis. Excedit tamen in hoc peritum Medicum, quod maiorem habet notitiam iuuantium, & nocentium, & ita ad plures annos extendet vitam, sed perperam mortem profligare contendit. Secundo, quia omne illud quod potest applicari ab intelligentia ad mortem vitandam, necessum est, vt se habeat aut ex parte alimenti, aut ex parte medicamenti, & reddit eadem ratio de repassione, & termino repassionis.

Quidquid autem in contrarium nostræ sententiæ adduci potest, de perpetuitate vitæ, & transformatione hominum, &c. fabulosum præstigijsq; plenum relinquimus.

Ad iuuentutem senem retrahere, & mortuum suscitare, similem habet impossibilitatem respectu potestatis intelligentiæ

Cap. XVI.

Mayro. Non putabam tam absurdam fuisse opinionem, vt existimaret aliquis intelligentias posse mortuos suscitare, vsque dum vidi Mayronem in 2. dist. 7. q. 4. concedentem intelligentiis talem facultatem: ego si potero, hunc errorem destruam argumento sumpto à fortiori, quia intelligentia non valet senem ad iuuentutem retrahere, adhuc existente eadem anima in corpore, ergo multo impossibilius erit animam separatam

reuniri. Supra diximus Deum, sibi propria asservasse miracula, vt ostenderet suam infinitam potentiam, inter quæ excitare à priuatione omnimoda, & facta, habitum, & formam ad nutum diuinum suum. Sed nunc rationem propositam tantummodo exagito. Quia existimo, quod senex est vere mortuus respectu suæ iuuentutis, sicut mortuus in sepulchro respectu vitæ præteritæ, & vterq; à sola potentia Dei potest ad habitum reuocari. Hæc enim ratio confirmat, quæ dixi de limitata potestate intelligentiæ.

Cadaver dicitur, quod abiicit animā: abiicit autem, quia amisit debitum calidum, & humidum vitale, quod seruabat animam in genere causæ dispositivæ, quæ ideo dicta est dispositio vitalis. Hæc autem amittitur per partes toto vitæ decursu, vsque ad mortem naturalem, quæ à quibusdam dicitur exsiccatio ætatiua, ab alijs putredo naturalis, qui modis dicendi nobis, vt Aristotelicus probatus fuit loco citato de senectute. Cum igitur hæc humidi radicalis consumptio ad eum terminum marcoris devenit, vt sit cum anima incompatibilis, mors, vltimaque priuatio accedit, & forma cadaueris (à quo autem inducatur positiuè forma cadaueris, non est huius loci determinare) Differunt ergo marcor ætatiuus, & vltimus, tanquam via & terminus, vt partialis corruptio, & totalis seu consummata, vt priuatio in fieri, & facta, vt dicebat D. Thom. in 4. ob. dil. 2. in 4.

Sed non est accipiendum illud fieri, vt quid successiuum; dicitur tamen fieri largo modo, quia partialis, facta tamen est, licet non tollat omnem latitudinem habitus.

Quo supposito satis constat, quod sicut cadaver dicit omnimodā priuationē latitudinis vitalis dispositionis, sub qua aliquando fuit: ita similiter corpus viuens tempore senectutis dicit omnimodam, & habitalem priuationem dispositionis vitalis pueritiæ, sub qua aliquando fuit, & ob id est cadaver respectu illius ætatis. & consequenter non potest ab intelligē

tia

tia deduci ad præteritum statum.

Sed dubitas satis ad rem. Non est similis ratio in cadauere, & senē. Nam cadauer nullum habet in se principium regressus ad vitam quam amisit; præter potentiam illam obedientialem respectu Dei. At viuens in senectute habet animam à qua possunt emanare omnes perfectiones in ordine ad esse, & operari, ablatis impedimentis, ergo si intelligentia remouet omnia nocentia, & applicat omnia iuuantia, effluet ab anima perfectio iuuenilis.

Dico (vt supra insinuaui) non potest intelligentia auferre vnum impedimentum, licet reliqua tollat, illud autem est effluxus caloris, & actio in partes; nam circa istas entitates nullum habet dominium solus Deus à quo omnis entitas creata, potest facere, vt calor non agat, & solus tollere potest repulsionem ab alimentis. Atque adeo viuens habet, sibi connaturale hoc impedimentum, quod est resolutio, & exsiccatio sui humidi, quia calore viuit, & ab ipso exsiccatur. Et ita anima informat corpus semper impeditum nec potest illud informare, sine hoc impedimento, quod est calor naturalis qui cum sit dispositio necessaria, etiam est corruptiua. Atque ex consequenti non potest intelligentia senectam in iuuentutem transmutare. Sed hæc omnia supponunt opusculum nostrum de senectute. Eo enim perfecte intellecto, parui pendes quendam errorem cuiusdam auctoris nostri temporis, qui putauit Dæmones, posse facere, vt senex redeat ad iuuentutem; nascitur autem iste error defectu philosophiæ, vt in superiori capite etiam manet probatum.

Resp. ad obiect. Quod dicitur de Aquila, Serpente, & Ceruo est ridiculum afferre ad punctum, de quo agimus. Exiit Serpens senectutem, & Aquila penas, & renouat rostrum, non iuuenescit, sed acquirit vires pulis excrementis, quod adducit Bellarminus ex mente Diui Augustini in Psalm. 102. Idem dicendum de Ceruo; sunt quædam manuactiones,

Bellarmin. August.

ad nostram resurrectionem, & ad desideria nostra ad implenda.

Igitur vana sunt omnia, quæ de mortuis suscitatis referunt Gentiles, apparetia Magorum, & Dæmonis opera, & quod de Cupresso refert Suetonius in Vespasiano. *Sueton.* vita. Scit intelligentia similia corpora mouere, & arborem erradicatam, & quasi mortuam iterum plantare, & viuam, & florentem reddere, quia antequam deficiat vita, ses dispositio vitalis (quæ certa temperamenti constitutione, & spiritu vegetali continetur) iterum ad ybera terræ omnium plantarum matris, illam reducit: homines vero putant suscitari. Sed non possum silentio præterire insanum errorem quorundam ignorantium unionem formæ cum materia: putant enim assistere solum, & vt facere dicebat Tertulian. lib. de Anima cap. 44. irridens Hermotinum. *Tertul.* Non est corpus anima pro vagina, vt eximere inde eam liceat, ac denuo immittere. Sed de hoc puncto alibi contra quendam modernum. Esset vero magnum diuerticulum agere de anima Samuelis, de quo puncto doctissimi Theologi scripserunt.

De potestate intelligentiarum ad morbos inducendos in parte sensitua, C. XVII.

HÆC Consideratio magis pertinet ad nostrum lib. de morbo Sacro; nam cum Epilepsia sit affectio viuētis animalis, vt animat est, non videtur præter rem, breuiter explicare, vel adumbrare, plura quæ in parte animali, siue sensitua, & motiua, potest efficere intelligentia.

De sensibus externis, & internis.

Alta meditatione perpendat quicumque corporum, & animarum, curam gerit

geris, quæ circa sensus externos possunt contingere: nam visum quem Regem sensuum appellat Philo. potest intelligentia multis modis perturbare, quia perturbata imaginatione efficaciter circa aliquod obiectum, facit ut videns credat, & asserat videre, quæ re vera non videt, ita docet S. Thom. q. 6. de potentia art. 5. Præterea quanquam non permittit imaginationem, id est, quanquam ista illusio non incipiat ab imaginatione, potest intelligentia ipsum visum fallere circa obiecta, ut ait S. Iustinus ad q. 81. orthodox. Quod tribus modis contingere potest. Primo, mutando obiectum velocissime, & occultando, & reponendo aliud in eius locum, ut refert S. August. 18 de Civitat. Dei cap. 18. agens de socijs Diomedis. Secundo, mutando medium. Hanc autem effectum aliquando consequitur Magia naturalis, nulla intelligentia, aut maleficio interveniente, ut late videri potest apud Portan. lib. de Magia. Tertio, si sensus immutatur, mutatione organici, cum enim intus existens prohibeat extraneam, ut docuit Arist. lib. 3. de anima, potest intelligentia ponere in organo visus, aut alio quovis sensu aliquid, quod impediat perceptionem obiecti veri, & percipiat aliud. Sed quo pacto faciat quod res visibilis non videatur, non est huius loci (esset enim magna digressio) Scio tamen esse controuersiam magnam inter antiquos, & modernos.

Quod autem intelligentia valeat actus potentiarum internarum perturbare facto tumultu, & vario motu locali in humoribus, & spiritibus, Caietan. docuit late 2. 2. q. 95. art. 3. adducens D. Thom. indisputatis, q. de malo, quæ est 16. de Dæmonibus. Hæc loca adeat lector, & discet, quomodo in contemplatiuis fieri possint illusiones à Dæmone. Nos vero qui supra diximus omnia morborum genera posse fieri ab intelligentia per applicationem a diuorū, nunc etiam affirmamus potentias seduci eadē industria, nā torpent à pituita, deprauantur à bile, &

melancholia, & varijs insolitis motibus agitantur, ita ut homines appareant flolidi, aut phrenitici, aut extatici, & alii quando obloquantur plura deliramenta quandoque futura dicunt, ut insinuat D. Th. q. supra citat. in corpore.

Neque placent, qui dicunt mentis læsiones fieri ab intelligentia, quia mutat ad nutum species internas obiectorum. Ita senserunt aliqui quos merito refutat Scotus in 2. sent. dis. 11. q. unica, quia species vniuntur cum parte vitali, seu potentia cerebri, & viuo animali non possunt partes fixæ separari. Ita Scot. Ego non hac via incedo, sed dico, quod siquidem supra ex mente D. Thom. docuimus non posse intelligentias cæco à natiuitate immittere species coloris, ut imaginetur colores quos nusquam vidit, signum certum est, quod non habet potestatem in species: quia si possent mouere species de loco ad locum, quare non mouent illas de vno capite in aliud? Quare illas non ponunt in imaginatione hominis cæci? Ergo aut sint in cerebro vnitæ iam cum potentia, aut sint in spiritibus, ut aliqui putant, non possunt moueri de vno in aliud corpus ob rationem dictam quam ut dixi, adducit S. Thom. q. 16. de malo art. 11. ad 9. atque adeo recurrendum est ad fundamentum supra adductum quod sicut potentia læduntur à morbis, ita intelligentia producta intemperie, per applicationem a diuorū, poterūt si miles errores, & læsiones producere.

Tamen dubitare merito quis posset, cum tanta sit potestas intelligentia ad motum localem cuiuscumque rei, quare non poterit mouere species sensuum: nā quamuis concedamus non mouere eas, quæ vnitæ sunt potentijs vitalibus, tamen illas quæ sunt in spiritibus, & sanguine concitare poterit, & transferre de loco ad locum, quia sanguis, & spiritus transferri possunt. Quod autem phantasma, & sensibilem spectra, in sanguine versentur, docuit Arist. lib. de insomnijs. cuius verba sunt: *Nam cum dormientibus*

Scotus

D. Thom.

Dub.

Fide

Aristot.

1111

illis, plurima sanguinis copia ad sensum principem delabitur: una, & motiones illa descendunt, quæ in ea materia continentur, alia potentia, alia actu. Sic autem sese habent, ut ex eis una aliqua prior se moueat, quæ assumpta, alia subinde comparet, &c. Explicat Arist. quomodo per insomnia appateat simulachra, quæ visa sunt, & audita, aut alijs sensibus percepta: dixerat enim, quod descendunt ad cor (quod primum sensitivum semper putauit) ait nunc quod descendunt in sanguine: (intellige in spiritoso, & arteriali) atque species illæ continuo una post alteram ad cor descendunt, & prima specie iam recepta sensatio fit in corde, & hæc species vocatur in actu ab Arist. quia iam in actu percipitur; subsequitur vero altera, & altera (quasi unde quædam in aqua) & istæ quæ sequuntur, & sunt in via, vocantur in potentia, quia nondum deueniunt ad primum sensitivum, sed deueniunt. Itaque aperte Arist. fluxum istum, & refluxum specierum cum sanguine fatetur: & hoc modo explicat causam eorum, quæ in somnijs accidunt.

Caiet.
Durand.

Locus est difficilis, sed citatus à multis autoribus à Caiet. loco supra adducto, à Durando 2. sent. dist. 7. q. 3. de cuius veritate nunc non disputamus. Sed cum Peripatetici supponant, sensiles illas species deferri per sanguinem, aut spiritum vaporem sanguinis, aut si vis cum meliori parte Medicorum, in spiritu animali transportantur: ad præsentem occasionem sufficiens argumentum est, ad dubitandum. Quare intelligentiæ non mouent localiter species istas: siquidem & ipsæ mouentur motis spiritibus, & sanguine? Respondeo, species nil esse aliud quam fluentes quædam similitudines ab obiectis, nec ullum esse habent permanens per se, sed sicut lux nequaquam permanet in medio absente luminoso, quia pendet ab illo in esse, & in conseruari, ea dependentia, qua dependent successiva à suis principijs, ita prorsus species pendet; & sicut intelligentia non potest mouere lucem localiter, si non mo-

ueat luminosum, ita etiam, neque mouere poterit species, neque alias res fluentes ut tempus motus, &c. Quia istæ non habent partes simul, nec sunt entia completa, sed tendentiæ, & fluxus, & ob id non possunt transferri, nisi simul transferantur principia agentia, & fontes à quibus effluunt, non enim sunt, ut aqua, quæ potest portari ad potum, manente fonte, aut fluio, sed sicut figuræ in speculo, quæ euanescent ablato speculo, aut corpore quod præsentatur in speculo. Ergo sicut motus qui est actus mobilis tendentis, non potest portari ab intelligentia, sine mobili, ita neque species, sine potentia vitali in qua resident, aut sine obiecto à quo flauit. Duplicem enim statum inuenimus in speciebus. Nam aut sunt iam potentiæ vitali unitæ, & habent se quasi forma, & materia constituentia vnum, vel sunt in medio, ut visibiles, & audibiles in aere externo, aut secundum Arist. in sanguine vaporoso. Quodcumque sit, naturalem potestatem nullam habet intelligentia, ut illas possit transferre, neque ipsæ species sunt transferibiles, quia neque possunt separari localiter à potentia, ut dicebat Scotus, & sunt omnino inseparabiles à medio, quia non sunt entia mobilia, sed similitudines obiecti, ut dictum est, dependentes omnino à præsentia obiecti, quod, vel quo, id est, aut ab obiecto externo quod, aut ab specie impressa interna, quæ se habet ut quo. Confugiet igitur intelligentia ad ea quæ potest facere per falsas apparitiones, & ad applicationem actiuorum, ut sæpius diximus.

Non enim repugnantia possunt fieri; repugnant vero naturæ, quod ea quæ simili modo pendent, & tam debilem, & imperfectam habent essentiam (ut non sint præter res à quibus, vel ad quas sunt) valeant ab intelligentijs transferri, sine proprijs rebus; neque hoc solum facere non possunt intelligentiæ, quia repugnat, sed neque dare valent brutis discursum; nam licet bruta ope intelligentiæ aliquando loquuta sint humanis verbis;

Species li.
cet non sint
motus, pē-
det ad mo-
dū motus

tamen

tamen id factum est sine proprio discursu bruti. Sermo enim siue oratio est interpretis humani discursus, quod cap. 9.

Mercur. Pimandri dicebat Mercurius, *Oratio est*
Philo. *soror intelligentia.* Et ut eleganter Philo lib. quod deterius, &c. & lib. quis rerum diuinatum hæret. *Sermo est risus mentis, tanquam fontis, aut mentis frater, et etiam quasi obsterrix:* quod alijs

Melant. verbis dixit Melantius lib. de homine, cap. de multiplici facultate, dicens. *Oratio est Angelus intellectus.*

Dub. Sed merito dubitatur. Nam secundum Peripateticos species sunt à sensorijs in sensum Principem, per spiritus & sanguinem. Ergo cum intelligentia valeat mouere sanguinem, & spiritum simul etiam mouebit species. Dico quod iuxta placita Arist. bene poterit intelligentia mouere prædicto modo species; non enim illas separat à præsentia obiecti, & potentia, siue sensorio; sed hoc intra eandem spheram animalis, & consequenter infomnia, quæ vi humorum, & apprehensionum, & sensationum externarum & internarum contingunt naturaliter; similia poterit intelligentia causare, atque terrores, & pauores quos recēset Hipp. in hoc lib. de morbo Sacro, ubi fieri dicit per somnum; ita possunt fieri ab intelligentia, applicatis, spiritu, & sanguine cum phantasmatis varijs sensatis.

Sed (vt dixi) intra corpus ipsum animalis, ubi phantasmata illa, & motiones vocatæ ab Arist. actualem habent dependentiam à suis principijs.

Ex dictis sequitur intelligentias nullam habere potestatem in animam rationalem, nisi maxime remote, & ex accidenti cum enim animi mores corporis temperiem sequantur, vt Galen. suo lib. probat: facit intelligentia vt mutata temperie in hanc, aut illam exuperantiam, aut motis his, aut illis humoribus animam rationalem inclinēt ad affectus hos, aut illos. Tamen intelligendum est, nullam vim posse inferri libero arbitrio & voluntati: vnde Ciprianus ille Magus qui arte Daemoniaca Iustinam ad

amorem concitabat, nihil profuit, & relicta falsitate ad veram Religionem cōuersus Martir exiit, quia intellexit vanam Dæmonis potestatem. Itaque nil possunt intelligentiæ in animam nostram, nisi solum ea, quæ ex occasionibus externis, & corporis mutationibus possunt proficisci. Atque adeo cogitationes, & imaginationes hoc pacto excitari; nequam tamen possunt voluntatem nostram coercere. Sed tempus est, vt de alio Diuino, quod morbos valet causare, agamus.

De anima rationali, quæ causa Diuina est morborum, & ordine tertia, Cap. XV III.

QUod anima nostra multorum morborum sit causa, docuimus multis in locis nostrorum laborum, agentes de affectibus animi, pulsum immutantibus, & in Hipp. Philos. & in tractatu de febribus ephemeris, & est doctrina D. Thomæ lib. 3. contra gentes, cap. 99. quam communis probat Medicorum consensus. Ex amore vidimus maniacos, melancholicos, quos refert doctissimus venerandus Parens noster in suo lib. de Melancholia. Alios tabidos, & varijs morbis afflictos, à timore suffocatos, à gaudio exanimos, ab ira furiosos, febrientes, a tristitia hecnicos, & mulieres a quocunque istorum affectuum abortientes.

Sed qua ratione tales causer effectus, esset alibi dicta, nunc repetere. Sufficiat dicere, talem esse potentiam obedientialem in spiritibus, & sanguine ad suscipiendam ab anima mutationem per illius affectus, vt aliqui existiment sanguinem, & spiritum viuere, aliter non possunt intelligere, quomodo tan cito ad apprehensiones, & magnas cogitationes moueantur: exiliunt in ira, absconduntur in metu, seruent in amore. Haec faciunt in tristitia, funduntur in gaudio. Sed reuera non viuunt, vt fate probatum reperies contra Scaligerum; & alios est
ergo

D. Thomæ

Parens noster

ergo cordis cum spiritu, & sanguine tã ordinata sequela, & sympathia, vt quam primum, ad appetitum mouetur cor, sequatur spiritus, ita vt qualis fuerit actus appetitus, tales sint motiones cordis, & spiritus. Nullam nunc facio mentionē imaginationis, aut cogitatiuæ; iste enim potentiz non sunt ex se motiuæ, sed solum proponunt bonum, aut malum appetitui. Appetitus autem est qui mouet, & quamuis hoc, satis pateat in motibus localibus progressiuis; ex his manuducimur ad motum cordis, & spiritus intelligendum, licet causa sit magis obscura, & solis Philosophis luceat. Est autem ita connexa, & simultanea, motio cordis & spiritus in affectibus animæ, vt dubitent docti de prioritare: an prius mouetur cor, & statim spiritus, an e contra.

Quid vero in hac difficultate sentia, paucis dicam. Video subordinatum appetitum apprehensioni, & iudicio in affectibus animi, nec posse mouere, nisi præcedat apprehensio. Sunt vero duo, quæ ab illo possunt moueri, cor scilicet, & arteriæ; & secundo, spiritus vitalis: ordo naturæ petit vt prior sit motio cordis, deinde cor moueat spiritum dilatione, & compressione. Sed experientia longa didici non mutari pulsum ad simplices, & remissas appetitiones, sed ad magnas. Rursus conspicio magnos Philosophos opinari, spiritum moueri in nostris corporibus per quandam sympathiam & consensum cum potentijs animæ non solum appetitiuis, sed cognoscitiuis, ita colligo ab aliquibus autoribus, sed spetialiter. Suarecius doctiss. Iesuita ad hunc modum dicendi inclinât in Methaphis. sed non intelligo ad quid sit necessaria ista sympathia spirituum in ordine ad motum, si ponimus necessarium in fluxum appetitus mouentis tales spiritus dicto modo; nisi forsan ad alios fines, quos communes habemus cum mixtis, & elementis, de quo puncto non est nunc agendum. Posset tamen aliquis cõtemplari, vtrumque concurrere in motionē spiritus ab anima, & appetitum, &

sympatiam; quod cum non includat repugnantiam, sed potius convenientiam in ordine ad finem, non videtur negandum.

Vnde falsum existimo, quod aliqui somniant; moueri scilicet spiritum in casu dicto à musculis virtutis animalis. Isti siquidem motus de quibus loquimur non pertinent ad facultatem liberā, quæ per musculos exercet motus locales, aut excitado exequentē quæ residet in musculis. Mouetur igitur spiritus immediate à corde, & arterijs, quæ instrumenta sunt appetitus cordis, in eius passionibus, nō à musculis. Quam veritatem inde cognosces, quia oriantibus omnibus musculis, & quieto animali, concitantur perturbationes animi, mutantur pulsus, & tandem spiritus concutiuntur. Contingere vero potest, quod iam motus spiritus à corde appetente, rursus spiritus attritus, caleseat, incendaturque, & fiat noua causa alterius mutationis in corde; hoc quidem pacto excitatur febris, & feruor qui reperitur in ira. Vide modum quo anima causat morbum, aut fanitatem in suo corpore. Similatur certe intelligentiæ in aliquo, & differt in alio. Similatur quidem in applicatione, quia sicut intelligentia applicat agentia, & patientia, ita & anima. Sed differunt quam maxime, quia intelligentia quamlibet potest facere applicationem; anima intra proprium corpus, & determinate per suos affectus. Rursus, cum sit vera forma corporis (quod intelligentiæ non conuenit,) aliquid habet emiens quod potest exire in actum in ordine ad materiam quam informat, & in ordine ad omnes gradus quos tribuit.

Est vero quædam apparens contradictio in nostris scriptis, quam nunc componere licet. Nam opusc. 3. de pulsib. c. 8. defendens contra nostrum eruditissimum Vallesium non posse mutari pulsum sine permutatione causæ continentis: dixi, quod anima non valet causare ægritudinem, nisi mediet variatio spiritus, variato vero spiritu, variatur consequen-

Suarecius

sequenter vsus, & mutantur differentie pulsus. Nunc autem primum locum tribuo appetitui mouenti. Sed nulla est contrarietas, quia ibi ut satisfacerem Vallesio, posui manifestam mutationem in vsu, ab agitatione spiritus prouenientem; vna autem ex causis continentibus vsus est. Ergo cum in affectibus animi semper moueatur spiritus, concedendum est mutari etiam vsu, ut in ira; quin & aliquando facultatem, ut in spiritus defectu. Et sic loco citato manet verum, nunquam mutari pulsus, nisi fiat aliqua mutatio, aut in vsu, aut in facultate, aut in instrumento, quamuis exemplum posuimus in solo vsu. At vero in presenti contemplatione, idem affirmamus ad defendendam dictam conclusionem: quia anima per suos affectus, si primo mouet eor, & arterias, antequam moueatur spiritus, idem sequitur contra Vallesium, nempe quod nunquam mutetur pulsus, sine mutatione alicuius causae continentis. Modo appetitus per suas passiones vna est ex causis, quae mouet instrumenta. Sed subtiliter notandum est, quod in corde resident duae motucae facultates (relinquo alias) prima est appetitiua, sed haec non mouet, nisi per manifestos animi affectus, & quando mouet non generat pulsus, sed immutat illum. Secunda facultas est pulsifica à Medicis vocata, haec quidem producit motum. Ordo talis est: ut pulsifica generet pulsus, sed ita obediens, ut omni mutationi pareat, quam expostulat appetitiua. Unde semper stabilitum permanet, quod anima mutat pulsus per suos affectus mutata prius aliqua causa proxima continente: enumerabiturque appetitus inter causas alterantes, seu permutantes, non inter generantes.

(.?)

Quod hoc Diuinum in morbis maxime est considerandum ad curationem, Cap. XIX.

Cum anima sit causa sanitatis, & morbi in corpore proprio, ut dictum est, maxime advertere oportet, quando morbus ab anima procedat; omnis siquidem curatio immutari debet: quod magis difficile est quanto abditi, & occulti sunt spirituales modi cauendi. D. Thom. idem insinuat, in illa celebri propositione, quam explicui latius locis citatis, aiti lib. 3. contra gentes. Anima potest causare egritudinem, & sanitatem in corpore, sine hoc quod assumat aliquam causam, media qua operetur, ergo a fortiori Deus qui est supereminens, & omnipotens, poterit efficere aliquos effectus, sine interuentu causae secundae, siquidem Deo est magis subdita omnis creatura, quam corpus animae. Haec doctrina D. Thom. sollicitum reddit Medicum curationem contemplantem causas morborum; inter signa siquidem causarum non reperiet, unde colligat curationis initium, nec modum causae, nec varietatis incrementi, & accidentium, quae in morbis solent, non solum superuenire, sed à principio coniungi. Quid facies, si vnam, & alteram, atque alteram mutationem vides in febribus, & plura accidentia mali moris, & omnino ignoras causam, quia signa non adsunt, quae tibi fidem praebent. Num ne incipies cogitare, an sit aliquid Diuinum: Cogita ergo aliquando an anima suis affectibus, agitet etiam spiritum, & sanguinem, & varijs accidentibus pulsus inaequalibus differentijs permoueat. Mederi enim primo oportet languoribus animi, quam corporis, cum isti ab illis proficiantur. Scrutare, & si potes interroga, aut ablatis omnibus causis, quae solent tales mutationes efficere, incipe altamente perpendere, quod sit Diuinum, & inductione deuenies ad animi secreta.

Plu-

Plures obseruationes, & historias referre possem, vt redirem Medicos magis attentos, ne audaciter, & turbulenta imaginatione decernerent circa rem grauissimam. Tales equidem, & tam variae, & complicatae sunt affectuum animi differentiae, vt non solum Medicos rurales, qui in oppidulis comorati sunt, decipiant sed doctiores etiam fallant. Vidi infirmam diuino morbo non solum laborantem, sed iam confectam, multoties sine pulsu, vomitibus, & subuersionibus afflictam, praeter tristitia hecticam, dilectissimi viri amplexus fugientem, & in occultis amoris vinculis prorsus fastidientem, iracundam, furem, nullo loco stabilem, obitum anxie desiderantem. Ego cum ista accidentia contemplerer, & verba illa Hippoc. *Numen in mulieribus magnam vim habet*. Mihi persuasi à maximis animi passionibus, & apprehensionibus praedicta omnia mala proficisci. Quae cum similia sint his quae à Dæmone inferuntur, vel à maleficis, aliqui Medici existimant, aut ab assistente, aut obsidente malo spiritu, aut à maleficio cum aliquo pacto, detineri miseram aegrotam. Sed quid dicat Hipp. de istis Medicis, vidimus in isto lib. Huius temporis desidia maxima est, nam cum videant auxilia Medica non prodesse, Dæmonis actiones esse dicunt, & exorcistas vocant, sic à solitudine se eripiunt, & vulgo satisfaciunt. Sed libertate Philosophica affirmandum est cum Hipp. omnia praedicta accidentia, & plura alia ab affectibus animi proficisci consueuisse, aut ab alijs humanis causis. Anima per suas passiones impedit utilitatem remediorum, voluptates toruo vultu fugit, amabilia odit, in parte animali rectrices turbat, in parte vegetali coctiones, nutritiones, expulsionem, tractiones corrumpit, generationis actum pro speciei conseruatione abhorret, sterilitatem inducit. Adeo mira ostendit, vt Dæmonium fingat, & Medicos vulgares decipiat, praecipue cum superficiem literarum Auicennae legerint, qui aliquos cerebri morbos Dæmoniacos vocat ita lib. 3. f. 1. tractat. 3.

Auicenna.

cap. 6. Dicitur Sibari. *Dæmonium superfluum*. & tractat. 4. cap. 15. *Expositio Mania est Dæmonium lupinum*, & post paucas lineas. *Et scias quod materia faciens Dæmonium lupinum, est in substantia materia facientis melancholiam, quoniam viresque sunt melancholicae: verumtamen causa faciens Dæmonium est melancholia adusta, facta aut à cholera, aut à melancholia, quae est deterior*. Sed quod Auicenna non agat de intelligentijs damnatis, dilucide colligitur ex eius subtilis commentatore. Consueuerunt Arabes Maniacos aliquos per antonomasiam dementes appellare, quando non una, sed omnes potentiae rectrices depratae cum maxima malitia apparent, inde hoc malum dicebatur Dæmonium, à mane, vt aduertit Gentilis, id est integra dementia, à melancholia adusta, aut bile torrida proficiscens. Itaque definitio, nominis prodest aliquando, ad quid rei intelligendam: igitur non inducit Auicenna. Dæmonem vt autorem huius morbi, sed speciem Maniae declarat.

Alij morbi (quos falso Medici tribuunt Dæmoni) possunt ab anima proficisci, quae per suas passiones semper causat effectum physicum. Intelligentia non semper.

Vtraque actio, sine contagio, Cap. XX.

DICTA non sufficiunt, eritque ulterius philosophandum, propter quosdam Neotericos. Quatuor propositiones sunt declarandae, vt quaedam nebulae discutiantur. Primo affirmare audeo, omnes morbos adductos à quibusdam Medicis, & alia signa Dæmonis, multoties oriri ab anima, sicut & alia iam relata. Nam quod in consultationibus haereant, & dubitent Medici de natura morbi. Quod auxilia non proficiunt. Quod morbus humanis remedijs non cedat. Non ob id asserendum est ab intelligentia malum concitari, quia ea est passionum animae vis, & effi-

efficacia, ut omnia turbet, multa impediatur, prodigia faciat: si vero non adsint affectiones prædictæ, ab alijs causis (quas Hipp. vocat humanas) proficisci possunt, quando vero morbi sunt complicati, à varijs causis orti, curationes sunt dubiæ, consilia hæ sitantia, euentus difficiles, ingrauescunt morbi, ipsis auxilijs, quibus fides erat comissa. Ob quid? quia licet videatur Medicus ex arte procedere, cōtingit multoties, ut vnus morbus mitigetur, & alter cōplicatus assurgat, & increseat; increscunt vero omnes, viribus exhaustis. Sūt præterea aliqui ex propria conditione intractabiles, ut atrabiliarij, quos si delinias, non curas; si curas, interficis, quales quædam sunt species cancri, & similes alij: ergo ridicula consequentia erit; morbus non dignoscitur, non curatur, furit: ergo à dæmone procedit.

Adducunt aliud signum fallacissimū. Morbi [dicūt] communes, remisse incipiunt, crescunt, stant, declinant. Morbi à dæmone statim magnas exerunt vires. Quis non videat, hunc eundem modum multoties seruari in affectibus, animi? Nam quando passionēs affatim ingruunt, culmē etiam accidentium attingunt; aded ut non solum morbos veloces, sed mortem inopinatam adducant. Rursus sine vllō animę affectu multi morbi sunt, qui statim extremos habent labores. Igitur autores, qui hoc nobis signum proponunt, ut ista distinguamus, omnino cœcutiunt.

In tertio signo constituunt plures morbos & symptomata, quæ indicant Dæmonis actionem, & non animæ, aut alterius causæ, sed falluntur sine dubio. Quia incōstantia, varietas in periodicatione, luctuosa suspiria, dolores vagi, quidam motus rei suffocantis ascendentis & descendens, frigidissimus flatus in ventre, punctiōes per totam cutem, ignoratio partis dolentis, neque scire passionēs refferre. Omnia hæc facile reduci possunt ad causas communes morborum sine vlla interuentione Dæmo-

nis. Si vero ad animæ statum recurras, omnia prædicta & alia mirabilia per illius passionēs scaturire perspicies; & inter illas, accede ad mare illud magnū, quod omnium passionum vinculum vocamus, amorem scilicet, in isto pelago si philosophice discurreis, principia inuenies tantorum malorum.

Secunda propositio. Anima per suas 2. *Prop.* passionēs semper effectum physicum producit. Hæc solum indiget breui explanatione. Appetitus sensitiuus, ad quē pertinet motus prosecutionis & fugæ, immanenter; etiam habet, in animali perfecto mouere transcurrenter cor, & spiritum, aut sanguinem, inde refrigerationes, & calfactiones. Itaque semper ad est motus localis, & alterationis, & ita necessario sequitur effectus physicus magis aut minus intensus, sensibilis, aut insensibilis. Sed propositio sequens, petit diuersam difficultatem.

Non necessario energumenus morbo 3. *Prop.* laborat. Hæc cōstat, quia hoc quod est, stare Dæmonem intra corpus, non potest dici morbus: siquidem morbus, est affectus præternaturā inherens viuenti, ut forma: nemo vero dicet intelligentiam damnatam esse affectum corporis ut accidens inherens subiecto, sed stat ibi, ut alibi poterat stare, neque est morbus, in numero ut sextus digitus, aut alia pars addita: quia talis additio debet esse eorum quæ pertinent ad numerum partium componentium. At malignus spiritus ad numerum viventis partium minimē pertinet, sicut nec cibus qui ingeritur, aut aliud simile, si discurrens per omnes morbos, in nulla specie inuenies existentiam Dæmonis.

Dices sufficere esse causam morbi. Recte arguis. Sed cum ista causa, actu non lēdat, & cū optima sanitate iungatur, de facto ad Medicam contemplationem non pertinebit, nec poterit dici morbus.

Quod experientia firmatur, nam vidimus energumēnos optima corporis valetudine frui. Et nunc Hispali, illa ventri

triloqua ex Goa Indiae Orientalis ciuitate, cuius mentionem fecimus, cum de Engastrimithys agebam, inter alias causas ob quas, nullo precio, vel praece potest adduci eius Dominus, ut illam vendat, ea est, quia ita valet viribus. Ad munera feruilia, & perfecta sanitate gaudet, ut illius ministerio vniuersa domus innitatur. Solum illud habet, quod Dæmon per sinistram latus ventris inferioris, responsa & oracula pandit. Itaque aliqui energumeni, & Pythonisæ vexantur, torquentur, aliquæ minime, ergo non necessario habent phisicum, nec Medicum morbum.

Quod si ad Dominum redemptorem nostrum, adducebantur, & sanabantur, verum quidem est, nam ait Sacer textus, *Et qui vexabantur ab spiritibus immundis sanabantur omnes.* Clare insinuans, torqueri à morbis. Quod si alij adducebantur non vexati, sed solum à Dæmone obtenti, sanabantur etiam, quia merito illi sanari, & liberari dicuntur, qui licet laesiones sensibiles actionum non habent in corpore, causam tamen pessimorum morborum animi, & corporis intus continent. Miserordia Domini ad omnes se extendebat, ut simul omnipotentiam manifestaret, & haeresim Saducæorum prorsus aboleret, qui eo tempore maxime florebat, asserentium nullas esse intelligentias. Monstrabat pijsimus Iesus esse tales spiritus, sed subditos suæ diuinæ Maiestatis imperio.

His intellectis, satis constat, energumenum (præcise loquendo, ut talis est) non posse phisico contagio alios afficere ad similem miseram obsessionem: sicut anima per suas apprehensiones, aut appetitus aliena corpora non attingit. De morali autem contagio, cum non pertineat ad præsens institutum, nil dicendum, sed ista digressiuncula relicta

filium priorem sumamus.

Quid Raptus, & Extasis. Et in quibus Regionibus reperiatur.

De morbis consecutis. De Restituti raptibus. De sudante adhibitu Ludonici. Viues reycitur. Mirabilis Deus in scoto.

Cap. XXI.

Raptus est motio extra propriam naturam, cum aliqua violentia, per quam res alienatur à seipsa. Proicio lapidem sursum, motus iste raptus dicitur, quia lapis rapitur extra propriam conditionem, est enim inclinatus ad centrum deorsum, & rapitur sursum. Tamen notandum, quod quamuis lapis tendat ad centrum terræ, si tamen iste motus fiat cum aliqua violentia ab extrinseco illata, etiam dicitur raptus. Proicio lapidem deorsum sed cum magna vehementia, quæ excedat grauitatem illius, certe possumus dicere lapidem pati raptum, quia quoad modum patitur violentiam siquidem celerius rapitur, quam eius exposcat conditio.

Extasis non dicit præcise, istam violentiam, & præternaturalitatem, quia anima rationalis à bonum cui vnitur, & in hac præcisione, Deo eleuata, potius includitur delectatio quedam, quæ licet trahat extra se naturam, & alienet, tamen cum fiat totum hoc opus à bonitate finis dilecti, & fruibilis, non includit violentiam, siquidem duo illa quæ Arist. optat ad violentiam non reperiuntur.

Sed descriptionem huius status animæ, Hermes Trismegist. sic proposuit Trismegist (lib. 4. qui dicitur clauis, interprete Francisco Patric) *Cognitio namque ipsius, & contemplatio, est silentium, & omnium sensuum requies. Neque enim quicquam aliud potest intelligere, qui ipsam intellexit, (loquebatur de diuina bonitate) neque aliud quidquam speculari, qui hanc vidit, neque de alio quoquam audire, neque omnino corpus mouere.*

M

*uere; omnis namque corporum sensuum,
& motionum correptio quiescit.*

At in lib. 3. Ethicor. cap. 1. causa extrinseca violenter mouet. & passum nil confert ad talem motum; imo repugnat. Nil horum video reperiri in Extasi de qua loquor cum Dionysio de diuinis nominibus, quando dicebat, Amor Extasim facit, nam Dei amor extrahit animū dulcissimis vinculis, vsque dum, desinat esse in se, & sit in Deo, ita vt possimus dicere cum Paulo, iam non ego, viuit in me Christus. Talis est amoris potētia, vt faciat homines Deiformes, mortuos sibi viuentes Deo. Ista est vera Extasis, in qua nulla violentia inueniri potest; nam illud quod perficitur per vniōē ad proprium finem, nullo modo recipit violentiā, sed superadditā perfectionē. Igitur Extasis, est naturalis ex parte termini. Rursus ex parte modi, & tendentiæ non habet violentiam, quia dummodo voluntas sequatur illustrationē intellectus suadētis amare summū bonum, sine dubio absq; violētia reuertitur in Deum. & ipsa neutiquā repugnat, sed confert, & elicit actum amandi, quia ille est modus naturalis homini, vt per visibilia ascendat, ad inuisibilia Dei conspicienda, & toto corde diligenda, vsq; ad transformationē, & vnitatem cū ipso Deo, sine proprio. Si vero non ascendit per istum modum discurrendi, sibi cōmunem, & naturalem, sed altiori via, suscipiens à Deo misericorditer supereminentem claritatem Diuinæ gratiæ, qua intellectus eleuatus, & voluntas incensa ferantur, vsq; ad transformationem. Existimo tantum abesse, vt reperiatur violētia, quin potius adsit verus accessus ad naturalē statum hominis in quantum rationalis est, & creatus ad beatitudinem.

Dub.

Sed dubitas, quia corpus, patitur violentiā, & omnes virtutes, seu potētiæ affixæ organo corporali, siquidē destituuntur, debita sibi animatione, & spiritibus, animalibus, & vitalibus. Respondeo, quod quādo seruatur ordo naturalis, nō possumus dicere adesse verā violentiā, atq; cū potētiæ inferiores subordinentur naturaliter superioribus: terminus, & finis om-

nibus debet esse naturalis, quāuis sit differentia, quantum attinet ad proximitatem, vel distantia à fine. Voluntas, & intellectus ordinatur ad summum bonum; sicut sensitiua; non proxime, sed vt ancilla intellectus; ita pulsifica, nutritiua, &c. famulæ sunt eiusdem sentientis. Sed tandem sequuntur superiorum perfectiones, & ita perfectio animæ redundat, in corporis perfectionem, & in hac consideratione nullam violentiam possum assignare in facultatibus corporalibus, quia sequuntur supereminens imperium spiritus, in ordine ad summum bonum.

Et hoc dico de Extasi vere spirituali excitata à cognitione, & amore Dei, sub quibus duobus membris comprehendo nō solū cognitionē per meditationē, aut cōtemplationem, sed etiā illustrationes, quæ ex affectibus animi erga Deū solent proficisci. In qua re aliquas animaduertenda, ad Medicum pertinentia. Primo, quod ita pacifica est, & suavis ista Extasis vt nullam causet alterationē morbosam in corpore, imo vt est pax, & tranquillitas in anima ita in humoribus. Neq; eos qui hac via ducuntur à Domino, vidi morbis obnoxios, aut alijs accidentibus, & perturbationib; corporis implicatos. Hoc dico quatenus attinet ad istos affectus dicto modo extaticos, nam cum in illis nō ferbeat amor inquieto modo, sed superferbuerit, & quasi in termino, & portu navigationis, & laboris, discursus, & meditationū remisso feruore, apparet quædam tranquillitas, & æqualitas spiritus resultans ex vniōe ad Deū, vt in hoc statu, nō comunicetur sanguini motus aliquis, duces ad morbum sensibilem, quia quod reperitur in spiritu quies est, & ad istam quietem, quiescunt reliqua.

Secundo aduerto quod in ista regione animæ, & in isto statu quieto non contingit necessario inferiorum potētiarum, & illarū actuum suspensio, imo (quo dpo derandū est) omnes potētiæ quasi actuatæ sunt à præsentia Dei occupatæ; præsentia autē Dei, & vniō illius, non priuat viatorē suis actibus, sed perficit, & eleuat ita vt bene operentur potētiæ, cū tamē

aduert

aduertentia quæ actionibus solet consolari, sit prorsus imbibita, & absorpta in Deo: itaq; solū auferatur ab actionibus aduertentia quædam particularis; & ex consequenti, nil quod sit morbosum in ipsis reperitur, quia ea est eminentia Diuina, vt licet sibi associet aduertentiam, relinquat potentias in tali statu, vt non errent in necessarijs. O amor omnipotens, cuius Extatica perfectione existimo, purissimam, & omnino immaculatam Virginem Mariam Dominam nostram, & Matrem Iesu, vitam transgisse Beatam non raptu, sed Extasi supereminenti, in tegris omnibus potentijs [stabat sic iuxta crucem] non amissis sensibus, nullo defectu animi, nullo defectu corporis.

Sed ad aliam regionem animæ accedo, quæ raptibus subiecta est, in hac habitant potentia retractor cogitativa, imaginativa, fantasia, & memoria, atq; appetitus sensitius, quam sensualem regionem possumus nominare, quia omnes facultates sensitivæ, aut internæ, aut externæ ad eam reducuntur, atq; cum omnes istæ potentia vtantur organo corporeo, & obiecto corporali, aut à corporibus fluente. Clarum est intelligentias scire, & cognoscere quid in illis agatur, & quomodo illas possit mouere, allicere, aut abstrahere. Atq; cum in ista regione contingat raptus proprie dicti, qui possint fieri à Deo Opt. Max aut ab alia causa satis diuersa, maxime difficilimum, & arduum opus est tales mutationes cognoscere, an fiat à Deo an à propria voluntate, an à Dæmone.

Dixi raptus in hac regione reperi, quia præcisione phisica loquendo raptus inuoluit aliquam violentiam, vt supra tetigi ex D. Thom. At raptus sensitius (sic liceat nunc loqui) seu qui versatur circa sensus, reuera violentiam includit, aut antecederet, aut consequenter. Vidimus siquidem tantam esse sanguinis commotionem & cordis mutationes, respiratio nisq; vt contingant cruentæ spuitiones, capitis grauitates, faciei inflammationes, dolores multiplices, fluxiones variæ, vetriculi, & viscerum debilitates, & alia plura, quæ consequuntur ad influentis cali-

di raptum, factum ab appetitu, & imaginatione: Atq; quamuis dispositio ista soleat fieri ad apprehensionem aliquam imaginariam rei Diuinæ tendentis ad Deum, tamen cum fiat in parte imaginante, poterit aliquando contingere, vt fiat à malo Dæmone falsam visionem imaginariam inducente, aut à proprio appetitu vehementer moto, ob aliquem vanitatis finem, quod vt est difficile distinguere, ita maxime dolendum.

Vnde dubito circa raros illos casus, quos refert D. August. lib. 14. de Ciuitat. Dei c. 24. cuius verba circa rem ita grauem libo ita adscribere, postquā alias res mirabiles recensuit, sic ait: *ipse sum expertus sudare hominem cum vellet. Notum est quosdam flere cum uolunt, atque obitum labrims fundere. tam illud multo est incredibilius, quod plerique fratres memoria recentissima experti sunt. Presbyter fuit quidam nomine Restitutus in parochia Galatensis Ecclesie: quando ei placebat, rogabatur autem, ut hoc faceret ab eis, qui rem mirabilem coram scire cupiebant: ad imitandas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferbat à sensibus, & iacebat simillimus mortuo, ut non solum delirantes, atque pungentes minime sentiret, sed aliquando etiam si igne ureretur admodum, sine ulla doloris sensu; nisi postmodum ex vulnere, non autem obnitendo, sed non sentiendo, non mouere corpus: eo probabatur, quod tanquam in deserto nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces si clarius loquerentur, tanquam de longinquo se audisse, postea referebat.* Hæc Augustin.

De vnoquoque casu dicam, quod sentio. Hæc omnia, vt & reliqua scripta mea subiiciens correctionem sapientia Diuinæ quæ residet in Ecclesia.

Sudare pro arbitrio, admirationis habet multum. Displicet tamen in hoc loco Ludouicus Viues, quia dicit idem, sibi contigisse Brugis, cum febribus tertianis teneretur sudabat, si detinebat paulisper spiritum, & bene opertus. Sed non intellexit locum Augustini, nam miratur S. August. quod aliquis sudet cum voluerit,

M 2

suppo-

supponens per solum imperium voluntatis id fieri, tempore sanitatis, quando nulla est causa sudandi, præsertim cum dixerit Diocles omnem sudorem esse vacationem præternaturæ, tamen in febribus & præcipue tertianis, quæ sudore terminari solent, Quid mirū, si Ludouicus Viues sudasset, humoribus tenuissimis peccantibus, aucto calore per detentionē spiritus, & multis stragulis coopertus? quotidie videmus, in similibus morbis, & corporibus raræ contexturæ parvula diligentia, & ad libitum sudorem excitari, & præterea sunt quædam febres ex propria conditione sudorificæ. Ergo miratur Augustinus, ut magnus Philosophus, & loquitur Viues, ut Grammaticus.

Attingo mentem Augustini. Sudatio præcise loquendo, est opus naturale; nam est euaporatio à calore renuante, & levitante humidum aliquod exhalans, aut resudans, quod videmus in plantis, in lapidibus, non solum in animalibus; quia licet in his reperiatur virtutes vitales concurrentes ad istum effectum, tamen non sunt animales, sed vegetales. Rursus voluntas, aut arbitrium non habet aliquod dominium in actionibus huiusmodi. Nō enim ad libitum potest aliquis coquere alimentum in ventriculo, ut quod debet coquere in septem horis coquat in duabus, quia instrumenta coctionis neutiquā subdita sunt virtutibus animalibus quoad entitatem actionis, cum sint ita diversi generis. Ergo sudare ad libitum prodigiosum certe est, sicut coquere, aut trahere alimoniam. Notanda sunt verba S. Augustini (cū volebat, sudabat) nō aliam actionem dicit, nisi voluntariam, quia conscius erat divinus Philosophus, quod interpositis alijs actionibus, & potētij, posset homo sudare, ut si curreret, & fatigaretur, &c. At solumper simplicem electionem sudare, videtur profecto mirum; & causam querit Augustinus.

Similiter de lachrimis, frigide satis sentit Ludouicus Viues, nam Augustinus loquitur de viris, qui validiores, & maxime distantes à natura feminea, non facile plorant, Ludouicus adducit mulie-

res. Quid magis alienum à mente Augustini? Miratur quod vir ad libitū plorer, non quod mulier, cui ob molliem, humiditatem, & conditionis fluxibilitatem in promptu sunt lachrimæ. Verba Augustini. *Notum est quosdam flere, &c.*

De Restituto quid dicam? Inter omnia in illo capite relata, hoc August. iudicat incredibilius, multa paucis complexus. Incredibile certe est. Restitutum se ita abstrahere prout illi placebat, credibilius hoc fieri ad nutū alterius potentioris causæ. Sed quæ causa? Alij doctiores iudicent. Ergo Restitutū crediderim à Dæmone agitari. Ostendo, quia abstractio illa à sensibus, ad libitū, & adstantiū imperiū, quo modo credi potest à Deo directe proficisci, cū Deus omnia ad humilitatē, & verā charitatem, & ostensionem sui amoris dirigat? Et thesauros sue misericordiæ absconditos esse voluerit, iuxta suam voluntatem manifestandos, non secundum arrogantem, & superbam hominum voluntatem. Neque à sola imaginatione, & appetitu poterat proficisci, quia licet potentia per animi affectus moueant localiter sanguinem, & aduertentiam sensuum, tamen ita intense, ut sine anhelitu iaceat corpus, non sentiens extrema sensibilia, & hoc tantum ad libitum adstantium, certe non video quo pacto, possit hic effectus reduci ad causam mere naturalem; atque ita videtur Restitutus cum Clacomenio Hermotimo, pari currese ratione (de quo Plinius lib. 7.) cuius anima relicto corpore (ut credebant illi) vagari solita erat, & narrare, quæ in longissimis Regionibus viderat. Omnes isti raptus sunt à Dæmone inuenti, in odium veræ, & diuinæ extasis. Congregat Dæmon copiam humoris pituitosi, & vitæi, aut alterius, impellit ad originem nervorum, & causat syderationem, & apoplexiam, vel detinet spiritus, ne transcant, & ponit obstatulum, ut lux, siue illustratio, non perfleret corpus; necessario manet homo ut truncus, quantum ad sensum, & motum. Circumstantes putant mortuum, quia nec respirat, sicut in forti apoplexia, nam ut vivat, sufficit non perceptibilis respiratio,

Plin.

tio, aut transpiratio per aliquod tempus, ut in plantis Hoc modo facit falsam Extasim; & ablato humore in alias partes, redibat ad se miser Hermetim⁹; & percussabatur quidquid in bucam veniebat, aut mendatia, aut à Dæmone suggesta.

Itaque à raptibus sensitiuæ partis prædicti morbi oriri possunt, ab Extasi illa tranquilla supereminenti fere nullus, nam licet aliquando vocet in consensu omnes inferiores potentias, tamen arripit calidum influens, non eo modo quo alter raptus, ut satis declaratum est.

De scoto
venerando

Sed quando huc deuentum est, offert se venerabilis ille Scotus Philosophorum, & Theologorum prodigium, non minus sanctitate clarus, quam subtilitate scribendi, cuius memoria in benedictione est. Nam post tot annorum curricula, sepultum eius corpus, sine vlla conseruationis diligentia, sed (ut alia communia corpora terræ mandata) terrenis visceribus, ubi omnia cadauera solent putrefieri inclusum; tandem reperta sunt omnia ossa colore roseo, & rubicundo perfusa, & redolentia, atque succus quidam lacteus intra aliquas cauitates contentus, & hoc insolitum post 300. annos sic visum, & plurimis, & grauissimis testibus comprobatum ad nostram censuram, post iudicia Vniuersitatum Hispaniæ, non sine nostra admiratione appulit. Atque omnibus rite perspectis affirmauimus, & nostro sigillo dicta munita dedimus. Signa in ossibus venerabilis Scoti reperta esse omnino à causa Diuina, & supernaturali, a Deo scilicet qui sic voluit illustrare, non solum tanti viri vultu, animu scilicet, sed ossa sancti tabernaculi sustentacula, & existimauimus, quod & nunc etiam pro certo habemus in aliqua supereminenti extasi expirasse, tantumque fuisse Diuini amoris supereminens incendium, ut ossa etiam exultarent in Deum viuum, roseumque colorem induerent, pignus æterni.

splendoris.

(. . .)

De quarto Diuino.

An corpora cœlestia locum obtineant inter causas Diuinas morborum, C. XXII..

Lucus se offerebat campus ad prolixas disputationes; sed si orationem comprimam ad institutum, de quo agimus, promittere possumus breuitatem, & claritatem.

Probatur primo, corpora cœlestia nullo modo morbos efficere, ex celebri loco Origenis quem citat Abulensis in 4. p. S. Mathei cap. 17. q. 147. fol. 444. verba Origenis *Medici loquuntur quæ nesciunt, qui neque spiritum immundum arbitrantur, sed corporalem aliquam passionem: & dicunt humida moueri in capite, secundum aliquam comparisonem ad lumen Lunare, quod humidam habet naturam. Nos autem qui Euangelio credimus dicimus, hanc passionem immundum spiritum in omnibus operari. Obseruat enim quadam schemata Luna, & sic operatur, ut propter observationem Lune pati homines nuncientur: & culpabilem Dei creaturam ostendant. Et a y Dæmones secundum aliqua stellarum schemata insidiantur hominibus, ut iniquitatem in excelsis loquantur, quasdam stellas dicentes maleficas, quasdam beneficas: cum nulla stella à Deo sit facta, ut malefaciat, &c.*

Origenis
senten.

Ex hac sententia, neque Epilepsia, neque alius morbus a cœlo causatur. Nam cum suprema illa corpora ad conseruationem, & gubernationem inferiorum condita sint, quis audeat dicere Deum Optimum, & Maximum mundo huic inferiori Præsidem fallacem præposuisse, nomine tantum gubernatorem; opere vero destructorem.

Hinc secundo Picus Mirand. in suis 2 disputationibus contra Astrologos omnes qualitates cœlo defluxas nobis opitulari defendit. Omnes vero morbos, & monstruosos foetus ex inordinatione istarum causarum inferiorum primordia sumere. Semper cœlum perficere, diri-

M 3

gere

gere, nullo modo contrarium intendere asseuerat. Et ita stricte loquitur, ut quamuis concedat Astra calida, & alia frigida quæ præ sunt humoribus biliosis, & pituitosis; tamen hoc intelligit tali censura, ut nunquam istæ qualitates excedant, sed potius nostros coerceant excessus, & immoderationes.

Si cœlum solo lumine, & motu terrena moderatur (ut existimat Arist.) quid habet cum morbis illa omnium purgatrix lux, pulchra, & amabilis, quæ merito lustralis potest appellari, omnia nobis bona occulte portans, & tandem manifestans?

Contraria sent. Astrolog. Omnes Astrologi e contra, nihil esse aiunt in hac corruptibili regione, quod à causa cœlesti non oriatur, vita, mors, mores hominum, morborum differentia, mutationes temporum, bella, cœcordia, discordia, diuitia, paupertas, felicitas, infortunium, Regnorum gubernacula, tandem futura omnia entia à determinatis cœli fluxibus emanant, secundum illorum opinionem varijs casibus, ut putant confirmatam.

Litem hanc antiquissimam, multi componere conati sunt, partim vni opinioni addentes, & ab altera detrahentes. Ego ad singula descendens rem absoluam. Astrologis concedam, quæ possunt ratione philosophica cœcedi, aliena vero, & alterius iuris eadem libertate demonstrabo.

Theorema.

PRÆTER lucem, & motum localem cœli, necessarium existimamus constituere in illo tanquam in causa prima corporeas qualitates, & virtutes, quæ adesse accidentale, & substantiale corporum inferiorum pertinere possunt. Atque licet per modum vnius æquivoci in Astris latent, tamen media luce communicari [aptissima quidem qualitate] usque ad certam distantiam statuimus. Postea vero diffundi, usque ad intimiora loca elementorum.

Habet istud Theorema aliquas partes explicandas, alias probandas.

Dico primo. Corpus luminosum (ut tale) æstimatur ut obiectum visus, tenebras quas potest, depellit, rerum colores ostendit, neque calefacit, aut infrigidat medium, sed spargit lumen. Quod apparet in lapidibus preciosis Carbūco, Adamante, & alijs similibus lucidis. Si autem lux ut talis est, haberet per se producere calorem, aut aliam qualitatem ex primis, aut secundis; ubicumque esset, aliquem ex istis produceret effectum in aliquo gradu. Ergo præter lumen aliquid aliud concedendum est cœlo, quandoquidem constat, non solum illustrare, sed etiam calefacere, & infrigidare, &c. Sed cum productio caloris notissima, & cœmunissima sit, alij opinantur, aliarum qualitatum mentionem non faciunt. Qui vero dicunt, in luce omnes contineri, & necessario illi coniungi, falluntur; nam ista assertio, non potest ex aliquo principio constare, ut iam insinuavi.

Præterea, quia putamus reliquas partes cœli [præter Astra] influere suas virtutes in hæc inferiora, quamuis nullo modo dignoscamus lucem sensibilem in talibus partibus cœli. Quam doctrinam existimamus veram in cœlo Impyreo, quod influit in reliquos, & in hæc inferiora etiam; non tamen lucem ab illo participamus.

Sed dico secundo; frigiditatem, & humiditatem, & reliquas qualitates contineri in cœlo eminenter, & hoc sufficere, ut possint in nobis varios effectus causare. Hæc doctrina est contra multos, qui dicunt calorem produci à cœlo positivè, sed alias qualitates neutiquam nisi privative, quia ad absentiam Solis frigescent, humectantur, aut sicantur elementa, non aliter ac semoto prohibente.

Tamen hoc placitum etiam nobis displicet, quia res ita necessaria ad mundi conservationem, & rerum vicissitudines quibus generatio, & corruptio, & aliarum immutationes inniuntur, non debuit Divinus opifex vni modo committere; si quidem plura poterant esse impediuntia, ut tales qualitates non emergerent, in ea

Probabiliter dictum sit.

portione, & mensura conuenienti secundum exigentiam finis, supposito ordine pulchritudinis vniuersi. Oportuit ergo ut esset aliquod eminens corporale principium, quod posset producere non solum calorem, sed frigiditatem, humiditatem, &c. Sic certe rerum generationes & corruptiones non deficient.

Vnde negandum non est receptum principium in Astrologia; quædam Astra esse frigida, alia calida, &c. sed in sensu dicto, scilicet quod habeant eminenter tales qualitates magis quam alias; quod etiam intelligimus de alijs secundis qualitatibus, & varijs virtutibus, quibus Astra pollent. Quod ita verum est, ut dicat S. Thomas 2. sentent. distin. 15. & in multis locis librorum de Cælo, vnam stellam differre specie ab alia, sicut equus differt ab homine, quod dixit propter diuersas specie virtutes.

Tamen quantum attinet ad mutationes insignes caloris, semper agnoscimus corpus Solare, ut præcipuum agens, licet reliquæ constellationes aliquid agant. Qua in re oportet temperare sententiam Astrologorum, qui continent omnem æstuationem dierum canicularium deberi constellationi cælesti, nos autem non ita asserimus, sed partim; nam grandis, & manifestissima causa corpus solare existit per accesum, & recessum in circulo obliquo. Licet constellationes aliquid influant. Sola igitur Leonis, & Sirij influentia, & Caniculæ, nequam redderet æstuantem aerem, nisi Sol præcipue coexisteret. Quod manifeste colligitur, nam cum omnibus diebus canicularibus Sol hunc, & alterum Orbem perlustrat, æstuantur in Europa, & algent in India. Et cum est in Aquario ardent illi, & nos gelu comprimimur; ergo remotus, aut appropinquans Sol cum directione, aut indirectione suorum radiorum præcipua, & manifestissima causa istius diuersitatis dignoscitur. Tamen cum hoc ita sit, ut iam diximus, productio primarum qualitatuum, & secundarum ad alia Astra etiam pertinet;

ut multitudine, & ordine causarum corporalium, non solum mundus conseruetur, sed in laudem opificis omnis exultet creatura. Suscepimus hanc doctrinam ex Hipp. qui nunquam fallit. Nam constitutiones aeris, & diuisionem anni per varios ortus, & occasus Astrorum adnotauit. Quod si solam lucem, & eius applicationem consideraret, Solstitia, & Equinoctia tantum animaduerneret; quæ nihil aliud videntur quam æquationes dierum, & noctium, & deductiones Solis ad summum, & minimum, ut dicebat primo de Dieta. At sic est quod & Pleiadum, & Arcturij, & aliorum Astrorum occasum, & ortum notauit, ut inde acciperet corporis humani mutationes secundum varias qualitates Astrorum: ergo dicendum est præter lucem illas communicari. Sed in hoc puncto quod ipse sensus demonstrat Astrologis concedendum, ut si velint, nobis concedant, quod ratio probat.

Tertio dixi cælum esse primam causam corporalem, quia hac ratione tenetur influere in corpora inferiora, nam primum in vnoquoque genere hunc ordinem dicit ad sibi subditas substantias, si concentus seruandus est: atque adeo corpora simplicia, & mixta subordinantur corpori cælesti, ut perfectissimo, & primo alteranti, nam & propter hoc dicitur primum alterans. Quam doctrinam suscepimus à D. Thoma lib. 3. contra Gent. cap. 54. ubi ait: *Sicut autem in substantijs intellectualibus est superius, & inferius, ita etiam in substantijs corporalibus: substantiæ autem intellectuales reguntur à superioribus, ut dispositio Diuina prouidentie proportionaliter descendat usque ad infima, sicut iam dictum est. Ergo pari ratione inferiora corpora, per superiora disponuntur, &c.* Sed certe si totum illud aureum caput legeres, videres efficaciam cæli respectu horum inferiorum, & quam recte dixerim causam primam corporalem. Ex qua sententia D. Thomæ, patet additus ad sequentem cogitationem.

D. Thom.

Quæ.

Quarto explico quid intelligam quando dico, corpus cœleste tribuere ijs inferioribus qualitates necessarias ad esse substantiale, & accidentale. Nam causa vniuersalis hoc habet proprium, vt valeat supplere defectus inferiorum, atque materia sine forma maneat, etiam illam educere si opus est. Sensus demonstrat hunc ordinem, quia corpora cœlestia imperfectas qualitates ad augent, & non solum formas mixtorum, sed aliquorum animalium inducunt. Sed qua ratione hæc antiqua doctrina sic intelligenda, alibi explicui contra Ferneliū. A cœlo dicit Fernelius produci speciem, & formam non dispositiones. Nos vtrumque probamus, & dispositiones, & formam a cœlo proficisci deficiente, aut absente vniuersa causa, præsentem vero iuuari, roborari.

Rursus consequenter dicimus, multiplices esse occultas proprietates mixtorum, quæ ex vario modo mixtionis, & proportionis elementorum a forma mixti profiliunt, quæ, si quando congregiebantur sufficientia erant ad talem formam, ipsis, tanquam immediatis, talis tribui debet generatio. Si vero deficient, a cœlo eleuantur, ad debitumque finem deducuntur. De elementis id docuit Hippoc. lib. 1. de Dieta dicens: *Sufficientia sunt sibi, & alijs ad varia temperamenta omnigenas formas, & varias species nullo modo, sibi similes, neque facultate, neque visu.* Idem cōfirmat libro de natura humana, quem sequutus fuit Aristot. nam quærens causam educentem formam metallorum, frigiditatem proponit, quæ antecedentem mixtionem firmat, & quam calor iunxit, stabiliat in longa secula duraturam. Addimus nunc, quod si istæ qualitates non sufficiunt, a virtutibus cœlestibus roborantur, si omnino absint in ipso cœlo sufficientia effectiua principia collocamus, vt mineralia formet in materia debita.

Si quæ dixi ponderentur, a priori, & posteriori colligitur propositum. Nunc ad difficultatem respondemus, & Originis sententiam cohibemus.

Altra morbos valent producere di-

uerfos; inter quos morbum Sacrum Neque ob hoc mala dicenda. Hanc conclusionem ostendo eisdem rationibus quibus in meo libro de Peste Vallisoletana probavi; cœlum posse causare pestem, quæ ex dictis colligantur. Primo, nam si cœlum potest producere in aere diuersas mixtiones (vt de facto potest) consequenter poterit efficere aliquam qualitatem vitali calori contrariam, non quidem in quantum calor, sed in quantum vitalis, & cordificus: huic enim opponitur qualitas secunda pestilens, de qua loquebamur in illo lib. Si pestem inferre, ergo morbos alterius generis.

Igitur cum ex varijs influentijs qualitas ista secunda generari possit, sequitur vt & pestis: quamuis nullo modo Dæmō intercedat, vt supra dictum est.

Præterea, morbi particulares secundum prædominium alicuius influentiæ possunt emergere, frigidi, & humidi a similibus Astris, vt a Luna; inter quos Epylepsia. A siccis, morbi melancholici, a calidis biliosi, &c.

Nunc ad Originem, nostra transeat oratio, & illius, & aliorum obiectiones diluamus. Primo reprehendit Medicos quia non cognoscunt spiritum immundum, & maleficum. Audeo dicere, Originem non perlegisse plures ex Gentilitio, qui Dæmoniacos effectus cognouerunt, quos aperte Hippocrates in hoc libro pernoscit, quamuis reprehendat modum curationis. Priscianus, Plutarcus, Plinius, Serenus, & alij, similes morbos adnotarunt, & sua remedia proposuerunt. Liber ille de incantatione, & adiuratione (qui inter libros Galeni adscriptos circumfertur, sed alicuius viri docti æstimatur) clare insinuat, quod interdum, esse morbos aliquos a superioribus. Sed inter alia verba vltima illius libri sunt. *Aliquando ergo quedam substantia habent proprietatem ratione incomprehensibilem, propter suam subtilitatem sensibus, non subministratam propter magnam suam altitudinem.* Et licet posset aliquis dicere hoc intelligi, de proprietatibus occultis; tamen sine dubio (cum etiam de incantatione agat quam

Gree.

Hippoc.

Græci parui pendebant, vt insinuat in principio libri] fatendum est hunc autorem aliquid subodorasse circa actionem Dæmonum, quando dicit, ob altitudinē causæ fugere nostram cognitionem.

Secundo fallitur Orig. existimans, omnes Epylepticos (sanatos à Christo Redemptore nostro) fuisse à Dæmone oppressos. Vnde hoc constat: Nam vt supra dixi, sacri Euangelistæ manifestā faciunt distinctionem, inter infirmos, & Dæmoniacos, omnes tamen sanabantur à Domino. Quis ergo audeat affirmare inter tot languentes a causis morbificis, non esse aliquos Epylepticos? Quomodo potuit dicere iste author omnes fuisse a Dæmone? Certe illa verba Orig. *In omnibus operari immundū spiritum*, falsa sunt. Asserendum ergo illos solum fuisse a damna ta intelligentia oppressos, a quibus declarat sacer textus (ad imperium Domini) exiisse Dæmonem. Et ita possum vti verbis Origenis ad contrariam conclusionē. Nos qui Euangelio credimus, dicimus hanc passionem Epylepticam nō in omnibus immundum spiritum operari, sed in aliquibus.

Venio ad aliud. Dicit Dæmones efficere istum morbum ad Lunæ mutationes, vt homines culpabilera creaturam Dei prædicent, & esse iniquitatem in excelsis cum nulla sit stella, quæ male faciat.

Duo considero ponderanda in hac sententia. Primo, an intendat Dæmon culpabiles reddere stellas? Secundo, an stellæ aliquæ possint dici maleficæ?

Circa primum iam constat quanta sit Dæmonis sollicitudo ad bonos mores euertendos, & auferendum cultum Dei veri: tamen existimo (in hoc puncto, de quo agimus) sollicitari amorem hominū erga stellas, vt obliuiscatur creatoris sui, & ad idolatriam perueniant. Addendum ergo sententiæ Origenis morbum istum excitari à Dæmone, secundum Lunæ mutationes, vt putent homines esse placandam Lunam, tanquam causam bonorum & supplicii malorum, atque vt Deam & Reginam celi esse colendam, obliuio Dei Optimi, & Maximi cultu.

Nostrum conceptum manifestat locus apud Hyeremiam prophet. cap. 44. his verbis. *Sermone[m] quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te, sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore nostro, vt sacrificemus Regine celi, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri, Reges nostri, & Principes nostri in orbibus Iuda, & in plateis Hyersalem, & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumq; non vidimus. Ex eo autem tempore quod cessauimus sacrificare Regine celi, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & fame consupti sumus. Quod si nos sacrificamus Regine celi, & libamus ei libamina: nunquid sine viris nostris facimus ei placentas ad colendam eam, & libandum ei libamina?*

Hæc sententia promptis sufficiat, vt prophanas relinquam. Ergo incēdit damna ta intelligentia malorum, & bonorum causam ad Lunam referre, vt homines seducti derelinquant primum fontem aquarum viuetium, & in creaturis defessi & lassati querant cysterne aque putrescentis.

Ad illud quod dicit Origen. quod nulla stella facta est, vt malefaciat, facilis est responsio. Non enim instituta est ad malum, sed vt benefaciat, si autem influxus aliquando ex accidenti est lethalis, tamē medicinalis est, sic vocatur suppliciiū quo peccata puniuntur. An maleficus Medicus dicendus abscondens, aut virens brachium, ne homo pereat? Ergo stellæ factæ sunt ad benefaciendum, aut medicatione malorum inflictis morbis, aut conseruatione sanitatis, influxu salutari.

Præterea ignoro cur timeant aliqui authores, cælum facere causam morborū, si necessario concedere debent esse causam corruptionis. Quid enim aliud morbi sunt, quam corruptiones naturæ mortalis?

Ex dictis clarescit quid ad Picum Miran. & ad alios Astrologos dicendum sit. Nam dummodo hominis libertatem excipiat, & mores, quos prudentia à vinculis cælestis corporis liberat, libenter cedimus alias mutationes corporales.

Hieremi

De

De quinto apud Antiquos

Diuino.

*An elementa aliquā participēt
Diuinitatem, ut ab Antiquis po-
tuerint inter causas Diuinas
enumerari, Cap XXIII*

IN Hoc cap. agimus de clemētis: prop-
ter sentētiā Gal. qui in Prognost. pro-
cemio non aliud Diuinum in morbis vide-
tur agnoscere, prāter Aerem, & in hunc
sensum cōtendit Hipp. interpretari. Hu-
ius occasione pauca adiicienda.

Inter alias Diuini acceptiones quas su-
pra adduximus. Illam antiquis familiarē
proposuimus, Diuinum appellari, quod ā
nostris sensibus maxime distat, aut quod
pluribus bonum cōmunicat, quibus con-
ditionibus videmus ignem exornari. Au-
diamus D. Dionysium Areopagitam lib.
de cēlesti Hierarch. c. 15. *Per ignem itaq;
signari arbitror cēlestium spiritū faciem,
Dei maxime specie insignem. Nam profectō
sanctissimi qui de Deo loquūt sunt viri, sum-
mam illam, & nullis obnoxiam figuris for-
misque substantiam, varie in igne describunt:
quippe qui diuinā proprietatis (si dici liceat)
in rebus visibilibus plurimas seruat imagi-
nes. Nempe enim ignis sensibilis in omnibus
ut ita dixerim est, & per omnia sine ulla sui
admixture proficiscitur, & ab omnib⁹ pror-
sus excipitur. Cumq; lucidissimus sit, ipse ta-
men non ad mota materia, in qua suam vim
suamq; ostendat officium, in seipso occultus,
atque incognitus manet, neq; admittit habitū
neq; patet aspectui: ipse omnia superat, & ea
quibus infederit, in suum traducit officium,
omnibusque quomodolibet, sibi appropinquā-
tibus, sui consortium tradit: renouat omnia
calore vitali, ac fulgorib⁹ apertis illuminat,
teneri, misceri que non potest: discernendi vim
habet, atque immutabilis est: superiora sem-
per petit, & in acumen tendit, agilis, celer,
sublimis, nullaq; vi, ut inferiora petessat adi-
gi potest: semper mobilis, eodemque motu vi-
gens: alia mouet, complectitur omnia, cum ta-
men asringi ipse non possit: cumq; alio ipse
non egeat, sibi ipsi tamen clam incrementa
suppeditat, atque in qualibet suscipiente ma-*

*teria sua Maiestatis potentiam indicat, ef-
ficax, potens, omnibus inuisibiliter præsens; si
negligatur, non esse videtur: attritus autem
veluti irritatione quadam naturaliter ac pro-
prie continuo lucentem excitatur in flammam.
Rursusq; incomprehensibili aduolat modo:
cumq; affatim omnibus participationem sui
locupletissimam praebeat, nunquam tamen ip-
se minuitur. Hæc Dionysius. Non igitur
sine aliquo fundamento antiquitas ignē
Diuinum, & Sacrum appellabat. Procop.*

*plus Historicus lib. 2. Belli Persici, ignē
cōli summa Religione ā Persis testatur;
Strabo lib. 15, de Capadocia, scribit mul-
tos fuisse Magos Pyretos dictos, id est ig-
nitos, quia ignem ut Deum veneraban-
tur, neque mirum est, si corpora cēlestia
Diuina dicebant, supremum ignem sub
concauo Lunæ locatum inferiora foun-
tem, etiam Diuinum existimarent; atque
si Aerem Gal. Diuinum dixit efficaciori-
bus rationib⁹, S. Dionysius ignē extollit.*

*Aquam venerabantur Antiqui, ut om-
nium rerum principium, quia ex aqua
omnia fieri dixerunt. Thales Philol. &
alii sui temporis. Postea Aristot. plus ali-
menti aquis esse dixit quam ceteris ele-
mentis; Pyndarus suis libris initium de-
dit dicens. Optima res est aqua. Nos ad
illa verba: Et spiritus Domini ferebatur su-
per aquas, multa diximus in Hipp. Philo-
soph. Sed insignem sententiam S. Cle-
mentis Romani adscribam in suis recog-
nitionibus, ubi ostendit per aquā genera-
tionem, & accretionem rerum, ā Diuina
dispensari prouidentia. Sic habet (per Ru-
finum Toranum) in nostro fol. 86. lib. 8.*

Ministerio igitur humidū elementi cui vita-

lis ille spiritus insitus semper, & ingentis

est, efficitur ut non solum reparetur sed ut per

omnia similis species, & forma, his qua iacta

fuerint seminibus redeat. Quæ ratio cui vel

breuem sensum habenti, per irrationabile na-

turā, & non per Diuinā sapientiā constare

videbitur: Denique etiam hæc ad similitudinē

humane natiuitatis formata sunt: videtur

enim terra vulua locum tenere, cui semen in-

iectum per aqua, & spiritus vim, sicut supra

diximus, & formatur, & alitur. Sed & in

hoc admiranda est Diuina prouidentia, quod

videre

De Ign.

Dionys.

Procop.

Strabo.

De Aqua.

Thales.

Arist.

Pyndarus

S. Clemens.

videre nos quidem, & agnoscere facit, quæ sunt: quomodo autem, & qualiter fiant, in se creto posuit, & in oraculo, ut non indigna ad agnitionem subiacerant sed dignis fidelibus, cū meruerint pat. fiant. Ut autem rebus ipsis & exemplis probemus, nihil omnino ex terrena substantia seminibus dari, sed totum ex elemento aquæ, & spiritus, qui inest ei virtute constare: pone mihi verbi gratia in cratere aliquo amplissima magnitudinis, iniici terræ talenta centum, & seminantur in eo diuersæ species seminum, vel olerum, vel etiam virgultorum, his præbeatur ad rigandum aqua sufficiens, & per annos plures habeatur ista diligentia: congregentur autem semina, quæ collecta fuerint, verbi gratia, frumenti, vel ordeï, aliarumque specierum per singulos annos seorsim, donec uniuscuiusque semini acerbis ad centum talentorum pondus ascendat, tum etiam arbores auulsæ Radicibus appendantur, & his omnibus ex cratere sumptis si adpendatur terra, censusque sua nihilominus talenta salua restituet. Vnde ergo dicemus, omne illud pondus omnemque quantitatem seminum diuersorum, atque arborum surrexisse? Non ne euidenter apparet, quia ex aquis? Terra enim quod suum est integrum tenet, aqua vero quæ per singula interfecta est, nusquam prorsus est, ob potentem diuinam conditionis virtutem, quæ per unam aquæ speciem tantorum seminum virgultorumque, & substantias reparat, & species format, & genus sænore multiplicato custodit, &c. Sanctus Ambrosius excellenti etiam encomio, aquam laudauit, in Lucam c. 22. dicens: De aqua quid loquar? super aquam ante ipsos mundi natales sanctus (ut legis) spiritus ferebatur, o aqua quæ Sacramentum Christi esse meruisti, quæ lauas omnia, nec lauatis, tu incipis prima, tu complēs perfectæ mysteria: per te fætor tabidæ carnis aboletur. Hæc Ambrosius. Quæ grauissimæ sententiæ clare exprimunt aquæ bonitatem, & mūdo maiori, & speciebus sublanaribus cōmunē. Diuina igitur appellata fuit.

S. Ambros.

De Aere.

Aeris excellentias supra vidimus circa varios text. Hipp. ubi antiquorum proposuimus sententias; nam respiratio animalis, & vitali non solū vitam, sed sapientiam, & omnium membrorum gu-

bernationem præstat. Tandem vehiculum bonorum, celestium appellatur, & a Gal. Diuini nomine insignitur.

Terræ Géciles, ut Dea coluerūt, & Vestā De Terra aliqui dixerūt, aut quia vi sua & pondere stat, aut quia florib⁹, arborib⁹, & herbis sic vestita, omniū corporū viuentiū habitaculū existēs, germinans, omnibus alimenta. Si dicta cōsideres, merito ab antiquis elementa (in suo ordine) diuinitatis participato quodam honore illustrata inuenies.

Sed dubitas, quo modo, elementa (line miscella alienius extranei) poterant esse morborū causas? Nā ipsi, secundum propriam naturam, ad bonū vniuersi aspirāt.

Responsio ex supra dictis collare potest, quia ut ad bonum h. igitur cōmune, ita si aliquo modo male afficiatur, malū erit cōmune, ut corde febre laborante, reliquæ omnes partes febriticant, ita elementa quibus constamus, quibus mundana hæc machina stabilitur, si recte se habeāt, si nullis contrariorū incurfibus perturbentur, nunquā à fine proposito defleētunt. Sed quis est finis? Nullus alius, quā mandū integris suis substantijs seruare, & mixti partim corruptis gignere. Ergo si pestem, si morbos procreant, aliena id operatur malitia, per quā à bono fine deficiunt. Quāobrem aliquando terra quæ ut mater, animata sustinet, & alie emissis corruptis vaporib⁹, & exhalationibus, ut nouerca, destruit. Aqua ad omniū fertilitatem creata, si infecta sit, per vastissima Maria pisces interficit, rerrenaque animalia tabefacit. Aer qui omnia viuificat, si à prauis causis alteretur diram stragē inducit. Ignis qui ut dicebat Hipp. omnia mouet, & latenter insilit, si occulto modo deficiat, aut alienam conditionem suscipiat. Quis poterit inopinatos eius explicare motus, aut dignoscere euentus? Nam insidias aeris ob sui subtilitatem multoties prætermittimus. Ignis tamen elementaris, qui subtilior, & magis incognitus penetrat, maiores, & immedicabiles, & celeriores parabit ægritudines: quia qualitate animantibus, contrariā vel à cœlo, aut alia causa inductam abscondita velocitate communicat.

Dub.

Resp.

Hæc

Hæc omnia, & ea quæ in his prælectionibus diximus alta mente recogitans Hipp. in Prognosticis, dicebat. Prouidentiam esse habendam. An aliquid Diuinum in morbis sit. Quæ verba non ita frigide intelligo, vt Galen. qui ad solum aerem extendit considerationem. Altiores misit radices Mag. Hipp. nam præcipit, profundam rationem esse habendam, an Deus, aut Numen, aut intelligentiæ, an anima, an orbes cœlestes, & astra. Vltimo, an Elementa aut qualitas occulta humana corpora extorqueant.

Quod vero non de solo aere loqueretur, multa monent. Primo, quia prædictas diuinas causas cognouit Mirus Hippoc. Secundo, quia si aeris causalitas Diuina solum censetur, dicat nobis Galen. Quare in omnibus constitutionibus aeris nullam Diuini mentionem fecit? Multis in locis hæc fuit occasio, & nec verbum de diuinitate protulit. 1. Epid. text.

1. & 4. In Taso, Autumno æquinoctium, & sub vergiliis pluuia erant multæ, lenes, vt camspirat Ausfer, & infra: Spirante multū, & repente Aquilone durabant, hæc sub Vergilijs, & ad Vergiliarum occasum, & rursus Imbres erant multi, & lib. 3. text. 1. Morbos dignoscimus ex vniuerso & singulari cœli statu, & in 3. Prognos. circa finem, ait. Considerandos esse morbos epidemicos, & anni temperamenta. Omnia ista de aeris mutatione intellexit: Quis dubitat? Quare ergo nunquam nomen diuini induxit, igitur licet Gal. explicatio, aliquo modo stare potest: tamen Hipp. [vt dictū est] sententia eo dirigitur, vt omnes Diuinas causas doceat esse contemplandas, illas inquam, quæ ex eius celebri doctrina, in superioribus demonstrauimus, ad laudem Veræ, Trinæ, & Indiuiduæ Sacrosanctæ Diuinitatis, cui soli gloria, & honor sit per infinita secula.

FINIS.